

บทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรม
ของโชกุนอาซึกางะ โยชิมิตสึ (ค.ศ.1368-1408)

สารนิพนธ์
ของ
นางสาววนิดา อุณหิสริยกุล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย
พฤษภาคม 2548
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๕๒.๐๒๓

๑ | ๗ | ๗

๕. ๓

บทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรม
ของโชกุนอาซึกะ โยชิมิตสึ (ค.ศ.1368-1408)

บทคัดย่อ

ของ

นางสาววนิดา อุนทอสิริยกุล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย
พฤษภาคม ๒๕๔๘

h 277481

๕-๕ ส.ค. ๒๕๔๘

วนิดา อุณหิสริยกุล. (2547). บทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรมของโชกุน
อาชิคางะ โยชิมิทสึ (ค.ศ.1368-1408). สารนิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย). กรุงเทพฯ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รศ.ดร. สุรางค์ศรี
ตันเสียงสม , ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม.

สารนิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึง บทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรมของโชกุน
อาชิคางะ โยชิมิทสึ ค.ศ.1368-1408

จากการศึกษาพบว่าบทบาทของ โชกุนอาชิคางะ โยชิมิทสึที่มีในด้านการเมืองส่งผลดีต่อรัฐบาล
ทหาร โชกุนโยชิมิทสึจัดโครงสร้างหน่วยงานทางทหารให้มีความรัดกุมโดยทุกหน่วยงานจะขึ้นตรงต่อโชกุน
มีการกระจายอำนาจไปยังผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น และสามารถต่อรองกับบรรดาผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นหรือ
ซูโงะได้ จนสามารถควบคุมเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด อีกทั้งยังมีการดำเนินความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศต่อเกาหลีในการร่วมกันแก้ไขปัญหาวาโจรสลัดวาโกะ และมีสัมพันธ์ไมตรีที่ดีกับราชวงศ์หมิง
ของจีนในด้านการค้าขายทางทะเล โดยการส่งเครื่องบรรณาการไปให้แก่ราชสำนักหมิง ทำให้มีการนำ
วัฒนธรรมความเจริญด้านต่าง ๆ จากจีนมายังญี่ปุ่น

บทบาททางด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลทหารใช้นโยบายต่าง ๆ ทำให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจภายใน
ประเทศจากการค้าและการเกษตร ส่งผลให้ พ่อค้า ประชาชนสามารถผลิตสินค้าทั้งหัตถกรรมและ
อุตสาหกรรม ต่าง ๆ ได้จนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมากกว่าเดิม

ด้านศิลปวัฒนธรรม โชกุนอาชิคางะ โยชิมิทสึ ให้ความสนใจและให้การสนับสนุนในด้านวัฒนธรรม
หลายประการทั้งทางด้านสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่น คือ ปราสาทคินคาคุจิหรือปราสาททองคำที่มีชื่อ
เสียง จนกลายเป็นสัญลักษณ์ทางศิลปกรรมสมัยมุโระมาชิ ทางด้านจิตรกรรม การจัดสวน และการแสดง
ละครโน โชกุนโยชิมิทสึให้การยอมรับและส่งเสริมแก่กลุ่มศิลปิน ปัญญาชนหรือนักแสดงที่มีความสามารถ
ให้ได้สร้างสรรค์ผลงานได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้ศิลปวัฒนธรรมในสมัยโชกุนโยชิมิทสึได้พัฒนาและมีรูปแบบ
เอกลักษณ์เฉพาะตัว

**POLITICAL, ECONOMIC AND CULTURAL ROLES OF
SHOGUN ASHIKAGA YOSHIMITSU : 1368-1408**

**AN ABSTRACT
BY
MISS WANIDA OUNHAITSARIYAKUN**

**Presented in partial fulfillment of the requirements for
the Master of Arts degree in Asia History
at Srinakharinwirot University
May 2005**

Wanida Ounhairsariyakun. (2004). **Political , Economic and Cultural Roles of**

Shogun Ashikaga Yoshimitsu : 1368-1408. Master thesis , M.A.

(Asia History). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor

Committee : Assoc. Prof. Dr.Surangsri Tonsiengsom , Assist. Prof. Malinee Praserttham.

This Thesis studies the political, economic, and cultural roles that Shogun Ashikaga Yoshimitsu had during 1368-1408 A.D.

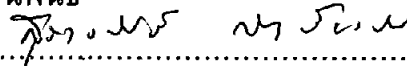
It is found that Shogun Ashikaga Yoshimitsu 's political roles had good effects on the military government at that time. Shogun Yoshimitsu reorganized the military units to be more concise by having all of them directly under the Shogun. The power was also distributed to local influential people or Shugo, enabling the military to negotiate with them and have control over any disturbances or disorders. Moreover, Shogun Yoshimitsu also maintained the relation with Korea in solving problems caused by Pirate Wako. He also had a good relation with China's Ming Dynasty by sending articles of tribute, bringing Chinese culture and civilization to Japan.

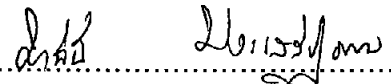
Economically, the military government implemented many policies to promote domestic economy with trading and agriculture. Merchants and other people were able to produce both handicrafts and industrial products, which led to their better living.

Finally, Shogun Ashikaga Yoshimitsu was interested in and supported many aspects of arts and culture. For example, in architecture, there was Kinkakuchi Palace or the infamous golden palace, which has become the symbol of art of Muromachi Period. Other aspects of arts that he supported were gardening and No drama. Shogun Yoshimitsu acknowledged and supported intellectual artists and talented actors to create their arts. As a result, the arts during his period developed to become unique and distinctive.

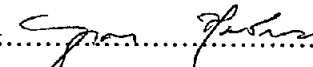
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

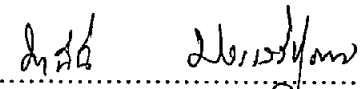

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรางค์ศรี ดันเสียงสม)

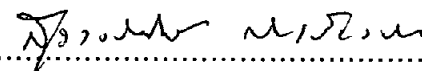

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาลินี ประเสริฐธรรม)

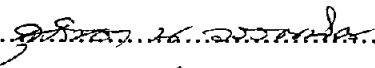
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

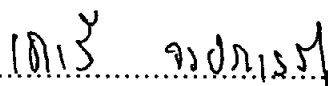

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชاکริต ชุ่มวัฒนะ)

คณะกรรมการสอบ

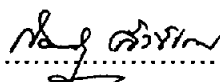

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาลินี ประเสริฐธรรม)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรางค์ศรี ดันเสียงสม)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ สุภัทรา นิลวัชระ วรรณพิน)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เชาวลี จงประเสริฐ)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติมา สังข์เกษม)
วัน ๑๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘

ประกาศขอบคุณ

ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณ วศ.ดร.สุรางค์ศรี ดันเสียงสม ภาควิชาประวัติศาสตร์ แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ในการแนะนำการประมวลองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยกลาง และ กราบขอบพระคุณ ผศ.มาลินี ประเสริฐธรรม อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำ แก้ไข และตรวจสอบสารนิพนธ์มาโดยตลอด และกราบขอบพระคุณ ผศ.เชาวลี จงประเสริฐ และรศ.สุภัทรา นิลวัชร วรรณพิน ที่ได้กรุณาใช้เวลาอันมีค่าเป็นกรรมกรสอบสารนิพนธ์

ขอขอบคุณ คุณบุญยงค์ พงศ์อมรพฤทธิ์ และทุกคนในครอบครัวอุณหิสริยกุล ทั้งพ่อ แม่ และน้องทั้งสองคน ที่ให้ความช่วยเหลือและกำลังใจในการทำสารนิพนธ์เสมอมา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ของ Japan Cultural Center ณ อาคารเสริมมิตรทาวเวอร์ที่อำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลหรือค้นหาคำরাแก่ผู้เขียน ตั้งแต่สมัยเรียนปริญญาตรีอย่าง เอื้อเฟื้อมาโดยตลอด

ขอบคุณเพื่อนสนิทและเพื่อนร่วมรุ่นทุกคนที่ให้กำลังใจ และความช่วยเหลือด้านต่างๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณอโนทัย อภัยยานุการและคุณกรกิต ชุ่มกรรณต์

ขอบคุณในกำลังใจพิเศษที่เป็นแรงบันดาลใจผลักดันให้การทำสารนิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ได้ ในช่วงท้ายที่สุด

สุดท้าย หากสารนิพนธ์นี้สามารถทำให้เกิดภูมิความรู้ใดๆ แก่ผู้อ่านได้ ประโยชน์นั้นขออุทิศให้แก่บรรพบุรุษตระกูลอุ่น (เวิน - Wen) และดวงวิญญาณของโซกุนอาชิกังะ โยชิมิฮิ

วนิดา อุณหิสริยกุล

สารบัญ

บทที่

หน้า

บทนำ.....	ก
จุดมุ่งหมายในการศึกษา.....	ค
ความสำคัญในการศึกษา.....	ค
ขอบเขตของการศึกษา.....	ค
วิธีดำเนินการศึกษา.....	ค
แหล่งข้อมูล.....	ค
1 / ภูมิหลังภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ก่อนสมัยอาชิกางะ	1
/ สภาพการเมืองของญี่ปุ่นสมัยคามะกุระ (ค.ศ. 1185 – 1333).....	1
/ รัฐบาลทหารคามะกุระสมัยมินาโมโตะ โยริโตโมะ (ค.ศ. 1185 – 1199)...	1
/ รัฐบาลทหารคามะกุระโดยตระกูลโฮโจ (ค.ศ. 1199–1333).....	5
ปัญหาภายนอกประเทศ : การรุกรานของกองทัพมองโกลจาก	
ประเทศจีนในค.ศ. 1274 และค.ศ. 1281	10
ปัญหาภายในประเทศ : ความพยายามของสถาบันราชสำนักในการ	
เรียกอำนาจคืนจากรัฐบาลทหาร.....	12
/ การสิ้นสุดสมัยคามะกุระ (ค.ศ. 1333–1338).....	14
/ สภาพทางการเมืองก่อนสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิมีทสึ.....	16
/ การปฏิรูปเคมมุของจักรพรรดิโกะไดโงะ ค.ศ. 1334-1336.....	16
/ การแบ่งแยกราชสำนักจักรพรรดิ (ค.ศ. 1336 - 1392)	18
/ การขึ้นสู่อำนาจของอาชิกางะ ทากาอูจิ.....	20
/ สภาพการเมืองสมัยอาชิกางะ ทากาอูจิ ค.ศ. 1338 – 1358.....	22
/ การบริหารส่วนกลาง	22
/ การบริหารส่วนภูมิภาค.....	23
/ สภาพการเมืองสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิอากิระ ค.ศ. 1358 – 1367.....	28
2 / การเมืองสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิมีทสึ.....	30
/ ประวัติโชกุนอาชิกางะ โยชิมีทสึ.....	30
/ การปรับปรุงระบบราชการส่วนกลาง.....	34

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	สภาคณะกรรมการฝ่ายบริหารหรือ มั่นโคโกโระ สภาคณะกรรมการฝ่ายทหารหรือ ซามูไรโคโกโระ การจัดการบริหารการปกครองในส่วนภูมิภาคของประเทศ..... การต่อต้านการจัดการบริหารของโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ..... การรวมอำนาจราชสำนักฝ่ายใต้และราชสำนักฝ่ายเหนือ..... ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์กับประเทศเกาหลี (โคเรียและโซซัน) ความสัมพันธ์กับประเทศจีน (ราชวงศ์หมิง)..... ผลการบริหารงานทางการเมืองของโชกุนโยชิมิทสึ.....	34 35 36 39 44 49 49 53 58
3	เศรษฐกิจสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ..... การพัฒนาการเกษตร..... การค้าภายในประเทศ..... การเกิดสมาคมอาชีฟ (ซา)..... การพัฒนาระบบเงินตรา..... การพัฒนาการระบบการเก็บภาษี..... การค้ากับต่างประเทศ..... การค้ากับต่างประเทศ : จีน..... การค้ากับต่างประเทศ : เกาหลี..... การค้ากับต่างประเทศ : อาณาจักรหลูซุ (ริวกิว) ผลการบริหารงานทางเศรษฐกิจของโชกุนโยชิมิทสึ.....	60 60 62 62 66 68 73 73 75 76 78
4	ศิลปวัฒนธรรมสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ..... ด้านสถาปัตยกรรม..... ด้านจิตรกรรม..... การวาดภาพซุมิ-เอะ (Zumi-e Painting)..... การจัดสวน..... งานวรรณกรรม	79 80 87 87 90 93

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ) ศิลปะการแสดง.....	94
ละครโน.....	94
ผลงานทางศิลปวัฒนธรรมในสมัยโชกุนโยชิมิตสึ	102
5 สรุป.....	111
บรรณานุกรม.....	114
ภาคผนวก	117
ภาคผนวก ก	117
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	118

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	ตารางรายชื่อแคว้นในการควบคุมของรัฐบาลอาชิกางะและแคว้นฝ่ายอพันธมิตร.....	26

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนภาพโครงสร้างหน่วยงานบริหารรัฐบาลคามากุระ	8
2 ภาพแสดงเมืองสำคัญของแคว้นทางภาคกลาง.....	19
3 ภาพแสดงแผนที่แคว้นต่าง ๆ ของญี่ปุ่นในสมัยกลาง.....	21
4 ภาพหน่วยงานบริหารของรัฐบาลอาชิกางะ ในค.ศ. 1350.....	25
5 ภาพวาดเหมือนของโชกุนอาชิกางะ ทากาอูจิ.....	27
6 แผนที่ปราสาทดอกไม้ (Hana no Goshō).....	33
7 แผนภาพโครงสร้างหน่วยงานหลักของรัฐบาลอาชิกางะ สมัยโชกุนโยชิมิทสึ	38
8 แผนชุมชนที่มีอิทธิพลในแคว้นต่าง ๆ สมัยอาชิกางะ ในทศวรรษ 1370.....	43
9 ลายเซ็นของโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ.....	57
10 ภาพวาดช่างไม้สมัยมุโรมาชิ.....	65
11 ภาพแสดงเมืองสำคัญของเกาะคิวชู.....	76
12 ปราสาททองคำ หรือ ปราสาทคินคาคุจิ.....	82
13 แปลนโครงสร้างของปราสาททองคำคินคาคุจิ	82
14 นกฟีนิกซ์บนยอดหลังคาของปราสาทคินคาคุจิ	83
15 ภาพหน้าต่างทรงระฆังคว่ำบริเวณชั้นที่ 3 ของปราสาทคินคาคุจิ.....	83
16 รูปเคารพสักการะบริเวณชั้น 2 ของปราสาทคินคาคุจิ.....	84
17 ภาพวาดบนเพดานชั้นที่ 2 ของปราสาทคินคาคุจิ.....	84
18 รูปแกะสลักไม้โชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ.....	85
19 รูปเหมือนของพระอิคคิว.....	86
20 ภาพวาดเหมือนของพระมุไซ โคคุชิ โดย มุโตะ ชูอิ.....	88
21 ภาพของโฮเตอิ (Hotei) โดยพระโมกวน (Mokuan).....	89
22 สวนหินที่มีชื่อเสียงของวัดเรียวอัน-จิ ในเมืองเกียวโต.....	91
23 ภาพวาดการเต้นรำปลุกข้าวเดนดากุ.....	93
24 ภาพวาดเทศกาลหน้ากากโน.....	94
25 ภาพวาดแสดงรูปแบบการแสดงของเซนกากุของชินไซ โคกาคุ สุ	99
26 ภาพวาดนักแสดงเซนกากุและเดนดากุ.....	100
27 ภาพแสดงรายละเอียดการแสดงท่าทาง ที่กำหนดขึ้นโดยเซะอามิ.....	104
28 ภาพท่าทางในการแสดงละครโน.....	105

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
29 ภาพท่าทางในการแสดงละครโน.....	106
30 ภาพหน้าฉากமாகิโระ ใช้แสดงบทบาทผู้หญิงสาว.....	107
31 ภาพหน้าฉากซุโจะ ใช้แสดงบทบาทวิญญาณนักรบ.....	107
32 ภาพหน้าฉากปีศาจ.....	108
33 หน้าฉากสตรีสองวัย.....	108
34 ภาพเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครโน.....	109
35 ภาพพัดที่ใช้ประกอบการแสดงละครโน.....	109
36 อิริเอะ มิโฮ (Irie Miho) ช่างทำหน้าฉากโน.....	110
37 ภาพนักแสดงก่อนขึ้นแสดง.....	110

บทนำ

สมัยอาชิกางะหรือสมัยมุโระมาชิมีการปกครองแบบศักดินาโดยมีผู้ปกครองสูงสุดคือ โชกุนตระกูลอาชิกางะโดยตลอดทั้งยุคสมัย ที่ศูนย์กลางการบริหารอยู่ในเขตมุโระมาชิของเมืองเกียวโต แต่โชกุนอาชิกางะ โยชิมิตสึ (Ashikaga Yoshimitsu ค.ศ. 1368 – 1408) เป็นผู้มีอำนาจบริหารจัดการทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนมีอิทธิพลต่อสถาบันจักรพรรดิได้อย่างแท้จริง

ในขณะที่อาชิกางะ โยชิมิตสึ อายุเพียง 10 ปี ต้องดำรงตำแหน่งโชกุนโดยมี โฮโซกาวา โยริยุกิ (Hosokawa Yoriyuki ค.ศ. 1358 – 1367) ซึ่งดำรงตำแหน่งคันเร¹ ทำหน้าที่แทนโชกุนในการบริหารประเทศและช่วยดูแลสอนงานบริหารแก่อาชิกางะ โยชิมิตสึ จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะอายุ 20 ปีบริบูรณ์ และเมื่อโยชิมิตสึได้ขึ้นสู่ตำแหน่งโชกุนอย่างเป็นทางการในค.ศ. 1378แล้ว โชกุนโยชิมิตสึได้ปรับปรุงและบริหารงาน ดังต่อไปนี้

ด้านการเมือง คือ การปรับโครงสร้างหน่วยงานบริหารการปกครอง ที่มีตั้งแต่สมัยคามะกุระขึ้นใหม่ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เช่น การเพิ่มหน้าที่สภาคณะกรรมการฝ่ายบริหาร หรือ มันโดโกโร ให้ดูแลด้านนโยบายของรัฐบาลทหารและควบคุมด้านเศรษฐกิจของประเทศด้วย และสภาคณะกรรมการฝ่ายทหารหรือซามูไรโดโกโร ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเกี่ยวกับกองทัพ การจัดหาอาวุธ การเกณฑ์ทหารและกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับทหารซามูไร อีกทั้งยังต้องดูแลปกป้องเมืองเกียวโตให้มีความปลอดภัยและเข้มแข็งมากที่สุดด้วย ด้านปัญหาการรวมราชสำนักฝ่ายใต้เป็นอีกหนึ่งเหตุการณ์ที่สำคัญมากของสมัยนี้ เพราะสถาบันจักรพรรดิไม่เคยมีการแบ่งแยกออกเป็นสองแห่งมาก่อน แต่โชกุนโยชิมิตสึสามารถยุบเลิกราชสำนักฝ่ายใต้ได้ โดยให้มีสถาบันจักรพรรดิแห่งเดียวที่เกียวโต แสดงให้เห็นว่า โชกุนโยชิมิตสึมีอำนาจต่อบรรดาผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นมากพอที่จะรวมกองกำลังทหารในการต่อสู้กับฝ่ายราชสำนักและมีอิทธิพลในการต่อรองกับสถาบันจักรพรรดิได้ ด้านปัญหาโจรสลัดวาโกะ ที่ได้รับการร้องเรียนจากเกาหลี ญี่ปุ่นสามารถแสดงอำนาจทางทหารในการปราบปรามและรักษาความสงบมั่นคงภายใต้คำสั่งของโชกุนโยชิมิตสึได้ จนสามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตและการค้ากับเกาหลีและจีนได้

ด้านเศรษฐกิจ จากการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของโชกุนโยชิมิตสึ หลังจากที่เขาติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นเวลานานกว่าร้อยปี ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางการทูตและการค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ ก่อให้เกิดการเร่งการผลิตผลผลิตทั้งภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม เพื่อการค้าจนเกิดมีสมาคมอาชีพหรือซา การแลกเปลี่ยนคือมีการนำเข้าเงิน

¹ ตำแหน่งสำคัญที่ช่วยการบริหารงานของโชกุนในทุกด้าน มีอำนาจมากที่สุดในตำแหน่งขุนนางทหารทั้งหมด มีหน้าที่ดูแลส่วนราชการและสภการบริหารทั้งหลาย สามารถทำหน้าที่แทนโชกุนได้และเป็นตำแหน่งที่ไม่สืบทอดตามสายเลือด (Japan : An Illustrated Encyclopedia. (1994). p. 742.)

เหรียญทองแดงจากจีนมาใช้ในญี่ปุ่นอีกครั้ง และการเสียภาษีที่มีทั้งภาษีทันเซน ภาษีฮันเซและ ภาษีซูโงะ ซูเซน ซึ่งเกิดผลดีให้แก่รัฐบาลทหารสมัยโชกุนโยชิมิตสึเป็นอย่างมาก

ด้านศิลปวัฒนธรรม โชกุนโยชิมิตสึให้การสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรงานด้านศิลปวัฒนธรรมหลายแขนงทั้งงานด้านสถาปัตยกรรม มีการสร้างวัด วิหาร อารามหลายแห่งเพื่อสักการะบูชา และเพื่อการแสดงอำนาจที่ยิ่งใหญ่จึงมีการสร้างปราสาททองคำหรือปราสาทจินคาคุจิที่เขต คิตะยามะ ในเมืองเกียวโต จนมีการเรียกว่าคิลปะในสมัยโชกุนโยชิมิตสึนี้ว่าเป็น วัฒนธรรมแบบ คิตะยามะ (Kitayama Culture) ด้านงานจิตรกรรม เกิดคิลปะการวาดภาพแบบซุมิ-เอะ คือการวาดภาพด้วยหมึกซึ่งได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธนิกายฌานของจีนสมัยราชวงศ์ซ่งได้ เป็นงานคิลปะที่ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่พระ นักบวช ปัญญาชน ที่เป็นชนชั้นสูง รวมทั้งการจัดสวนแบบแห้ง หรือการจัดสวนหินซึ่งมีหิน กรวด ทราย เป็นองค์ประกอบหลักเป็นการจัดสวนแบบใหม่จากเดิมที่เป็นการจัดสวนแบบเปียกคือมีต้นไม้และน้ำเป็นองค์ประกอบ ด้านคิลปะการแสดงละคร ละครโนในสมัยโชกุนโยชิมิตสึได้รับการสนับสนุนให้มีการพัฒนารูปแบบชัดเจนมากขึ้นจนกลายเป็นการแสดงสำหรับชนชั้นสูงได้ ซึ่งเดิมละครโนมีที่มาจากการแสดงละครพื้นบ้านเท่านั้น

จากการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า โชกุนโยชิมิตสึ เป็นผู้ปกครองที่มีอิทธิพลและมีบทบาทโดดเด่นในทุกด้านมากกว่าโชกุนอื่นในสมัยมูโรมาชิ อีกทั้งเป็นผู้สร้างงานศิลปวัฒนธรรมในแบบฉบับของตนเองให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของมูโรมาชิด้วย

จุดมุ่งหมายในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารงานด้านการเมือง เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรมของโชกุน อาชิกางะ โยชิมิทสึ (ค.ศ. 1366 – 1408)
2. เพื่อศึกษาผลของบริหารด้านการเมือง เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรมของโชกุน อาชิกางะ โยชิมิทสึ (ค.ศ. 1368 – 1408)

ความสำคัญในการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะการบริหารงานด้านการเมือง เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรมของ โชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ (ค.ศ. 1366 – 1408)
2. ทำให้ทราบถึงผลของบริหารด้านการเมือง เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรมของโชกุน อาชิกางะ โยชิมิทสึ (ค.ศ. 1368 – 1408)

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้จะศึกษาบทบาทของโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ ที่มีต่อญี่ปุ่นใน สมัยมุโระมาชิระหว่าง ค.ศ. 1368 – 1408

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าในสารนิพนธ์นี้ จะใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และนำเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลชั้นสอง (Second Source) เป็นหลัก งานวิจัยนี้ใช้หลักการเทียบเคียงภาษาญี่ปุ่นจากสารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2535 และคำนิยามจากหนังสือประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นของนักวิชาการทั่วไป

แหล่งข้อมูล

Japan Culture Center

สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สำนักหอสมุดปริทัศน์ มณเฑียร มหาวชิราวุธวิทยาลัย

สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วังสิด

ห้องสมุดพระยาอนุมานราชธน หอสมุดแห่งชาติ (ท้าวสุทรี)

บทที่ 1

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ก่อนสมัยอาชิกางะ

ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยกลางมีการแบ่งออก 3 ยุคสมัยคือ สมัยคามากุระ (Kamakura Period ค.ศ. 1185 - 1333) สมัยมุโระมาชิ หรือสมัยอาชิกางะ (Muromachi or Ashikaga Period ค.ศ. 1338-1573) และสมัยโทกูงาวะ (Tokugawa Period ค.ศ. 1603-1867) ทั้งสามยุคสมัย มีศูนย์กลางอำนาจการปกครองโดยกลุ่มทหารที่มีโชกุนเป็นประมุขของรัฐบาลทหาร หรือเรียกว่า รัฐบาลบากูฟุ (Bakufu Government) แทนที่สถาบันจักรพรรดิที่มีมาแต่เดิม ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยคามากุระ และ สมัยมุโระมาชิ มักเกิดสงครามการจลาจล เพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่แห่งรัฐบาลทหารมากกว่าสมัยโทกูงาวะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมัยมุโระมาชิ นั้นเป็นยุคที่ดำเนินรูปแบบการปกครองรัฐบาลทหารต่อจากสมัยคามากุระ และเป็นแนวทางนำไปสู่รูปแบบทางการเมืองสมัยโทกูงาวะ สมัยมุโระมาชิจึงเป็นยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโชกุนด้วย

สภาพการเมืองของญี่ปุ่นสมัยคามากุระ (ค.ศ. 1185 –1333)

การเมืองของญี่ปุ่นสมัยคามากุระนั้นมี 2 ตระกูลที่มีอำนาจในการปกครองสมัยนี้คือ ตระกูลมินาโมโตะ (Minamoto) และตระกูลโฮโจ (Hojo) ซึ่งทำการบริหารประเทศเป็นเวลาประมาณร้อยห้าสิบปีและได้สร้างรูปแบบการปกครองทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ตลอดจนกฎหมายต่าง ๆ ที่สมัยต่อมาได้นำมาเป็นแบบอย่างทั้งสมัยอาชิกางะและสมัยโทกูงาวะ

รัฐบาลทหารคามากุระสมัยมินาโมโตะ โยริโตโมะ (ค.ศ. 1185 – 1199)

ภายหลังจากที่มินาโมโตะ โยริโตโมะ (Minamoto Yoritomo ค.ศ. 1147 - 1199) รบชนะไทระ คิโยโมริ (Taira Kiyomori ค.ศ. 1118-1181) ในสงครามเกมเป (Gempei War ค.ศ. 1180 - 1185) โยริโตโมะได้ขอให้องค์จักรพรรดิแต่งตั้งให้เขาดำรงตำแหน่งเซอิไตโชกุน (Seitai Shogun) และหลังจากนั้นเขาได้จัดการบริหารการปกครองในรูปแบบรัฐบาลทหาร (Bakufu Government) ซึ่งแต่เดิมอำนาจในการบริหารประเทศเคยอยู่ที่ราชสำนักโดยมืองค์จักรพรรดิเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด และในค.ศ. 1185 มินาโมโตะ โยริโตโมะ ได้จัดระบบการเมืองการปกครองที่มีลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การตั้งศูนย์กลางการบริหารประเทศที่เมืองคามากุระ เนื่องจากโยริโตโมะต้องการมีสิทธิและอำนาจเด็ดขาดทางการทหารในดินแดนภาคตะวันออกหรือเรียกว่าเขตคานโต เพราะดินแดนทางตะวันออกของเมืองเกียวโตเป็นเขตอิทธิพลเดิมของตระกูลมินาโมโตะ ซึ่งบรรพบุรุษของโยริโตโมะคือ มินาโมโตะ โยชิอิเอะ (Minamoto Yoshiie ค.ศ. 1039 -1106) ได้ตั้งกองกำลังทหารแห่งตระกูลมินาโมโตะไว้ รวมทั้งบรรดาทหารซึ่งได้สมัครใจเข้าร่วมกับตระกูลมินาโมโตะก็อยู่ในภูมิภาคนี้ด้วย โยริโตโมะจึงตั้งมั่นทางทหารที่เมืองคามากุระซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองเกียวโตและรัฐบาลทหารคามากุระเป็นหน่วยงานบริหารประเทศแห่งแรกที่ไม่ใช่ราชสำนักเหมือนแต่เดิม

2. การจัดลำดับชั้นของชามุไรผู้จงรักภักดีอันเป็นเครือข่ายบริหารประเทศ เมื่อโยริโตโมะได้รับชัยชนะจากสงครามเกมเปแล้ว ราชสำนักได้แต่งตั้งตำแหน่งโชทสึอิบุชิ (Sotsuibushi)¹ คือตำแหน่งผู้มีอำนาจสูงสุดทางการทหารแห่งชาติ หรือตำรวจอารักขาแห่งชาติ ทำหน้าที่ปราบปรามความไม่สงบในแคว้นต่าง ๆ เนื่องจากเกิดปัญหาใหญ่เกี่ยวกับการแย่งที่ดินทำกินเรียกว่า โชเอน (Shoen) และไม่มีเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางไปดูแล ทำให้เกิดการแย่งชิงสิทธิ์ในที่ดินระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มเจ้าของที่ดินกับผู้อาศัยในที่ดินแต่เดิม ดังนั้นหลังจากที่โยริโตโมะรับตำแหน่งโชทสึอิบุชิแล้ว เขาได้รวบรวมกรรมสิทธิ์ที่ดินที่กระจัดกระจายอยู่กับผู้มีอำนาจในท้องถิ่นให้ขึ้นต่อเขา โดยมีจุดประสงค์เพื่อจัดสรรให้เป็นรางวัลตอบแทนแก่ทหารผู้ภักดีและเพื่อเป็นการจัดระบบควบคุมที่ดิน โยริโตโมะจึงได้จัดตั้งตำแหน่ง “จิโตะ (Jito)” ซึ่งเป็นตำแหน่งขุนนางทหารที่ถูกต้องตามกฎหมายรวมทั้งมีสิทธิ์ยึดครองที่ดินที่ไม่มีเจ้าของแล้วจากสงครามเกมเป ส่วนหน้าที่ของจิโตะคือ ไปประจำท้องที่ต่าง ๆ² เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย รวมทั้งการดูแลเรื่องการจัดเก็บภาษีต่าง ๆ ให้ครบถ้วนและส่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจากตำแหน่ง “จิโตะ” แล้วโยริโตโมะยังแต่งตั้งตำแหน่ง “ชูโงะ” (Shugo) หรือผู้ว่าการส่วนท้องถิ่น ซึ่งโยริโตโมะจะคัดเลือกจากกลุ่มชามุไร “โกะเคนิน (Kokenin)”³ ที่เข้ามาสวามิภักดิ์ กลุ่มโกะเคนินนี้เดิมคือชามุไรซึ่งไม่ใช่เครือญาติและได้ร่วมเป็นฝ่ายเดียวกันกับโยริโตโมะภายหลัง ค.ศ. 1180 โดยโยริโตโมะให้สัญญาว่าจะให้ผลตอบแทนภายหลังถ้าช่วยรวมอำนาจทางการเมืองได้สำเร็จ ดังนั้น เมื่อโยริโตโมะจัดตั้งตำแหน่งชูโงะขึ้น กลุ่มโกะเคนินที่โยริโตโมะแต่งตั้งเป็นชูโงะกลุ่มแรก เช่น โออุชิ โนะ สุกะ (Ouchi no Suke) แห่งแคว้นซูโอะ (Suo Province) และโคโนะ ชิโระ (Kono Shiro) แห่งแคว้นอิโยะ (Iyo Province) เป็นต้น⁴

ชูโงะมีหน้าที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. มีหน้าที่ดูแลที่ดินในพื้นที่ของโกะเคนินแต่เดิม ส่งการให้ทหารโกะเคนินร่วมทำสงคราม และเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความสงบของรัฐบาลคามาคุระ
2. มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมมิให้เกิดกบฏท้องถิ่นหรือการเกิดอาชญากรรมใด ๆ รวมถึงสิทธิ์ในการปลดเจ้าหน้าที่พลเรือนรุ่นเก่าได้

¹ Kozo Yamamura, editor. (1990). *The Cambridge History of Japan : Volume 3 Medieval Japan*. . p. 699.

² ท้องที่ต่าง ๆ ในสมัยโยริโตโมะ ระหว่างปีค.ศ. 1185 – 1199 หมายถึงเขตเมืองเกียวโตและดินแดนทางภาคตะวันออกเป็นหลัก

³ ชามุไรท้องถิ่นที่รวมตัวกันเพื่อมีอิทธิพลในท้องถิ่น ปรากฏตั้งแต่สมัยเฮอัน มีทั้งสมาชิกสายตระกูลเดียวกันและที่ไม่ได้เป็นญาติแต่มารวมอยู่ในกลุ่มเดียว ความหมายเดิมหมายถึง เด็กในบ้าน (เพ็ญศรี กาญจนมัย , บรรณาธิการ. (2522). *ประวัติและอารยธรรมญี่ปุ่น*. หน้า 63.)

⁴ Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* pp. 63 – 64.

3. มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยประสานงานเกี่ยวกับระบบยุติธรรมของรัฐบาลคามากุระ โดยมีบทบาทเป็นผู้สอบสวน ผู้ควบคุม และผู้ประสานงานของรัฐบาลคามากุระ¹

ตำแหน่งซูโงะ ถูกแต่งตั้งขึ้นซ้อนกับตำแหน่งเดิมที่ราชสำนักเคยแต่งตั้งมาคือ เป็นผู้ว่าการท้องถิ่นพลเรือน² เพื่อให้ตำแหน่งทั้งสองนี้ได้รับการยอมรับอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในค.ศ.1190 โยริโตโมะได้ส่งตัวแทนไปยังราชสำนักเกียวโต เพื่อเกลี้ยกล่อมกึ่งบังคับให้ราชสำนักยอมรับการแต่งตั้งตำแหน่งจิโตะและซูโงะ ภายในค.ศ.1192 เพื่อส่งไปประจำดินแดนต่าง ๆ ของประเทศ โดยโยริโตโมะจะดำรงตำแหน่งโซจิโตะ (So -jito) และโซซูโงะ (So - Shogo)³ เพื่อควบคุมเหล่าจิโตะและซูโงะ

ภายหลัง มินาโมโตะ โยริโตโมะ ได้รับแต่งตั้งจากองค์จักรพรรดิให้ดำรงตำแหน่ง “เซอิไตโชกุน” (Sei-tai-Shogun)⁴ ซึ่งหมายถึง จอมทัพผู้ปราบอนารยชนแล้ว ในค.ศ. 1195 เขายังได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง “อุไตโช (Utaisho) ” หมายถึงผู้บัญชาการอารักขาราชสำนัก⁵ ดังนั้นตำแหน่งของโซกุนโยริโตโมะจึงเป็นตำแหน่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย จึงมีอำนาจในการดำเนินการใด ๆ ของบ้านเมืองรวมถึงการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ด้วยตนเอง จึงกล่าวได้ว่า โยริโตโมะ ยังคงยึดถือประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับสถาบันจักรพรรดิว่าจะต้องดำรงอยู่เพื่อชาติอย่างที่เป็นมาในอดีต แต่อำนาจของจักรพรรดิในการบริหารประเทศนั้น มีน้อยลงหรือแทบจะไม่มี เขาจึงตั้งรัฐบาลทหารที่เมืองคามากุระ ใช้การบริหารโดยกลุ่มทหารชาบูไรแทนขุนนางพลเรือนจากราชสำนัก โดยมีโยริโตโมะเป็นผู้ดำรงอำนาจสูงสุดจึงเป็นจุดเริ่มต้นของสมัยฟิวคัลหรือสมัยขุนนางศักดินาญี่ปุ่น

3. การจัดตั้งสภาบริหารประเทศ

รูปแบบของสภาบริหารนี้เป็นการดำเนินงานเลียนแบบตระกูลฟูจิวาระที่มีอิทธิพลในราชสำนักสมัยเฮอันตอนปลายประมาณค.ศ. 857 – 1160 แต่สภาบริหารของโยริโตโมะไม่ขึ้นกับราชสำนักตามแบบเดิม แต่จะขึ้นกับการตัดสินใจของโซกุนเท่านั้น ประกอบด้วย

3.1. สภาคณะกรรมการฝ่ายทหาร (Samurai -dokoro)⁶ ถูกจัดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1180 ก่อนเกิดสงครามเกมเป (ค.ศ. 1180 – 1185) โดยมีจุดประสงค์แรกเพื่อควบคุมเหล่าโกะเคนินที่กระจายอยู่ใน

¹ ในศตวรรษที่ 13 ตอนต้น ซูโงะมีหน้าที่อยู่ในเมืองคามากุระและเกียวโตเป็นสำคัญ. (Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 81.)

² ตำแหน่ง “เกะสุ (Gesu)” คือตำแหน่งผู้จัดการสูงสุดในท้องถิ่น มีหน้าที่ดูแลที่ดิน ตำแหน่งนี้อาจเป็นเจ้าของที่ดินเอง. (Ibid. p. 689.)

³ คำว่าโซ (So) เป็นหนึ่งในคำนำหน้านามที่ต้องการยกย่อง ในที่นี้หมายถึงเจ้านายหรือหัวหน้าของจิโตะและซูโงะ (พรรณิ ฉัตรพลรักษ์; และปริยา อิงคาภิรมย์ โชริเอะ. (2532). เจ็ดศตวรรษแห่งการครองอำนาจของนักรบญี่ปุ่น. หน้า 8.)

⁴ ผู้ดำรงตำแหน่งเซอิไตโชกุนคนแรก คือ ทะมุระมาโระ ผู้มีอิทธิพลในราชสำนักระหว่างปลายศตวรรษที่ 8 – 9 (เพ็ญศรี กาญจนันท์, บรรณาธิการ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 71.) บางเล่มว่าจักรพรรดิคัมมุ (Kammu Emperor ค.ศ. 781-806) เคยมอบตำแหน่งนี้ให้ โอโตะมะ โอโตะมาโระ (Otoma Otomaro ค.ศ.?) ในค.ศ. 791

⁵ Ibid. p. 64.

⁶ Kozo Yamamura, editor. (1990). loc. cit.

ท้องถิ่นต่าง ๆ ให้เข้าร่วมกับฝ่ายตระกูลมินาโมโตะ ในการทำสงครามกลางเมืองกับฝ่ายตระกูลไทระ ต่อมา สภาคณะกรรมการฝ่ายทหารนี้ขยายความรับผิดชอบในกิจการทุกประเภทของทหารซามูไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหล่าจิโตะที่โซกุนได้แต่งตั้งไปประจำการในท้องถิ่น เพื่อให้มีการดูแลความสงบ ร่ายได้และค่าใช้จ่ายของ รัฐบาลทหารได้อย่างจริงจัง

3.2. สภาคณะกรรมการฝ่ายบริหาร (Mon – dokoro)¹ คือสภการบริหารส่วนกลาง มีหน้าที่ รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผนนโยบายทางการเมือง เช่นการกำหนดขอบเขตที่ดินให้แก่จิโตะและซูโงะ หรือ โทะเค็นในเครือตระกูลมินาโมโตะที่จงรักภักดี และวางแผนนโยบายทางเศรษฐกิจ เรื่องการเก็บภาษีในรูปแบบ ต่าง ๆ รวมทั้งกิจการใด ๆ ก็ตามระหว่างรัฐบาลทหารกับราชสำนักจักรพรรดิ สภการบริหารนี้มีสมาชิก ประมาณ 15 – 16 คน พร้อมกลุ่มผู้ช่วยคณะกรรมการ²

3.3 สภาคณะกรรมการตุลาการ (Monchujo) คือศาลยุติธรรม จัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลตัดสินกรณี พิพาทของทหารซามูไรหรือรับคำฟ้องร้องระหว่างทหารหรือพลเรือนที่มีคดีความเกี่ยวข้องกับทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับซามูไรที่เป็นสมาชิกในเครือตระกูลมินาโมโตะ³

ถึงแม้ว่า ตระกูลมินาโมโตะ จะมีอำนาจครอบคลุมดินแดนทางภาคกลางและภาคตะวันออก แต่ยังมีดินแดนทางภาคเหนือและภาคตะวันตกที่ยังไม่สามารถเข้าไปควบคุมหรือมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้ เพราะยังคงอยู่ในกรรมสิทธิ์ของราชสำนัก สถาบันทางศาสนา เจ้าของที่ดินแต่เดิม หรือเป็นของทหารในตระกูลที่เป็นปรปักษ์กับตระกูลมินาโมโตะ ดังนั้น ในการตัดสินคดีความใด ๆ ในระยะแรกนั้น จึงต้องพิจารณาตัดสิน ร่วมกับรัฐบาลกลางและราชสำนักไปก่อน

จากการตั้งศูนย์กลางการบริหารแบบรัฐบาลทหารที่เมืองคามากุระ โซกุนโยริโดโมะบริหาร ประเทศ โดยจัดตั้งสามสภาเพื่อรองรับตำแหน่งจิโตะและซูโงะ ซึ่งเป็นรางวัลในการเข้าร่วมเป็นฝ่ายเดียวกับ ตระกูลมินาโมโตะ⁴ และเป็นตำแหน่งที่แต่งตั้งไปดูแลท้องถิ่นต่าง ๆ โดยมีโซกุนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดนี้ จึง ก่อให้เกิดความเข้มแข็งในระบบความสัมพันธ์ของขุนนางทหารกับรัฐบาลทหารและทำงานให้แก่รัฐบาลทหาร ด้วยความจงรักภักดี ด้วยจิตสำนึกของความเป็นซามูไรที่ดีที่มีต่อเจ้านาย

ภายหลังที่มินาโมโตะ โยริโดโมะ ขึ้นดำรงตำแหน่งโซกุน จักรพรรดิโกะโตบะ (Gotoba Emperor ค.ศ.1180-1239) ได้สละราชสมบัติ ด้วยเหตุผลทางการเมืองและได้รวบรวมกลุ่มผู้สนับสนุนสถาบัน จักรพรรดิ ด้วยการจัดตั้งเป็น “คณะรัฐบาล” หรือที่เรียกว่า อินโนะโช (In-no-cho) ที่เกียวโต⁵ โดยมีจุดมุ่ง หมายเพื่อการทวงสิทธิ์ในเขตที่ดิน หรือโชเอนที่เป็นของกลุ่มขุนนางราชสำนักและกลุ่มผู้สนับสนุนจักรพรรดิ

¹ Ibid. p. 694.

² เพ็ญศรี กาญจนมัย, บรรณาธิการ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 9.

³ พรหม ฉัตรพลรักษ์, และปรียา อิงดาภิรมย์ โชะริเอะ. (2532). เล่มเดิม. หน้า 8.

⁴ โยริโดโมะ สืบเชื้อสายตระกูลมาจากมาจากจักรพรรดิซาเงะ (Saga Emperor ค.ศ. 809 – 823) ดำรงตำแหน่ง ในตอนต้นสมัยเฮอัน โยริโดโมะจึงสามารถอ้างความสำคัญของสายตระกูล เพื่อหาแนวร่วมทางการเมืองให้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับตระกูลมินาโมโตะได้

⁵ Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 68.

เช่น ตระกูลคากิواره (Kajiwara Family) ตระกูลฮิเกะ (Hiki Family) ตระกูลวาคะ (Wada Family) ซึ่งเป็นศัตรูกับฝ่ายตระกูลมินาโมโตะคิน¹

รัฐบาลทหารคามากุระ โดยตระกูลโฮโจ

หลังการตายของมินาโมโตะ โยริโตโมะ ในค.ศ. 1199 อำนาจทางการเมืองได้เปลี่ยนมาอยู่ที่ตระกูลโฮโจ² โดยโฮโจ โทกิมาสะ (Hojo Tokimasa ค.ศ. 1138 – 1215) ซึ่งเป็นบิดาของโฮโจ มาซาโกะ (Hojo Masako ค.ศ. 1157 – 1225)³ ภรรยาของ โยริโตโมะ ได้เข้ามายึดอำนาจการบริหารรัฐบาลด้วยการกำจัด ลูกชายของโยริโตโมะ คือ มินาโมโตะ โยริอิเอะ (Minamoto Yorieie ค.ศ. 1182 – 1204)⁴ โดยการนำโยริอิเอะไปกักขังในวัดแห่งหนึ่งและสังหารในค.ศ. 1204⁵ โฮโจ โทกิมาสะได้แต่งตั้งน้องชายของโยริอิเอะ คือ มินาโมโตะ ซาเนะโตโมะ (Minamoto Sanetomo ค.ศ. 1192 – 1219) ขณะที่อายุ 13 ปีขึ้นเป็นโชกุน แต่ไม่มีอำนาจทางการเมืองแต่อย่างใด เพราะโฮโจ โทกิมาสะเป็นผู้ควบคุมการดำเนินงานบริหารทุกอย่าง โดยมีการตั้งตำแหน่งใหม่ในการปกครองคือ ผู้สำเร็จราชการแทนโชกุน เรียกว่า “ชิกเกน” (Shiken) ซึ่งมีโฮโจ โทกิมาสะดำรงตำแหน่งเป็นคนแรก⁶ และคนในตระกูลโฮโจสืบทอดตำแหน่งชิกเกนโดยตลอด ดังนั้นอำนาจการปกครองอย่างแท้จริงของรัฐบาลทหารสมัยคามากุระ เริ่มต้นจาก มินาโมโตะ โยริโตโมะ และตำแหน่งชิกเกนโดยตระกูลโฮโจ เป็นผู้มีอำนาจโดยตลอดทั้งยุคสมัย⁷

ขณะที่ตระกูลโฮโจได้ขึ้นมามีอำนาจในรัฐบาลทหารแล้วนั้น ในระยะแรกยังไม่มีอำนาจเต็มที่ในระบบสภการบริหารทั้งหลายอย่างเช่น สภาคณะกรรมกรฝ่ายบริหาร (มันโดโกโระ) เพราะในค.ศ. 1213

¹ John S. Brownlee. (1991). *Political Thought in Japanese Historical Writing: From Kojiki (712) to Tokushi Yoron (1712)*. p. 64.

² ภายหลังการตายของโยริโตโมะ มีขุนนางทหาร 2 ตระกูลแข่งขันเพื่อมีอิทธิพลในรัฐบาลทหารคือ ตระกูลฮิเกะ ที่มีอิทธิพลในดินแดนภาคตะวันตก กับตระกูลโฮโจ ที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับตระกูลมินาโมโตะ. (Kozo Yamamura. editor. (1990). *loc. cit.*)

³ หลังการเสียชีวิตของโยริโตโมะ โฮโจ มาซาโกะ ได้บวชชีทันที. (Gentaro Matsumura. (1985). *The Emperor's Island: the Story of Japan*. p. 77.)

⁴ Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* p 708.

⁵ Gentaro Matsumura. (1985). *loc. cit.*

⁶ ตำแหน่งชิกเกนถูกกำหนดขึ้นในวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 1203 ขณะที่มีการกักขังโยริอิเอะ เป็นการประกาศเตรียมพร้อมการดูแลอำนาจบริหารแทนโชกุน. (Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* p. 67.)

⁷ ตระกูลโฮโจ เป็นเชื้อสายหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับตระกูลไทระ ซึ่งมีอำนาจทางทหารเข้มแข็งมากในตอนปลายสมัยเฮอัน (Heian Period ค.ศ. 785–1180) จึงไม่ค่อยความสำคัญมากนักเมื่อเทียบกับตระกูลไทระ ตระกูลโฮโจจึงเข้าร่วมสนับสนุนทางทหารกับมินาโมโตะ โยริโตโมะ ในค.ศ. 1180 เมื่อตระกูลโฮโจสามารถครองอำนาจการบริหารรัฐบาลคามากุระ จึงไม่ต้องการเป็นโชกุน แต่จัดตั้งตำแหน่งผู้แทนโชกุน ควบคุมโชกุนที่ไม่มีอำนาจโดยเลือกคนจากสมาชิกตระกูลฟูจิوارهซึ่งไม่มีอิทธิพลเหมือนสมัยเฮอัน และคนในราชวงศ์มาเป็นโชกุนเพียงในนามเท่านั้น. (เพ็ญศรี กาญจนมัย, บรรณาธิการ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 73.)

ตระกูลวาคะ หนึ่งในสมาชิกสภามันโดโกโรประกาศความเป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาลทหารที่นำโดยตระกูลโฮโจนี้ จนกระทั่ง ค.ศ. 1219 มินาโมโตะ ชานะโตโมะ ถูกลอบสังหารที่วิหารทสึรุงะโอกะ ฮาจิมัน (Tsurugaoka Hachiman Shrine) ¹ ทำให้ตระกูลโฮโจใช้เป็นข้ออ้างในการประกาศภาวะฉุกเฉินของประเทศ หลังจากนั้น โฮโจ โยริโตกิ (Hojo Yoritoki ค.ศ. 1163 – 1224) ลูกชายของโฮโจ โทกิมาสะ ได้ประกาศเป็นคำสั่งแห่ง รัฐบาลคามะกุระว่า ตระกูลโฮโจจะขึ้นสู่อำนาจการบริหารรัฐบาลทหารอย่างถาวร และแต่งตั้งเด็กชายใน ตระกูลฟูจิوارهมาดำรงตำแหน่งโชกุน ²

จากเหตุการณ์การลอบสังหารมินาโมโตะ ชานะโตโมะ ทำให้ความร่วมมือระหว่างสถาบัน จักรพรรดิกับตระกูลมินาโมโตะต้องหมดไป เพราะโชกุนคนใหม่เป็นคนในตระกูลฟูจิوارهและอยู่ในอำนาจ ของตระกูลโฮโจ ทำให้อดีตจักรพรรดิโกะโตบะซึ่งได้เตรียมกองทัพจากกลุ่มทหารทางเขตภาคกลางและ ภาคตะวันตกมาหลายปี เพื่อทำการโจมตีสองรัฐบาลทหารที่เมืองคามะกุระ ในการยึดอำนาจบริหารสูงสุดกลับ ดิน แต่แผนการนี้ที่จะโจมตีสองรัฐบาลทหารในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1221 ³ เล็ดลอดออกไป ทำให้โฮโจ โยชิโตกิสามารถระดมพลทหารจากตระกูลที่จงรักภักดีประมาณ 190,000 คน ภายในเวลา 1 สัปดาห์ และ เดินทางไปปราบจักรพรรดิโกะโตบะ และด้วยจำนวนทหารที่มากกว่าพร้อมทั้งกลยุทธ์ที่ดีกว่า ทำให้ฝ่ายอดีต จักรพรรดิพ่ายแพ้ หลังจากนั้นโฮโจ โยชิโตกิ ได้เนรเทศอดีตจักรพรรดิและพรรคพวกไปยังเกาะโอกิ (Oki) ซึ่งอยู่ทางทะเลด้านตะวันตกของญี่ปุ่น เหตุการณ์ครั้งนี้เรียกว่า กบฏโจคิว (Jokyu Disturbance ค.ศ. 1221) ⁴ รัฐบาลทหารจึงแต่งตั้งจักรพรรดิโกะโฮริกว่า (Go – Horikawa ค.ศ. 1221 – 1232) ขึ้นดำรง ตำแหน่งแทนและได้สร้างศูนย์บัญชาการทหารที่เขตโรคุฮาระ (Rokuhara) ในเกียวโต เรียกว่า รัฐบาลทหาร โรคุฮาระ เกียวโต เพื่อเป็นศูนย์กลางการขยายอำนาจของรัฐบาลทหารไปยังดินแดนภาคตะวันตก โดยมี โฮโจ ยาสึโตกิ (Hojo Yasutoki ค.ศ. 1183 – 1242) ซึ่งเป็นลูกชายของโยชิโตกิเป็นผู้บัญชาการรัฐบาล ทหารที่เกียวโต ⁵ เรียกตำแหน่งนี้ว่า “โรคุฮาระ ทันได (Rokuhara Tandai)” ⁶ เพื่อเป็นการประกาศความมี อำนาจเหนือสถาบันจักรพรรดิของรัฐบาลทหารคามะกุระภายใต้ตระกูลโฮโจ หลังจากที่ตระกูลโฮโจสามารถ ปราบกบฏโจคิวได้สำเร็จ ก็ได้เข้ายึดครองที่ดินทำกิน (โชเอน) ของกลุ่มผู้สนับสนุนอดีตจักรพรรดิได้มากถึง 3,000 โชเอนพร้อมกันนี้ได้แต่งตั้งจิโคะเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่ไปประจำอยู่ทางภาคตะวันตกของ ญี่ปุ่น

¹ ชานะโตโมะ ถูกลอบสังหารด้วยการตัดศีรษะโดยชาโมไรที่หลบซ่อนหลังฉากในวัด โดยการบันทึกของหัวหน้า คณะสงฆ์ชื่อ เยียน (Jien) ผู้ประพันธ์ กุกันโช (Gukansho) ซึ่งเคยเป็นเพื่อนประชันโคลงกลอนกับโยริโตโมะ และยังเป็น พระสหายสนิทของอดีตจักรพรรดิโกะโตบะ มีการเล่าถึงชานะโตโมะว่าเป็นเพื่อนกับอดีตจักรพรรดิโกะโตบะ ซึ่งมักจะ สันสรรค์และสนทนาในเรื่องโคลงกลอนที่น่าสนใจต่อกัน (John S. Brownlee. (1991). *op. cit.* p 65.)

² Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* pp. 68 – 69.

³ John S. Brownlee. (1991). *loc. cit.*

⁴ ในวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1221

⁵ Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* p. 71.

⁶ John S. Brownlee. (1991). *op. cit.* p 66.

⁷ Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* p. 33.

ในค.ศ. 1254 โฮโจ ยาสึโตกิ ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งชิกเกนแทนโยชิโตกิ ยาสึโตกิมีความสามารถในการจัดการบริหารรัฐบาลทหารได้ดี และได้มีการปรับโครงสร้างหน่วยงานบริหาร ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1256 ดังต่อไปนี้¹

1. ก่อตั้งคณะกรรมการผู้ร่วมบริหารงานของชิกเกน เรียกว่า เรนโช (rensho) ซึ่งบุคคลที่มาดำรงตำแหน่งนี้ต้องมาจากตระกูลโฮโจ ทำหน้าที่เป็นประธานสภาและออกกฎหมายร่วมกันกับหัวหน้าสภาทั้งหลาย² หน่วยงานเรนโชนี้เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการเมืองสมัยคามากุระ และดำเนินการงานไปจนกระทั่งสิ้นสุดสมัย

2. จัดตั้งสภาคณะกรรมการที่ปรึกษาโชกุนเรียกว่า เฮียวโจชู (hyojoshu) ตำแหน่งนี้คล้ายกับเป็นผู้ช่วยงานของโชกุน คณะกรรมการมาจากผู้นำชามูไรท้องถิ่นในแคว้นทางภาคตะวันออก ซึ่งเป็นเขตอิทธิพลสำคัญของรัฐบาลทหารคามากุระ ทำให้คณะกรรมการเหล่านี้สามารถควบคุมทหารในท้องถิ่นเท่ากับเป็นการกระจายอำนาจการปกครองจากรัฐบาลทหารส่วนกลางไปยังท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3. แต่งตั้ง ไทระ โยริทสึเนะ (Hojo Yoritsune) ที่มีอายุอายุ 8 ขวบ ขึ้นดำรงตำแหน่งโชกุน³ และยาสึโตกิได้ประกาศตนเป็นผู้สำเร็จราชการสูงสุดของโชกุนและชิกเกน

จุดประสงค์ในการจัดตั้งคณะกรรมการเรนโชและสภาเฮียวโจชูของยาสึโตกิ เพื่อต้องการควบคุมอำนาจอยู่เบื้องหลัง เขาไม่ต้องการแสดงบทบาททางการเมืองอย่างชัดเจน แต่ต้องการดำเนินงานบริหารโดยผ่านสภาเฮียวโจชูที่เป็นสภาสูงสุดของรัฐบาลทหาร สภาเฮียวโจชูนี้คล้ายกับสภาบริหารมันโดโกโระที่ประกอบด้วยทหารกลุ่มโกะเค็นนินและกลุ่มปัญญาชนชั้นสูง ซึ่งยาสึโตกิให้ความสำคัญกับสภาเฮียวโจชูให้มีความเท่าเทียมหรือเหนือกว่าสภาบริหารมันโดโกโระ

ในค.ศ. 1232 ยาสึโตกิได้ประกาศให้มีการใช้ประมวลกฎหมายสำหรับทหาร คือ ประมวลกฎหมายโจเอ (Jozei Code) ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะให้สิทธิ์แก่จิโคและชูโงะเพิ่มขึ้นในเรื่องการตัดสินกรณีพิพาทเรื่องที่ดิน มรดก การยึดทรัพย์ของผู้กระทำผิดกฎหมาย⁴ จนกระทั่ง ค.ศ. 1249 ในสมัยของ โฮโจ ทสึเนะโตกิ (Hojo Tsunetoki ค.ศ. 1224-1246) ซึ่งเป็นหลานของยาสึโตกิ ได้ขึ้นมาเป็นผู้สำเร็จราชการโชกุน เขาได้มีการตั้งหน่วยงานเพิ่มเติมคือ อิกิทสึเกะ-ชู (hikitsuke-shu)⁵ เป็นหน่วยงานสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งของคนในกลุ่มสายราชสำนักกับรัฐบาลทหารโดยเฉพาะ

ดังนั้น พอสรุปได้ว่ารูปแบบการบริหารของรัฐบาลทหารคามากุระนี้ มีการจัดตั้งสภาบริหารและหน่วยงานต่างๆ คือ ชามูไรโดโกโระ มันโดโกโระ และมันชูโจของมินาโมโตะ โยริโดโมะรวมทั้งสภาเฮียวโจชูและสภาอิกิทสึเกะ-ชู ซึ่งจัดตั้งโดยชิกเกนตระกูลโฮโจ ซึ่งห้าสภาที่สำคัญนี้ได้ถูกนำไปเป็นแบบแผนในการบริหารประเทศในสมัยมุโรวาชิต่อไป หกก่อนการสิ้นสุดสมัยคามากุระในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 12

¹ Ibid. pp. 74-75

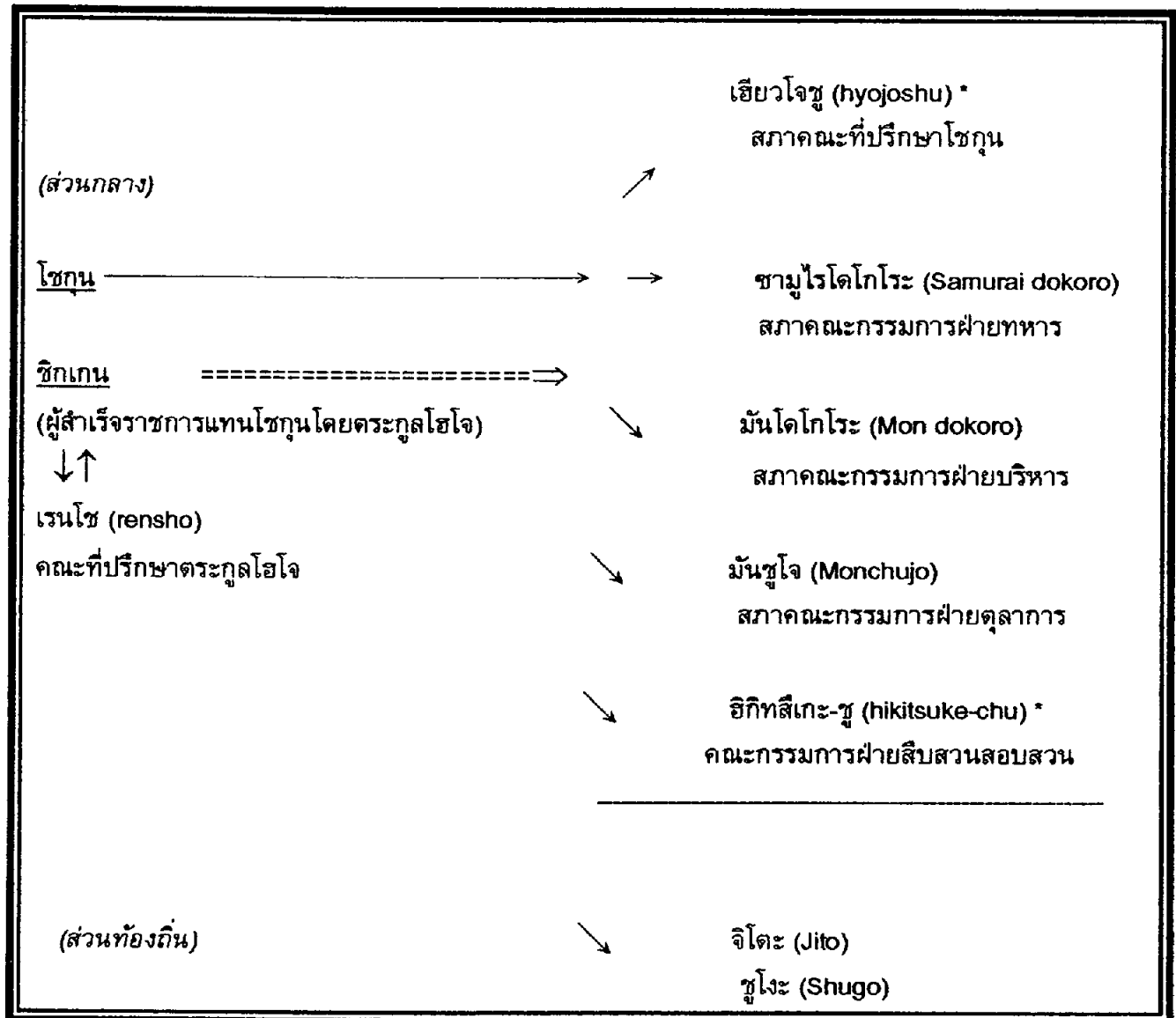
² เพ็ญศรี กาญจนมัย, บรรณาธิการ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 75.

³ Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 74.

⁴ เพ็ญศรี กาญจนมัย, บรรณาธิการ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 76.

⁵ Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 88.

ภาพประกอบ 1 แผนภาพโครงสร้างหน่วยงานบริหารรัฐบาลมาคุระ

หมายเหตุ

เครื่องหมาย * หมายถึง หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นภายหลังโดยตระกูลโฮโจ

นั้น มีเหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่ความเสื่อมถอยของรัฐบาลทหารตระกูลโฮโจ ซึ่งมีทั้งปัญหภายนอกและภายในประเทศประกอบกัน

ปัญหาภายนอกประเทศ : การรุกรานของกองทัพมองโกลจากประเทศจีน ในค.ศ. 1274 และค.ศ. 1281

ในค.ศ. 1268 จักรพรรดิคุบไลข่าน ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์หยวนของจีน ได้ส่งราชทูตมายังญี่ปุ่น เพื่อให้ญี่ปุ่นยอมรับในอำนาจของมองโกลและ จัดส่งเครื่องบรรณาการให้แก่มองโกล¹ ซึ่งผู้นำของญี่ปุ่นในขณะนั้นคือ โฮโจ โทกิमुเนะ (Hojo Tokimune ค.ศ. 1251-1284) ได้ตัดสินใจปฏิเสธข้อเรียกร้องพร้อมทั้งส่งราชทูตกลับไปโดยไม่มีคำตอบใด ๆ ทำให้จักรพรรดิคุบไลข่านไม่พอใจอย่างมาก จึงส่งกองทัพโจมตีญี่ปุ่น² ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1274 กองทัพมองโกลและทหารเกาหลีจำนวนกว่า 33,000 นาย เรือรบ 900 ลำ บุกเข้ายึดเกาะชิชิมะ (Tsushima Island) และเกาะอิกิ (Iki Island)³ จากนั้นพยายามบุกขึ้นฝั่งทางตอนเหนือของเกาะคิวชูที่อ่าวฮากาตะ (Hakata Bay) แต่ถูกทหารญี่ปุ่นสกัดกั้นไม่ให้ขึ้นฝั่งได้ พอดีเกิดพายุได้ฝนขนาดใหญ่ที่อ่าวฮากาตะซึ่ง พัดทำลายกองเรือมองโกลที่จอดเรียงรายอยู่ข้างฝั่งทั้งหมด เหลือแต่ซากศพของทหารมองโกลประมาณ 13,500 ศพเกลื่อนกลาดบริเวณอ่าวฮากาตะในเช้าวันรุ่งขึ้น⁴

ในช่วงต้นค.ศ. 1281 คุบไลข่านซึ่งยังไม่ล้มเลิกความตั้งใจในการแสดงอำนาจเหนือญี่ปุ่น ได้ส่งราชทูตมายังญี่ปุ่นอีกครั้ง แต่โฮโจ โทกิमुเนะยังคงเมินเฉยต่อข้อเรียกร้องของจีนพร้อมทั้งสั่งตัดศีรษะราชทูตมองโกล ยิ่งทำให้คุบไลข่านแค้นเคือง จึงเตรียมการจัดกองทัพขนาดใหญ่กว่าเดิม เพื่อบุกญี่ปุ่นอีกครั้ง⁵ ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1281 กองทัพมองโกลผสมทหารทางภาคเหนือของจีนและทหารเกาหลีกว่า 40,000 นาย บุกเข้ายึดอ่าวฮากาตะอีกครั้ง ซึ่งญี่ปุ่นได้มีการเตรียมการป้องกันไว้โดยสร้างกำแพงหินขนาดใหญ่รอบอ่าวฮากาตะ ทำให้กองทัพมองโกลไม่สามารถขึ้นฝั่งได้เพราะญี่ปุ่นมีการฝึกฝนทหารสำหรับการรบทางทะเลอยู่เสมอ ในการรบครั้งนี้ใช้เวลากว่า 2 เดือน กองทัพเรือมองโกลได้รับความเสียหายอย่างมากจนต้องล่าถอยไปตั้งหลักที่เกาะเล็ก ๆ แห่งหนึ่งเพื่อรอกองทัพเรือสมทบจากจีนทางตอนใต้อีกประมาณ 3,500 ลำกับทหารอีก 100,000 นาย จนกระทั่งช่วงกลางเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1281 ได้เกิดพายุไต้ฝุ่น

¹ กองทัพมองโกลสามารถยึดครองราชสำนักจีนและสถาปนาตั้งราชวงศ์หยวน (Yuan Dynasty ค.ศ. 1280 – 1368)

² Gentaro Matsumura. (1985). *op. cit.* p. 80.

³ มีการบันทึกถึงความโหดเหี้ยมของพวกมองโกลที่จับเด็ก ผู้หญิง และทหารเชลยญี่ปุ่นไปทรมานจนตายอย่างโหดเหี้ยม เช่นกระหึ่มผู้หญิงมีครรภ์ให้เด็กทะลักออกมา หรือตอกมีorr้อยเชือกห้อยเสากระโดงเรือ เป็นต้น (Kozo Yamamura. editor. (1990). *loc. cit.*)

⁴ *Ibid.* p. 81.

⁵ เพ็ญศรี กาญจนมัย, บรรณาธิการ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 81.

ขนาดมหึมาพัดกระหน่ำ¹ กองทัพเรือของมองโกลในบริเวณหัวหาดส่วนที่แคบที่สุดของอ่าวฮากาตะ ทำให้ กองทัพเรือมองโกลจมทะเลไปเป็นจำนวนมาก และที่เหลือได้ล่าถอยกลับไป แต่จักรพรรดิคุบไลข่านยังไม่ ทรงล้มเลิกความตั้งใจที่จะยึดญี่ปุ่น เขาได้มีการเตรียมกองทัพเรือเพื่อบุกญี่ปุ่นอีกครั้งที่ 3 ในค.ศ. 1283 แต่ แผนการครั้งนี้ล้มเลิกไป และคุบไลข่านได้ถึงแก่สวรรคตในค.ศ. 1294²

การพ่ายแพ้ของมองโกลทั้ง 2 ครั้ง นอกจากมีสาเหตุมาจากลมพายุไต้ฝุ่นที่ช่วยวิกฤติการณ์ของ ญี่ปุ่นแล้ว ยังมีสาเหตุมาจากความไม่สันทัดในการรบทางทะเลของนักรบมองโกลซึ่งมีความถนัดแต่การรบ บนพื้นดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรบบนหลังม้ามากกว่าการรบโดยเรือ อีกทั้งยังขาดความรู้ด้านภูมิอากาศ ของน่านน้ำญี่ปุ่นว่าในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนพฤศจิกายนเป็นฤดูพายุของญี่ปุ่น³

จากการพ่ายแพ้ของมองโกล ทำให้อำนาจของรัฐบาลทหารคามุระเพิ่มขึ้น รวมทั้งอิทธิพลของ ตระกูลผู้นำท้องถิ่นโดยเฉพาะแคว้นต่าง ๆ ของเกาะคิวชู ก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน แต่การรบครั้งนี้ไม่ได้สร้าง ผลประโยชน์แก่เหล่าชามูไรแต่อย่างใด เนื่องจากการรบเพื่อขับไล่ต่างชาติ จึงต้องระดมเสบียงอาหาร อาวุธ เงินทองกันเองภายในประเทศ แม้ว่าจะชนะสงครามก็ไม่ได้รับรางวัลแต่อย่างใด เพราะไม่เหมือนกับ การรบกันภายในประเทศ ซึ่งจะสามารถยึดครองที่ดินและทรัพย์สินของฝ่ายตรงข้ามได้

ดังนั้น ภายหลังสงครามกับมองโกล ชนชั้นทหารจึงได้รับความเดือดร้อนและเกิดความยากลำบาก มากขึ้น บางคนต้องขายที่ดิน จำนวนที่ดิน ทำให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินถูกเปลี่ยนไปยังผู้รับซื้อ รับจำนวนที่ดิน เช่น พ่อค้าและผู้ที่ไม่ใช่ทหารของรัฐบาล ซึ่งทำให้ทรัพย์สินของรัฐกระจายไป รัฐบาลทหารพยายาม ช่วยเหลือพวกของตนโดยมีการประกาศใช้ "ข้อกำหนดโทกุเซ (Tokusei clause)" ค.ศ. 1297 เพื่อผ่อนผัน ให้ที่ดินของขุนนางทหาร โดยเฉพาะที่ดินของตระกูลผู้นำท้องถิ่นที่ขึ้นกับรัฐบาลทหาร ที่มีหนี้สินติดค้างกับ เจ้าหนัต่าง ๆ ได้รับการผ่อนชำระหนี้จนถึงการยกเลิกหนี้สิน เพื่อทำการฟื้นฟูที่ดินที่ถูกขายหรือติดจำนอง จนกระทั่งเกิดการฟ้องร้องจากเจ้าหนัทั้งหลายในเรื่องลูกหนี้ที่ได้รับการยกเลิกหนี้สิน ล้วนเป็นเจ้าหนัที่ของ

¹ เหตุการณ์พายุไต้ฝุ่นพัดจมเรือของมองโกลทั้ง 2 ครั้งนั้นมีบทบาทมากในด้านศาสนา กล่าวคือ พระนิชิเรน (Nichiren ค.ศ. 1222-1282) ผู้นำพุทธศาสนานิกายปัถุมสูตร (Lotus Sutra) หรือเรียกขานอีกอย่างว่านิกายฮอกเคะ (Hokke) ซึ่งเน้นการ ท่องบทสวดมนต์สรรเสริญพระสูตร ความเป็นชาตินิยมญี่ปุ่นและยังต่อต้านนิกายอื่น เมื่อเกิดเหตุการณ์การรุกรานของ มองโกล พระนิชิเรนได้เป็นผู้นำกลุ่มลูกศิษย์และประชาชนรวมถึงโชโจ โทกิมิUNE ให้ร่วมกันสวดคาถาขับไล่ต่างชาติ เพื่อ ขอความคุ้มครองจากเทพเจ้าที่อ่าวฮะกะตะทั้งกลางวันและกลางคืน เมื่อมีพายุไต้ฝุ่นพัดทำลายกองทัพเรือมองโกลได้ จึงมี การเรียกลมพายุว่า คามิกาเซะ (Kami คือเทพเจ้า Kaze คือ ลม) และนิกายปัถุมสูตรจึงได้รับความนิยมเลื่อมใสเพิ่มขึ้น จำนวนมาก ปัจจุบันนิกายนิชิเรนมีสาขานิกาย เช่น สาขาโชกะ กักไก และนิกายริสโซ โคเซไก ซึ่งอยู่ในความนิยมของคนที่มีฐานะปานกลางค่อนข้างต่ำ (เพ็ญศรี กาญจนมัย (2530). เล่มเดิม. หน้า 141-142.)

² Gentaro Matsumura. (1985). *op. cit.* pp. 81-82.

³ เนื่องจากมีความกดอากาศสูงพัดผ่านมหาสมุทรแปซิฟิกตอนบน มีสถิติว่า ทุกปีจะมีไต้ฝุ่น 23.7 ลูก ความเร็ว ประมาณ 38.3 ไมล์ต่อชั่วโมงหรือ 17 เมตรต่อวินาที และมีถึง 3.6 ลูกที่จะพัดไปยังทะเลตอนใต้ของญี่ปุ่น โดยเฉพาะเกาะ คิวชูตอนบนจะได้รับลมพายุมากกว่าบริเวณอื่น (Gentaro Matsumura. (1985). *loc. cit.*)

รัฐบาล ดังนั้น ข้อกำหนดโทกุเซ ได้ทำให้ชื่อเสียงและความยุติธรรมของรัฐบาลทหารตระกูลโฮโจลดถอยลงไป¹

ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะออกข้อกำหนดโทกุเซ เพื่อช่วยเหลือชนชั้นซามูไร แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้สินไปได้ทั้งหมด แต่กลับก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ซามูไรสายตระกูลสาขา ซามูไรที่ถูกเกณฑ์ช่วยรบกับมองโกล และซามูไรท้องถิ่น ซามูไรเหล่านี้เริ่มต่อต้านรัฐบาลทหารโฮโจโดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาคุโตะ (Akuto)² แต่เดิมซามูไรเหล่านี้เคยได้รับสิทธิ์พิเศษในการดูแลความสงบเรียบร้อยในที่ดินขณะที่เกิดภาวะสงครามกับมองโกลด้วย แต่ก่อให้เกิดการก้าวท้าวสิทธิ์อำนาจกันระหว่างขุนนางทหารสมาชิกสายตระกูลหลัก เรียกว่าสายฮอนกะ (honke) และทหารซามูไรสมาชิกตระกูลสาขาท้องถิ่น เรียกว่า บุนกะ (benke)³ ตระกูลโฮโจกลับแก้ไขปัญหาโดยการเรียกประชุมขอความเห็นกับเหล่าขุนนางทหารสายฮอนกะและตระกูลโฮโจเท่านั้น ยิ่งก่อให้เกิดผู้ที่ไม่พอใจรัฐบาลทหารโฮโจเพิ่มขึ้นจำนวนมาก⁴

ปัญหาภายในประเทศ : ความพยายามของสถาบันราชสำนักในการเรียกอำนาจคืนจากรัฐบาลทหาร

เนื่องจากรัฐบาลทหารมีปัญหาในการป้องกันประเทศจากต่างชาติ จึงทำให้อำนาจของรัฐบาลทหารอ่อนแอลง ประกอบกับ รัฐบาลไม่มีความเด็ดขาดในการตัดสินปัญหาในราชสำนัก เรื่องการแต่งตั้งจักรพรรดิลำดับต่อจากจักรพรรดิโกะซางะ (Go-Saga Emperor ค.ศ. 1242-1246) ซึ่งสิ้นพระชนม์ใน สมณเพศ ค.ศ. 1272 และไม่ได้แต่งตั้งผู้สืบราชบัลลังก์⁵ ทำให้เกิดการแย่งชิงราชสมบัติระหว่างสายสกุลราชโอรสทั้ง 2 คือ เจ้าชายโกะฟุคาคุสะ (Prince Fukakusa) และเจ้าชายคาเมยามะ (Prince Kameyama) ในที่สุดเมื่อรัฐบาลทหารได้เข้ามาตัดสินปัญหานี้ โดยให้มีการผลัดกันขึ้นครองราชย์ โอรสองค์โตขึ้นครองราชย์ก่อนคือ จักรพรรดิโกะฟุคาคุสะ (Fukakusa Emperor ค.ศ. 1246-1259) และโอรสองค์รองขึ้นครองราชย์เป็น จักรพรรดิคาเมยามะ (Kameyama Emperor ค.ศ. 1259-1274) นอกจากนี้จักรพรรดิยังทรงสร้างปัญหาให้แก่รัฐบาลทหารโฮโจอีก เช่น สมัยจักรพรรดิฟูชิมิ (Fushimi Emperor ค.ศ. 1288-1298) มีการตั้งหน่วยงานบริหารซ้ำซ้อนกับหน่วยงานของรัฐบาลอย่าง สภากิโจชู (gijoshu) ซึ่งมีอำนาจทัดเทียมกับสภาเฮียวโจชู อันเป็นสภาที่ปรึกษาสูงสุดของรัฐบาลทหารโฮโจ แต่สภากิโจชูจะประกอบด้วยกลุ่มขุนนางปัญญาชนชั้นสูงและขุนนางราชสำนัก และค.ศ. 1292 ราชสำนักออกข้อบัญญัติ 13 ประการเกี่ยวกับขบวนการยุติธรรม เพื่อรักษาผลประโยชน์ให้แก่ขุนนางราชสำนัก โดยใน ค.ศ. 1293 จักรพรรดิฟูชิมิทรงให้มีการจัดตั้งศาลยุติธรรมขึ้นใหม่ ตามประเพณี

¹ Ibid. p. 83.

² อาคุโตะ แปลตามตัวอักษรว่า กลุ่มอันธพาลชั่วร้าย จัดเป็นกลุ่มนอกกฎหมาย มักปล้นสดมภ์ มีทั้งซามูไรและชาวนาที่ผิดหวังในการปกครองของรัฐบาลทหารตระกูลโฮโจ (Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 129.)

³ Ibid. p. 130.

⁴ เพ็ญศรี กาญจน์นัย , บรรณาธิการ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 84.

⁵ จักรพรรดิโกะซางะ เดิมมีความตั้งใจให้โอรสองค์รองคือ เจ้าชายคาเมยามะ ขึ้นเป็นจักรพรรดิก่อนโอรสองค์โตคือ เจ้าชายโกะฟุคาคุสะ แต่สุดท้ายไม่ได้มีการประกาศการแต่งตั้งใด ๆ อย่างเป็นทางการ (Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. pp. 161-162.)

ยุติธรรมขึ้นใหม่ ตามประเพณีของราชสำนัก เรียกว่า เทชู (teichu)¹ จนกระทั่ง ค.ศ. 1318 ในสมัย จักรพรรดิโกะไดโงะ (Go-Daigo Emperor ค.ศ.1288 – 1339) พระราชนัดดาของจักรพรรดิคะเมยามะ ซึ่งขึ้นครองราชย์ขณะที่มีพระชนมายุ 30 ปี พระองค์ไม่พอพระทัยที่ราชสำนักต้องอยู่ใต้อำนาจของรัฐบาลทหารมานาน และโดยเฉพาะการที่รัฐบาลทหารได้ออกข้อตกลงพิเศษในการลำดับผู้ขึ้นครองราชย์ที่เรียกว่า วาระแห่งบัมโป (Bumpo) ซึ่งมีรายละเอียดสำคัญ 3 ประการคือ

1. ผู้สืบราชสมบัติลำดับต่อไป ต้องเป็นรัชทายาทสายจิมเมียวอิน (Jimyō-in line)²
2. จักรพรรดิจะครองราชย์ได้ไม่เกิน 10 ปี
3. ทายาทของจักรพรรดิโกะไดโงะ คือสายไดคาคุจิ ห้ามเรียกร้องในเรื่องราวบัลลังก์อีก

จากข้อตกลงพิเศษนี้ ทำให้แก่จักรพรรดิโกะไดโงะไม่พอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง พระองค์เริ่มวางแผนการโค่นล้มรัฐบาลทหาร โดยมีจุดประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ การทวงกรรมสิทธิ์ทางการเมืองของราชสำนัก และกรรมสิทธิ์ในที่ดิน (โชเอน) ที่เป็นของกลุ่มชนชั้นสูงแต่เดิม ซึ่งถูกรัฐบาลทหารยึดครองไป ทำให้พระองค์มีความคิดที่จะดึงศูนย์กลางอำนาจบริหารสูงสุดของประเทศกลับมายังเทนโน (Tenno) หรือสถาบันจักรพรรดิ เช่นเดิม โดยการสนับสนุนของกลุ่มที่ต่อต้านรัฐบาลทหารโฮโจ เช่น กลุ่มพระสงฆ์ของวัดใหญ่ต่าง ๆ ของเมืองเกียวโต ซึ่งเป็นกลุ่มแรกที่เข้าร่วมกับฝ่ายจักรพรรดิ

แผนการณ์การโจมตีสถาบันรัฐบาลทหารของจักรพรรดิโกะไดโงะ เริ่มขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1324 ด้วยการระดมพลภายใต้การนำของผู้นำตระกูลโทกิ (Toki Family) และทาจิมิ (Tajimi Family) ตระกูลชามูไรท้องถิ่นของแคว้นมินโนะ (Mino Province) ซึ่งจะเคลื่อนกำลังทหารเข้าสู่เกียวโตเพื่อโจมตีสถาบันรัฐบาลทหารโรกุฮาระเกียวโต แต่ข่าวการโจมตีนี้นี้ได้ถูกแพร่กระจายไปยังรัฐบาลทหารคามาคูระก่อน ขบวนการของจักรพรรดิจึงถูกปราบปราม รัฐบาลทหารสามารถจับกุมผู้นำระดับหัวหน้าได้ เช่น ฮิโนะ สุกะโตโมะ (Hino Suketomo) และฮิโนะ โทชิโมโตะ (Hino Toshimoto) รวมถึงลูกน้องคนสนิทของจักรพรรดิโกะไดโงะก็ถูกจับกุมหลายคนในฐานะสงสัยว่า มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ก่อความไม่สงบนี้ ซึ่งเรียกเหตุการณ์นี้ว่า กบฏโชชู (Shochu Disturbance ค.ศ. 1324) จากเหตุการณ์นี้ ฮิโนะ สุกะโตโมะ ถูกเนรเทศไปยังเกาะซาโดะ (Sado Island) ซึ่งอยู่ในทะเลด้านตะวันออกของเกาะฮอกไกโด และจักรพรรดิโกะไดโงะก็ถูกตัดเดือนจากรัฐบาลทหาร ในฐานะผู้ต้องสงสัยว่าอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์กบฏครั้งนี้³

ในค.ศ. 1326 เจ้าชายรัชทายาทคุนิโยชิ (Crown Prince Kuniyoshi ค.ศ.?) สิ้นพระชนม์อย่างกะทันหัน และยังไม่มีการแต่งตั้งผู้สืบราชบัลลังก์ต่อไป ดังนั้นรัฐบาลทหารจึงเลือกเจ้าชายคาสึฮิโตะ (Prince Kazuhito) ขึ้นเป็นรัชทายาท เจ้าชายคาสึฮิโตะเป็นโอรสของจักรพรรดิโกะฟูจิมี ซึ่งเป็นสายสกุลจิมเมียวอินฝ่ายตรงข้ามของสายสกุลไดคาคุจิของจักรพรรดิโกะไดโงะ ทำให้จักรพรรดิโกะไดโงะ ไม่พอพระทัยรัฐบาลทหารอย่างรุนแรงและเร่งดำเนินการเพื่อเรียกอำนาจกลับคืนยังสถาบันจักรพรรดิให้ได้ ทำให้พระองค์ได้ทรง

¹ Ibid. p. 165.

² สายจิมเมียวอินอิน เป็นชื่อสถานที่อยู่ของทายาทจักรพรรดิโกะฟูคาคุสะ ส่วนสายไดคาคุจิ (Daikakuji line) เป็นชื่อสถานที่อยู่ของทายาทจักรพรรดิคาเมยามะ (Ibid. pp. 166-167.)

³ Ibid. p. 172.

วางแผนการณ์โค่นล้มรัฐบาลทหารโดยการรวบรวมกลุ่มผู้สนับสนุนทั้งหลาย แต่แผนการถูกเปิดเผยอีกครั้งเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1331 ทำให้หัวหน้ากองทัพต่อต้านรัฐบาลทหารคือ ฮิโนะ โทชิโมโตะ และพรรคพวกถูกจับกุม แต่จักรพรรดิโกะไดโงะยังไม่ยอมแพ้ และเป็นผู้นำขบวนการต่อต้านรัฐบาลทหารด้วยพระองค์เอง พระองค์เดินทางไปยังเมืองนารา และตั้งกองกำลังที่ภูเขาคาซางิ (Mount Kasagi) ซึ่งมีผู้สนับสนุนเพิ่มขึ้น เช่น คุสุโนกิ มาซาชิเงะ (Kusumoki Masashige ค.ศ. ?-1336)¹ จากแคว้นคาวาชิ (Kawachi Province) และยังมีทหารท้องถิ่นจากแคว้นหางโกโลอย่างแคว้นบิงโงะ (Bingo Province) เข้าร่วมด้วย แต่ถูกรัฐบาลทหารปราบปรามและถูกจับกุมได้เป็นจำนวนมากในเดือนกันยายน ค.ศ. 1331 จักรพรรดิโกะไดโงะถูกถอดถอนตำแหน่งและถูกเนรเทศไปยังเกาะโอคิ (Oki Island) ส่วนกลุ่มผู้สนับสนุนบางส่วนถูกประหารบ้าง ถูกเนรเทศบ้าง หลังจากนั้น รัฐบาลทหารได้แต่งตั้งเจ้าชายคาสึฮิโตะแห่งสายสกุลจิมเมียวอินขึ้นเป็นจักรพรรดิองค์ใหม่ พระนามว่าจักรพรรดิโคงอน (Kogon Emperor ค.ศ. 1331-1333)

การสิ้นสุดสมัยคามากุระ (ค.ศ. 1333 – 1338)

เมื่อจักรพรรดิโกะไดโงะถูกเนรเทศไปยังเกาะโอคิ เจ้าชายโมรินางะ (Prince Morinaga ค.ศ. 1308-1335) พระโอรสทรงเป็นผู้นำขบวนการโค่นล้มรัฐบาลทหารคามากุระต่อไป เจ้าชายโมรินางะทรงให้การสนับสนุนกลุ่มอาคุโตะอย่างลับ ๆ ในการก่อความไม่สงบตามแคว้นต่าง ๆ ทางภาคใต้ และทรงระดมกำลังอยู่บริเวณภูเขาโยชิโนะ (Mount Yoshino) ของแคว้นยามาโตะ (Yamato Province) ข่าวคราวของการรวมกำลังพลครั้งนี้ทำให้คุสุโนกิ มาซาชิเงะ ได้ออกจากที่ซ่อนตัวแล้วรวบรวมกำลังทหารจากแคว้นคาวาชิ พร้อมกับกลุ่มอาคุโตะจากแคว้นโกสึเคียงต่าง ๆ มารวมตัวกัน เพื่อที่จะไปสมทบกับเจ้าชายโมรินางะที่โยชิโนะ

ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1333 คุสุโนกิ มาซาชิเงะ ได้นำกองกำลังจากแคว้นคาวาชิมายังแคว้นเซตสึ (Settsu Province) ทำให้เกิดการปะทะกับกองทัพของรัฐบาลทหารโรกุซาระเกียวโด ปรากฏว่าคุสุโนกิ มาซาชิเงะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต้องหลบหนีไป² เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1333 รัฐบาลทหารได้ส่งกองทัพเข้าบุกยึดป้อมปราการอะกาซากะ (Akasaka Castle) ในแคว้นคาวาชิ และเคลื่อนกองทัพไปยังโยชิโนะ ทำให้เจ้าชายโมรินางะทรงหลบหนีการจับกุมไปยังภูเขาโกยะ (Koya-san) ในแคว้นคิอิ (Kii Province)³ เพื่อรวบรวมกองกำลังอีกครั้ง ขณะเดียวกันคุสุโนกิ มาซาชิเงะ ได้รวบรวมกำลังทหารที่ป้อมชิฮายะ (Chihaya Castle) บนภูเขาคองโงะ (Mount Kongo) เพื่อสู้รบโจมตีด้วยเทคนิคแบบกองโจรอาคุโตะ คือการใช้หินคั่วร้อนและธนูกระหน่ำโจมตีทหารของรัฐบาลที่กำลังเดินทางขึ้นภูเขาจนถอยกลับไป ในเดือนเดียวกันนี้ เจ้าชายโมรินางะกับพวกสามารถวางแผนช่วยเหลือจักรพรรดิโกะไดโงะจากเกาะโอคิได้สำเร็จ ดังนั้น เมื่อพระองค์ขึ้นฝั่งที่แคว้นโฮคิ (Hoki Province) จึงได้รับการต้อนรับอย่างดีจาก นาวะ นากาโตชิ (Nawa

¹ คุสุโนกิ มาซาชิเงะ ได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษของชาติ ด้วยความจงรักภักดีต่อสถาบันจักรพรรดิ ปัจจุบันมีรูปปั้นของเขาที่ด้านหน้าพระราชวังที่โตเกียว (Gentaro Matsumura. (1985). *op. cit.* p. 93.)

² Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* p. 173.

³ แคว้นคิอิอยู่ทางใต้แคว้นยามาโตะ ซึ่งติดกับทะเลนอก ด้านตะวันออกของญี่ปุ่น

Nagatoshi) ขุนนางทหารที่มีอิทธิพลในท้องถิ่นของแคว้นโฮจิ ตลอดเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์ของค.ศ. 1333 เป็นช่วงเวลาวิกฤตของบ้านเมือง เนื่องจากมีกองกำลังต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายในแคว้นทางตะวันตกและทางใต้ ซึ่งส่วนใหญ่ได้ให้ความร่วมมือกับฝ่ายจักรพรรดิโกะไดโงะ นอกจากนี้ยังมีชาмуไรจำนวนมากต้องการล้มอำนาจรัฐบาลทหารของตระกูลโฮโจ อาทิเช่น อากามัทสึ โนริมุระ (Akamatsu Norimura) ชาмуไรที่มีอิทธิพลมากแห่งแคว้นฮาริมะ ตระกูลโดอิ (Doi) และคุตสึนะ (Kutsuna) แห่งแคว้น อิโอเย (Iyo Province) ¹ ซึ่งต่างรวมตัวกันเพื่อทำการกบฏ ไม่ขึ้นตรงต่ออำนาจรัฐบาลทหารอีกต่อไปในพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตอิทธิพลของตนเอง

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1333 อากามัทสึ โนริมุระ ได้เป็นผู้นำกองทัพชาмуไรและกลุ่มอาคุโตะจากแคว้นฮาริมะและแคว้นอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงเข้าสู่เกียวโตแต่ก็ไม่สามารถล้มล้างรัฐบาลทหารโรกุฮาระ เกียวโตได้ และในเดือนเมษายนจึงได้รับกองกำลังสนับสนุนจากชิคุสะ ซาดาอากิ (Chigusa Sadaaki) ซึ่งเป็นสหายนิกกับจักรพรรดิโกะไดโงะ ² แต่ก็ไม่สามารถโจมตีรัฐบาลทหารได้

ในขณะเดียวกันรัฐบาลทหารคามากุระ ได้จัดกองกำลังชุดใหม่ไปยังเกียวโต เพื่ออารักขาเหล่า ผู้นำของตระกูลโฮโจ โดยมีอาชิกางะ ทากาอูจิ หัวหน้าสายตระกูลสาขาที่มีอิทธิพลในหลายแคว้นทางตะวันออก เป็นผู้นำทัพ สำหรับอาชิกางะ ทากาอูจิมีความเกลียดชังพวกโฮโจ โทกุโซ (Hojo Tokuso) และลูกน้องของโฮโจ โทกุโซคือ พวก มิอุชิบิโตะ (Miuchibito) ³ มาเป็นเวลานาน ดังนั้นก่อนที่กองทัพของทากาอูจิจะเคลื่อนพลไปยังเกียวโต เขาได้พบกับจักรพรรดิโกะไดโงะที่แคว้นโอมิ (Omi Province) เพราะก่อนหน้านี้จักรพรรดิได้มีสาส์นส่งมาให้ทากาอูจิ ⁴ ทำให้ทากาอูจิเปลี่ยนใจเข้าช่วยจักรพรรดิโกะไดโงะ โดยนำทัพร่วมโจมตีรัฐบาลโรกุฮาระเกียวโตในต้นเดือนพฤษภาคม ⁵ ขณะที่พวกขุนนางทหารของเกียวโตคุ้มกันจักรพรรดิโคงอนหนีไปยังคามากุระ แต่กลับถูกปิดล้อมจากบรรดาอาคุโตะ จนวันที่ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1333 เหล่าทหารเกียวโตและคณะผู้ติดตามจักรพรรดิทั้งหลายถูกจับกุมและทหารเหล่านั้นเห็นความอับอายในความพ่ายแพ้โดยการฆ่าตัวตายเป็นจำนวนมาก

¹ ชาмуไรนักรบเหล่านี้กลายเป็นแม่ทัพสำคัญในการรบของจักรพรรดิโกะไดโงะ และแคว้นอิโอเย อยู่บนเกาะชิโกกุ

² ขณะนั้นรัฐบาลทหารโรกุฮาระเกียวโต ทำการคุ้มกันบรรดาเชื้อพระวงศ์และกลุ่มราชสำนักออกจากเกียวโต ก่อนเกิดสงครามขึ้นในเวลาอันใกล้ (Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 174.)

³ โฮโจ โทกุโซ คือ หัวหน้าสายของตระกูลโฮโจที่ถูกส่งไปควบคุมผู้มีอิทธิพลในแต่ละท้องถิ่น ในฐานะผู้ตรวจราชการโฮโจ ส่วนมิอุชิบิโตะ คือข้าหลวงส่วนตัวของโฮโจ โทกุโซ (Ibid. p. 694.)

⁴ Ibid. p. 183.

⁵ การที่ทากาอูจินำกองทัพกลับมาโจมตีรัฐบาลทหารโรกุฮาระที่เกียวโตอย่างทันควันได้ เพราะว่ามีผู้ปกครองท้องถิ่นจำนวนมากที่แคว้นทัมบะ (Tamba Province) อยู่ในอิทธิพลของตระกูลอุเอะซุจิ (Uesugi) ซึ่งเป็นตระกูลมารดาของทากาอูจิและเมืองเกียวโตอยู่ในแคว้นยามาชิโร (Yamashiro Province) ติดกับแคว้นทัมบะ กองทัพของทากาอูจิในแคว้นทัมบะ มีประมาณ 20,000 นาย เพิ่มจำนวนมากขึ้นจากผู้เข้าร่วมกับทากาอูจิมาจากแคว้นใกล้เคียง เช่น ตระกูลอากามัทสึ แห่งแคว้นฮาริมะเป็นกลุ่มแรกที่เข้าร่วมด้วยอีกทั้งกองกำลังจากแคว้นบิเซน (Bizen Province) และแคว้นบิทซุ (Bitchu Province) (Ibid. pp. 180, 184)

ทางด้านนิตตะ โยชิซาดะ (Nitta Yoshisada ค.ศ. 1301-1338) ซึ่งเป็นแม่ทัพสายตระกูลสาขาในแคว้นตะวันออกเช่นเดียวกันกับทากากุจิ ได้รับคำสั่งให้ยกกองกำลังไปปราบปรามกลุ่มของจักรพรรดิเช่นกัน แต่เปลี่ยนใจเข้าร่วมกับฝ่ายจักรพรรดิ โดยการโจมตีและทำลายหน่วยงานรัฐบาลทหารต่าง ๆ ในแคว้นตะวันออกจำนวนมาก รวมทั้งที่คามากุระ จนกระทั่งวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 1333 รัฐบาลทหารคามากุระถึงวาระล่มสลาย เหล่าขุนนางทหารตระกูลโฮโจและข้าหลวงรับใช้ฆ่าตัวตายจำนวนมาก เพราะต้องการหนีการถูกจับกุมและยอมรับความพ่ายแพ้ด้วยตนเอง ในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 1333 ผู้นำตระกูลมูโตะ (Muto Family) และตระกูลโอโตโมะ (Otomo Family) หนึ่งในผู้สนับสนุนจักรพรรดิสามารถยึดอำนาจการปกครองได้ทั้งหมดที่เกาะคิวชู ในวันเดียวกันนี้ จักรพรรดิโกะไดโงะได้เดินทางนำทัพเข้าสู่เกียวโต และออกคำสั่งจากราชสำนักถอดถอนการดำรงตำแหน่งของจักรพรรดิโคงอน เพื่อเริ่มต้นการปฏิรูปประเทศของพระองค์¹

สภาพทางการเมืองก่อนสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ

การปฏิรูปเคมมุของจักรพรรดิโกะไดโงะ ค.ศ. 1334-1336

การฟื้นฟูราชสำนักขององค์จักรพรรดิโกะไดโงะ ตามแนวคิดพื้นฐานการสืบสันตติวงศ์ตามคติแบบลัทธิขงจื้อสมัยโบราณ² พระองค์ทรงภูมิใจในเชื้อสายจักรพรรดิของพระองค์ ซึ่งย่อมมีสิทธิ์สูงสุดในแผ่นดินตามแบบฉบับการปฏิรูปอำนาจของจักรพรรดิกวางหวู่ (Kuang-wu ค.ศ. 25-57) สมัยราชวงศ์ฮั่นของจีน (Han Dynasty 206 ก่อนค.ศ.- ค.ศ.220)³ จักรพรรดิโกะไดโงะต้องการตั้งชื่อช่วงสมัยแห่งการปฏิรูปของพระองค์ว่า เคมมุ (Kemmu Restoration ค.ศ. 1334-1336) เลียนแบบช่วงสมัยการปฏิรูปเลียนหวู่ (Chien-wu ค.ศ. 25-57) ของจักรพรรดิกวางหวู่ ผู้ปฏิรูปราชวงศ์ฮั่นของจีน ซึ่งจักรพรรดิโกะไดโงะ ยกย่องว่าเป็นต้นแบบของกฎเกณฑ์ราชสำนักจักรพรรดิญี่ปุ่น ที่เคยนำมาปฏิบัติแล้วในสมัยเฮอันตอนต้น เรียกว่า ช่วง เอนจิ (Engi Period ค.ศ.901-923) ของจักรพรรดิไดโงะ (Daigo Emperor ค.ศ. 897-930)⁴ ที่จักรพรรดิโกะไดโงะให้ความเคารพยกย่องเป็นพิเศษ ถึงกับนำชื่อจักรพรรดิไดโงะ ใช้เป็นชื่อจักรพรรดิของพระองค์ว่า “โกะไดโงะ” หมายถึง จักรพรรดิไดโงะองค์ต่อมา (Later Daigo) จักรพรรดิโกะไดโงะ ทรงเริ่มงานการปฏิรูปจากการแต่งตั้งตำแหน่งต่าง ๆ ทั้งในส่วนภาคกลางและส่วนภูมิภาค มีการจัดตั้งหน่วยงานสำหรับให้รางวัลแก่ผู้มีความชอบในการช่วยเหลือพระองค์เรียกว่า ออนโช-กาดะ (onsho-gata – Office of

¹ Ibid. p. 174.

² กล่าวถึงแนวคิดการเป็นเจ้าของแผ่นดิน เป็นวัฏจักรการขึ้นครองราชย์หรือการเปลี่ยนราชวงศ์ของจีน คือ 1. ผู้ได้รับเลือกจากสวรรค์เป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษในการครองอิทธิพลเหนือแผ่นดิน 2. การเสื่อมถอยแห่งการปกครอง 3. การล้มล้างราชวงศ์ แต่จักรพรรดิโกะไดโงะมีความมั่นใจในพื้นฐานประเพณีสืบสันตติวงศ์ของราชวงศ์ญี่ปุ่นว่าไม่มีการเปลี่ยนราชวงศ์อย่างแน่นอนและการฟื้นฟูหมายถึง การยกเลิกหน่วยงานบริหารต่าง ๆ เพื่อจัดตั้งขึ้นใหม่อีกครั้ง (H. Paul Varley. (1971). *Imperial Restoration in Medieval Japan*. pp. 196-197.)

³ ความคิดของจักรพรรดิโกะไดโงะ ยังรวมถึงการฟื้นฟูอำนาจตามแบบลัทธิขงจื้อของจักรพรรดิชว่นหวัง (Hsuan-wang ก่อนค.ศ. 827-782) แห่งราชวงศ์โจว (Chou Dynasty 1122-1221 ก่อนค.ศ.) และจักรพรรดิซู่จง (Su-Tsung ค.ศ. 756-62) แห่งราชวงศ์ถัง (Tang Dynasty ค.ศ. 618-907) (loc. cit.)

⁴ Ibid. p. 67.

Rewards) รวมทั้งการจัดสรรการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งเรื่องนี้จะป็นสาเหตุให้เกิดความบาดหมางระหว่างจักรพรรดิโกะไดโงะกับอาชิกางะ ทากาอูจิในเวลาต่อมา เนื่องจากทากาอูจิและกลุ่มผู้ติดตามตลอดจนผู้สนับสนุนทั้งหลายในการรบ ต่างคาดหวังในตำแหน่งทางการเมืองและการได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นรางวัล แต่กลับได้รับเพียงตำแหน่งผู้ปกครองท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่าขุนนางราชสำนักที่ไม่มีประสบการณ์ ความชำนาญ และไม่มีผลงานในการสงคราม รวมทั้งไม่ได้มีส่วนช่วยในสงครามที่ทำให้จักรพรรดิกลับคืนสู่อำนาจแต่อย่างใด และบางคนยังถูกถอดตำแหน่งจากที่เคยมีแต่เดิม เช่น อากามัทสึ โนริมุระ ที่เคยดำรงตำแหน่ง ชูโงะของแคว้นฮาริมะยังถูกเพิกถอนตำแหน่ง สำหรับทากาอูจิได้รับตำแหน่งขุนนางราชสำนักชั้นที่ 4 เป็นผู้บังคับบัญชาการทหารแคว้นมุซาชิ (Musashi Province) และแคว้นซางามิ (Sagami Province)¹ และเป็นชูโงะในแคว้นอื่น ๆ อีกหลายแคว้น รวมทั้งได้รับที่ดินเป็นรางวัลจำนวนมาก แต่ทากาอูจิต้องการตำแหน่ง เซอิโต โชกุน (Seitai Shogun) และตำแหน่ง โซทสึอิบุชิ (Sotsuibushi) ซึ่งทั้งสองตำแหน่งนี้จะทำให้ ทากาอูจิสามารถจัดตั้งรัฐบาลทหารขึ้นใหม่ได้ แต่จักรพรรดิโกะไดโงะกลับทรงมอบตำแหน่ง ชินจูฟุ โชกุน (Chinjufo Shogun) คือผู้บังคับบัญชาการความสงบเรียบร้อยแห่งภาคเหนือ และตำแหน่ง เซอิโตะ โชกุน (Sei-to Shogun) คือผู้บังคับบัญชาการความสงบเรียบร้อยแห่งภาคตะวันออก² แต่ขณะเดียวกันได้จัดตำแหน่งให้พระโอรสคือ เจ้าชายโมรินางะและเจ้าชายโนรินางะ เป็นผู้นำของหน่วยงานบริหารฝ่ายพลเรือนซึ่งมีตำแหน่งสูงกว่าฝ่ายทหาร

นอกจากทากาอูจิและกลุ่มทหารทั้งหลายจะไม่พอใจเกี่ยวกับการจัดสรรรางวัลและกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งได้มากกว่า 50 แคว้นขององค์จักรพรรดิที่ให้แก่ขุนนางราชสำนักและกลุ่มปัญญาชนมากกว่า เขายังไม่พอใจที่องค์จักรพรรดิได้จัดตั้งหน่วยงานบริหารที่เกี่ยวกับศาลยุติธรรมเข้าซ้อนทับศาลของทหารที่มีอยู่แล้ว ในค.ศ. 1334 เมื่อจักรพรรดิโกะไดโงะได้ประกาศการปฏิรูปเคมมูอย่างป็นทางการ ทากาอูจิจึงไม่ยอมปฏิบัติงานที่กองเลขาธิการทหารที่เรียกว่า บุกะียวโช (Bugyo-sho)³ ที่เกียวโต อีกทั้งยังสั่งยุบกองเลขาธิการลงเพื่อเป็นการประท้วงเยียบต่อจักรพรรดิ และเมื่ออาชิกางะ ทาดาโยชิ (Ashikaga Tadayoshi ค.ศ. 1306 – 1352) น้องชายของทากาอูจิได้รับคำสั่งให้เป็นทหารอารักขาเจ้าชายโมรินางะไปประจำการที่คามาคุระ และจักรพรรดิจะได้ทรงแต่งตั้งเจ้าชายโมรินางะให้ดำรงตำแหน่งรักษาการณ์โชกุนทำการปกครองที่คามาคุระด้วย เป็นเหตุให้ทากาอูจิได้หักท้วงการตัดสินใจเรื่องการแต่งตั้งโชกุนครั้งนี้ แต่จักรพรรดิโกะไดโงะกลับไม่สนพระทัยแต่อย่างใด

สำหรับสมาชิกตระกูลโฮโจที่หลงเหลือ ได้แก่ โฮโจ โทกิโอกิ (Hojo Tokioki) และไซออนจิ คิมูเนะ (Saionji Kimune ค.ศ. 1310-1335) ขุนนางทหารระดับสูงซึ่งหลบหนีไปยังแคว้นมัทสึ (Mutsu) ทางตอนเหนือของเกาะฮอนชู และโฮโจ โทกียูกิ (Hojo Tokiyuki ค.ศ. 1323-1353) ซึ่งหลบหนีไปยังฐานที่มั่นเดิมที่

¹ H.Paul.Varley. (1971). *op. cit.* p.89.

² บ้างว่าการที่ทากาอูจิไม่ได้รับตำแหน่งสำคัญตามความต้องการนั้น เพราะนิคตะ โยชิฮาดะ ซึ่งเป็นทหารในตระกูลผู้มีอิทธิพลในภาคตะวันออกเช่นกันกับทากาอูจิ มีจุดอ่อนในด้านพื้นที่ยุทธศาสตร์จึงดำเนินการยุบยงราชสำนักอย่างลับ ๆ ให้ระแวงอิทธิพลทางทหารของทากาอูจิ (เพ็ญศรี กาญจนไมย์ , บรรณาธิการ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 86.)

³ ทากาอูจิจัดตั้งขึ้นในค.ศ. 1333 ถือเป็นศูนย์กลางบัญชาการทางทหารในการทำลายรัฐบาลโรกุฮะเกียวโต (Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* p. 185.).

แคว้นชินาโนะ (Shinano Province) ซึ่งมีตระกูลสุวะ (Suwa family) และตระกูลชิเงะโนะ (Shigeno Family) เป็นตระกูลสายสาขาของตระกูลโฮโจให้การสนับสนุน¹ สมาชิกตระกูลโฮโจเหล่านี้ได้ยกทัพกลับมาโจมตีและยึดเมืองคามากุระอีกครั้งและขับไล่อาชิกางะ ทาดาโยชิกับเจ้าชายโมรินางะ และในเหตุการณ์นี้ทาดาโยชิได้ถือโอกาสปลงพระชนม์เจ้าชายโมรินางะ จึงยังไม่กลับไปยังเกียวโต ส่วนทากาอูจิได้นำกองทัพไปยังคามากุระเพื่อยึดเมืองคืนโดยไม่ได้รับคำสั่งจากราชสำนัก ทากาอูจิถือโอกาสนี้พำนักอยู่ที่คามากุระพร้อมทั้งปฏิบัติตนเสมือนโชกุน เช่นการให้ความคุ้มครองและแจกจ่ายกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่ผู้สนับสนุน

ในเวลาเดียวกัน นิตตะ โยชิซาดะ ก็ได้แสดงท่าทีชัดเจนว่าอยู่ฝ่ายจักรพรรดิ ทำให้ทากาอูจิได้ประกาศยึดที่ดินของตระกูลนิตตะบริเวณคานโด และแจกจ่ายให้เป็นรางวัลแก่ทหารผู้ติดตามเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ และเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนทำได้จริงตามที่เคยสัญญาไว้แก่บรรดาพันธมิตรของตน ด้วยเหตุนี้จักรพรรดิโกะไดโงะจึงตอบโต้ด้วยการประกาศว่า ทากาอูจิเป็นโชเตกิ (choteki) หรือศัตรูแห่งราชบัลลังก์ และถอดถอนจากตำแหน่งทางการเมืองทุกตำแหน่ง แล้วมอบอำนาจให้แก่ นิตตะ โยชิซาดะ กับ คิตะบาตะเกะ อากิเอะ (Kitabatake Akiie ค.ศ. 1318-1338)² เป็นผู้ดำเนินการยึดดินแดนทางคานโดกลับคืน ทำให้ทากาอูจิอยู่ในสถานะเป็นกบฏ เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1336 ขณะที่ทากาอูจิกำลังเดินทัพไปเกียวโตได้เกิดปะทะกับกองกำลังของจักรพรรดิโกะไดโงะ เป็นเหตุให้ทากาอูจิต้องถอยทัพไปยังแถบภาคตะวันตกและไปยังเกาะคิวชู ระหว่างทางนั้น ทากาอูจิได้ถือโอกาสประกาศตนเองเป็นผู้นำที่สืบเชื้อสายมาจากตระกูลมินาโมโตะ และชักชวนให้ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นนั้น ๆ เห็นว่า นักรบที่มีฝีมือและความสามารถเท่านั้นจะกลับมาเป็นโชกุนได้อีกครั้ง อีกทั้งสัญญาว่า จะให้บำเหน็จรางวัลแก่ผู้สนับสนุนตระกูลอาชิกางะ ทั้งตำแหน่ง ที่ดิน และรางวัลอื่นๆ อีกมาก เช่นตระกูล โฮโซกาวะจะได้รับกรรมสิทธิ์ในที่ดินเกาะชิโกกุ (Shikoku Island) ทั้งหมด ตระกูลอิมากาวะจะได้แคว้นบิซุ ตระกูลอาคามัทสึจะได้แคว้นฮาริมะ ตระกูลนิกิจะได้แคว้นทัมมะ และตระกูลโออุชิ จะได้แคว้นชูโอ เป็นต้น ฉะนั้นการเดินทางมายังเกาะคิวชูครั้งนี้ ทากาอูจิจึงได้รับการสนับสนุนทางการทหารอย่างดีจากขุนนางทหารท้องถิ่นทั้งหลาย ทำให้เขามีกองกำลังสนับสนุนเพิ่มขึ้นจำนวนมาก³

การแบ่งแยกราชสำนักจักรพรรดิ (ค.ศ. 1336 - 1392)

เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1336 ทากาอูจิและกองทัพจากภาคใต้และภาคตะวันตก ได้เดินทัพไปยังเกียวโตทั้งทางบกและทางน้ำ จนเกิดการปะทะกับกองทัพของฝ่ายเกียวโตที่แคว้นเซทสึ ซึ่งเรียกว่า ยุทธการณ มินะโตกาว่า (Battle of Minatogawa) และทากาอูจิได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาด ในยุทธการครั้งนี้คุสุโนกิ มาซาชิเงะถูกฆ่าตายและนิตตะ โยชิซาดะ ถูกควบคุมตัวกลับไปยังเกียวโต ส่วนจักรพรรดิโกะไดโงะ

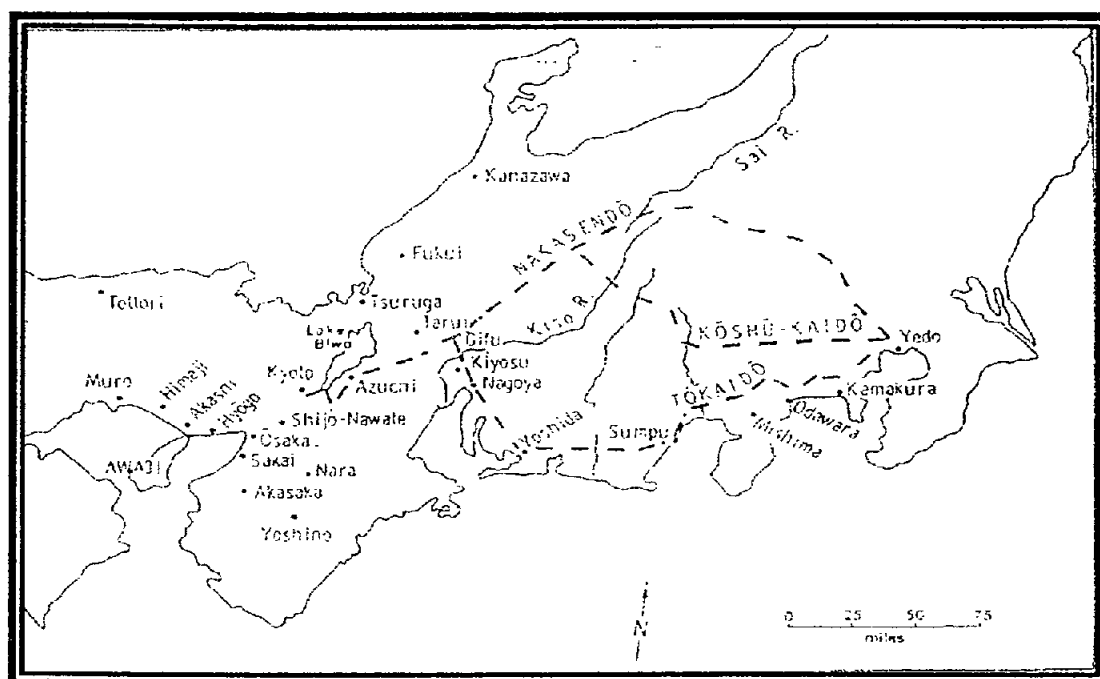
¹ H. Paul Varley. (1971). op. cit. p.91.

² ลูกชายของคิตะบาตะเกะ ชิคาฟูสะ (Kitabatake Chikahusa ค.ศ. 1293-1354) ซึ่งเป็นพระสหายสนิทที่จงรักภักดีต่อสถาบันจักรพรรดิ และเป็น ผู้ประพันธ์ จินโน โชโตกิ (Jinno shotoki) ซึ่งเขียนระหว่างค.ศ. 1339-1343 เกี่ยวกับความถูกต้องในการครองราชบัลลังก์และการปกครองประเทศโดยเชื้อสายจักรพรรดิเท่านั้น

³ Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 186.

เสด็จลี้ภัยไปกับกลุ่มพระแห่งภูเขาฮิเอ (Hiei zan) และกลุ่มผู้จงรักภักดีส่วนใหญ่ หนีไปตั้งฐานที่มั่นบริเวณภูเขาโยชิโนะทางใต้ของแคว้นยามาโตะที่เคยเป็นที่พำนักมาก่อน และประกาศตั้งตนเป็นจักรพรรดิสิบทอดเชื้อสายไดกากุจิต่อไป ทำให้เกิด ราชสำนักฝ่ายใต้ (Southern Court ค.ศ. 1336-1392) เรียกช่วงเวลานี้ว่า นัมโบกุโช (Numbokucho Disturbance) หมายถึงยุคแห่งความแตกแยกของสถาบันจักรพรรดิ

ค.ศ. 1339 จักรพรรดิโกะไดโงะ สิ้นพระชนม์¹ ราชสำนักฝ่ายใต้มีผู้สืบทอดต่อไปคือ เจ้าชายโนรินางะ ครองราชย์เป็นจักรพรรดิโกะมุราคามิ (Gomurakami Emperor ค.ศ. 1339 -1368) ที่โยชิโนะและโอรสอีกองค์หนึ่งของจักรพรรดิโกะไดโงะคือ เจ้าชายคาเนนาเงะ (Prince Kanenaga ค.ศ. 1320-1383) ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้ภักดี เช่น คุสุโนกิ มาซะทสึระ (Kusunoki Masatsura) ทำการจัดตั้งกองทหารแห่งราชสำนักฝ่ายใต้ดาไซฟู (Dazai-fu) อยู่ทางตอนบนของเกาะคิวชู จึงเกิดการแบ่งแยกทางการเมืองอย่างชัดเจนเป็นสองฝ่าย คือ ราชสำนักฝ่ายเหนือที่เกียวโตและราชสำนักฝ่ายใต้ที่โยชิโนะ แต่หน่วยงานบริหารบ้านเมืองที่มีอิทธิพลและมีประสิทธิภาพมากกว่าคือรัฐบาลทหารอาชิกางะที่เกียวโต

ภาพประกอบ 2 ภาพแสดงเมืองสำคัญของแคว้นทางภาคกลาง

ที่มา : George Sansom. (1961). **A History of Japan 1334-1615**. p. xviii

¹ การสิ้นพระชนม์ของจักรพรรดิโกะไดโงะ ทำให้ทากากุจิสั่งให้สร้างวัดเทนริวจิ (Tenryuji) ที่เกียวโต เพื่อสักการะแก่ดวงวิญญาณของจักรพรรดิ (Gentaro Matsumura. (1985). *op. cit.* p. 94).

การขึ้นสู่อำนาจของอาชิกางะ ทากาอูจิ

อาชิกางะ ทากาอูจิ นำกองทัพและชามูไรที่ยอมสวามิภักดิ์เข้าสู่เมืองเกียวโต เพื่อที่จะจัดตั้งรัฐบาลทหารปกครองประเทศอีกครั้งตามอย่างที่มีนาโมโตะ โยริโตะโมะ ผู้ก่อตั้งรัฐบาลทหารที่เมืองคามากูระ ดังนั้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1336 ทากาอูจิจึงประกาศจัดตั้งรัฐบาลทหารอาชิกางะขึ้นอย่างเป็นทางการที่เกียวโต พร้อมกันนั้นทากาอูจิสนับสนุนให้เจ้าชายยูตะฮิโตะ (Prince Yutahito) ซึ่งเป็นพระอนุชาของจักรพรรดิ โคงอนได้รับการดำรงตำแหน่งเป็นจักรพรรดิคอมเมียว (Komyo Emperor ค.ศ. 1336-1348) และยังได้สร้างพระราชวังใหม่ให้จักรพรรดิโคเมียว เรียกว่า ทสึชิมิกาโตะ อิกาชิ โนะ โทอิน (Tsuchi Mikado Higashi no Toin)¹ การก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ในค.ศ. 1337 ทากาอูจิพยายามดำเนินการทุกอย่างตามที่มินาโมโตะ โยริโตะโมะเคยทำมาก่อนเพื่อความชอบธรรม ดังนั้น เขาจึงให้ราชสำนักทำการแต่งตั้งให้เขาดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการ ทั้งตำแหน่งทางราชสำนักและทางทหาร รวมทั้งการจัดตั้งกองเลขาธิการทหารหรือบูเกียวโซซึ่งเคยจัดตั้งเมื่อต้นค.ศ. 1333 ขึ้นมาอีกครั้ง นอกจากนี้ยังมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมาย เคมมุ ชิกิโมกุ (Kemmu shikimoku)² หรือกฎหมาย 17 ข้อที่บรรยายถึงคุณสมบัติของรัฐบาลที่ดีที่ทากาอูจิจะนำมาปกครองประเทศตามรูปแบบรัฐบาลสมัยคามากูระ รวมทั้งได้ประกาศตนเป็น เซอิไตโชกุนอย่างเป็นทางการ ในค.ศ. 1338

การที่โชกุนทากาอูจิเลือกที่จะจัดตั้งรัฐบาลทหารที่เกียวโต มีเหตุผลหลายประการที่จะไม่ใช่หน่วยงานบริหารเดิมที่คามากูระ ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออก แต่กลับมายังเกียวโตซึ่งอยู่ทางภาคตะวันตกของประเทศคือ

1. สถานที่ตั้งทางภาคตะวันออกของเกียวโต ติดกับทะเลนอกญี่ปุ่นซึ่งมีความสำคัญต่อเรื่องการค้าคือ ข้าวและที่ดินเป็นหลัก ส่วนภาคตะวันตกใกล้กับทะเลใน มีความสำคัญเรื่องการค้าขายและการเงินของประเทศ
2. บริเวณเกียวโตเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม ตั้งแต่สมัยนาราและสมัยเฮอัน
3. เขตอิทธิพลทางทหารเดิมของตระกูลอาชิกางะและตระกูลเคียวอูจิ ถึงแม้ว่าทางภาคตะวันออกจะมีหลายพื้นที่เป็นเขตอิทธิพลของตระกูลอาชิกางะ แต่อยู่ท่ามกลางเขตอิทธิพลของศัตรูทางการเมืองเช่นตระกูลนิตตะ ตระกูลฟูจิวาระ เป็นต้น
4. โชกุนทากาอูจิ มีความตั้งใจที่จะส่งเสริมการค้ากับจีนและเกาหลี เพื่อช่วยด้านเศรษฐกิจภายในประเทศซึ่งอยู่ในสภาพที่ย่ำแย่ เนื่องจากการเกิดสงครามภายในหลายปี เขาจึงมีจุดมุ่งหมายให้เกียวโตเป็นศูนย์กลางทางการค้าระหว่างประเทศ ดังเช่นในสมัยเฮอัน³

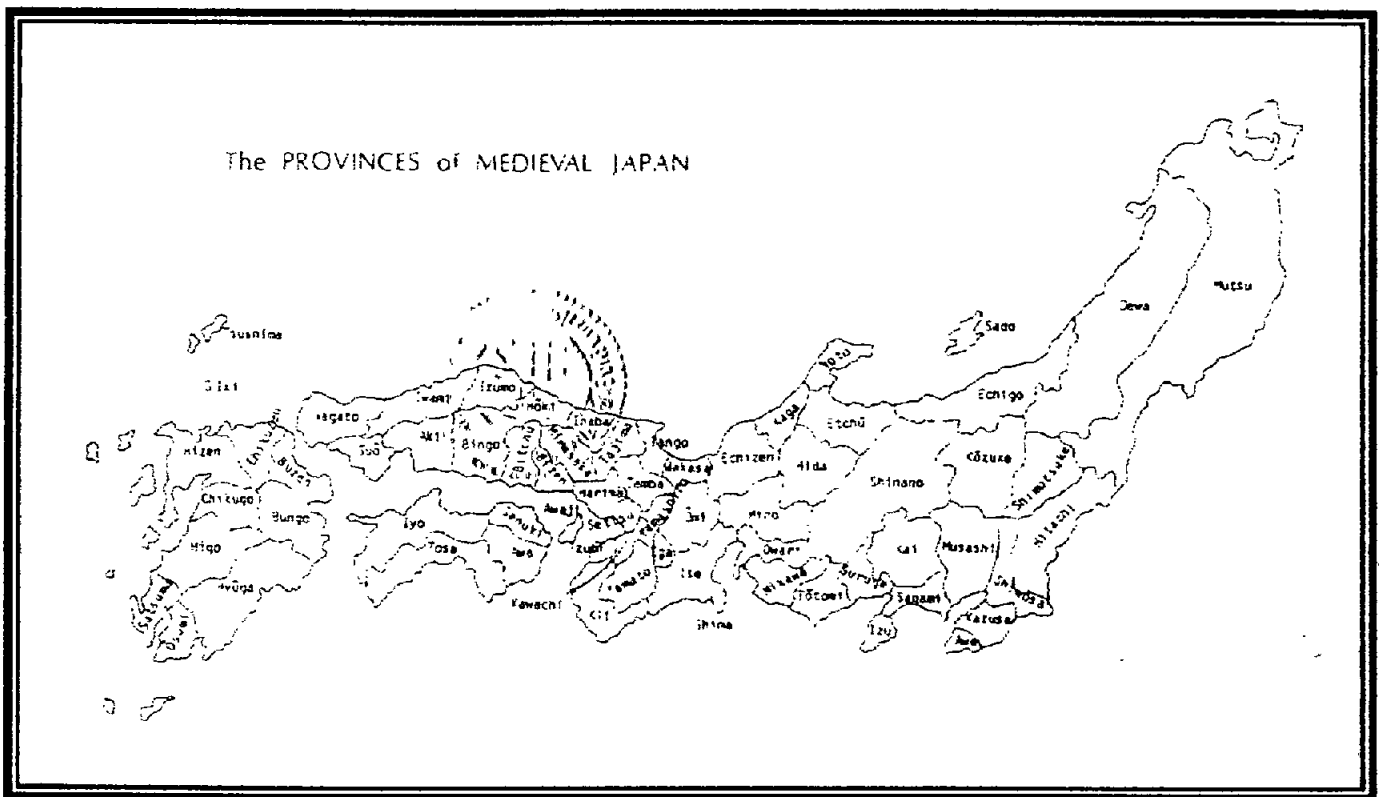
เมื่อโชกุนทากาอูจิ พิจารณาความสำคัญของเมืองเกียวโตแล้วเห็นสมควรว่าศูนย์กลางบริหารประเทศควรกลับมาอยู่ที่เกียวโตอีกครั้ง

¹ Ibid. p. 18.

² พรรณิ ฉัตรพลรักษ์; และปริยา อิงคาภิรมย์ โสริเอะ. (2532). เล่มเดิม. หน้า 20.

³ Ibid. p. 18.

สำหรับประวัติของตระกูลอาชิกางะโดยสังเขป คือ ตระกูลอาชิกางะสืบเชื้อสายมาจากจักรพรรดิลำดับที่ 56 คือจักรพรรดิเซอิวะ (Seiwa Emperor ค.ศ.858 – 876) แห่งสายตระกูลมินาโมโตะและอาชิกางะโยชิยัทสึ (Ashikaga Yoshiyatsu ค.ศ.? – 1157) คือชามูไรคนแรกที่ใช้ชื่อสกุลอาชิกางะ ตระกูลอาชิกางะมีอิทธิพลทางทหารอยู่บริเวณแคว้นชิโมตสึเกะ (Shimotsuke Province) ต่อมาได้ขยายเขตการปกครองของตระกูลออกไปยังแคว้นคาสึสะ (Kazusa province) แคว้นมิกาวา (Mikawa Province) มีการสืบทอดมาถึงสมัยอาชิกางะ ทากาอูจิ (Ashikaga Takauji ค.ศ. 1338 – 1358) โชกุนคนแรกของสมัยอาชิกางะผู้ก่อตั้งรัฐบาลทหาร ณ เกียวโต¹

ภาพประกอบ 3 ภาพแสดงแผนที่แคว้นต่าง ๆ ของญี่ปุ่นในสมัยกลาง
ที่มา : John W. Hall; & Toyoda Takeshi, editors. (1977). op. cit. p. 67.

¹ John Whitney Hall; & Toyoda Takeshi, editors. (1977). Japan in Muromachi Age. p. 111.

สภาพการเมืองสมัยอาชิกางะ ทากาอูจิ ค.ศ. 1338 – 1358

การบริหารส่วนกลาง

ค.ศ. 1338 - 1352 โชกุนทากาอูจียังไม่มีอำนาจทางการเมืองอย่างเด็ดขาด เนื่องจากศัตรูทางการเมืองยังคงมีอิทธิพลในท้องถิ่นหลายแคว้น โดยเฉพาะอำนาจทางทหารของนิตตะ โยชิซาดะ และคิตะบาตะเกะ อากิอิเอะ ที่มีอยู่ในแคว้นต่าง ๆ ของภาคตะวันออกและภาคเหนือ ดังนั้น เพื่อเป็นการทำลายขวัญและกำลังใจชามูไรและกองกำลังในแคว้นท้องถิ่นของตระกูลนิตตะและตระกูลคิตะบาตะเกะ ทั้งนิตตะ โยชิซาดะ และคิตะบาตะเกะ อากิอิเอะที่ถูกจับกุมในยุทธการณมินะโศกาว่าเมื่อค.ศ. 1336 จึงถูกสังหารที่คานางาซากิ (Kanagasaki) ¹ ในค.ศ. 1338

ถึงแม้ว่าโชกุนทากาอูจิ ได้ประกาศใช้กฎหมายเคมมุ ชิกิโมกุ ในค.ศ. 1336 แต่ก็ไม่ได้ทำให้การบริหารของเขาสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นมากในช่วงสงครามกลางเมืองกับฝ่ายราชสำนักฝ่ายใต้ได้ ทำให้โชกุนทากาอูจิต้องประกาศข้อกำหนดเพิ่มเติมเรียกว่า ทสึอิเกะโฮ (tsuikaho) ² เพื่อให้สิทธิ์และอำนาจแก่รัฐบาลทหารในการควบคุมความไม่สงบภายในประเทศ ทากาอูจิได้จัดตั้งองค์กรบริหารประเทศเลียนแบบสมัยคามากุระ โดยในระยะแรกมีการจัดตั้งหน่วยงานบริหารที่สำคัญ 4 หน่วยงานคือ

1. สมาคมะกรรมการฝ่ายทหาร หรือ ชามูไรโดโกโระ (Samurai dokoro)
2. สมาคมะกรรมการฝ่ายบริหาร หรือมันโดโกโระ (Mon dokoro)
3. คณะกรรมการฝ่ายสืบสวนสอบสวนหรืออิกิทสึเกะ-ชู ซึ่งในสมัยนี้มีความสำคัญเพราะเป็นสมาคมะกรรมการที่ปรึกษาโชกุน หรือเรียกว่าสภาผู้ช่วยอิกิทสึเกะ-ชู (Hikitsuke-chu)
4. สำนักงานจัดสรรป่าเหนืจรางวัลหรือออนโช-กาตะ (Onsho - gata) ซึ่งเคยมีการจัดตั้งขึ้นในช่วงการปฏิรูป เคมมุของจักรพรรดิโกะโจโงะแล้ว

นอกจากนั้น สภาแห่งรัฐหรือสภาเฮียวโจชู ในสมัยโชกุนทากาอูจียังทำหน้าที่เป็นทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการเพื่อตัดสินคดี และดูแลหน่วยงานระดับสูง 50 หน่วยงาน ³

ระหว่างค.ศ. 1349-1352 ได้เกิดเหตุการณ์ขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้นอีกครั้ง ระหว่างโชกุนทากาอูจิและน้องชายคือ ทาดาโยชิ เกี่ยวกับการแบ่งความรับผิดชอบในอำนาจบริหาร เนื่องจากโชกุนทากาอูจิ รับผิดชอบเกี่ยวกับการทหารและบุคลากร คือ สมาคมะกรรมการฝ่ายทหาร และสำนักงานจัดสรรการป่าเหนืจรางวัล ส่วนทาดาโยชิรับผิดชอบเกี่ยวกับระบบบริหารและระบบศาลยุติธรรม คือ คณะกรรมการฝ่ายสืบสวนสอบสวน สมาคมะกรรมการฝ่ายตุลาการ สภาที่เกี่ยวกับราชสำนักและศาสนา ทำให้ทาดาโยชิมี

¹ George Sansom. (1961). op. cit. p. 420.

² มีการเรียกกฎหมายของทากาอูจินี้ว่า เคมมุ ชิกิโมกุ และทสึอิเกะโฮ (Kemmu Shikimoku and Tsuikaho) ซึ่งระหว่างค.ศ. 1336-1345 มีข้อกำหนดเพิ่มเติมทสึอิเกะโฮ ถึง 14 ข้อ และค.ศ. 1346 มีเพิ่มขึ้นอีก 50 ข้อภายในปีเดียว (Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 188.)

³ คณะกรรมการ 10 คน เป็นขุนนางทหารตระกูลอาชิกางะ ซึ่ง 7 ใน 10 คนนี้เป็นกลุ่มผู้นำของสมาคมะกรรมการที่ปรึกษาโชกุนหรือ อิกิทสึเกะ-ชู และคณะกรรมการของสภาแห่งรัฐอีก 30 คนมาจากตระกูลทหารที่เคยทำงานตั้งแต่สมัยรัฐบาลคามากุระ (Ibid. pp. 90, 167.)

อิทธิพลต่อขุนนางในราชสำนัก พระสงฆ์ นักบวช มากกว่าโชกุนทากาอูจิ และยังไม่ยินยอมให้โชกุนแบ่งที่ดินตามอำเภอใจ จึงก่อให้เกิดการเลื่อมล้ำอำนาจต่อกันระหว่างโชกุนทากาอูจิและทาดายชิ

ดังนั้น ค.ศ. 1349 โชกุนทากาอูจิได้สั่งปลดทาดายชิออกจากทุกตำแหน่งทางการเมืองรวมถึงตำแหน่งผู้สืบทอดตำแหน่งโชกุนลำดับต่อไป ด้วยข้อหาที่ไม่ซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อโชกุนและในค.ศ. 1351 โชกุนทากาอูจิสั่งจับกุมน้องชายและสังหารด้วยการลอบวางยาพิษในค.ศ. 1352¹

การบริหารส่วนภูมิภาค

ในด้านการบริหารส่วนภูมิภาค โชกุนทากาอูจิ พยายามชักชวนกลุ่มขุนนางทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขุนนางทหารระดับชูโงะ ซึ่งกระจายอยู่ตามแคว้นต่าง ๆ ให้ผู้สนับสนุนรัฐบาลอาชิกางะ เนื่องจากกลุ่มนี้เป็นฐานอำนาจที่จำเป็นอย่างมากต่อสถานภาพของโชกุน แม้ว่าในตอนต้นสมัยคามากุระ ชูโงะจะมีอำนาจน้อยกว่าจิโตะ แต่เมื่อปลายสมัยคามากุระ ซึ่งเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบภายในประเทศบ่อยครั้ง ชูโงะจึงสามารถทำหน้าที่ของตนเองในฐานะผู้ปกครองในระดับย่อยได้เป็นอย่างดี ดังนั้นโชกุนทากาอูจิจึงยกระดับผู้บริหารส่วนแคว้นหรือชูโงะ ให้เป็นองค์กรหนึ่งที่สำคัญในการบริหารงานของรัฐบาลทหาร

สาเหตุสำคัญของการแต่งตั้งชูโงะ เริ่มจากการที่ทากาอูจิโจมตีและยึดที่ดินในส่วนอิทธิพลของตระกูลโฮโจในค.ศ. 1336 ซึ่งทากาอูจิต้องอาศัยกองกำลังของสมาชิกตระกูลอาชิกางะ สมาชิกสายสาขายของตระกูล และกลุ่มผู้รับใช้ใกล้ชิดในการต่อสู้ในครั้งนั้น ดังนั้น การมอบตำแหน่งต่าง ๆ ให้จึงเป็นรางวัลที่สำคัญที่จะมอบให้แก่ทหารผู้สนับสนุนตน เช่นพี่น้องตระกูลโกะ (Ko brothers) ได้แก่ โกะ โนะ โมโรยะสุ (Ko no Moroyasu) และ โกะ โนะ โมโรนาโอะ (Ko no Moronao) ให้เป็นองครักษ์ประจำตัวของทากาอูจิ และให้ตำแหน่ง ชิทสึจิ (shitsuji) คือหัวหน้าคณะกรรมการฝ่ายทหารหรือซามูไรโดโกะระ และยังทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลพิเศษในพื้นที่หลายแคว้นของภาคตะวันออก ซึ่งเป็นบริเวณที่ตระกูลอาชิกางะมีฐานอำนาจอยู่เดิม นอกจากนั้นทากาอูจิยังพยายามที่จะแต่งตั้งชูโงะจากตระกูลอาชิกางะให้กระจายไปยังแคว้นต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ในภาคกลางมีแคว้นต่าง ๆ ที่เป็นของพันธมิตรตระกูลอาชิกางะรวมทั้งสิ้น 23 แคว้น แต่ที่เป็นฝ่ายอพันธมิตร 20 แคว้น และเป็นของหน่วยงานของรัฐอีก 1 แคว้น² จะเห็นได้ว่า โชกุนยังไม่มีอำนาจครอบคลุมส่วนใหญ่ของประเทศเหมือนกับสมัยคามากุระตอนต้น

การมอบรางวัลแก่ผู้สนับสนุนและพันธมิตรของตระกูลอาชิกางะโดยการให้สิทธิในการครอบครองที่ดินหรือแคว้นที่เป็นอิทธิพลอยู่เดิมโดยให้ตำแหน่งชูโงะนั้น ทำให้เกิดเป็นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชูโงะในสมัยมุโระมาชิ เนื่องจากตำแหน่งชูโงะมีความสำคัญในการบริหารท้องถิ่นมากขึ้น เพราะเป็นทั้งตุลาการและเป็นผู้ควบคุมสถานะทางการเงินส่วนท้องถิ่น³ แต่เดิมในสมัยคามากุระ ชูโงะมีหน้าที่สำคัญ 3 ประการคือ เป็นผู้ปกป้องเมืองเกียวโตและคามากุระ เป็นผู้ปราบปรามอาชญากรเช่น ฆาตกร หรือโจร เป็นผู้ลงโทษพวกกบฏหรือพวกที่ก่อความไม่สงบ แต่สมัยอาชิกางะ ในค.ศ. 1346 ชูโงะมีหน้าที่เพิ่มขึ้นอีก 2

¹ John W. Hall; & Toyoda Takeshi, editors. (1977). op. cit. p. 48.

² Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. pp. 193-194.

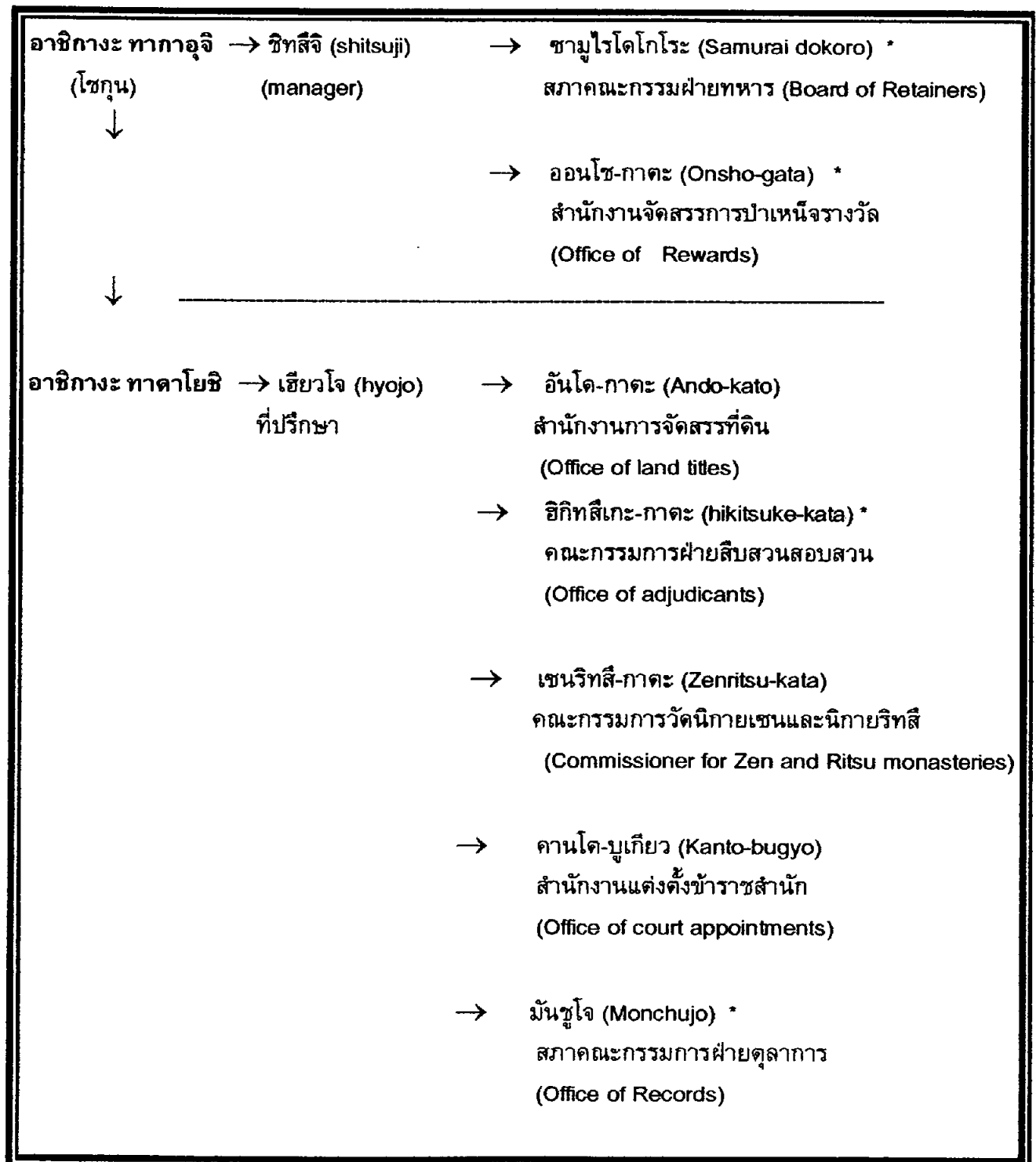
³ Ibid. p. 197.

ประการคือ มีสิทธิจัดการกับพวกอาคุโตะที่จัดแบ่งพืชผลทางการเกษตรอย่างผิดกฎหมาย และมีสิทธิในการแจกจ่ายและยึดที่ดินคืนตามคำสั่งของรัฐบาลทหารรวมทั้งอำนาจในการจัดเก็บภาษีฮันเซ (Hanzai) ¹ และภาษีทันเซน (Tansen) ² อย่างไรก็ตาม ในการบริหารงาน ส่วนใหญ่ชูโงะจะพยายามปกครองพื้นที่ของรัฐโดยไม่ยึดครองที่ดินส่วนตัวของบรรดาเจ้าของที่ดิน แต่จะขอความร่วมมือกับทหารหรือขุนนางท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ที่สามารถออกคำสั่งภายในแคว้นของตนได้

¹ การให้สิทธิในการจัดสรรภาษีแก่ชูโงะในการเรียกเก็บภาษีจากเจ้าของที่ดิน แบ่งกึ่งหนึ่งให้แก่ชูโงะและอีกกึ่งหนึ่งให้เจ้าของที่ดินนั้น ๆ ส่งแก่รัฐบาลทหารตามที่เรียกเก็บ

² ภาษีทันเซน คือภาษีที่เรียกเก็บเป็นจำนวนเงิน คำนวณจากที่ดิน ภาษีที่เรียกเก็บเป็นข้าวสาร เรียกว่า ทันไม

ภาพประกอบ 4 ภาพหน่วยงานบริหารของรัฐบาลอาชิกางะ ในค.ศ. 1350

หมายเหตุ * หน่วยงานแรกเริ่มที่จัดตั้งโดยโชกุนอาชิกางะ ทากาอูจิ

ที่มา : ดัดแปลงจากแผนภาพที่ 4.2 Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 292.

ตาราง 1 ตารางรายชื่อแคว้นในการควบคุมของรัฐบาลอาชิกางะและแคว้นฝ่ายอพันธมิตร

ลำดับ	แคว้น	ตระกูล ฝ่ายพันธมิตร	ลำดับ	แคว้น	ตระกูล ฝ่ายอพันธมิตร
1	โทสะ	โฮโซกาวา	1	นางะโตะ	โออุชิ
2	อวาระ	โฮโซกาวา	2	ซุโอะ	โออุชิ
3	ซามูเกะ	โฮโซกาวา	3	อิกิ	เคียวโกกุ
4	บิงโงะ	โฮโซกาวา	4	อิซุโมะ	เคียวโกกุ
5	บิทซุ	โฮโซกาวา	5	โอมิ	เคียวโกกุ
6	อวาจิ	โฮโซกาวา	6	อิตะ	เคียวโกกุ
7	ทัมมะ	โฮโซกาวา	7	อิวามิ	ยามานะ
8	เซทสึ	โฮโซกาวา	8	โฮกิ	ยามานะ
9	อากิ	ชิบูกาวา	9	อินามะ	ยามานะ
10	อิซุมิ	นิกิ	10	ทาจิมะ	ยามานะ
11	คิอิ	ฮาตะเกะยามา	11	อิกะ	ยามานะ
12	คาวาชิ	ฮาตะเกะยามา	12	บิเซน	อากามัทสึ
13	โนโตะ	ฮาตะเกะยามา	13	มิมะซากะ	อากามัทสึ
14	เอ็ทซุ	ฮาตะเกะยามา	14	ฮาริมะ	อากามัทสึ
15	ทังโงะ	อิซซิกิ	15	อโยะ	คาวาโนะ
16	วากะสะ	อิซซิกิ	16	ยามาโตะ	โคคุชิ
17	มิกาวา	อิซซิกิ	17	อิเซะ	โทกิ
18	กางะ	โทกาชิ	18	ชิมะ	โทกิ
19	โทโตมิ	อิมากาวา	19	มิโนะ	โทกิ
20	ซุงะระ	อิมากาวา	20	เอชิโงะ	อุเอะซุจิ
21	เอชิเซน	ชิบะ			
22	โอวาริ	ชิบะ			
23	ชินาโนะ	ชิบะ			
*	ยามาชิโระ	บากุฝุ (รัฐบาลทหาร)			

ที่มา : ดัดแปลงจากตารางที่ 4.2 (Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 194.)

ภาพประกอบ 5 ภาพวาดเหมือนของโชกุนอาซิกางะ ทากาอูจิ
บนผ้าไหม ขนาด 100.3 x 53.3 เซนติเมตร ไม่ปรากฏชื่อผู้วาด

ที่มา : Kodansha Encyclopedia of Japan. (1983). p. 100.

สภาพการเมืองสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิอาากิระ ค.ศ. 1358 – 1367

หลังจากที่อาชิกางะ ทาดาโยชิถูกลอบสังหารด้วยยาพิษในค.ศ. 1352 ส่งผลให้เกิดกระแสการต่อต้านโชกุนทาการากุจิในหลายแคว้นของเขตคันโต รวมทั้งกลุ่มผู้ต่อต้านทางการเมือง ซึ่งโชกุนต้องทำการปราบปรามอยู่เสมอ จนกระทั่งถึงแก่กรรมในค.ศ. 1358 เมื่ออายุได้ 50 ปีหลังจากเป็นผู้เริ่มต้นสมัยอาชิกางะ หรือสมัยมุโระมาชิมาเป็นเวลา 20 ปี และผู้ที่สืบทอดตำแหน่งโชกุนต่อไปคือ อาชิกางะ โยชิอาากิระ (Ashikaga Yoshiakira ค.ศ. 1330 -1367) ขณะที่ยังอายุ 28 ปี อาชิกางะ โยชิอาากิระเคยมีบทบาทในการประนีประนอมระหว่างหน่วยงานทหารกับหน่วยงานราชการ (พลเรือน) โดยที่เขาได้ลดสำนักงานของสภาคณะกรรมการที่ปรึกษาโชกุนหรือสภาผู้ช่วย (อิทิสึเกะ-ชู) จาก 5 สำนักงานเหลือ 3 สำนักงาน เพื่อลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน และให้ทำหน้าที่จัดการทรัพย์สินของพลเรือน รวมถึงการร่างความเห็นต่าง ๆ ต่อรัฐบาลได้

เมื่อโยชิอาากิระ เข้ารับตำแหน่งโชกุนอย่างเป็นทางการในค.ศ. 1358 เขาได้จัดการเรื่องปัญหาที่ดิน โดยน่านโยบาย “สามคำร้องและสามคำตอบ” (Sanmon Santo) มาใช้ในการตัดสินระหว่างโจทก์และจำเลย เมื่อตรวจสอบว่าฝ่ายใดมีการยึดครองที่ดินอย่างผิดกฎหมาย จะถูกสั่งให้คืนที่ดินแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งนโยบายนี้ ได้รับการตอบรับอย่างดีจากเจ้าของที่ดินของวัด วิหาร ศาลเจ้าต่าง ๆ ที่ต้องการได้ที่ดินกลับคืนโดยเร็ว ซึ่งเป็นผลงานที่สร้างความเข้มแข็งให้หน่วยงานของรัฐเพื่อให้เป็นที่ยอมรับแก่ทหารตระกูลที่มีอิทธิพลในท้องถิ่นต่าง ๆ¹

ในสมัยโชกุนทาการากุจิได้ให้ความสำคัญในเรื่องการบำเหน็จรางวัลแก่ผู้จงรักภักดีโดยทำการแต่งตั้งตำแหน่งทั้งระดับสูงและระดับล่างด้วยตนเอง แต่โชกุนโยชิอาากิระต้องการแต่งตั้งตำแหน่งระดับสูงเพียงอย่างเดียวเพื่อช่วยเหลืองานของโชกุนในการดูแลแต่งตั้งตำแหน่งระดับย่อยให้แก่รัฐบาล ดังนั้น โชกุนโยชิอาากิระจึงได้แต่งตั้งตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มรัฐมนตรี เรียกว่า คันเร (Kanrei) ในค.ศ.1362² ผู้ที่ดำรงตำแหน่งคันเรคนแรกคือ ชิเบะ โยชิมาสะ (Shiba Yoshimasa ค.ศ. 1350 -1410) ซึ่งมีอายุเพียง 12 ปี³ ด้วยการผลักดันของชิเบะ ทากาทสึเนะ (Shiba Takatsune ค.ศ. 1305-1367) แต่จากการที่ตระกูลชิเบะมีอำนาจมากเกินไป ประกอบกับการใส่ร้ายของซาซากิ (เคียวโกกุ) ไดโย (Sasaki (Kyogoku) Doyo) ว่า ชิเบะ ทากาทสึเนะ กำลังวางแผนเป็นผู้สำเร็จราชการแทนโชกุนเหมือนอย่างตระกูลโฮโจ จึงทำให้โชกุนโยชิอาากิระ หาทางกำจัดโดยการขับไล่ชิเบะ ทากาทสึเนะและ โยชิมาสะ ไปยังแคว้นเอชิเซน (Echizen) ในค.ศ. 1366 และยังคงประกาศว่าทากาทสึเนะเป็นคนทรยศต่อรัฐบาลทหาร และสั่งการให้ซุโงะตระกูลยามานะ ซาซากิ โทกิ และ โยชิมิ ยก

¹ Kenneth A. Grossberg. (1981). *Japan's renaissance : The Politics of the Muromachi Bakufu*. pp. 24-25.

² เป็นตำแหน่งสำคัญที่ช่วยการบริหารงานของโชกุนในทุกด้าน มีอำนาจมากที่สุดในด้านขุนนางทหาร ทั้งหมด มีหน้าที่ดูแลส่วนราชการและสภการบริหารทั้งหลาย สามารถทำหน้าที่บริหารแทนโชกุนได้ และเป็นตำแหน่งที่ไม่ สืบทอดตามสายเลือด (*Japan : An Illustrated Encyclopedia*. (1994). p. 742.)

³ เป็นลูกชายของชิเบะ ทากาทสึเนะ ซึ่งมีอำนาจมากในรัฐบาลทหาร เพราะหัวหน้าคณะกรรมฝ่ายทหาร (ซามูไร โคโทะระ) คือ ชิเบะ โยชิทาเนะ (Shiba Yoshitane) และหัวหน้าคณะกรรมการที่ปรึกษาโชกุน (อิทิสึเกะ-ชู) คือ ชิเบะ โยชิทาเกะ (Shiba Yoshitaka) ซึ่งเป็นหลานชายของชิเบะ ทากาทสึเนะ ดังนั้น สามตำแหน่งสำคัญทางการเมืองล้วนเป็นของตระกูลชิเบะ (Kozo Yamamura. editor. (1990). loc. cit.)

ทัพไปโจมตีทากาทสึเนะที่แคว้นเอชิเซน การจัดการของโชกุนโยชิอากิระครั้งนี้เป็นเพียงต้องการสั่งสอนชิบะ ทากาทสึเนะมากกว่าจะกวาดล้างอย่างจริงจัง แต่ก็สามารถบั่นทอนอำนาจของตระกูลชิบะที่มีต่อรัฐบาลทหาร ได้มากในระดับหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า โชกุนโยชิอากิระ สามารถสั่งการซุโงะตระกูลใหญ่อย่างตระกูลยามานะและตระกูลโทกิที่เคยเป็นปรปักษ์กับรัฐบาลอาชิกางะอยู่เสมอ เนื่องจาก ค.ศ. 1363 โยชิอากิระ ได้เจรจากับซุโงะตระกูลโออุชิและซุโงะตระกูลยามานะที่เป็นผู้สนับสนุนราชสำนักฝ่ายใต้ให้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับตระกูลอาชิกางะ ได้สำเร็จ โดยมีเงื่อนไขว่า รัฐบาลทหารจะไม่ยุ่งเกี่ยวเรื่องภาษี และรายได้ใด ๆ ของแคว้นที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสองตระกูลนี้ เช่นแคว้นอิวามิ (Iwami Province) และแคว้นอากิ (Aki Province) เป็นต้น¹

ในปลายค.ศ. 1367 โชกุนโยชิอากิระ ได้ทำการคัดเลือกผู้ที่จะดำรงตำแหน่งคันเรคนใหม่ด้วยตนเอง คือ โฮโซกาวา โยริยุกิ (Hosagawa Yoriyuki ค.ศ. 1329-1392) เนื่องจากเขาเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ และเป็นผู้สนับสนุนสถาบันโชกุนอีกทั้งยังเป็นผู้ร่วมสร้างรัฐบาลอาชิกางะในตอนต้นด้วย เมื่อ โชกุน โยชิอากิระถึงแก่กรรมในค.ศ. 1367 คันเรโยริยุกิจึงมีหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์โชกุนคนใหม่คือ อาชิกางะ โยชิมิตสึ (Ashikaga Yoshimitsu ค.ศ. 1358 –1408) ขณะที่มียายุ 10 ปี คันเรโยริยุกิจึงเป็นหัวหน้ากลุ่ม รัฐมนตรีที่มีอิทธิพลมากที่สุดในรัฐบาลทหารรองจากโชกุน แต่เขาสามารถจะรวมอำนาจบริหารทุกอย่างให้ขึ้นอยู่กับตำแหน่งคันเร² ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในขณะนั้น นอกจากเขาเป็นผู้บริหารที่มีความกระตือรือร้นและยังมีชื่อด้านการควบคุมการเงินของรัฐบาลทหารด้วย เนื่องจากเคยมีการออกกฎคำสั่งฉบับแรกโดยโยริยุกิว่าด้วยการให้สมาชิกในหน่วยงานของโชกุนมีความประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ในทสึอิกะโฮ (Tsuikaho) หรือ ข้อกำหนดเพิ่มเติม เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 1367³ ดังนั้นการดำเนินงานใด ๆ ของโชกุนอาชิกางะ โยชิมิตสึ ระหว่างค.ศ. 1367-1377 จึงมาจากการตัดสินใจของโฮโซกาวา โยริยุกิแทบทั้งสิ้น เขามีหน้าที่สอนงานบริหารประเทศและวางแผนทางการเมืองให้แก่อาชิกางะ โยชิมิตสึให้เรียนรู้ทักษะเหล่านี้ด้วยความจงรักภักดีเป็นอย่างยิ่ง จนได้รับการยกย่องเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งสมัยมุโรวาชิ

¹ Peter Judd Ames. (1979). *The Medieval Japanese Daimyo*. p. 55.

² ไม่ใช่ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนโชกุนหรือซึกเกนอย่างโฮโจ โทกิมาสะ แต่เป็นผู้ช่วยงานบริหารแก่โชกุน ซึ่งโยริยุกิปฏิบัติหน้าที่สอนงานบริหารแก่โชกุนระหว่างค.ศ. 1368-1377 โดยไม่ควบคุมอำนาจเหนือโชกุนเหมือนซึกเกน

³ Kenneth A. Grossberg. (1981). *op. cit.* pp. 92, 167.

บทที่ 2

การเมืองสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ

โชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ เป็นโชกุนที่สามารถบริหารประเทศได้เป็นอย่างดีเพราะมีความพร้อมขององค์ประกอบทางการเมืองหลายด้าน เมื่อเขาดำรงตำแหน่งเป็นโชกุนลำดับที่ 3 ของสมัยอาชิกางะ เขาไม่ต้องประสบกับความเหนื่อยยากในการรวบรวมกำลังทหารให้เข้ามาสวามิภักดิ์ และยังมีขุนนางที่จงรักภักดีอย่าง คันเรโอโซกาว่า โยริยุกิและยังเป็นผู้สอนงานบริหารประเทศและวางแผนการทางการเมืองให้แก่เขา ทำให้โชกุนสามารถบริหารงานได้อย่าง รัดกุม อีกทั้งสถานการณ์ทางการเมืองผ่อนคลายความตึงเครียดมากกว่าสมัยโชกุนทั้งสองที่ผ่านมา ทำให้เหล่าทหารท้องถิ่นตระกูลต่าง ๆ เข้ามาสวามิภักดิ์กับรัฐบาลทหารอาชิกางะมากขึ้นจนทำให้รัฐบาลทหารมีกองกำลังและเสถียรภาพมากพอที่จะปราบปรามเหตุการณ์ความไม่สงบต่าง ๆ ในประเทศได้

ประวัติโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ

อาชิกางะ โยชิมิทสึ¹ เป็นลูกชายคนโตของโชกุนอาชิกางะ โยชิอากิระ (Ashikaga Yoshiakira ค.ศ. 1358 – 1367) โชกุนลำดับที่ 2 กับเกนเกียว โยชิโกะ (Kengyo Yoshiko) ลูกสาวเจ้าหน้าทีระดับสูงของวิหารเทพเจ้าอิวาซิมิสึ ฮาจิมัน (Iwashimizu Hachiman Shrine)² ในวัยเด็กโยชิมิทสึมีชื่อเรียกว่า "ซุนโอะ (Shun'ō)" และมีน้องชาย 1 คน คือ อาชิกางะ มิทสึอากิระ (มิทสึโนริ) (Ashikaga Mitsuakira (Mitsunori))³ อาชิกางะ โยชิมิทสึเกิดในช่วงเวลาแห่งความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างราชวงศ์ฝ่ายเหนือและราชวงศ์ฝ่ายใต้ เรียกช่วงเวลานี้ว่า นัมโบกุโช (Numbokucho Disturbance ค.ศ. 1336 – 1392)⁴

ในค.ศ. 1362 ขณะที่โยชิมิทสึมีอายุ 4 ปี เมืองเกียวโตถูกโจมตีจากกองทัพราชวงศ์ฝ่ายใต้ นำโดยคุสุโนกิ มาซาโนริ (Kusunoki Masanori ค.ศ. ?) เหตุการณ์นี้ทำให้โชกุนอาชิกางะ โยชิอากิระ ต้องลี้ภัยไปยังแคว้นโอมิ (Omi Province) และชาмуไรผู้ติดตามของโยชิมิทสึได้นำเขาไปหาพระวันชู เรียวโฮ (Ranshu Ryoho) แห่งวัดเคนนิน-จิ (Kennin-ji Temple) เพื่อหลบภัยทางการเมือง พระวันชูให้โยชิมิทสึปลอมเป็นเณรอยู่ในวัดระยะหนึ่ง และได้ส่งไปหา อาคามัทสึ โนริสุเกะ (Akamatsu Norisuke ค.ศ. 1311 – 1371) ขุนนางชาмуไรพันธมิตรกับตระกูลอาชิกางะ ที่แคว้นฮาริมะ (Harima Province) เพื่อช่วยคุ้มครองให้ความปลอดภัยจนกระทั่งกลับสู่เมืองเกียวโตในค.ศ. 1363⁵ การลี้ภัยครั้งนี้ทำให้โยชิมิทสึได้รับรู้เกี่ยวกับปัญหาทางการเมือง

¹ ชื่อ "โยชิมิทสึ" นี้ มี 2 คนอยู่ในสายตระกูลมินาโมโตะเดียวกัน ชื่อ โยชิมิทสึ (Yoshimitsu ค.ศ. 1045 – 1127) เป็นชาмуไรต้นสกุลซาตะเกะ (Satake Family) (Japan : An Illustrated Encyclopedia. (1994). p. 964)

² Shokoku-ji Temple. (1990). Shogun Ashikaga Yoshimitsu. (Online).

³ Kenneth A. Grossberg. (1981). op. cit. p. Appendix C.

⁴ Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 232.

⁵ Shokoku-ji Temple. (1990). loc. cit.

เมืองและยังได้มีโอกาสสัมผัสกับพุทธศาสนานิกายเซนอย่างใกล้ชิดจนทำให้โยชิมิทสึตัดสินใจบวชเณรที่วัด เทนริวจิ (Tenryu-ji Temple) ในค.ศ. 1367 ในขณะที่อายุ 9 ปี โดยเจ้าอาวาสซุนโอกุ เมียวอะ (Shun'oku Myoha ค.ศ. 1311 – 1388) เป็นผู้บวชให้ และมีพระพี่เลี้ยง คือ กิโด ชูชิน (Gido Shushin ค.ศ. 1325 – 1388) ซึ่งเป็นผู้สั่งสอนธรรมะและยังเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านจิตใจแก่โยชิมิทสึตลอดชีวิตของท่าน

ก่อนโชกุนอาชิกางะ โยชิอากิระ ถึงแก่กรรมในค.ศ. 1367 ได้มีคำสั่งให้แต่งตั้ง โฮโซกาวา โยริยุกิ (Hosokawa Yoriyuki ค.ศ. 1329 – 1392) ¹ ดำรงตำแหน่งคันเร ทำหน้าที่คล้ายรัชการณเฑาะพญามังรายและช่วยสอนงานบริหารบ้านเมืองแก่โชกุนคนใหม่คือ โชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะคืออายุ 20 ปี โชกุนโยชิมิทสึ ซึ่งมีอายุเพียง 10 ปี ขึ้นดำรงตำแหน่งโชกุนค.ศ. 1368 โดยมีโฮโซกาวา โยริยุกิ เป็นผู้ดูแลการบริหารประเทศแทน ด้วยเหตุนี้ตลอดเวลา 10 ปีแรกของการดำรงตำแหน่งโชกุนนั้น โชกุนโยชิมิทสึยังไม่มีอำนาจบริหารหรือมีบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับบ้านเมืองได้อย่างเต็มที่

ในค.ศ. 1372 ขณะที่โชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ อายุ 15 ปี ได้มีการลงนามประกาศใช้กฤษฎีกาฉบับแรกในพิธี โกะฮัง ฮาจิเมะ (Gohan hajime ceremony) ² ซึ่งมีใจความเกี่ยวกับการมอบที่ดิน (Kishinjo) ให้แก่วิหารอิวาซิมิสึ ฮาจิมัน (Iwashimizu Hachiman shrine)

ค.ศ. 1377 คันเรโฮโซกาวา โยริยุกิ ได้สั่งสร้างสถานที่พำนักแห่งใหม่เพื่อใช้เป็นศูนย์บัญชาการและใช้ว่าราชการทางการเมืองระดับผู้นำสำคัญ คือ ปราสาทดอกไม้ ที่เขตคิตะโนะโกจิ มุโระมาชิ เป็นชื่อดำบลหนึ่งในเกียวโต ซึ่งอยู่ใกล้กับพระราชวังของจักรพรรดิมากกว่าที่อยู่ของโชกุนที่พำนักอยู่ในเขตซันโจโบมอนได (Sanjobomondai) เนื่องจากปราสาทดอกไม้ตั้งอยู่ในเขตคิตะโนะโกจิ มุโระมาชิ (Kitanokoji Muromachi) ³ ดังนั้น ชื่อเขตมุโระมาชิจึงได้รับการเรียกเป็นชื่อ สมัยมุโระมาชิ โดยตลอดทั้งยุคสมัยอาชิกางะจนกระทั่ง ค.ศ. 1378 การก่อสร้างปราสาทดอกไม้เสร็จสมบูรณ์ และมีพิธีเฉลิมฉลองที่เรียกว่า เกมปุกุ (Gempuku) ถึง 3 วัน ณ ปราสาทดอกไม้ (Hana no gosho) ซึ่งเป็นการสร้างศูนย์บัญชาการทางทหารที่มั่นคงครั้งแรกนับ ตั้งแต่เริ่มยุคสมัย ใน ค.ศ. 1338 จึงเหมือนเป็นการรวมเอกภาพทางการเมือง การทหาร ปราสาทดอกไม้ ในงานเฉลิมฉลองเกมปุกุครั้งนี้ได้มีการมอบของขวัญระหว่างโชกุนและคณันนางทหาร ⁴ รวมทั้งคันเรโฮโซกาวา โยริยุกิ ยังจัดให้โชกุนประชุมเป็นครั้งแรกกับคณะกรรมการสภาแห่งรัฐหรือ สภา

¹ ตระกูลโฮโซกาวา เป็นตระกูลเครือญาติกับตระกูลอาชิกางะ โยริยุกิเป็นชามุไรที่มีชื่อเสียงด้านความสามารถทั้งทางทหารและการแต่งโคลงวากะ (waka poems) ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในรัฐบุรุษผู้ร่วมก่อตั้งรัฐบาลทหารมุโระมาชิให้เป็นปึกแผ่นได้ (Japan Biographical Encyclopedia & Who's Who. (1961). p. 325.)

² กฤษฎีกาที่เป็นการรับรองที่ดินที่ยกให้ตามคำสั่งของโชกุน ออกใช้เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน ค.ศ. 1372. Kenneth A. Grossberg. (1981). op. cit. p. 167.)

³ เขตมุโระมาชิ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกียวโต บ้างว่าอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ (เพ็ญศรี กาญจนมัย (2530). อารยธรรมญี่ปุ่น. หน้า 154.

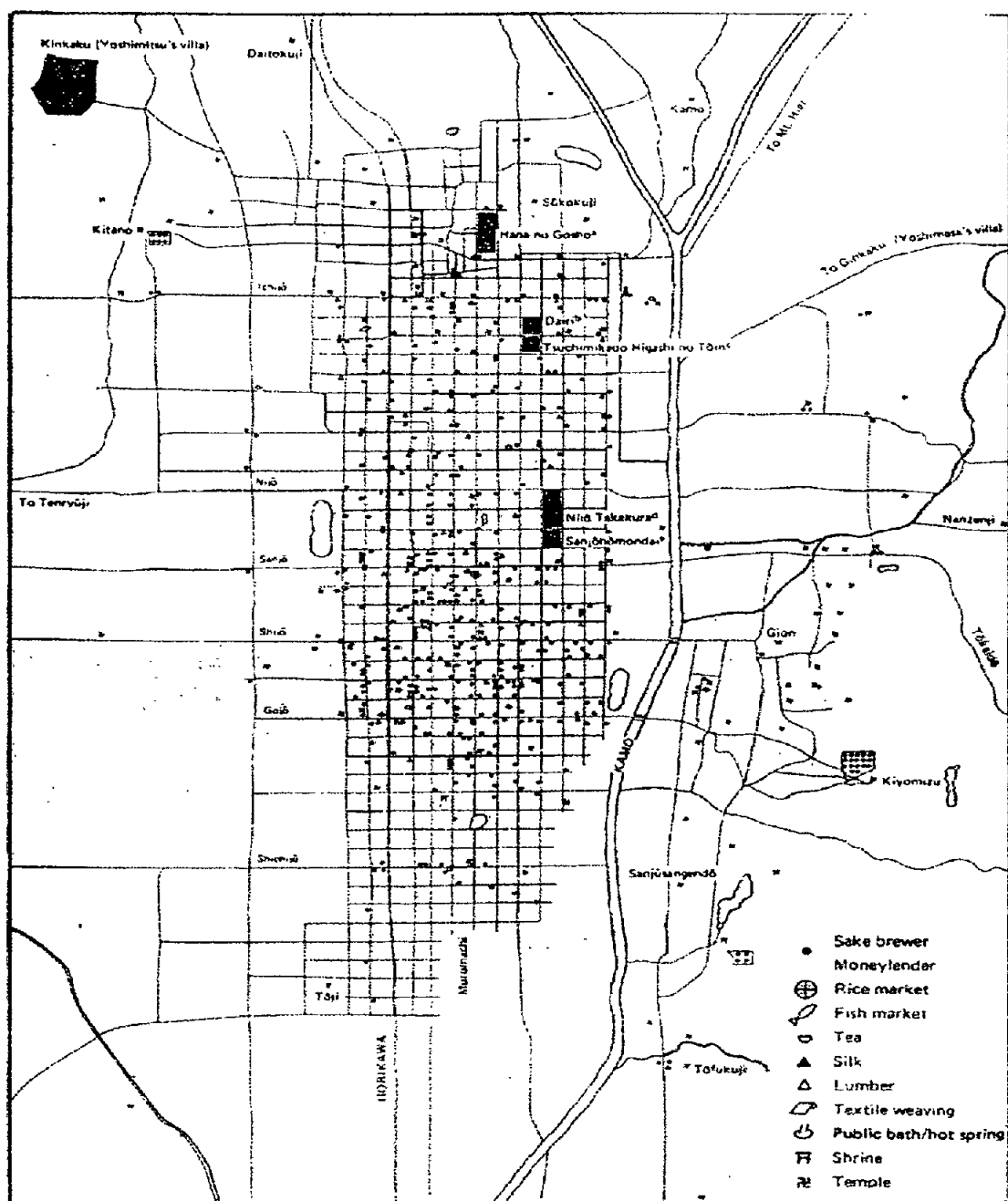
⁴ ขุนนางทหารจะมอบม้าอย่างดี ดาบชามุไร และของมีค่าต่าง ๆ เพื่อแสดงความจงรักภักดี ในขณะที่โชกุนจะให้ดาบชามุไรแก่บรรดาขุนนางทหาร

เฮียวโจชู (Council of State) เรียกว่า พิธีเฮียวโจฮาจิเมะ (Hyojo hajime ceremony)¹ เป็นการแสดงบทบาทที่ดีของโชกุนรุ่นเยาว์ในการที่จะเป็นโชกุนอย่างสมบูรณ์แบบเมื่อบรรลุนิติภาวะในอีก 10 ปีข้างหน้า²

ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1379 มีการจัดงานพิธีการฉลองการขึ้นสู่อำนาจโชกุนอย่างสมบูรณ์ ในขณะที่โชกุนอาชิคางะ โยชิมีทสึมิอายุได้ 20 ปี การจัดงานเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่ระหว่างรัฐบาลทหารกับราชสำนักจักรพรรดิ ซึ่งในพิธีการนั้น อดีตจักรพรรดิโกะเอ็นริว (Go-En'yu Emperor ค.ศ.1371-1382) ถึงกับส่งถ้วยเหล้าให้แก่โชกุนในการดื่มอวยพรซึ่งไม่เคยมีการปฏิบัติมาก่อนในพิธีการตามธรรมเนียมของจักรพรรดิ และหลังจากที่โชกุนโยชิมีทสึมิขึ้นมามีอำนาจอย่างสมบูรณ์ เขาได้ดำเนินการปรับปรุงการปกครองทั้งการบริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

¹ เฮียวโจ หมายถึง สภาแห่งรัฐ . ฮาจิเมะ หมายถึง การเริ่มต้น

² Kenneth A. Grossberg. (1981). *op. cit.* pp. 92-93.

ภาพประกอบ 6 แผนที่ปราสาทดอกไม้ (Hana no Gosho)

ที่มา : Kenneth A. Grossberg. (1981). op. cit. p. 50.

แผนที่แสดงขนาดพื้นที่ของปราสาทดอกไม้ (Hana no Gosho) ของโชกุนอาชิกางะ โยชิมีทสึ มีขนาดใหญ่กว่าขนาดพื้นที่ของพระราชวังของจักรพรรดิ (Tsuchimikado Hifashi no Toin)

การปรับปรุงระบบราชการส่วนกลาง

ตั้งแต่รัฐบาลทหารอาชิกางะ โดยโชกุนทากากุจิ ได้ดำเนินการบริหารประเทศด้วยการใช้โครงสร้างหน่วยงานทางการเมืองตามแบบสมัยคามากุระเป็นหลัก แต่อิทธิพลของตระกูลอาชิกางะยังไม่เข้มแข็งมากพอ ประกอบกับยังมีปัญหาของสถาบันจักรพรรดิ จึงทำให้สถานการณ์ทางการเมืองไม่สงบ มีการกบฏ หรือการต่อต้านขึ้นอยู่เป็นระยะ ๆ โชกุนอาชิกางะมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะแก้ไขปัญหานี้ ทั้งการให้รางวัลแก่ผู้ที่จงรักภักดี มีการออกกฎหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์ให้แก่ชนชั้นทหาร ดังนั้นในสมัยโชกุนโยชิมิทสึจึงต้องทำการปรับเปลี่ยนหน่วยงานหลักในการบริหารประเทศให้มีหน้าที่และขอบเขตความรับผิดชอบที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สภาคณะกรรมการฝ่ายบริหารหรือมันโดโกโระ

ฝ่ายบริหารถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารของรัฐบาล ประธานสภามันโดโกโระ เรียกว่า ชิชิทจิ (Shitsuji) และรองประธานเรียกว่า ชิทสึจิ-ได (Shitsuji-dai) ซึ่งตระกูลนิไกโดะ (Nikaido Family) ได้ผูกขาดตำแหน่งประธานสภามันโดโกโระ มาตั้งแต่สมัยคามากุระ จนกระทั่ง ค.ศ. 1379 เมื่อโชกุนโยมิทสึขึ้นบริหารงานตามตำแหน่งอย่างสมบูรณ์ เขาได้แต่งตั้งให้ผู้นำตระกูลอิเซะ (Ise Family)¹ เป็นประธานสภามันโดโกโระ ซึ่งตำแหน่งนี้มีความสำคัญเทียบเท่ากับตำแหน่งเสนาบดี หน้าที่หลักคือรับผิดชอบต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาล นอกจากนี้ สภามันโดโกโระ ยังมีหน้าที่บริหารงานทางเศรษฐกิจให้เป็นไปด้วยดี เพราะตั้งแต่เริ่มสมัยมุโรวาชิ ค.ศ. 1338 สภาพของประเทศมีแต่สงครามอยู่เสมอ ทำให้เกิดภาวะฝืดเคืองทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ สภามันโดโกโระจึงต้องทำหน้าที่ควบคุมรายได้การเก็บภาษีต่าง ๆ การค้าขายและรับคำสั่งในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศจากโชกุน และหน้าที่ที่สำคัญอีกประการของสภามันโดโกโระสมัยนี้คือ การเป็นตัวแทนรัฐบาลทหารในการเจรจากับราชสำนักจักรพรรดิและดูแลพิธีทางการทูตต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน โชกุนโยมิทสึยังได้แต่งตั้งตำแหน่งใหม่ขึ้นมาอีกตำแหน่งคือ มันโดโกโระ-ได (Mondokoro-dai) หมายถึง ผู้ช่วยประธานสภามันโดโกโระ เพื่อเป็นหูเป็นตาในการทำงานของสภาฝ่ายบริหารแทนโชกุน และทำหน้าที่จัดการด้านการเงินโดยผ่านตระกูลอิเซะตามที่โชกุนจะอนุญาต และผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนี้คือ อิเซะ นินางะวะ (Ise Ninagawa)

การที่โชกุนโยมิทสึแต่งตั้งผู้นำตระกูลอิเซะเป็นประธานสภามันโดโกโระในค.ศ. 1379 มีสาเหตุหนึ่งมาจากการแข่งขันอำนาจกันระหว่างโฮโซกาวา โยริยุกิที่ถูกปลดออกจากตำแหน่งคันเรนปีเดียวกันนี้กับชิบะ โยชิมาสะ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นคันเรนคนใหม่ ดังนั้น การแต่งตั้งขุนนางทหารตระกูลอิเซะให้มีบทบาทสำคัญในการบริหารก็เพื่อเป็นการคานอำนาจของตระกูลโฮโซกาวาและตระกูลชิบะไม่ให้มีมากเกินไป และโชกุนยังต้องการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเลือกใช้คนในตระกูลอื่น ๆ ในเครือญาติเดียวกันให้มีตำแหน่งสำคัญทางการเมืองได้

¹ ตระกูลอิเซะ เป็นตระกูลที่ไม่เคยมีส่วนในการบริหารรัฐบาลคามากุระมาก่อน แต่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับตระกูลอาชิกางะ อีกทั้งยังเป็นผู้ดูแลให้การศึกษาแก่บุตรธิดาของโชกุนอาชิกางะ (Ibid. pp. 93-94)

ส่วนรองประธานสมาคมโคโกโระ หรือ ชิสิจิ-ได ซึ่งมีขุนนางทหารที่เคยทำหน้าที่มาก่อน อาทิเช่น ตระกูลเซอิ (Sei Family) ตระกูลจิบู (Jibu Family) ตระกูลฟูเซะ (Fuse Family) ตระกูลซุวะ (Suwa Family) ตระกูลไซโตะ (Saito Family) และตระกูลมัทสึดะ (Matsuda Family) ตำแหน่งไม่สืบทอดโดยสายเลือดแต่จะ ได้รับเลือกสลับหมุนเวียนไปตามตระกูลเหล่านี้

สภาคณะกรรมการฝ่ายทหารหรือ ซามูไรโคโกโระ

สภาซามูไรโคโกโระประกอบด้วยขุนนางทหารซามูไรทั้งหมด ตำแหน่งที่สำคัญของสภาส่วนใหญ่ จะเป็นของสมาชิกตระกูลเครือญาติกับตระกูลอาชิกางะ เพราะตั้งแต่ต้นสมัยมูโรมาชิเครือข่ายอำนาจของ รัฐบาลทหารทั้งที่เป็นตระกูลเครือญาติและตระกูลที่จงรักภักดีในแคว้นต่าง ๆ นั้น มีเพียงกิ่งหนึ่งของพื้นที่ แคว้นทั้งหมดของประเทศ เมื่อครั้งอาชิกางะ ทากาอูจิ ต้องลี้ภัยทางการเมืองในค.ศ. 1336 และเดินทางไป ยังภาคตะวันตกและภาคใต้เพื่อรวบรวมกำลังทหารต่อสู้กับกองทัพของจักพรรดิโกะไดโงะจนเป็นฝ่ายได้รับ ชัยชนะในค.ศ. 1338 นั้น กลุ่มทหารในกองทัพของทากาอูจิที่มีความสำคัญคือ ทหารตระกูลเครือญาติที่เป็น แกนหลักในการบริหารงานของรัฐบาลทหารอาชิกางะ ตระกูลที่โดดเด่นและมีอิทธิพล เช่น ตระกูลชิบะ โฮโซ กาวาฮาตะ เกะยามา อิมากาวาและอิซซิกิ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็น ชูโงะ-ไดเมียว (Shugo-daimyo) ¹ ในแต่ละแคว้นของตน และได้รับเลือกเป็นขุนนางดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในรัฐบาลและใกล้ชิดกับโชกุน ²

ในสมัยโชกุนโยชิมิทสึ ได้พยายามจัดระเบียบกองทัพทหารโดยวางโครงสร้างให้กองทัพมีความ เข้มแข็งมากขึ้น เนื่องจากตั้งแต่เริ่มยุคสมัย ได้เกิดสงครามกลางเมืองบ่อยครั้ง ซึ่งสืบเนื่องมาจากความแตก แยกของราชสำนักฝ่ายเหนือ-ฝ่ายใต้ ทำให้โชกุนจำเป็นต้องจัดระเบียบกองทัพให้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชา ของโชกุนโดยตรง โชกุนโยชิมิทสึจึงเริ่มจากการจัดตั้งให้มีกองกำลังองครักษ์ประจำตัวเรียกว่า โกะบันชู (Gobanshu) ³ เข้าสังกัดในกองทัพแห่งโชกุนที่เรียกว่า โฮโกชู (Hokoshu) นอกเหนือไปจากกองทหารจาก สภาซามูไรโคโกโระ

สำหรับตำแหน่งประธานสภาซามูไรโคโกโระ เรียกว่า โชชิ (Shoshi) และรองประธานเรียกว่า โชชิ-ได (Shoshi-dai) ซึ่งประธานจะเป็นผู้แต่งตั้งรองประธานได้เอง ทั้งสองตำแหน่งจะถูกคัดเลือกสลับไป ตามตระกูลสำคัญ เช่นตระกูลยามะนะ อิซซิกิ อากามัทสึและเคียวกุ เป็นต้น ⁴ ส่วนตำแหน่งกรรมการ

¹ ในตอนต้นของสมัยมูโรมาชิ ชื่อชูโงะ-ไดเมียว เป็นเหมือนสถานะทางสังคมของขุนนางทหารที่มีอิทธิพล ชื่อนี้ จะปรากฏชัดเจนในตอนปลายสมัยมูโรมาชิ

² Kenneth A. Grossberg. (1981). op. cit. p. 106.

³ คาดว่ามีการจัดตั้งตำแหน่งองครักษ์ประจำตัวหรือโกะบันชูในช่วง โจจิ (Joji era ค.ศ. 1362-1367) ในช่วงที่ โชกุนโยชิมิทสึยังไม่ได้ดำรงตำแหน่งโชกุนอย่างสมบูรณ์ และองครักษ์โชกุนในสมัยต่อมาจะเรียกว่า กินจู (Kinju) (Ibid. pp. 108, 171.)

⁴ ตระกูลยามะนะ อากามัทสึและเคียวโกกุ มีอิทธิพลในแคว้นส่วนใหญ่ทางภาคตะวันตกและภาคตะวันออก การ ที่ได้รับคัดเลือกให้มาดำรงตำแหน่งสำคัญทางทหารต่อเมื่อตระกูลเหล่านี้เป็นพันธมิตรต่อรัฐบาล และตระกูลเหล่านี้เป็นกลุ่ม ที่แข็งข้อต่อรัฐบาลอาชิกางะในตอนกลางและปลายสมัยมูโรมาชิ

สภาขามุไรโดโกโระ จะมีการคัดเลือกขุนเวียนไปตามตระกูลเครือญาติดังกล่าวข้างต้นรวมถึงตระกูล ซาซากิ ตระกูลโทกิ โดยจะดำรงตำแหน่งครั้งละ 2-3 ปี¹

สภาขามุไรโดโกโระ มีหน้าที่หลัก คือการจัดการเกี่ยวกับกองทัพ การจัดหาอาวุธ การเกณฑ์ ทหารและกิจการทุกอย่างที่เกี่ยวกับทหารขามุไร สำหรับหน้าที่ของสภาขามุไรโดโกโระในเกียวโต ต้องมี ความรับผิดชอบเพิ่มเติม โดยจะเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในเมืองหลวงเรียกว่า เกะบิอิชิ (Kebiishi) และในค.ศ. 1385 ตำแหน่งประธานสภาฯ ต้องรับหน้าที่เพิ่มโดยเป็นซูโงะประจำแคว้นยามาชิโร หรือซูโงะประจำเมืองหลวงด้วย²

นอกจากนี้ สภาขามุไรโดโกโระ ยังได้รับคำสั่งจากโชกุนโยชิมิตสึให้ทำการซ้อมรบทั้งทางบกและ ทางเรืออยู่เสมอ³ โดยที่โชกุนจะเป็นผู้ไปชมการซ้อมรบด้วยตนเอง ทำให้กองทัพในสมัยโชกุนโยชิมิตสึเป็น กองทัพที่มีความพร้อมและเข้มแข็งมากที่สุดในสมัยมุโระมาชิและอยู่ภายใต้อำนาจของโชกุนได้อย่างแท้จริง

การจัดการบริหารการปกครองในส่วนภูมิภาคของประเทศ

เขตคันโต หรือภาคตะวันออกของประเทศ ประกอบด้วยแคว้นที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่จำนวนมาก กว่าภาคตะวันตกของประเทศ ถ้ารัฐบาลอาชิกางะสามารถเข้าไปมีอิทธิพลในแคว้นเขตคันโตได้อย่างมั่นคง จะทำให้รัฐบาลมีฐานอำนาจเข้มแข็งมากขึ้น เนื่องด้วยมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นจึงสามารถเกณฑ์ทหารเพิ่ม ได้มากขึ้น รวมทั้งรายได้จากการเกษตรและกรรมสิทธิ์ในที่ดินจำนวนมากจึงเพิ่มขึ้น ในสมัยที่โชกุนอาชิกางะ ทากาอูจิ ก่อตั้งรัฐบาลที่เกียวโตก็ได้พยายามก่อตั้งสาขาของรัฐบาลทหารที่คามากุระ แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากในระยะแรกของการดำรงตำแหน่งโชกุน ยังคงมีการต่อต้านจากฝ่ายตรงข้ามทั้งผู้สนับสนุนดั้งเดิม ของรัฐบาลทหารคามากุระที่เป็นสาขาตระกูลโฮโจและผู้สนับสนุนจักรพรรดิโกะไดโงะรวมทั้งกลุ่มทหาร ตระกูลที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น

ดังนั้น โชกุนทากาอูจิ จึงแต่งตั้งขุนนางทหารตระกูลเครือญาติได้แก่ โฮโซกาวา คิโยอูจิ (Hosokawa Kiyouji) อุเอะซุจิ โนริอากิ (Uesugi Noriaki) และชิบะ อิเะนางะ (Shiba Ienaga) ไปประจำ คามากุระเพื่อร่วมกันดูแลจัดการแคว้นต่าง ๆ เป็นการสร้างเขตอิทธิพลของรัฐบาลอาชิกางะในแถบคันโต และในค.ศ. 1349 โชกุนทากาอูจิได้ส่งบุตรชายคนที่ 2 คือ อาชิกางะ โมโตอูจิ (Ashikaga Motouji ค.ศ. 1340-1367) ไปยังคามากุระ โดยดำรงตำแหน่ง คานโต คันเร (Kanto kanrai) ซึ่งเสมือนเป็นเสนาบดีแห่ง เขตคันโต โดยมี อุเอะซุจิ โนริอากิ เป็นผู้พิทักษ์คานโต คันเร เพื่อดูแลจัดการ 8 แคว้นในเขตคันโตรวมทั้ง

¹ Ibid. pp. 107-108.

² Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. pp. 213-214.

³ การซ้อมรบทางน้ำโดยเรือ โชกุนโยชิมิตสึให้ความสำคัญเป็นอย่างมากจากประสบการณ์การรุกรานของ กองทัพมองโกล และเตรียมการปราบปรามกลุ่มโจรสลัดวาโกะและราชสำนักฝ่ายใต้ที่ให้การสนับสนุนลับ ๆ โชกุนโยชิมิตสึ จึงสั่งให้มีการเตรียมพร้อมอยู่เสมอ

แคว้นเดวะ (Dewa Province) กับแคว้นมัทสึ (Mutsu Province) ทางเหนือสุดด้วย¹ รวมทั้งการจัดตั้งหน่วยงานทหารขึ้น เรียกว่า คามากุระ-ฟู (Kamakura-fu) ซึ่งมีอำนาจกำหนดหรือถอดถอนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทำการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นรวมทั้งซูโจและการดูแลจัดการปัญหาของวัด วิหารและศาลเจ้าต่าง ๆ ได้ ซึ่งการดำเนินงานของคามากุระ-ฟูนี้ เป็นไปด้วยดีมาโดยตลอดภายใต้การจัดการของตระกูลอะชิกุจิ

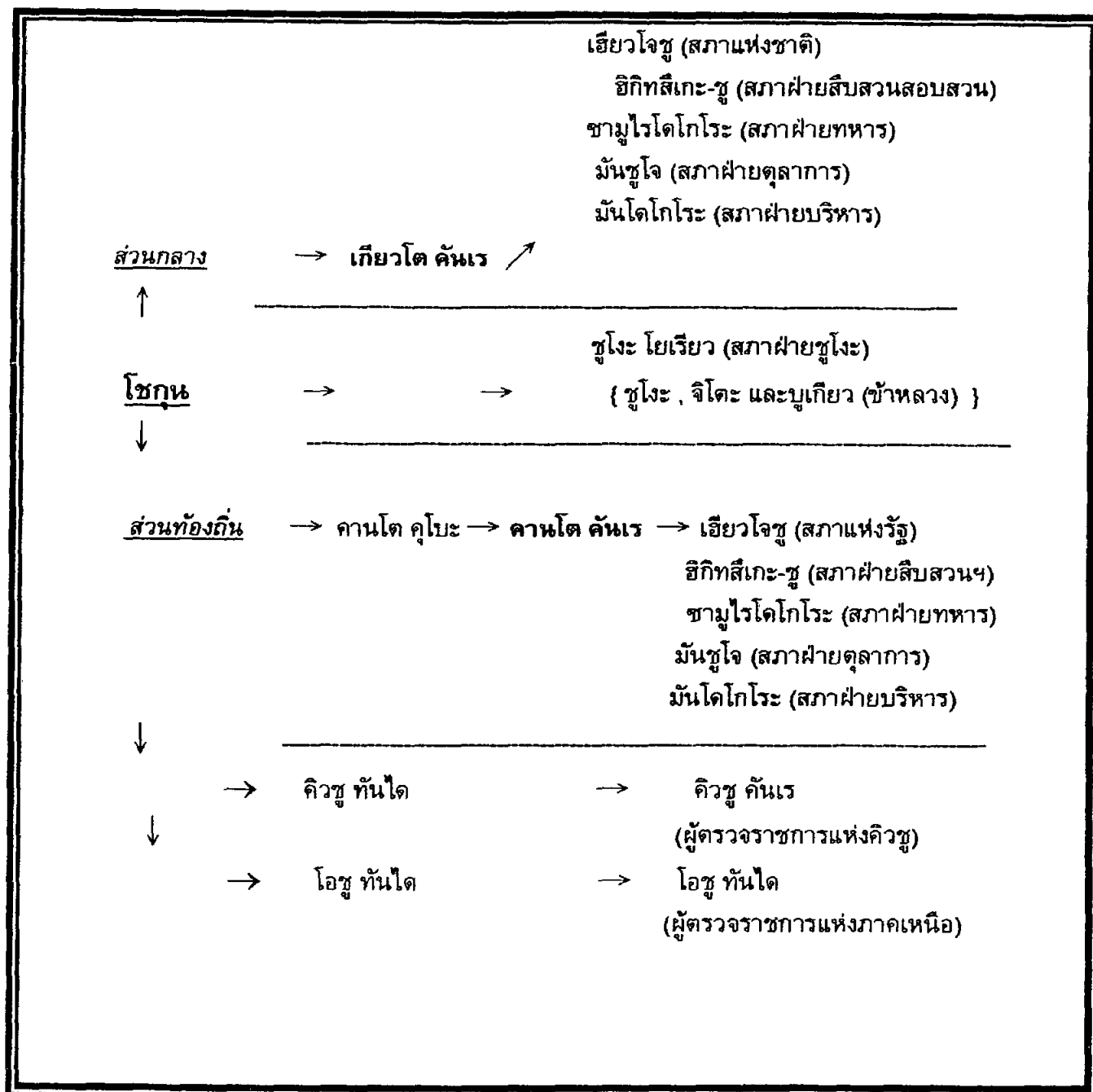
ในช่วงแรกของการปกครองของโชกุนโยชิมิทสึ คานโต คันเร อาชิกางะ โมโตอูจิ ถึงแก่กรรมใน ค.ศ. 1367 โชกุนจึงสั่งให้พัฒนาหน่วยงาน คามากุระ-ฟู เป็น คานโต คูโบะ (Kanto kubo)² หรือชื่อเป็นทางการว่า ศูนย์บัญชาการทางการทหารส่วนภูมิภาคคานโต หรือเรียกว่า หน่วยงานทหารแห่งคานโต โดยมีบุตรชายของโมโตอูจิ คือ อาชิกางะ อุจิมิตสึ (Ashikaga Ujimitsu) ดำรงตำแหน่งต่อจากบิดาระหว่าง ค.ศ. 1367-1398 ตามมาด้วยอาชิกางะ มิตสึคานะ (Ashikaga Mitsukane) ระหว่างค.ศ. 1399-1409 และ อาชิกางะ โมชิอูจิ (Ashikaga Mochiuji) ระหว่างค.ศ. 1409-1439 ซึ่งคานโต คันเรเหล่านี้เป็นเชื้อสายฝ่ายอาของโชกุนโยชิมิทสึ

ส่วนการบริหารภาคกลางที่เมืองคามากุระนั้น ในสมัยมุโระมาชิมีความแตกต่างจากสมัยคามากุระตรงที่มีการจัดให้มีหน่วยงานบริหารและสภาต่าง ๆ เหมือนกับรัฐบาลที่เกียวโต คือ จัดให้มีสภาแห่งรัฐ (เฮียวโจซุ) สภาที่ปรึกษาโชกุน / สภาผู้ช่วย (อิทิสึเกะ-ซุ) สภาฝ่ายตุลาการ (มันชูโจ) สภาฝ่ายบริหาร (มันโดโกโระ) สภาฝ่ายทหาร (ซามูไรโดโกโระ) รวม 5 สภาสำคัญซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของคานโต คันเร ในหน่วยงานคานโต คูโบะ เสมือนมีรัฐบาลท้องถิ่นปกครองตนเอง

¹ แคว้นเดวะและแคว้นมัทสึ ถูกรวมอยู่ภายใต้รัฐบาลอาชิกางะอย่างสมบูรณ์ในค.ศ. 1392 (George Sansom. (1961). op. cit. p.147.)

² คำว่า คูโบะ (kubo) มาจากรากศัพท์ภาษาจีน หมายถึง ผู้ปกครอง (Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. pp. 214.)

ภาพประกอบ 7 แผนภาพโครงสร้างหน่วยงานหลักของรัฐบาลอาชิกางะ สมัยโชกุนโยชิมิตสึ

ที่มา : ปรับปรุงจาก Figure 1. Organization of the Muromachi Shogunate , ca.1392

(Kenneth A. Grossberg. (1981). op. cit. p. 47.)

ลักษณะหน่วยงานบริหารส่วนภูมิภาคในแคว้นตะวันออกมีลักษณะเดียวกันกับหน่วยงานปกครองของรัฐบาลกลาง แต่คานโตคันเรก็มีสิทธิ์และอำนาจในท้องถิ่นอย่างแท้จริงมากกว่ารัฐบาลเกียวโต รัฐบาลอาชิกางะจึงเป็นกังวลใจเรื่องการก่อกบฏ ถ้าหากคานโต คันเรคิดที่จะแยกแคว้นทางคานโตเป็นอิสระจากรัฐบาลเกียวโต ย่อมมีความเป็นไปได้สูง ¹ สิ่งที่โชกุนโยชิมิทสึกังวลใจได้ปรากฏขึ้นในค.ศ. 1399 เมื่อคานโต คันเร อาชิกางะ มิทสึคานะ ² แสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่าจะเป็นฝ่ายเดียวกันกับโออุจิ โยชิอิโระ ที่มีความขัดแย้งและเป็นปรปักษ์กับโชกุนโยชิมิทสึ จนก่อความไม่สงบถึงขั้นจะยึดอำนาจการบริหารส่วนภูมิภาคในเขตคานโต เหตุการณ์นี้เรียกว่า กบฏโอเออิ (Oei Disturbance ค.ศ. 1399) ³ แต่ตระกูลโออุจิเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ทำให้คานโตคันเร มิทสึคานะ ถูกลดบทบาทจากรัฐบาลเกียวโต และถูกบังคับให้สาบานตนเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อโชกุนโยชิมิทสึ หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและคานโต คุโอะ ที่ความกระนั้น เลื่อมถอยจนถึงสมัยคานโต คันเรคนต่อมาคือ อาชิกางะ โมชิอุจิ ซึ่งไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งรัฐบาลเกียวโต จึงถูกจับกุมตัวไปลงโทษ ดังนั้น ตำแหน่งคานโต คันเร จึงตกอยู่กับ อุเอะซุจิ โนริซานะ (Uyesugi Norizane) ⁴

ในสมัยโชกุน อาชิกางะ โยชิโนริ (Ashikaga Yoshinori ค.ศ. 1428-1441) โชกุนลำดับที่ 6 ⁵ ซึ่งเป็นยุคที่อำนาจของโชกุนเริ่มเสื่อมลงและบทบาททางการเมืองก็ลดน้อยลง ทำให้ศูนย์บัญชาการทหารภาคตะวันออกหรือคานโต คุโอะ ไม่มีอำนาจทางด้านการบริหาร และไม่มีการแต่งตั้งตำแหน่งคานโต คันเร จากรัฐบาลเกียวโต ดังนั้น คานโต คุโอะ จึงเหลือเพียงชื่อหน่วยงานเท่านั้น และในที่สุดก็ถูกยุบเลิกไปในค.ศ. 1439

การต่อต้านการจัดการบริหารของโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ

สภาพทางการเมืองสมัยโชกุนทาเกอุจิ และโชกุนโยชิอากิระ สถานการณ์ทางการเมืองมักเกิดการจลาจลก่อความไม่สงบเกิดขึ้นในท้องที่ต่าง ๆ เนื่องจากผู้ที่มีอิทธิพลไม่พอใจในการปกครองและอำนาจของโชกุน อาชิกางะ รวมทั้งในสมัยโชกุนโยชิมิทสึตั้งแต่ครองอำนาจอย่างสมบูรณ์ในค.ศ. 1378 เป็นต้นมา ก็ได้เกิดความไม่สงบหลายครั้ง เนื่องจากโชกุนโยชิมิทสึมักจะใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวเกลี้ยกล่อมซูโงะที่มีอิทธิพลในแคว้นหนึ่ง ๆ ที่เคยเป็นปรปักษ์กับตระกูลอาชิกางะให้เข้ามาสวามิภักดิ์กับรัฐบาล เพื่อเป็นกอดตันซูโงะแคว้นอื่น ๆ โดยรอบที่ยังคงต่อต้านรัฐบาล ในขณะที่โชกุนมิได้เอื้อประโยชน์และอำนาจให้แก่ซูโงะนั้น ๆ

¹ เนื่องจากอาชิกางะ อุจิมิทสึเป็นคานโตคันเรคนที่ 2 และเป็นลูกพี่ลูกน้องกับโชกุนโยชิมิทสึ รับตำแหน่งเมื่อค.ศ. 1367 มีท่าทีจะแข่งขันกับโชกุนที่รัฐบาลเกียวโต (ibid. p. 33.)

² คานโต คันเรลำดับที่ 3 มีศักดิ์เป็นหลานของโชกุนโยชิมิทสึ (George Sansom. (1961). op. cit. p. 148.)

³ Kenneth A. Grossberg. (1981). op. cit. p. 28.

⁴ สาเหตุจากการที่ไม่ซื่อสัตย์ขัดแย้งกับหัวหน้าคณะที่ปรึกษา อุเอะซุจิ อุจิโนริ (Uyesugi Ujinori) ที่มักจะชี้แนะให้เขาสละตำแหน่งคานโต คันเร และไม่ซื่อสัตย์เองก็คาดหวังที่จะเป็นโชกุนคนต่อไปต่อจากโชกุนโยชิโมจิ โชกุนลำดับที่ 4 (George Sansom. (1961). op. cit. p. 150.)

⁵ โชกุนอาชิกางะ โยชิโนริ ถูกลอบสังหารในค.ศ. 1441 โดยซูโงะ-ไคเมียวผู้หนึ่ง เรียกเหตุการณ์นี้ว่า เหตุการณ์ คาคิตสึ (Kakitsu Affair)

อย่างจริงจัง เป็นเพียงการหลอกให้เกิดความแตกแยกในหมู่ซุโงะที่มีอคติกับรัฐบาลทหารเท่านั้น จึงก่อให้เกิดความบาดหมางกันใจในหมู่ซุโงะตระกูลใหญ่ที่ไม่ยอมรับในแผนการณ์ของโชกุนโยชิมิทสึ จนกลายเป็นสงครามกลางเมืองครั้งใหญ่ถึงสองครั้งเรียกว่า กบฏเมไตกุ (Meitoku Disturbance) ในค.ศ. 1391 และกบฏโอเออิ (Oei Disturbance) ในค.ศ. 1399 ซึ่งทั้งสองเหตุการณ์เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันเพื่อโค่นล้มรัฐบาลอาชิกางะ¹ ของบรรดาแคว้นต่าง ๆ ที่ไม่เป็นมิตรกับรัฐบาล

กบฏเมไตกุ

ใน ค.ศ. 1389 โชกุนโยชิมิทสึได้เดินทางไปวิหาร อิซุกุชิมะ (Itsukushima shrine) ที่เกาะมียาจิม่า (Miyajima island) ซึ่งเป็นเกาะที่ติดกับแคว้นซุโอะและแคว้นนางาโตะ อันเป็นแคว้นอิทธิพลของตระกูลโออุชิ การเดินทางไปวิหารครั้งนี้ เป็นเพียงข้ออ้างในการเดินทาง เพราะจุดประสงค์หลักของโชกุนโยชิมิทสึคือการไปพบกับซุโงะ โออุชิ โยชิฮิโระ (Ouchi Yoshihiro ค.ศ. 1356-1400) เพื่อเจรจาให้เข้ามาเป็นขุนนางทหารภายใต้โชกุนและรัฐบาล โดยชักชวนให้ไปพักอาศัยในเกียวโต ซึ่งการกระทำครั้งนี้ได้กลายเป็นนโยบายบังคับให้ซุโงะทั้งหลายต้องปฏิบัติเหมือนซุโงะโออุชิ แผนการที่ให้ซุโงะเข้าไปพักอาศัยในเกียวโตเป็นเสมือนอุบายทางการเมืองที่จะดึงบรรดาผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล มาอยู่รวมกันภายใต้การดูแลของรัฐบาลกลางเพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาการก่อความไม่สงบขึ้น แต่จากนโยบายของโชกุนโยชิมิทสึนี้ ได้ก่อให้เกิดกบฏเมไตกุในค.ศ. 1391 ที่นำโดย ยามานะ อุจิอิโยะ (Yamana Ujikiyo ค.ศ. 1344-1391)² ซึ่งเป็นตระกูลที่มีอิทธิพลใน 11 แคว้นทางภาคตะวันตก คือประมาณหนึ่งในหกส่วนของแคว้นทั้งหมด โชกุนโยชิมิทสึได้สั่งให้ซุโงะโออุชิ โยชิฮิโระ เป็นผู้นำการปราบปรามกบฏครั้งนี้กองทัพยามานะได้บุกเข้าเกียวโต รัฐบาลทหารอาชิกางะจึงต้องรวมกำลังพลจากตระกูลต่าง ๆ เช่นตระกูลโฮโซกาว่า ตระกูลอุเอซุจิ และตระกูลโออุชิ โดยมีโออุชิ โยชิฮิโระ เป็นผู้วางแผนการรบ เขาได้สั่งการให้น้องชายของเขา คือ โออุชิ มิทสึฮิโระ (Ouchi Mitsuhiro) และโออุชิ โมริฮารุ (Ouchi Moriharu) ยกกองทัพมาร่วมกันปราบกบฏจนสามารถลดอำนาจของตระกูลยามานะลงได้ แต่โชกุนโยชิมิทสึต้องการปราบตระกูลยามานะให้ราบคาบ เนื่องจากเกรงว่ากองกำลังยามานะจำนวนมาก ซึ่งถอยทัพกลับไปยังแคว้นเดิมทางภาคตะวันตก อาจจะไปร่วมมือกับกลุ่มผู้สนับสนุนราชสำนักฝ่ายใต้ ด้วยเหตุนี้ กองกำลังของยามานะจึงถูกปราบปรามจนล่มสลายในที่สุด³

กบฏโอเออิ

เนื่องจากโชกุนโยชิมิทสึต้องการควบคุมอำนาจของโออุชิ โยชิฮิโระ เพราะตระกูลโออุชิมีอิทธิพลในแคว้นต่าง ๆ ทางภาคตะวันตกมากเกินไป สำหรับเหตุการณ์การกบฏของตระกูลโออุชิ มีที่มาจากสาเหตุที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. จากข่าวลือว่า จะมีการหมั้นเวียนตำแหน่งซุโงะ ซึ่งซุโงะโยชิฮิโระจะถูกย้ายไปอยู่ที่แคว้นคิอิ (Kii Province) และแคว้นอิซุมิ (Izumi Province) ซึ่งเป็นแคว้นอิทธิพลเดิมของตระกูลยามานะ มีพื้นที่

¹ Kenneth A. Grossberg. (1981). op. cit. p. 27.

² Kodansha Encyclopedia of Japan. (1983). p. 101.

³ George Sansom. (1961). op. cit. p. 117.

ติดกับแคว้นยามาชิโรของเกียวโดโน และการหมุนเวียนตำแหน่งครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของรางวัลที่เขาได้รับจากการปราบกบฏยามานะได้สำเร็จ¹ แต่เขาไม่ต้องการย้ายไปเพราะคิดว่าเป็นเหมือนกับเขาถูกควบคุมและถูกจับผิดมากกว่า

2. โออุชิ โยชิอิโระมีความโกรธเคืองอย่างมากที่ถูกสั่งให้ส่งบรรณาการต่าง ๆ เป็นค่าใช้จ่ายในการสร้างปราสาทคิยะยามะหรือปราสาทคินคาคุจิ ซึ่งเขามักจะเลียงไม่ปฏิบัติตามอยู่เสมอ จึงทำให้โชกุนโยชิมิทสึไม่พอใจและคิดหาทางกำจัดเขา²

3. ระหว่างค.ศ. 1395-1397 โออุชิ โยชิอิโระ ได้รับคำสั่งให้ไปลงโทษตระกูลโซนิแห่งแคว้นฮิโกะ (Higo Province) และแคว้นฮิเซน (Hizen Province) แต่เขากลับได้ยื่นขอลับมาว่า โชกุนโยชิมิทสึจะสั่งการให้ชูโงะตระกูลอื่น ๆ โจมตีตระกูลโออุชิโดยไม่ให้รู้ตัว

4. การตายของพี่ชายของโออุชิ โยชิอิโระ คือ มิทสึอิโระ ในการปราบปรามตระกูลโซนิ ค.ศ. 1395 ทำให้โชกุนโยชิมิทสึเรียกตัวเขากลับเกียวโด แต่เขาเกรงว่าจะถูกลอบสังหาร อีกทั้งยังโกรธที่ถูกหลอกใช้เป็นเวลาหลายปีที่ผ่านมาจึงไม่ยอมกลับเกียวโด เป็นเหตุให้โชกุนถือโอกาสนี้ประกาศว่า โออุชิ โยชิอิโระ ขัดคำสั่งต่อรัฐบาลและเป็นกบฏต่อรัฐบาล³

ดังนั้นใน ค.ศ. 1399 โออุชิ โยชิอิโระ จึงหนีภัยไปยังภาคตะวันตกและได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของผู้นำกลุ่มโจรสลัดด้วย โดยที่เขาได้เจรจากับผู้นำตระกูลโอโตโมะ (Otomo Family) และคานโด คันเรอาชิกางะ มิทสึคานะ เพื่อขอกำลังสนับสนุนราว 5,000 คน และตั้งฐานที่มั่นเพื่อโจมตีเกียวโด ณ ท่าเรือซาไก⁴ พร้อมทั้งสร้างป้อมปราการ⁵ ไว้หลายแห่งที่แคว้นอิซุมิ ส่วนทางหนทางทะเลเขาหวังพึ่งกลุ่มกองโจรสลัดวาโกะ

หลังจากที่โชกุนโยชิมิทสึ ได้ล่วงรู้ถึงแผนการเตรียมการกบฏของตระกูลโออุชิ เขาได้สั่งการให้ที่ปรึกษาซึ่งเป็นพระนิทายเซน ชื่อ เซคโค (Zekkai) ไปหว่านล้อมให้โออุชิยอมแพ้ แต่ได้รับการปฏิเสธเพราะโออุชิตั้งใจที่จะโจมตีรัฐบาลให้ได้ เมื่อการเจรจาไม่สำเร็จ โชกุนจึงสั่งการให้ชูโงะตระกูลอาคามัทสึ ตระกูลเคียวโกกุ และตระกูลโฮโซกาว่า ไปปราบตระกูลโออุชิที่ท่าเรือซาไก จนกลายเป็นยุทธการครั้งใหญ่⁶

การสู้รบดำเนินต่อไปจนถึงกลางเดือนมกราคม ค.ศ. 1400 โดยที่กองทัพรัฐบาลได้เข้าโจมตีถึงหกครั้งติดต่อกันและในครั้งสุดท้ายกองทัพรัฐบาลอาศัยลมเหนือพัดไฟเผาทำลายกองทัพอุชิ โยชิอิโระ โดยที่คานโด คันเรมิทสึคานะ ที่คามากุระก็ไม่ได้ส่งทหารมาช่วยเหลือกองทัพรัฐบาลแต่อย่างใด ผลสุดท้ายโออุชิ โยชิอิโระ ได้ฆ่าตัวตายในสมรภูมิมิริมที่เมืองซาไก

¹ Kenneth A. Grossberg. (1981). *op. cit.* p. 32.

² George Sansom. (1961). *op. cit.* p. 149.

³ Kenneth A. Grossberg. (1981). *op. cit.* p. 33.

⁴ เมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1399

⁵ ป้อมปราการเรียกว่า ยาคูระ (yakura) (George Sansom. (1961). *loc. cit.*)

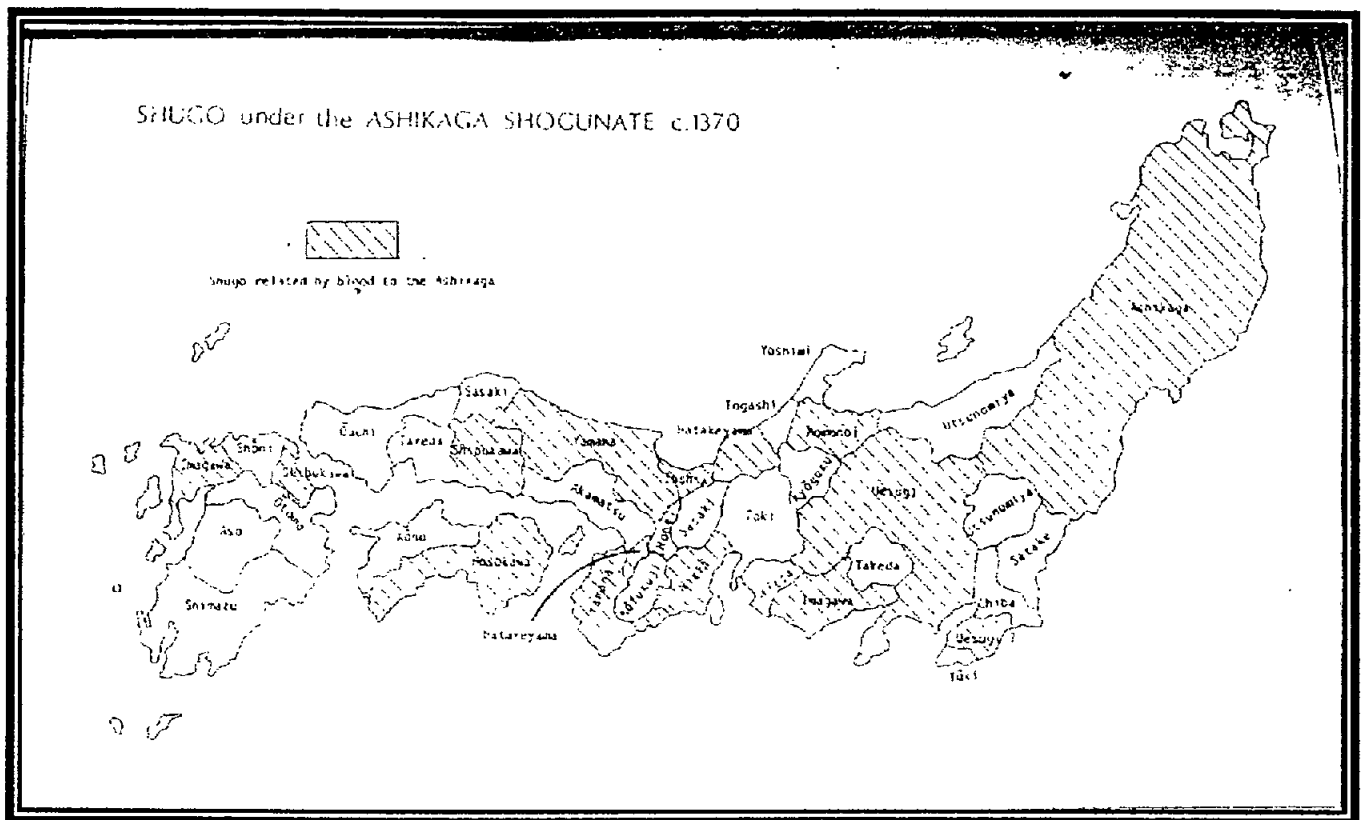
⁶ บ้างว่า สั่งการให้เกียวโด คันเรทั้ง 3 ตระกูล คือตระกูลโฮโซกาว่า ชิบะ และฮาตะเกะยามา ร่วมกันนำทัพไปปราบกบฏโออุชิ (Ibid. p. 149.)

เหตุการณ์กบฏที่เกิดขึ้นทั้งสองครั้งได้แสดงให้เห็นว่าอำนาจของรัฐบาลกลางยังไม่สามารถครอบคลุมไปทั่วทุกแคว้น ประกอบกับตระกูลทหารท้องถิ่นที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลเป็นจำนวนมาก ทำให้โชกุนโยชิมิทสึจัดลำดับขั้นของบรรดาซุโงะที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับตระกูลอาชิกางะแต่เป็นพันธมิตรกับรัฐบาล เรียกว่า โทซามะ-ซุโงะ (Tozama-shugo) เป็นการยกย่องซุโงะเหล่านี้ในระดับหนึ่ง เพื่ออาศัยให้ช่วยป้องกันกลุ่มตระกูลทหารที่อยู่ฝ่ายอพันธมิตร¹

โชกุนโยชิมิทสึ มีวิธีการปกครองในแคว้นต่าง ๆ โดยวิธีใช้ความสัมพันธ์อันดีกับบรรดาซุโงะตระกูลใหญ่ เช่น ตระกูลโฮโซกาวา ตระกูลนิกิ ตระกูลอิมากาวา ตระกูลฮาตะเกะยามา ตระกูลชิบะ ตระกูลชิบูกาวา เป็นต้น เพื่อให้ซุโงะระดับผู้นำตระกูลเหล่านี้จัดการบริหารปกครองให้ท้องถิ่นของตนเองโดยให้มีการส่งภาษีหรือผลประโยชน์มายังรัฐบาลทหาร อีกทั้งยังคาดหวังให้ซุโงะเหล่านี้ไปสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบรรดาซุโงะอื่น ๆ ที่ยังคงเป็นปรปักษ์กับรัฐบาล โดยชักชวนให้เข้ามาสวามิภักดิ์แก่ตระกูลอาชิกางะเพื่อเพิ่มกองกำลังทหารให้แก่รัฐบาลทหารด้วย

ดังนั้นเห็นได้ว่า การบริหารการปกครองของโชกุน อาชิกางะ โยชิมิทสึ ก่อให้เกิดผลดีคือสามารถปรับปรุงหน่วยงานราชการให้มีความเข้มแข็ง มีการทำงานอย่างรัดกุมและมีหน้าที่เพิ่มมากขึ้นกว่าสมัยคามากุระ และโชกุนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อบรรดาผู้นำตระกูลต่าง ๆ ทำให้รัฐบาลทหารมีกองกำลังและมีเสถียรภาพมาก เมื่อเกิดการก่อกบฏหรือการกบฏ รัฐบาลทหารก็จะสามารถปราบปรามได้เสมอ แต่การบริหารงานของโชกุนโยชิมิทสึก็ได้เกิดผลเสียด้วย เนื่องจากยังมีผู้นำตระกูลใหญ่บางคนที่ไม่ยอมรับการรวมอำนาจเบ็ดเสร็จของโชกุนโยชิมิทสึ ทำให้เกิดการต่อต้าน สร้างความวุ่นวายให้แก่บ้านเมือง อีกทั้งการที่โชกุนโยชิมิทสึให้อำนาจบริหารงานแก่บรรดาผู้นำตระกูลต่าง ๆ เช่น ตระกูลชิบะ โฮโซกาวา อิมากาวา ฯลฯ ให้มีสิทธิในการบริหารงานในรัฐบาลทหารได้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการแย่งชิงอำนาจ เล่นพรรคพวก เพื่อให้พวกพ้องของตนได้ตำแหน่งระดับสูง จนทำให้ตำแหน่งขุนนางเหล่านี้มีอำนาจมากเกินไปจนโชกุนในที่สุด ซึ่งมีปรากฏอย่างชัดเจนในสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิโนริ ที่ไม่มีอำนาจในการจัดการบริหารรัฐบาลและตกอยู่ภายใต้อำนาจของบรรดาผู้นำตระกูลเครือญาติที่มีอิทธิพลอย่างมากในรัฐบาลทหาร จนกระทั่งทำให้โชกุนโยชิโนริถูกลอบสังหารในค.ศ. 1441

¹ Kenneth A. Grossberg. (1981). loc. cit.

ภาพประกอบ 8 แผนที่โชงุที่มีอิทธิพลในแคว้นต่าง ๆ สมัยอาชิกางะ ในทศวรรษ 1370
 แคว้นที่มีสัญลักษณ์ขีดขวาง หมายถึงแคว้นซึ่งมีตระกูลโชงุที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ
 กับตระกูลอาชิกางะ

ที่มา : John Whitney Hall: & Toyoda Takeshi. editors. (1977). op. cit. p. 46.

การรวมอำนาจราชสำนักฝ่ายใต้และราชสำนักฝ่ายเหนือ

จากยุทธการณมินะโตกาว่า (Battle of Minatogawa) ในค.ศ. 1336 ระหว่างอาชิกางะ ทากาอูจิ กับจักรพรรดิโกะไดโงะ เป็นฝ่ายพ่ายแพ้และหนีไปตั้งฐานที่มั่นบริเวณภูเขาโยชิโนะ ทางตอนใต้ของแคว้นยามาโตะ โดยประกาศตั้งพระองค์เป็นจักรพรรดิผู้สืบทอดเชื้อสายไดคาคุจิ เรียกว่า ราชสำนักฝ่ายใต้ ตลอดระยะเวลาเกือบ 50 ปีที่ราชสำนักฝ่ายใต้ก่อปัญหาหลายประการให้แก่รัฐบาลทหาร ทั้งการอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ความไม่สงบต่าง ๆ ในประเทศ การชงสมุทกองค์กำลังเพื่อก่อการกบฏกับรัฐบาลทหารหลายครั้ง การมีสมาชิกเป็นกลุ่มโจรสลัดวาโกะที่ออกปล้นสดมภ์เรือที่แล่นระหว่างน่านน้ำญี่ปุ่น เกาหลี และจีน ซึ่งอิทธิพลของราชสำนักฝ่ายใต้ไม่ได้มีอยู่ ณ บริเวณภูเขาโยชิโนะเท่านั้น แต่เพราะเจ้าชายคาเนะนะระ หนึ่งในพระโอรสของจักรพรรดิโกะไดโงะ ได้ตั้งฐานที่มั่นทางการเมืองแห่งราชสำนักฝ่ายใต้ที่เขตดาไซฟุ ทางตอนเหนือของเกาะคิวชูด้วย โชกุนโยชิมิทสึจึงเล็งเห็นว่า การที่ยังคงราชสำนักฝ่ายใต้อยู่ใน เป็นสาเหตุของปัญหาทางการเมืองหลายประการแก่รัฐบาลทหาร จึงต้องทำการยุบราชสำนักฝ่ายใต้นี้ให้ได้

เกาะคิวชู เป็นบริเวณที่ตระกูลอาชิกางะไม่มีฐานอิทธิพลโดยตรง ทำให้แคว้นต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้มีความเป็นอิสระในการปกครองตนเองจากการควบคุมของรัฐบาลตั้งแต่สมัยคามากุระมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่สมัยนารา (Nara Period ค.ศ. 710 – 785) ในภูมิภาคคิวชูจะมีผู้แทนจากรัฐบาลกลางไปประจำยังหน่วยงานที่อยู่ในเขตดาไซฟุ (Dazaiifu) เพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการต่างประเทศและการทูต¹

สมัยรัฐบาลคามากุระ มีการแต่งตั้งตำแหน่ง ผู้ตรวจการคิวชู หรือเรียกว่า ชินเซ บุกิเยว (Chinzei bugyo)² ซึ่งจะมี 2 คน คนแรกจะทำหน้าที่จัดการปัญหาในท้องถิ่นและคนที่สองจะทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยระหว่างทหารขุนนางตระกูลมินาโมโตะที่อยู่ในพื้นที่คิวชู เมื่อค.ศ. 1293 พวกมองโกลได้ทำการรุกรานญี่ปุ่น จึงได้จัดตั้งกองกำลังทหารคิวชูหรือชินเซ ทันได (Chinzei Tandai) หรือหน่วยบัญชาการทหารแห่งคิวชู ซึ่งมีอำนาจเทียบเท่ากับโรกุฮาระ ทันได หรือหน่วยบัญชาการทางทหารแห่งเกียวโต³ แต่ชินเซ ทันไดที่คิวชูนี้ถูกล้มเลิกไปเมื่อสิ้นสุดการปกครองของตระกูลโฮโจ

สมัยมูโรมาชิ หน่วยงานปกครองคิวชู ได้รับการสถาปนาขึ้นอีกครั้ง เนื่องจากอาชิกางะ ทากาอูจิ ได้ลี้ภัยทางการเมือง จากเกียวโตมาทางภาคตะวันตกและลงมายังภาคใต้ที่เกาะคิวชู ในค.ศ. 1336 ทำให้ทากาอูจิเล็งเห็นความสำคัญทางภูมิศาสตร์ของเกาะคิวชู ดังนั้นเมื่อทากาอูจิสถาปนาตนเองเป็นโชกุน จึงได้สั่งให้มีการตั้งหน่วยบัญชาการทางทหารแห่งคิวชู โดยเรียกว่า คิวชู ทันได (Kyuchu Tandai)⁴ และมีตัวแทนจากรัฐบาลกลางมาปกครอง เรียกตำแหน่งว่า คิวชู คันเร (Kyushu kanrei)⁵

¹ ที่ป้อมปราการดาไซฟุ บริเวณอ่าวฮาคาตะ (Hakata) ของแคว้นชิคุเซนทางตอนบนของเกาะคิวชู

² Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. pp. 205, 688.

³ โรกุฮาระ ทันได (Rokuhara Tandai) เป็นหน่วยบัญชาการทางทหารที่เกียวโตอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐบาลคามากุระ และเป็นชื่อเรียกเมืองเกียวโตในสมัยคามากุระ

⁴ Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 205.

⁵ บ้างเรียก ชินเซ ไทโชกุน (Chinzei taishogun) หรือ ชินเซ ทันได (Chinzei tandai)

ในระยะแรก เมื่อมีการแต่งตั้งคิวกุ คันเร โดยคัดเลือกจากหัวหน้าสายตระกูลที่เป็นเครือญาติกับตระกูลอาชิกางะ คิวกุ คันเรคนแรกคือ อิซซิกิ โนริอุจิ (Isshiki Noriuji) แต่เขาไม่สามารถจัดการกับปัญหาในท้องถิ่นได้ เนื่องจากเจ้าชายคานางะ โอริสของจักรพรรดิโกะไดโงะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้จงรักภักดีและตระกูลทหารในท้องถิ่น อาทิ ตระกูลชิมาสูแห่งแคว้นซัทสึมะและแคว้นโอซุมิ¹ ตระกูลโซนิแห่งแคว้นอิโกะ แคว้นบุเซนและแคว้นชิคุเซน ตระกูลโอโดโมะแห่งแคว้นบุนโงะและตระกูลโออุชิแห่งแคว้นชูโอะ เป็นต้น ทำให้เจ้าชายคานางะสามารถจัดตั้งกองทหารแห่งราชสำนักฝ่ายใต้ ที่คาไซฟู และยังได้รับการแต่งตั้งจากอดีตจักรพรรดิโกะไดโงะให้เป็น เซอิเซอิโชกุน (Sei Sei Shogun) คือผู้บังคับบัญชาการความสงบเรียบร้อยแห่งภาคตะวันตก² ซึ่งได้รับการปกป้องจากทหารท้องถิ่น จนกระทั่ง ค.ศ. 1365 เจ้าชายคานางะสามารถควบคุมคิวกุได้ทั้งหมด ทำให้เจ้าชายมีความมั่นใจในการที่จะเป็นผู้นำจัดตั้งกองทัพ เพื่อที่จะบุกเบิกโตอีกครั้ง ในขณะที่คิวกุ คันเรจากตระกูลอิซซิกิและตระกูลชิบะ ไม่มีความสามารถยับยั้งกองกำลังแห่งราชสำนักฝ่ายใต้ได้³

เมื่อค.ศ. 1367 โชกุนอาชิกางะ โยชิอากิระ ถึงแก่กรรม ทำให้คันเรโอโซกาว่า โยริยุกิและคณะเสนาบดีทั้งหลายเล็งเห็นถึงอันตรายจากกองทัพแห่งราชสำนักฝ่ายใต้ที่เกาะคิวกุ ประกอบกับในสมัยโชกุนโยชิมิโทชิ รัฐบาลจีนแห่งราชวงศ์หมิง (Ming Dynasty ค.ศ. 1368-1644) ได้ส่งคณะทูตมายังญี่ปุ่น⁴ เมื่อคณะทูตมาถึงตอนบนของเกาะคิวกุ กองกำลังทหารฝ่ายใต้โดยเจ้าชายคานะโยชิ (Prince Kaneyoshi)⁵ กลับเป็นผู้ให้การต้อนรับและส่งเครื่องบรรณาการกลับไปยังจีน เพื่อให้จีนยอมรับว่าราชสำนักฝ่ายใต้เป็นผู้ปกครองที่ถูกต้องของญี่ปุ่น⁶ ทำให้รัฐบาลมโรวาซีซึ่งนำโดยคันเร โอโซกาว่า โยริยุกิกับคณะเสนาบดี ต้องวางแผนล้มล้างอิทธิพลของเจ้าชายคานะโยชิที่คิวกุให้ได้ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลอาชิกางะริบดำเนินการแต่งตั้งผู้ตรวจราชการ

¹ แคว้นซัทสึมะและแคว้นโอซุมิ อยู่ทางตอนใต้สุดของเกาะคิวกุ

² Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 617.

³ George Sansom. (1961). op. cit. p. 109

⁴ การส่งคณะทูตของจีนไปยังอาณาจักรต่าง ๆ อาทิ อันนัม จามปา โคเรียว ญี่ปุ่น โดยมีจุดประสงค์หลายประการ เช่น 1.จีนต้องการประกาศให้ชาติต่าง ๆ ระบุว่าจีนเป็นศูนย์กลางของโลกตามรัฐคติแบบขงจื้อสมัยโบราณอีกครั้ง 2. จีนเรียกร้องบรรณาการตามธรรมเนียมปฏิบัติจากชาติบริวารทั้งหลาย 3. จีนต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจภายใน เนื่องจากสงครามภายในประเทศปลายราชวงศ์หยวนทำให้เศรษฐกิจย่ำแย่ จึงอาศัยขบวนบรรณาการจากชาติต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและการค้า 4.จีนต้องการให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกครั้งเนื่องจากสมัยราชวงศ์หยวน ค.ศ. 1280-1368 มีแต่การล่าดินแดน ไม่มีการสถาปนาการทูตกับชาติใด ๆ (Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 424.)

⁵ เจ้าชายคานะโยชิเป็นโอรสของเจ้าชายคานางะ ได้รับตำแหน่งเซอิเซอิโชกุน ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1374. (Ibid. p. 426.)

⁶ Ibid.

การแห่งคิวกุคนใหม่ ในค.ศ. 1370 คือ อิมากาวา เรียวซุน (Imakawa Ryoshun ค.ศ. 1326 – 1420) หรือชื่อเดิมว่า ซาดะโยะ (Sadayo) ¹ โดยการแนะนำของคันเร โฮโซกาวา โยริยุกิ

เมื่ออิมากาวา เรียวซุน เข้ามารับหน้าที่ในปลายเดือนตุลาคม ค.ศ. 1370 เขาวางแผนอย่างรอบคอบในการกำจัดตระกูลอิทธิพลท้องถิ่นในแคว้นต่าง ๆ ของคิวกุที่เป็นผู้สนับสนุนราชวงศ์ฝ่ายใต้ เขาเดินทางไปพบกับผู้นำตระกูลโออุชิแห่งแคว้นชูโอะ เพื่อจัดตั้งกองกำลังรักษาการณ์ ² และเดินทางข้ามไปยังเกาะชิโกกุ ซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของตระกูลโฮโซกาวา เพื่อประสานงานเรื่องแผนการจากรัฐบาล อิมากาวา เรียวซุน แบ่งกองทหารเป็นหน่วยลาดตระเวนและหน่วยกองหน้า เขาส่งลูกชายคือ อิมากาวา โยชิโนริ (Imagawa Yoshinori) เป็นกองหน้าลงเรือจากเกาะชิโกกุไปขึ้นฝั่งที่แคว้นบุเซน พร้อมกับสร้างป้อมปราการทากาซากิ (Stronghold of Takasaki) ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1371 และเริ่มโจมตีแคว้นโกล์เคียง เขาปะทะกับกองกำลังของคิคุชิ ทากะมิทสึ (Kikuchi Takemitsu) ซึ่งเป็นตระกูลทหารในท้องถิ่นที่แข็งแกร่งที่สุดและเป็นฐานกำลังของเจ้าชายคานะโยชิ แต่อิมากาวา โยชิโนริไม่สามารถจับกุมผู้นำตระกูลคิคุชิได้ ในขณะเดียวกัน อิมากาวา เรียวซุน ได้สั่งให้น้องชายคนเล็กของเขา อิมากาวา ทาดาอากิ (Imakawa Tadaaki) ยกทัพไปยังแคว้นฮิเซน (Hizen) เขตอิทธิพลของตระกูลโซนิ แต่ประสบปัญหามากมายจนเกือบจะไปถึงไม่ถึงแคว้นฮิเซน

ขณะเดียวกัน เมื่ออิมากาวา เรียวซุน สามารถวางแผนที่จะโจมตีคิวกุได้อย่างรัดกุม เขาจึงรีบเดินทางจากชิโมโนเซกิ (Shimonoseki) ชายฝั่งของแคว้นนางาโตะ ไปยังโกกูระ (Kogura) ของคิวกุ และตั้งมั่นอยู่ที่บริเวณชายฝั่งมุนากาตะ (Munakata) ที่แคว้นชิคุเซน ในขณะที่ลูกชายอยู่ที่ป้อมทากาซากิแคว้นบุเซน และน้องอยู่ที่แคว้นฮิเซน ทั้งสามกองทัพโอบล้อมกองกำลังตระกูลคิคุชิที่ป้อมดาไซฟุ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1371 ³ ทางรัฐบาลอาชิกางะยังได้ส่งทหารกองหนุนมาสมทบกับกองทัพอิมากาวาอีกด้วย กองกำลังตระกูลคิคุชิสู้รบตั้งแต่ปลายค.ศ. 1371 ถึงปลายเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1372 จึงล่าถอยไปยังแคว้นชิคุโกะโดยคุ้มกันเจ้าชายคานะนางะให้หลบหนีไปด้วย ⁴

ถึงแม้ว่ากองกำลังที่ใหญ่ที่สุดของราชสำนักฝ่ายใต้ที่ดั่งขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1361 ถูกทำลายภายในระยะเวลารวดเร็ว แต่กลุ่มผู้สนับสนุนราชวงศ์ฝ่ายใต้ยังไม่สลายตัวทั้งหมด อิมากาวา เรียวซุนจึงเปิดโอกาสให้เจ้าชายคานะนางะหลบหนีไป เพราะเขารู้ว่าเจ้าชายจะต้องหนีไปพึ่งพาผู้ที่จงรักภักดี ซึ่งจะทำให้เขาสามารถรู้ตำแหน่งของกลุ่มตระกูลผู้สนับสนุนราชวงศ์ฝ่ายใต้ทั้งหลาย เพื่อที่จะกวาดล้างได้โดยง่าย แต่คิคุชิ ทากะมิทสึ คาดเดาแผนการณ์ของอิมากาวา เรียวซุนได้ เขาจึงตัดสินใจโจมตีก่อนที่กองทัพอิมากาวาจะรู้ตัว

¹ บ้างว่าเกิดในค.ศ. 1325 ชื่อ เรียวซุน เป็นชื่อที่เขาใช้เมื่ออยู่ในเกียวโต เป็นตระกูลเครือญาติกับตระกูลอาชิกางะ เขาเป็นนายทหารที่มีความสามารถทางการทหาร เคยร่วมทำสงครามกับโซกุนอาชิกางะ ทากาอูจิในวัยหนุ่ม อีกทั้งมีชื่อเสียงในด้านวรรณศิลป์ด้วย (George Sansom. (1961). loc. cit.)

² การจัดตั้งกองกำลังของอิมากาวา เรียวซุนที่แคว้นชูโอะ ก่อให้เกิดผลดี 2 ประการสำคัญคือ 1. เพื่อเป็นฐานกำลังในการโจมตีเกาะคิวกุได้สะดวกเพราะแคว้นชูโอะอยู่ติดทะเลด้านใน 2. เพื่อข่มขวัญตระกูลโออุชิที่ค่อนข้างกระด้างกระเดื่องต่อรัฐบาลอาชิกางะ

³ Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 425.

⁴ George Sansom. (1961). op. cit. p. 110.

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1373 แต่ถูกกลับขับไล่โดยร่นออกมา อย่างไรก็ตามฝ่ายกองทัพอิมากาวาต้องหยุดชะงักเช่นกันเพราะกองทัพอยู่ในภูมิภาคที่ไม่ดีนัก

ในค.ศ. 1374 ผู้นำตระกูลคิคุชิ คือคิคุชิ ทาเกะมิทสึ (Kikuchi Takemitsu) และทายาทคือ คิคุชิ ทาเกะมาสะ (Kikuchi Takemasa) ได้เสียชีวิตจากการสู้รบ ทำให้กองกำลังคิคุชิขาดผู้นำ อิมากาวา เรียวซุนจึง ตัดสินใจโจมตีกองกำลังของเจ้าชายคาเนนางะทั้งหมดที่ตั้งมั่นอยู่ที่ภูเขาโกระ (Kara-san) ทำให้เจ้าชายหนีไปยังแคว้นอิโกะ แต่กองทัพอิมากาวา ไม่เร่งรีบที่จะติดตามไปในทันที เนื่องจากแคว้นอิโกะ เป็นดินแดนที่ตระกูลคิคุชิกับตระกูลโซนิมีอิทธิพลมากที่สุด¹

ดังนั้นในค.ศ. 1375 อิมากาวา เรียวซุน จึงได้เคลื่อนกองทัพไปทางตะวันตกของป้อมปราการของตระกูลคิคุชิ บริเวณที่ราบมิซุชิม่า (Mizushima plain) ที่แคว้นอิโกะ เพื่อตั้งกองทัพของตนเผชิญหน้ากับกองกำลัง คิคุชิ ขณะเดียวกัน อิมากาวา เรียวซุน ได้ขอความช่วยเหลือไปยังผู้นำตระกูลชิมาสึ ตระกูลโอโดโมะ² และตระกูลโซนิ แต่โซนิ ฟุยทสึกุ (Shoni Fuyutsuku)³ ปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือ ในขณะที่ชิมาสึ อุจิฮิสะ (Shimazu Ujihisa) ค่อนข้างลังเลใจ แต่ก็เดินทางมายังที่ราบมิซุชิม่าที่แคว้นอิโกะ ทำให้อิมากาวา เรียวซุน เข้าใจเท่าที่การเป็นพันธมิตรต่อรัฐบาลของตระกูลโซนิ เขาจึงสั่งให้น้องชายคือ ทาดาอากิ ลอบสังหารโซนิในงานเลี้ยง ซึ่งชิมาสึ อุจิฮิสะเป็นผู้ชักชวนให้มาร่วมงาน โซนิ ฟุยทสึกุถูกสังหารที่แคว้นอิโกะในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1375 เป็นเหตุให้ชิมาสึ อุจิฮิสะ เกิดความสละอายใจจึงเดินทางกลับแคว้นซัทสึมะไป

พอเดือนตุลาคม ค.ศ. 1375 กองทัพอิมากาวา เรียวซุนที่แคว้นอิโกะถูกโจมตีโดยกองกำลังตระกูลคิคุชิและทหารตระกูลอื่น ๆ จากแคว้นชิโกะ จนเขาต้องถอยทัพไปยังแคว้นชิคุเซนและรายงานไปยังรัฐบาลอาชิกางะ เพื่อขอกำลังสนับสนุน รัฐบาลส่งผู้แทนมายังแคว้นชูโอและสั่งการให้โออุชิ โยชิฮิโระมาช่วยเหลือกองทัพอิมากาวา แต่อิมากาวา เรียวซุนไม่สามารถขอความช่วยเหลือได้ เขาต้องต่อสู้กับกองกำลังท้องถิ่นที่มาสสมทบกับตระกูลคิคุชิ แต่อิมากาวาสามารถมองเห็นความไม่สามัคคีกันของตระกูลผู้นำบางกลุ่มในคิวชู เขาจึงพยายามเกลี้ยกล่อมกองกำลังบางกลุ่มให้เข้ามาเป็นพันธมิตรกับฝ่ายรัฐบาลทหาร ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1376 รัฐบาลอาชิกางะ ได้ถอดถอนตำแหน่งซูโงะของชิมาสึ อุจิฮิสะ และแต่งตั้งให้อิมากาวา เรียวซุน เป็นซูโงะแห่งแคว้นซัทสึมะและโอซุมิ ทำให้ตระกูลชิมาสึถูกโคตโคตและค่อนข้างจะลังเลใจที่จะยอมเป็นพันธมิตรกับรัฐบาลอาชิกางะ เพราะชิมาสึ อุจิฮิสะ มีความเห็นว่า แม้กองกำลังของผู้จงรักภักดีต่อราชวงศ์ฝ่ายใต้จะไม่เข้มแข็ง แต่พวกเขายังคงภูมิใจในการเป็นผู้นำท้องถิ่นในคิวชูและมีจิตสำนึกที่ จงรักภักดีต่อราชวงศ์ฝ่ายใต้เสมอ สาเหตุนี้จึงทำให้ชิมาสึ อุจิฮิสะ เกิดความลังเลใจที่จะเข้าร่วมกับรัฐบาล จน

¹ Ibid. p. 111.

² ตระกูลชิมาสึและตระกูลโอโดโมะ ยินยอมให้ความช่วยเหลือกับฝ่ายรัฐบาล เดิมทีเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้สนับสนุนราชวงศ์ฝ่ายใต้

³ บ้างว่าชื่อ โซนิ ฟุยซุเกะ (Shoni Fuyusuke) ไม่พอใจอิมากาวา เรียวซุนที่ได้รับแต่งตั้งเป็นคิวชู คันเร คนใหม่ เพราะตระกูลโซนิได้รับการแต่งตั้งเป็นซูโงะของแคว้นสำคัญในคิวชู มาตั้งแต่สมัยคามะกุระ และเป็นตำแหน่งที่ตกทอดทางสายเลือด เรียกว่า ดาไซ โนะ โซนิ (Dazai no Shoni) คือตระกูลโซนิแห่งดินแดนดาไซ ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดในท้องถิ่น (Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 427.)

กระทั่งเขาเสียชีวิตในค.ศ. 1385 ภายหลังจากนั้นบรรดาทายาทและกองกำลังสังกัดตระกูลชิมาสึจึงได้ประกาศเป็นพันธมิตรกับตระกูลอาซึกางะ ดังนั้นทั้งสามแคว้นในเขตอิทธิพลของตระกูลชิมาสึได้แก่ แคว้นซัทสึมะ แคว้นโอซุมิ และแคว้นฮูงะ (Hyuga Province) จึงเป็นดินแดนของรัฐบาล ซึ่งนักรบชามูไรตระกูลชิมาสึจะเต็มใจปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลอาซึกางะ แต่จะไม่เต็มใจรับใช้หรือปฏิบัติตามคำสั่งของอิมากาวา เรียวซุน เนื่องจากเขาเป็นผู้สั่งให้ชิมาสึ อูจิสึะหลอกผู้นำตระกูลโซนิคือ โซนิ ฟุยทสึกุ มาถูกสังหารที่งานสังสรรค์ที่ที่ราบมิซุชิม่า ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนั้นเป็นความอับอายอย่างยิ่งของตระกูลชิมาสึ

ในค.ศ. 1377 กองทัพอิมากาวา ได้ต่อสู้กับกองกำลังตระกูลคิคุชิที่แคว้นอิเซนอีกครั้ง และอิมากาวาได้เปรียบในการรบจนกองกำลังคิคุชิถอยทัพมายังแคว้นอิโกะ ใน ค.ศ. 1378 ทั้งสองฝ่ายต้องหยุดพักการรบช่วงระยะหนึ่ง เนื่องจากทหารทั้งสองฝ่ายบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก จนถึงเดือนตุลาคม กองทัพอิมากาวา เรียวซุน กองกำลังโออุจิ โยชิอิโระ กองกำลังตระกูลโซนิ และกองกำลังตระกูลโอโดโมะ ร่วมกันโจมตีที่มั่นของตระกูลคิคุชิที่ ทาคูมะ-ฮาระ (Takuma-hara) แคว้นอิโกะ ซึ่งถือว่าเป็นยุทธการรบครั้งใหญ่ และในการรบครั้งนี้ ตระกูลคิคุชิและกลุ่มสมัครพรรคพวกต่อสู้กันอย่างไม่คิดชีวิต แม้ว่ากองทัพรัฐบาลจะมีมากกว่า และทหารของตระกูลคิคุชิได้ถูกสังหารไปจำนวนมากก็ตาม แต่ในที่สุดกองทัพของอิมากาวาและผู้สนับสนุนเป็นฝ่ายล่าถอยกลับไปยังแคว้นชิโกะอีกครั้ง ทำให้กองกำลังคิคุชิสามารถรวบรวมกองกำลังเพิ่มขึ้นเพื่อต่อสู้ให้ถึงที่สุด เนื่องจากต้องการเลี้ยงการรบที่ยืดเยื้อ เพราะอาจจะทำให้สูญเสียทหารไปมากกว่าฝ่าย กองทัพอิมากาวา

ในค.ศ. 1380 กองทัพอิมากาวาและผู้สนับสนุน พยายามทำลายฐานที่มั่นของตระกูลคิคุชิอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุด ป้อมปราการคามาเบะ (Kumabe) ของตระกูลคิคุชิถูกทำลายในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1381 และจากการรบที่ป้อมปราการคามาเบะทำให้มีผู้ถูกจับกุมจำนวนมาก หลังจากนั้นกองกำลังทหารที่สนับสนุนของราชสำนักได้จึงค่อย ๆ สลายตัว และในค.ศ. 1383 เจ้าชายคาเนนางะสิ้นพระชนม์ จึงทำให้เชื้อสายราชสำนักฝ่ายใต้หมดความหวังในการครองบัลลังก์ที่เกียวโต จะเห็นได้ว่าตั้งแต่อิมากาวา เรียวซุน ได้รับตำแหน่ง คิวชู คันเร ต้องใช้เวลาถึง 13 ปี ในการปราบปรามกลุ่มทหารตระกูลท้องถิ่นและกลุ่มผู้สนับสนุนราชสำนักฝ่ายใต้ที่อยู่ในเขตคิวชู

ในวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1392 รัฐบาลทหารอาซึกางะจึงได้จัดให้มีการเจรจากับเชื้อสายของราชสำนักฝ่ายใต้ โดยเสนอให้ตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า กัทไต (gattai) เพื่อประสานงานระหว่างสองราชสำนัก¹ ซึ่งจักรพรรดิราชสำนักฝ่ายใต้คือ โกะ-คาเมยามะ (Go-kameyama Emperor ค.ศ. 1383-1392) ตกลงใจที่จะมอบตราราชลัญจกรประจำตำแหน่งจักรพรรดิกลับคืนราชสำนักที่เกียวโต และพระองค์ยินยอมให้มีการสลับการขึ้นครองราชย์ระหว่างสองเชื้อสายจักรพรรดิตามข้อตกลง ซึ่งพระองค์เดินทางออกจากโยชิโนะมายังวัดไดคาคุจิ บริเวณชานเมืองทิศตะวันตกของเกียวโต พิธีการสละตำแหน่งจักรพรรดิราชสำนักฝ่ายใต้ถูกจัดขึ้น

¹ มีการส่งจดหมายฉบับหนึ่งจากโชกุนโยชิมิตสึไปยังราชสำนักฝ่ายใต้ ลงวันที่ 29 ตุลาคม ค.ศ. 1392 ระบุถึงพิธีการสละตำแหน่งของจักรพรรดิโกะ คาเมยามะ จะเสร็จสมบูรณ์เมื่อมีการส่งมอบตราราชลัญจกรแห่งจักรพรรดิ ซึ่งรัฐบาลอาซึกางะจะจัดให้มีการขึ้นครองราชย์สลับเปลี่ยนระหว่างสายโคดาคุจิ(ฝ่ายใต้) และสายจิมเมียวอิน (ฝ่ายเหนือ) จดหมายฉบับนี้ถูกคัดลอกและเก็บรักษาไว้โดยตระกูลโคโยเอะ (Koyoe Family) (George Sansom. (1961). op. cit. p. 117.)

อย่างถูกต้องตามประเพณีราชสำนัก โดยมีพิธีการส่งมอบตราราชลัญจกรให้แก่ตัวแทนราชสำนักฝ่ายเหนือ ในวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ.1392 ขบวนพิธีการของจักรพรรดิโกะโคมัทสึเดินทางกลับพระราชวังทสึชิมิกาโดะ¹ (Go-komatsu Emperor ค.ศ. 1392-1412)

โชกุนโยชิมิทสึไม่ได้ทำตามข้อตกลงที่ให้ไว้กับราชสำนักฝ่ายใต้ เพราะไม่มีการจัดพิธีมอบตราราชลัญจกรให้กับจักรพรรดิโกะโคมัทสึ และไม่มีพิธีการพบสังสรรค์ระหว่างจักรพรรดิโกะคาเมยามะกับจักรพรรดิโกะโคมัทสึแต่อย่างใด จนกระทั่งค.ศ. 1412 จักรพรรดิโกะโคมัทสึสละราชสมบัติให้แก่พระโอรส โดยไม่มีการคัดค้านใด ๆ จากโชกุน ทั้งที่เคยมีสัญญาเรื่องการผลัดเปลี่ยนการครองราชย์ ซึ่งต่อไปต้องเป็นสายผู้น้องคือ สายไดคากุจิหรือ ผู้สืบเชื้อสายจากจักรพรรดิโกะไดโงะ จึงทำให้ทายาทจักรพรรดิสายไดคากุจิ ประสบกับความลำบากเพราะไม่มีสิทธิ์ในรายได้ที่ผู้เป็นจักรพรรดิจะมีสิทธิ์ได้รับ เห็นได้ว่าหลังจากที่จักรพรรดิโกะคาเมยามะสละตำแหน่งแล้ว พระองค์ถูกปฏิบัติอย่างเย็นชาและได้รับการดูถูกเหยียดหยามจากราชสำนักฝ่ายเหนือ ซึ่งไม่ให้เกิดเกียรติพระองค์ในฐานะอดีตจักรพรรดิหรือ ดะโจ เทนโน (Dajo Tenno)² โดยให้เหตุผลว่าพระองค์ไม่เคยขึ้นครองราชย์โดยแท้จริง ส่วนโชกุนโยชิมิทสึเองก็เพิกเฉยไม่สนใจ ทำให้พระองค์เจ็บปวดใจที่ถูกหลอกมาโดยตลอด³ และรัฐบาลอาชิกางะ ก็ไม่ให้ความสำคัญใด ๆ แก่ทายาทของจักรพรรดิสายไดคากุจิอีก เพราะรัฐบาลทหารย่อมต้องการจักรพรรดิที่ไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้กับรัฐบาลทหารมากกว่า จักรพรรดิที่มีความตั้งใจจะปกครองประเทศด้วยการโยงศูนย์กลางอำนาจมาอยู่ที่สถาบันจักรพรรดิเพียงอย่างเดียว

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ จะเป็นความสัมพันธ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก คือ เกาหลี และจีน เป็นส่วนใหญ่

ความสัมพันธ์กับประเทศเกาหลี (โคเรียและโชซัน)

การติดต่อความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีและญี่ปุ่น มักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องโจรสลัดวาโกะ ซึ่งจากการบันทึกของจีนกล่าวถึงโจรสลัดญี่ปุ่นว่า พวกโจรเหล่านี้มักอาศัยอยู่ตามชายฝั่งของทะเลด้านในและชายฝั่งของเกาะคิวชู และกล่าวถึงคนตระกูลโคทสึนะ (Kotsuna) ที่ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเป็นผู้เดินเรือค้าขายทั่วไป หรือเป็นโจรสลัด พวกโจรสลัดส่วนมากเป็นขุนศึกที่อยู่ในแถบตะวันออกของญี่ปุ่น ซึ่งทำการค้าขายทางทะเลที่ผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ซามูไรของตระกูลไทระและ พลพรรคของไทระ คิโยโมริ ที่แพ้สงครามเกมเปกับตระกูลมินาโมโตะ และรัฐบาลทหารคามากุระยังจัดระเบียบตระกูลนักรบซามูไรที่เป็นฝ่าย

¹ พระราชวังใหม่ที่โชกุนอาชิกางะ ทากากุจิสั่งสร้างให้แก่จักรพรรดิโคเมียวเสร็จสมบูรณ์ในค.ศ. 1337 (John Whitney Hall: & Toyoda Takeshi. editors. (1977). *op. cit.* p. 18.)

² ดะโจ เทนโน หมายถึง จักรพรรดิที่สละตำแหน่งในขณะที่มีอำนาจและยังมีชีวิตอยู่ (George Sansom. (1961). *op. cit.* p. 118.)

³ บ้างว่าพระองค์เดินทางไปยังโยชิโนะอีกครั้งและกลับมาพำนักที่ตำบลซางะ ในเกียวโตอย่างโดดเดี่ยว

เดียวกับตระกูลมินาโมโตะอีกด้วย ทำให้ตระกูลไทระต้องลี้ภัยมายังเขตอิทธิพลเดิมบริเวณภาคตะวันตกและอาศัยตามชายฝั่งทะเล¹

นอกจากนี้ ผลจากการรบกับพวกมองโกลแล้วทั้งสองครั้ง² กลุ่มคนที่มีเรือโดยสารที่เคยช่วยเหลือรัฐบาลทหาร คามาคุระในการขนส่งพลทหารและเสบียงระหว่างทะเลด้านในไปยังเกาะคิวชู เมื่อสิ้นสุดสงครามกับมองโกลแล้ว พวกเขาไม่ได้รับการตอบแทนจากรัฐบาลทหารคามาคุระ ประกอบกับสภาวะทางเศรษฐกิจหลังสงครามค่อนข้างฝืดเคืองมากขึ้น พวกเขาจึงหันเหไปเป็นโจรสลัดและเพิ่มจำนวนมากขึ้น มีตั้งแต่กลุ่มที่เป็นกองโจรเล็ก ๆ จนไปถึงกลุ่มที่เป็นผู้สนับสนุนราชสำนักฝ่ายใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายกองเรือชื่อ มุราคามิ โยชิฮิโระ (Murakami Yoshihiro) ซึ่งเดิมมีพื้นเพอยู่แคว้นอิโยะ ของเกาะชิโกกุ เขาเป็นผู้สนับสนุนคนสำคัญของจักรพรรดิโกะโตโงะ และเป็นผู้คุ้มกันเจ้าชายคาเนนางะที่คิวชู พวกโจรสลัดเหล่านี้เป็นกลุ่มนอกกฎหมายที่มักจะเข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามภายในของญี่ปุ่นในรูปแบบกองกำลังแฝงให้กับผู้ที่มีผลตอบแทนให้ รวมทั้งทำการค้าสินค้าที่ผิดกฎหมาย การลักพาตัวเรียกค่าไถ่และออกปล้นสดมภ์ทางทะเล โดยมักกระทำการบริเวณชายฝั่งของประเทศเกาหลีและบริเวณแหลมซานตงของจีน ชาวเกาหลีและชาวจีนเรียกโจรเหล่านี้ว่า โจรสลัดวาโกะ (Wako Pirates)

การปล้นสดมภ์ของโจรสลัดวาโกะ ก่อให้เกิดปัญหาแก่ประชาชนเกาหลี โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมงตามชายฝั่งและเรือสำเภาต่าง ๆ ที่แล่นผ่านในน่านน้ำระหว่างเกาหลีกับญี่ปุ่น ซึ่งเป็นปัญหาที่กษัตริย์แห่งอาณาจักรโคเรีย (Koryo Kingdom ค.ศ. 918 – 1392)³ ต้องการให้ญี่ปุ่นช่วยจัดการกับพวกโจรสลัดสัญชาติญี่ปุ่นเหล่านี้ ด้วยเหตุนี้จึงส่งคณะทูตมายังญี่ปุ่นครั้งแรกก่อนค.ศ. 1375 รัฐบาลทหารอาชิกางะได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี โดยมีเหตุผลที่สำคัญ 2 ประการคือ

ประการแรก เนื่องจากคณะทูตโคเรียเดินทางมายังญี่ปุ่นเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่สิ้นสุดสมัยคามาคุระ และรัฐบาลทหารได้จัดคณะทูตไปยังโคเรียเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และจัดให้มีหน่วยงานประสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขึ้น⁴

ประการที่สองเนื่องจากรัฐบาลทหารอาชิกางะเห็นชอบกับนโยบายของอาณาจักรโคเรียที่ต้องการให้มีข้อตกลงต่าง ๆ ทางทางทูต แต่ในขณะนั้นหน่วยงานท้องถิ่นที่คิวชู ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศอยู่ภายใต้อิทธิพลของราชสำนักฝ่ายใต้และคิวชู ทันใด ทำให้ผู้ควบคุมกองกำลังทหารในคิวชู ยังไม่สามารถบริหารจัดการหน่วยงานท้องถิ่นให้เป็นไปตามคำสั่งจากรัฐบาลทหารอาชิกางะได้ อีกทั้งในขณะนั้นยังไม่สามารถปราบโจรสลัดได้อย่างจริงจัง

จากเหตุผลสำคัญนี้ทำให้รัฐบาลทหารอาชิกางะมีความมุ่งมั่นที่จะปราบปรามโจรสลัดวาโกะ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการค้าทางทะเล ที่ญี่ปุ่นต้องการนำมากระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ รวมทั้งเป็นการ

¹ George Sansom. (1961). op. cit. p. 177.

² ครั้งที่ 1 ค.ศ. 1274 และครั้งที่ 2 ค.ศ. 1281

³ อาณาจักรโคเรีย ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า โคเรีย (Korai) (George Sansom. (1961). op. cit. p. 178.)

⁴ Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 423.

ปกป้อง สวัสดิภาพของประชาชนชาวญี่ปุ่นและเกาหลีด้วย¹ ในค.ศ. 1375 คณะทูตโคเรียเดินทางมายัง ญี่ปุ่นเป็นครั้งที่ 2 รัฐบาลทหารอาชิกางะทำการต้อนรับคณะทูตโคเรียเป็นอย่างดี และจัดมอบของกำนัลต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น ฉากเขียนสี สีย้อมผ้า ดาบ เหล้าสาเก ฯลฯ แก่คณะทูตโคเรีย อีกทั้งแต่งตั้งพระโทกุโซ ชูสะ (Tokuso Shusa) แห่งวัดเทนริวจิ (Tenryuji) ซึ่งเป็นวัดหลวงในขณะนั้นให้เป็นผู้ถือสาสน์จากโชกุน โยชิมิทสึไปถวายจักรพรรดิโคเรียซึ่งมีใจความว่า

" คิวชู เกิดการแตกแยกเพราะเกิดการกบฏ จึงไม่สามารถส่งของกำนัลบรรณาการได้ แต่พวกโจรสลัดก็ไม่สามารถทำอะไรแก่รัฐบาลได้ เรา(ญี่ปุ่น) ได้วางแผนที่จะปราบปรามแล้ว "²

ในสภาพความเป็นจริงขณะนั้นรัฐบาลทหารไม่มีอำนาจมากพอที่จะสั่งการไปยังผู้นำกลุ่มทหารท้องถิ่นในแคว้นทางตะวันตกและทางใต้ ซึ่งค่อนข้างเป็นฝ่ายอพนัษมิตรและส่วนมากเป็นกลุ่มผู้สนับสนุนราชสำนักฝ่ายใต้ ดังนั้นรัฐบาลทหารอาชิกางะจึงไม่สามารถดำเนินการอย่างจริงจังกับปัญหาโจรสลัดวาโกะได้ เดือนกันยายน ค.ศ. 1377 คณะทูตโคเรียเดินทางมายังคิวชูเป็นครั้งที่ 3 เพื่อทำการเจรจากับผู้ว่าการคิวชูหรือคิวชู ทันได ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบภูมิภาคคิวชูที่มีปัญหาโจรสลัดวาโกะโดยตรง ในการเดินทางของคณะทูตโคเรียครั้งนี้มีหัวหน้าคณะเป็นชาวจีนชื่อ โจ เม็ง จู (Ch'oe Mong-Ju) ซึ่งเป็นบัณฑิตที่มีชื่อเสียงและเป็น ขุนนางระดับสูงของรัฐบาลจีนและเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้แทนรัฐบาลจีนที่ร่วมคณะทูตโคเรียมาในครั้งนี้ อิมากาวา เรียวซุนจัดให้มีพิธีการเจรจาทันทีเป็นทางการเรียกว่า การเจรจาเรียวซุน-โคเรีย (Ryoshun - Koryo Negotiations) ซึ่งมีจุดประสงค์ให้ญี่ปุ่นเร่งการปราบปรามพวกโจรสลัดวาโกะ ในการพบปะกันครั้งนี้ อิมากาวา เรียวซุนได้ให้การต้อนรับคณะทูตเป็นอย่างดี และยังจัดให้มีการส่งคืนเชลยที่ถูกจับกุมโดยโจรสลัดวาโกะเป็นจำนวนหลายร้อยคน รวมทั้งจัดให้มีการปราบโจรสลัดวาโกะบริเวณเกาะชิมิยะ เกาะอิชิ และเกาะมัทสึระ (Mutsura Island) หลังจากนั้นทางอาณาจักรโคเรียจึงได้ทำการเจรจาโดยตรงกับอิมากาวา เรียวซุนในฐานะผู้ครองอำนาจอย่างแท้จริงในคิวชู และยังเป็นผู้นำยุทธการกองกำลังป้องกันคิวชู มินาโมโตะ โนะ เรียวซุน (The Kyushu defense commander Minamoto no Ryoshun)³ จึงทำให้อาณาจักรโคเรียเชื่อมั่นในการติดต่อกับอิมากาวา เรียวซุน มากกว่าและทุกครั้งเมื่อมีการส่งสิ่งของหรือคนที่ถูกโจรสลัดวาโกะปล้นสดมภ์กลับคืนไปยังโคเรียนั้น อิมากาวา เรียวซุนจะได้รับคำตอบแทนหรือของกำนัลกลับมาเสมอเหมือนกับเป็นข้อสัญญาตกลงระหว่างอาณาจักรโคเรียกับอิมากาวา เรียวซุน

ในค.ศ. 1381 โชกุนโยชิมิทสึ มีคำสั่ง "เนจิเมะ มอนโจ (Nejime monjo)" แต่งตั้งให้อิมากาวา เรียวซุนเป็นซูโงะของแคว้นโอซุมิซึ่งเป็นแคว้นที่อยู่ล่างสุดของเกาะคิวชู โดยให้สิทธิในการจัดการกับพวกอาคุโตะ กลุ่มอาคุโตะ หมายถึง กลุ่มทหารนอกกฎหมาย กลุ่มที่สนับสนุนราชสำนักฝ่ายใต้ กลุ่มโจรสลัดวาโกะ รวมถึงกลุ่มคนใด ๆ ที่มีเจตนาต่อต้านกับรัฐบาลทหารอาชิกางะ ซึ่งคำสั่งเนจิเมะ มอนโจ นี้เป็นเอกสารพิเศษที่แสดงความตั้งใจอย่างจริงจังของโชกุนในการจัดการกับกลุ่มนอกกฎหมายและโจรสลัดวาโกะ

¹ Ibid. p. 424.

² Ibid. p. 427.

³ Ibid. p. 428.

ในค.ศ. 1392 เมื่อรัฐบาลอาชิกางะสามารถรวบรวมราชสำนักฝ่ายใต้มาอย่างเกียวกุได้สำเร็จ อีกทั้งสามารถปราชญ์กลุ่มผู้สนับสนุนราชสำนักฝ่ายใต้ รวมถึงทหารท้องถิ่นที่เป็นปรปักษ์กับตระกูลอาชิกางะ เช่น ตระกูลยามานะ ตระกูลโออุชิ อีกทั้งยังสามารถชักจูงตระกูลทหารต่าง ๆ ในคิวชูที่เคยเป็นศัตรูให้หันมาเป็นฝ่ายเดียวกับรัฐบาลทหาร เช่น ตระกูลชิมาสึ ตระกูลโซนิ ตระกูลโอโดโมะ แต่ก็ยังมีอีกหลายตระกูลที่ไม่ยอมเป็นข้ารับใช้ตระกูลอาชิกางะและได้หันเหไปเป็นโจรสลัด เช่นตระกูลวาคะ ตระกูลโซ ตระกูลมูราคามิ ซึ่งเคยเป็นตระกูลสำคัญทางการเมืองในสมัยเฮอัน เมื่อรัฐบาลทหารอาชิกางะมีความพร้อมทางทหารและมีอำนาจทางการเมืองครอบคลุมเกาะคิวชู โซกุนโยชิโมชิจึงมีคำสั่งมายังคิวชู ทันได ให้เพิ่มความเข้มงวดในการปราบโจรสลัดวาโกะมากขึ้น ประกอบกับกษัตริย์ ยี ซอง กิ แห่งอาณาจักรโชซัน¹ ได้จัดส่งคณะทูตมายังญี่ปุ่นเพื่อขอความร่วมมือช่วยปราบโจรสลัดวาโกะอีกครั้งในค.ศ. 1392 คิวชู ทันได หรือ คิวชู คันเร อิมากาวา เรียวซุน จึงได้ทำการกวาดล้างเรือกองโจรสลัดเพิ่มขึ้นและสามารถนำเชลยที่ถูกโจรสลัดลักพาตัวส่งคืนให้อาณาจักรโชซันได้มากขึ้น ทำให้หน่วยงานคิวชู ทันได มีฐานะร่ำรวยจากการส่งคืนเชลยและสิ่งของที่ถูกยึดจากโจรสลัดวาโกะ ซึ่งเขาจะได้รับการตอบแทนกลับมา แต่การส่งคืนเชลยมักจะเป็นข้ออ้างในการทำการค้ากับอาณาจักรโชซันมากกว่า และความสนใจของอิมากาวา เรียวซุนอยู่ที่ความหวังที่จะได้ค่าตอบแทนเป็นพระไตรปิฎก (The Buddhist Tripitaka) มากที่สุด² เรื่องพระไตรปิฎกนี้ เป็นที่ต้องการของโซกุนอาชิกางะ โยชิโมชิ เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะแม่พิมพ์ของพระไตรปิฎกแบบภาษาจีน ถึงกับส่งคณะพระสงฆ์ไปยังเกาหลีเพื่อขอคัดลอกแม่พิมพ์นี้ ไม่เพียงแต่โซกุนและ อิมากาวา เรียวซุนเท่านั้นที่ต้องการพระไตรปิฎก โดยในค.ศ. 1409 คันเรชิบะ โยชิมาสะ (Shiba Yoshimasa) ก็เช่นเดียวกัน เขาได้เขียนจดหมายไปยังอาณาจักรโชซัน เพื่อขอพระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์จำนวน 7,000 เล่ม เป็นของขวัญในการเฉลิมฉลองการก่อสร้างวิหารใหม่ที่เขาเป็นผู้จัดสร้าง และเช่นเดียวกันในค.ศ. 1423 โซกุนโยชิโมชิ (Yoshimochi ค.ศ. 1385-1428) ร้องขอไปยังอาณาจักรโชซันเพื่อขอคัดลอกพระไตรปิฎกอีกครั้ง และเมื่อมีการจัดส่งพระไตรปิฎกมายังญี่ปุ่น ระหว่างทางถูกพวกโจรสลัดวาโกะปล้น จึงมีการขอร้องไปยังเกาหลีอีกครั้งเพื่อขอจัดทำพระไตรปิฎกในญี่ปุ่นเอง แต่ทางเกาหลีปฏิเสธการร้องขอที่มากเกินไปครั้งนี้ และให้เหตุผลว่าไม่มีการทำสำเนาไว้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีกับญี่ปุ่นสิ้นสุดลงในสมัยโซกุนโยชิโมชิ มีผลทำให้กลุ่มโจรสลัดเพิ่มจำนวนมากขึ้นหลายกลุ่มและในสมัยต่อมาโจรสลัดส่วนใหญ่เป็นชาวจีนและชาวเกาหลี

¹ ในค.ศ. 1392 อิมากาวา เรียวซุน บันทึกถึงสถานการณ์ทางการเมืองว่าด้วยการสิ้นสุดของอาณาจักรโคเรีย และการเริ่มต้นอาณาจักรโชซัน (Choson Kingdom ค.ศ. 1392-1910) เมื่อกษัตริย์ คองหยาง (Kong Yang King) สละราชบัลลังก์และแต่งตั้ง ยี ซอง กิ (Yi Song gye ค.ศ. 1334-1408) ซึ่งเคยรับราชการและมีผลงานในการปราบโจรสลัดวาโกะในเขตอาณาจักรโคเรีย ขึ้นเป็นผู้ปกครองสูงสุดในฐานะกษัตริย์โดยมีตำแหน่งเป็นไทโจ (Taejo) หมายถึงปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ยี (Yi Dynasty ค.ศ. 1392-1910) ของอาณาจักรโชซัน (Kozo Yamamura, editor. (1990). Ibid. pp. 428-429.)

² พระไตรปิฎกในที่นี้หมายถึงฉบับภาษาจีนที่ถูกเขียนขึ้นเมื่อ 250 ปีก่อนคริสตกาล (George Sansom. (1961). loc. cit.) พระไตรปิฎก แบ่งออกเป็น 3 หมวด แต่ละหมวดเรียก ปิฎก หมวดแรกคือ พระวินัย เรียกว่า วินัยปิฎก หมวดที่ 2 คือ พระอภิธรรม เรียกว่า อภิธรรมปิฎก หมวดที่ 3 คือ พระสูตร เรียกว่า สุตตันตปิฎก

จากการที่ออกมาว่า เรียวซุน ได้ใช้หน่วยงานคิวชู ทันใด ในการทำการค้ากับเกาหลีโดยใช้การส่ง คินเซลดและทรัพย์สินเป็นข้ออ้างได้สร้างผลประโยชน์อย่างมากให้แก่เขา รวมทั้งยังมีความสัมพันธ์ที่ แนบแน่นกับผู้ปกครองของเกาหลีตั้งแต่สมัยอาณาจักรโคเรียจนถึงอาณาจักรโชซัน จึงเป็นการสร้างความ ไม่พอใจให้แก่โชกุนโยชิมิตสึ ดังนั้นออกมาว่า เรียวซุนจึงถูกปลดจากตำแหน่งคิวชู คันเรในค.ศ. 1395 โดยที่ โชกุนได้แต่งตั้ง ชิบุกาว่า มิทสึโยริ (Shibukawa Mitsuyori) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งคิวชู คันเรคนใหม่ ซึ่งเป็น ผู้ที่อยู่ในตระกูลเครือญาติกับตระกูลอาซิกางะ แต่มีความสามารถไม่เท่ากับออกมาว่า เรียวซุน¹

ความสัมพันธ์กับประเทศจีน (ราชวงศ์หมิง)

เดือนมกราคม ค.ศ. 1368 จูหยวนจาง (Chu Yuan Chang ค.ศ. 1328-1398) ได้โค่นล้มราชวงศ์ หยวนแล้วสถาปนาตนเองขึ้นเป็นจักรพรรดิหงอู่ (Hung - wu Emperor ค.ศ. 1368-1398) แห่งราชวงศ์หมิง (Ming Dynasty ค.ศ. 1368-1644) มีเมืองหลวงคือ นานจิง (Nanking) จักรพรรดิหงอู่หรือจักรพรรดิไท่จู่ (Taitzu)² ทรงวางรูปแบบการเมืองการปกครองตามคตินิยมลัทธิขงจื้อ ซึ่งจะอ้างถึงอาณาจักรจีนคือ ศูนย์กลางของโลก ทำให้จักรพรรดิไท่จู่ต้องจัดระเบียบกับบรรดารัฐที่เป็นบริวารล้อมรอบอาณาจักรจีน โดย จะต้องนำเครื่องบรรณาการมาถวายเพื่อแสดงการยอมรับอำนาจที่ยิ่งใหญ่ของจีน ดังนั้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1368 จักรพรรดิไท่จู่ทรงส่งคณะทูตไปยังอาณาจักรอันนัม จามปา โคเรีย และญี่ปุ่น เพื่อประกาศการ ก่อตั้งราชวงศ์หมิงแห่งจีน จุดประสงค์ในการส่งทูตไปครั้งนี้ คือ

1. เนื่องจากจักรพรรดิจีนจะพอพระทัยหากอาณาจักรต่าง ๆ ส่งเครื่องบรรณาการ เพื่อยอมรับการ เป็นใหญ่ของราชวงศ์หมิง และจีนจะมีของกำนัลให้กลับไปยังอาณาจักรหรือรัฐต่าง ๆ เป็นมารยาททางการ ทูตที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างรัฐที่ดีต่อกัน

2. เนื่องจากเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในของจีนที่ซบเซาเพราะปัญหาความไม่สงบในปลาย สมัยราชวงศ์หยวน ทางจีนต้องการให้มีการค้าระดับรัฐและระดับพ่อค้าเกิดขึ้น

จักรพรรดิไท่จู่ทรงส่งคณะทูตคณะแรกของราชวงศ์หมิงเดินทางมายังญี่ปุ่น แต่คณะทูตถูกโจรสลัด วกะโหลบสังหารระหว่างการเดินทาง ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1369 จักรพรรดิไท่จู่ทรงส่งคณะทูตเดินทาง มายังกองทหารแห่งราชสำนักฝ่ายใต้คาไซฟู ในแคว้นชิกุเซนตอนบนของคิวชูอีกครั้ง ซึ่งเจ้าชายคานะโยชิ ทรงให้การต้อนรับและส่งเครื่องบรรณาการกลับไป สาเหตุที่คณะทูตหมิงเลือกที่จะเจรจากับราชสำนักฝ่าย ใต้ที่คิวชู เนื่องจากเป็นที่พำนักของทายาทแห่งจักรพรรดิญี่ปุ่นที่มีตราราชลัญจกรแห่งกษัตริย์อย่างถูกต้อง ตามประเพณี และมีหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐบาลที่ดูแลรับผิดชอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของ ญี่ปุ่นมาตั้งแต่เดิม³ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1370 คณะทูตหมิง เดินทางมายังญี่ปุ่นเป็นครั้งที่ 3 เจ้าชายคานะ โยชิทรงส่งสาส์นเฮียวเซน (Hyosen) เป็นเอกสารเกี่ยวกับนโยบายระหว่างประเทศถึงจักรพรรดิจีนโดยกล่าว

¹ George Sansom. (1961). op. cit. pp. 178-179.

² หงอู่ คือชื่อของรัชกาลหรือรัชสมัย ส่วนคำว่า ไ้จู่ หมายถึง ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์

³ Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p 425.

ถึง การส่งข้าหลวงโซไร (Sorai) และคณะทูตนำเครื่องบรรณาการและเซลยชายหญิงมากกว่า 70 คนไปยังราชสำนักหมิงเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1371

ในช่วงเวลานี้ ขุนนางทหารของรัฐบาลทหารอาซิกางะที่อยู่ในแคว้นต่าง ๆ ของคิวชู ได้เดินทางไปยังเกียวโต เพื่อขอร้องให้รัฐบาลทหารเร่งจัดการกับกลุ่มทหารตระกูลท้องถิ่นที่มีอิทธิพล และฟื้นฟูอำนาจของรัฐบาลทหารในคิวชู เนื่องจากช่วงระยะเวลาที่ผ่านมารัฐบาลทหารอาซิกางะยังไม่สามารถเอาชนะกองทหารของราชสำนักฝ่ายใต้ที่ป้อมปราการเซเซฟุได้เลย อีกทั้งผู้ปกครองที่รัฐบาลทหารส่งมาประจำการนั้นไม่เป็นที่ยอมรับของประเทศอื่น ด้วยเหตุนี้ทำให้กลุ่มผู้นำรัฐบาลทหารที่เกียวโตเตรียมแผนการครั้งใหญ่ในการปราบปรามความไม่สงบของคิวชู ดังนั้นโซโซกาวา โยริยุกิ ซึ่งดำรงตำแหน่งคันเร ช่วยงานบริหารแก่โชกุนโยชิมิทสึ ได้แต่งตั้งคิวชู ทันได คนใหม่ คือ อิมากาวา เรียวซุน เป็นผู้บัญชาการทหารแห่งคิวชู เมื่อตุลาคม ค.ศ. 1370¹ ซึ่งอิมากาวา เรียวซุน ได้เริ่มปฏิบัติการโจมตีกลุ่มทหารท้องถิ่นที่สนับสนุนราชสำนักฝ่ายใต้อย่างหนักในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1371 จากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เจ้าชายคานะโยชิถึภัยทางการเมืองไปยังราชสำนักหมิง จักรพรรดิไท่จูให้การต้อนรับเจ้าชายคานะโยชิตั้งเช่นเป็นผู้ปกครองแห่งญี่ปุ่นและกลุ่มผู้ติดตามเสมือนคณะทูตอย่างเป็นทางการจากญี่ปุ่น² หลังจากเจ้าชายคานะโยชิเดินทางกลับมายังญี่ปุ่น ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1372 ราชสำนักหมิงได้จัดส่งคณะทูตมาอีกครั้งเพื่อพบกับเจ้าชายคานะโยชิที่ป้อมเซเซฟุ แต่ในช่วงเวลานั้น กองทัพอิมากาวา เรียวซุนกำลังโอบล้อมป้อมปราการเพื่อทำการปราบกลุ่มผู้สนับสนุนราชสำนักฝ่ายใต้ที่โดยตระกูลคิคุชิ ทำให้คณะทูตหมิงติดค้างที่บริเวณอ่าวฮาากะตะ โดยไม่สามารถขึ้นฝั่งได้ และเมื่ออิมากาวา เรียวซุนทราบว่าเป็นคณะทูตหมิงจึงเชิญไปยังเกียวโตเพื่อพบกับราชสำนักฝ่ายเหนือและรัฐบาลทหารอาซิกางะ³ และในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1373 โชกุนโยชิมิทสึได้จัดส่งคณะทูตเดินทางไปราชสำนักหมิงพร้อมคณะทูตหมิง พร้อมทั้งดินเซลยชาวจีนและเกาหลีจำนวน 150 คน แต่การดำเนินการทางทูตครั้งนี้จักรพรรดิไท่จูปฏิเสธที่จะยอมรับความสัมพันธ์ทางบรรณาการกับโชกุนโยชิมิทสึ เพราะขาดเอกสารแสดงสิทธิ์ในการเป็นผู้ปกครองอย่างถูกต้อง จึงทำให้การเริ่มต้นสานความสัมพันธ์กับราชสำนักหมิงของรัฐบาลอาซิกางะล้มเหลว⁴

หากพิจารณาตามระเบียบการทูตของประเทศในเอเชียตะวันออกที่จีนยึดถือว่าจีนเป็นศูนย์กลางของโลก ปัญหาภายในของราชวงศ์หมิงในสมัยจักรพรรดิไท่จูค่อนข้างมีผลกระทบต่อระบบบรรณาการและการปราบโจรสลัดวาโกะ เนื่องจากจักรพรรดิไท่จูออกคำสั่งห้ามชาวจีนเดินทางออกนอกประเทศ เนื่องจากก่อนการสถาปนาราชวงศ์หมิง มีกลุ่มการเมืองต่าง ๆ เกิดขึ้นเพื่อก่อกวนดินจากพวกมองโกล กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ต่างแก่งแย่งกันเป็นใหญ่ ซึ่งกลุ่มของจูหยวนจางเป็นกลุ่มใหญ่ที่ได้รับชัยชนะ แต่ยังคงมีบางกลุ่มที่ยัง

¹ George Sansom. (1961). *op. cit.* p. 109.

² Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* pp. 425-426.

³ คณะทูตหมิงเดินทางมาเพื่อมอบปฏิทินจีนและตราสัญลักษณ์แสดงสถานะของผู้ปกครองญี่ปุ่นที่อยู่ใต้อำนาจของราชวงศ์หมิงแก่เจ้าชายคานะโยชิ (*Ibid.* p. 426.)

⁴ การที่รัฐบาลทหารอาซิกางะส่งคณะทูตไปในครั้งนี้ค่อนข้างระวังเรื่องความสัมพันธ์ที่จะมีต่อกันเนื่องจากรัฐบาลทหารอาซิกางะไม่ยอมรับในคตินิยมของจีนว่า จีนเป็นศูนย์กลางของโลกและญี่ปุ่นเป็นหนึ่งในรัฐบริวารทางตะวันออกของจีน (*Ibid.* p. 427.)

หลงเหลืออยู่ ทำให้จักรพรรดิไท่จูเกรงว่า กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะก่อความไม่สงบ โดยอาศัยความร่วมมือจากต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพวกโจรสลัดวาโกะ ซึ่งจะนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศได้ และผลที่สุดได้มีเหตุการณ์แบ่งแยกดินแดนของกลุ่มกบฏที่เกี่ยวข้องกับพวกโจรสลัดถึงสองครั้ง คือ

ครั้งแรก ในปลายสมัยราชวงศ์หยวน กลุ่มกบฏที่พ่ายแพ้กลุ่มของจูหยวนจางในค.ศ. 1367 อย่างเช่น ฟางกว่อเจิน (Fang Huo-chin) และจางชื่อเจิง (Chang Shin-cheng) ที่มีอิทธิพลอยู่ในแถบมณฑลตะวันออกเฉียงใต้ และหนีไปตั้งมั่นอยู่บริเวณหมู่เกาะใกล้ชายฝั่งทะเล โดยพยายามที่จะฟื้นฟูอิทธิพลของพวกเขา ด้วยการติดต่อกับสมักระบวรคพวกบนแผ่นดินใหญ่กับพวกโจรสลัดวาโกะในทางทะเลอยู่เสมอ¹

ครั้งที่สอง เกิดจากคณะขุนนางของจักรพรรดิไท่จูคือ หูเหว่ยหยิง (Hu wei-yung) ซึ่งดำรงตำแหน่งเสนาบดีฝ่ายซ้ายที่มีอิทธิพลทางทหารมากที่สุด และได้วางแผนเพื่อที่จะชิงบัลลังก์ โดยเริ่มจากการหาแนวร่วมกับหลินเซียน (Lin Hsien) ผู้ที่มีอิทธิพลในหลายพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ และต้องการจะแย่งชิงบัลลังก์จักรพรรดิจินด้วยเช่นกัน โดยที่หูเหว่ยหยิง ได้วางแผนการที่เขาใส่ร้ายว่าหลินเซียนเป็นกบฏร้ายแรงและเนรเทศไปยังญี่ปุ่น ทำให้หลินเซียนได้มีโอกาสพบกับหัวหน้าโจรสลัดวาโกะกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่ง และหลังจากนั้นไม่นาน หูเหว่ยหยิงได้ประกาศดินอำนาจทางการเมืองให้หลินเซียน และส่งคนไปรับกลับมาในช่วงเวลานี้ หูเหว่ยหยิงได้ส่งเอกสารลับไปยังกษัตริย์แห่งญี่ปุ่นเพื่อขอกำลังทหารสนับสนุน จากนั้นทีกของจีนระบุว่า กษัตริย์แห่งญี่ปุ่นส่งทหาร 400 นายภายใต้การนำของพระเนียวโย (Nyoyo) เป็นหัวหน้าคณะนำของบรรณาการคือ เทียนขนาดใหญ่ แต่ภายในบรรจุนดินปืนและดาบไว้ แต่เมื่อพระเนียวโยมาถึงจีน เขาจึงรู้ว่า หูเหว่ยหยิงและกลุ่มของเขาถูกประหารชีวิตแล้วตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ. 1380 แต่การมาครั้งนี้ของพระเนียวโย ได้ล่วงรู้ไปถึงจักรพรรดิไท่จู จึงเป็นเหตุให้จักรพรรดิทรงพิโรธต่อการกระทำของญี่ปุ่นมาก ขณะเดียวกันได้เพิ่มความเข้มงวดต่อความสัมพันธ์แบบบรรณาการและเพิ่มความเข้มแข็งของกองกำลังรักษาประเทศตามแนวชายฝั่งทะเล²

การที่คนจีนติดต่อกับพวกโจรสลัดวาโกะในการหากลุ่มกำลังสนับสนุนเพื่อโค่นล้มราชบัลลังก์นั้น ทำให้มีการพิจารณาว่า ผู้นำกองโจรสลัดอาจจะแอบอ้างใช้ชื่อว่าเป็นคณะบรรณาการจากราชสำนักญี่ปุ่นได้ เพราะจากบันทึกของจักรพรรดิไท่จูกล่าวว่า “เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1381 เจ้าชายคานะโยชิ กษัตริย์แห่งญี่ปุ่น เรียวกไ (Ryokai)³ ได้ส่งพระเนียวโยมายังราชสำนักหึงพร้อมเครื่องบรรณาการ มีผ้าทอ ผ้า 10 ตัว แต่พระองค์ไม่ยอมรับเครื่องบรรณาการ เพราะเจ้าชายคานะโยชิไม่ใช่ผู้นำแห่งราชสำนักฝ่ายใต้ที่ดิฐแล้ว” ราชสำนักหึงจึงคาดว่า ชื่อของเจ้าชายคานะโยชิถูกนำมาอ้างโดยพวกโจรที่เป็นผู้สนับสนุนกลุ่มกบฏของชาวจีน ส่วนพระเนียวโยอาจจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับราชวงศ์ฝ่ายใต้และมีการติดต่อกับกลุ่มโจรสลัดวาโกะเป็นอย่างดี ดังนั้นจักรพรรดิไท่จูจึงต้องเคร่งครัดกับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากขึ้น โดย

¹ เหตุการณ์นี้ถูกบันทึกอยู่ในบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์หึง หมวดที่ 91 บทที่ 67 เกี่ยวกับการป้องกันประเทศทางทะเล (Ibid. p. 430.)

² Ibid. p. 431.

³ ศัพท์ญี่ปุ่นเรียกว่า นิฮอน โคคุโอะ (Nihon kokuo) (George Sansom. (1961). loc. cit.)

ห้ามมิให้ชาวจีนเดินเรือออกนอกประเทศ เพื่อป้องกันการถูกปล้นสดมภ์หรือการแอบคบค้ากับพวกโจรสลัดวาโกะ แต่ยังคงให้มีการเดินทางเข้ามาส่งบรรณาการต่อไป

จากสถานการณ์ภายในของจีน ทำให้รัฐบาลทหารของโชกุนโยชิมิทสึได้รับการปฏิเสธในการขอสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตตั้งแต่ค.ศ. 1374-1380 แต่ภายหลังจากที่โชกุนโยชิมิทสึสามารถยุติความขัดแย้งภายในโดยสามารถรวมราชสำนักเหนือ-ใต้ไว้ด้วยกันในค.ศ. 1392 และดำรงตำแหน่งสูงสุดในการบริหารประเทศ คือตำแหน่ง ไดโจ ไดจิน (daijo dajin)¹ ในค.ศ. 1394 ซึ่งเป็นตำแหน่งทางราชการชั้นสูงสุดที่มีอำนาจเหนือหน่วยงานขุนนางทหารและขุนนางราชสำนัก² อีกทั้งยังสามารถเอาชนะตระกูลยามานะและตระกูลโอดะชิ ตระกูลขุนนางทหารที่มีอิทธิพลมากในแคว้นทางตะวันตกได้สำเร็จ ทำให้ญี่ปุ่นภายใต้การปกครองของโชกุนโยชิมิทสึมีเสถียรภาพทางการเมืองมั่นคงเข้มแข็งอย่างไม่เคยปรากฏตั้งแต่เริ่มยุคสมัยมุโระมาชิในค.ศ. 1338 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม โชกุนโยชิมิทสึยังไม่ล้มเลิกความตั้งใจที่จะเจริญความสัมพันธ์กับจีน เขาจึงจัดให้คิซุเป็นหน่วยงานสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายใต้การควบคุมของโชกุนโดยตรง

ในค.ศ. 1401 โชกุนโยชิมิทสึได้ส่งคณะทูตไปยังราชสำนักหมิงอีกครั้ง หัวหน้าคณะคือ โซอะ (Soa) ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกของกลุ่มนักจิตรกรและนักปรัชญาหรือโดโบชู (Doboshu) และผู้ช่วยหัวหน้าซึ่งเป็นพ่อค้าจากคิซุ โชกุนโยชิมิทสึได้ส่งสาส์นไปยังจักรพรรดิแห่งหมิง ลงวันที่ 13 เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1401 เรียกตำแหน่งของตนเองว่า นิฮอน จูซังโงะ โดจิ (Nihon Jusango Dogi) หมายถึง ระดับเดียวกันกับครอบครัวจักรพรรดิ มีเนื้อความว่า โชกุนโยชิมิทสึต้องการที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ต่อกันให้ถูกต้องตามแบบประเพณีปฏิบัติที่กระทำมาตั้งแต่สมัยโบราณ และกล่าวถึงรายการเครื่องบรรณาการที่ส่งไปจำนวนมากพร้อมกับสินค้าเชลยชาวจีนที่ถูกโจรสลัดวาโกะจับตัวไว้กลับประเทศจีนด้วย⁴

เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1402 คณะของโซอะได้เดินทางกลับมาถึงปราสาทคิตะยามะหรือปราสาททองคำ⁵ โดยได้นำสาส์นจากจักรพรรดิหมิงที่ 2 คือ เจิงเหวิน (Chien Wen ค.ศ. 1398-1402) มาให้โชกุน ซึ่งในสาส์นเริ่มต้นด้วยคำว่า “แต่กษัตริย์แห่งญี่ปุ่น มินาโมโตะ โนะ โดจิ (You , King of Japan , Minamoto no Dogi)” ในฐานะผู้ปกครองประเทศที่ยอมรับการใช้ปฏิทินหมิงของจีนและประกาศว่าญี่ปุ่นเป็นรัฐบรรณาการของจีนอย่างเป็นทางการ⁶

¹ คนแรกที่ดำรงตำแหน่งคือ ไทระ คิโยโมริ ในค.ศ. 1167

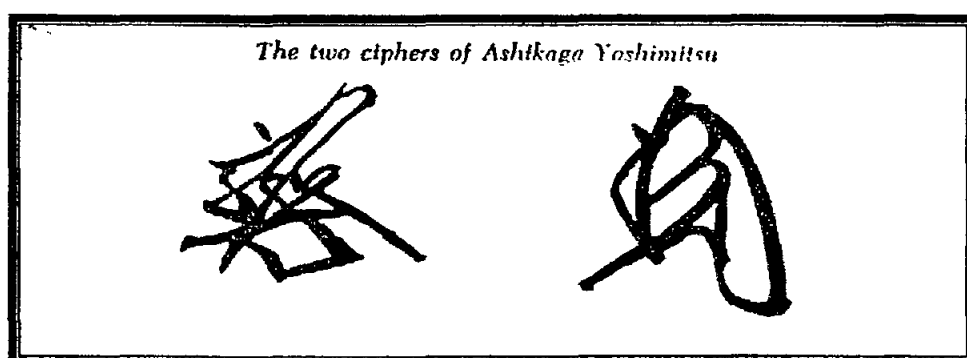
² โชกุนทาเกอูจิและโชกุนโยชิอาเกะ ดำรงตำแหน่งราชการสูงสุดคือ กอน ไดนางอน (Gon Dainagon) คือตำแหน่งที่ปรึกษาอาวุโสภายใต้ระบบราชการแบบโบราณ ในขณะที่โชกุนโยชิมิทสึดำรงตำแหน่งนี้ในค.ศ. 1378 เมื่ออายุ 20 ปี และเลื่อนเป็น ซาไดจิน (Sadaijin) คือ ตำแหน่งองคมนตรีฝ่ายซ้ายในค.ศ. 1382 เมื่ออายุ 24 ปี ก่อนขึ้นสู่ตำแหน่งไดโจ ไดจินในค.ศ. 1394 เมื่ออายุ 36 ปีเท่านั้น (Kenneth A. Grossberg. (1981). op. cit. p. 20.)

⁴ Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. pp. 432-433.

⁵ ปราสาททองคำหรือคินคาคุจิ (Kinkakuji) เริ่มสร้างในค.ศ. 1397 เสร็จสมบูรณ์ในค.ศ. 1407

⁶ ช่วงเวลาสองเดือนก่อนที่คณะทูตโซอะจะเดินทางกลับมาถึงญี่ปุ่น ภายในจีนได้เกิดสงครามกลางเมืองซึ่งเป็นการขัดแย้งระหว่างจักรพรรดิกับพระญาติคือเจิงจู หยงเล่อ ทำให้จักรพรรดิเจิงเหวินสวรรคตในกองเพลิงและเจิงจู หยงเล่อได้ขึ้นมาเป็นจักรพรรดิลำดับที่ 3 แห่งราชวงศ์หมิง

หลังจากนั้น ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1403 โชกุนโยชิมิทสึได้แต่งตั้งเจ้าอาวาสวัดเทนริวจิและคณะรวม 300 คน เป็นคณะทูตญี่ปุ่นเดินทางไปยังจีน รวมทั้งได้ระบุดึงเครื่องบรรณาการจำนวนมาก เช่น ม้า 20 ตัว หอก 1,000 เล่ม ดาบ 100 เล่ม เป็นต้น โดยมีสาส์นจากโชกุนไปถึงจักรพรรดิแห่งจีน และกล่าวความยินดีแก่จักรพรรดิหยงเล่อในการขึ้นครองราชย์ จักรพรรดิหยงเล่อ ทรงพอพระทัยต่อบรรณาการเหล่านี้ เพราะเท่ากับเป็นการยอมรับการขึ้นสู่อำนาจของพระองค์ และในการเดินทางครั้งนี้ คณะทูตของญี่ปุ่นยังได้นำอาวุธไปขายเพื่อหวังผลกำไร เพราะคิดว่าเหตุการณ์ภายในของจีนไม่สงบ ทำให้รัฐบาลต้องการเพิ่มกำลังกองทัพเพื่อเสริมสร้างกำลังทหารของจักรพรรดิองค์ใหม่¹ จึงมีเรือสำเภาของญี่ปุ่นจำนวนมากเดินทางไปยังจีนเพื่อหวังผลกำไรจำนวนมากมหาศาล ทำให้มีเรือเดินทะเลจากญี่ปุ่นจำนวนมากหลังไหลไปค้าขายยังจีนจนทำให้ทางการจีนต้องออกกฎหมายควบคุมเรือเดินทะเลจากต่างประเทศและต้องออกใบอนุญาตแก่เรือสำเภาอย่างเข้มงวดในสมัยจักรพรรดิองค์ต่อมา

ภาพประกอบ 9 ลายเซ็นของโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ

ที่มา : George Sansom. (1961). op. cit. p. 156.

¹ Kenneth A. Grossberg. (1981). op. cit. p. 35.

ผลการบริหารงานทางการเมืองของโชกุนโยชิมิทสึ

เมื่อพิจารณาภาพโดยรวมทางการเมืองในสมัยโชกุนโยชิมิทสึนั้น ยังมีภาวะความขัดแย้งทางอำนาจของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นอยู่ค่อนข้างมาก แต่ปัญหาเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ได้เกิดขึ้นตั้งแต่การก่อตั้งสมัยอาชิกางะแล้ว โชกุนโยชิมิทสึจึงเล็งเห็นได้ถึงต้นเหตุแห่งปัญหาต่าง ๆ และได้ทำการแก้ไขปัญหา ๆ ด้วยวิธีการเกลี้ยกล่อมชูงะให้เข้ามาเป็นฝ่ายเดียวกับรัฐบาลทหาร และให้อำนาจการปกครองท้องถิ่นแก่บรรดาชูงะเพิ่มขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ควบคุมและวิตรอนอำนาจของชูงะที่เริ่มมีอิทธิพลมากเกินไป นอกจากนั้นได้มีการปรับปรุงระบบราชการส่วนกลาง โดยกำหนดให้มีขอบข่ายในการทำงานเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่รัฐบาลทหารเกียวโต ส่วนการปรับปรุงระบบราชการส่วนภูมิภาค มีการจัดตั้งหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อควบคุมการทำงานของสภาท้องถิ่นและบรรดาชูงะทั้งหลาย คือ คานโต คุโบ คิวชู ทันได โอชู ทันได กล่าวได้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองในสมัยโชกุนโยชิมิทสึมีความสงบมากกว่าสมัยที่ผ่านมา โดยมีผลงานการแก้ไขปัญหาลายประการ ดังนี้

การปรับปรุงระบบราชการส่วนกลาง โดยรัฐบาลทหารจัดสรรหน่วยงานบริหารราชการด้วยการกระจายอำนาจผ่านไปยังคันเร และผ่านไปยังสภาบริหารประเทศที่มีหัวหน้าสภาและรองหัวหน้าสภาเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการ ในส่วนภูมิภาคได้ให้อำนาจแก่ชูงะของแต่ละแคว้น ดูแลจัดการความสงบเรียบร้อยในแคว้นต่าง ๆ ของตนเอง ซึ่งมีความแตกต่างจากการปกครองของรัฐบาลทหารสมัยคามาคูระเนื่องจากอำนาจการจัดการส่วนภูมิภาคเป็นของจิโตะซึ่งมีอำนาจมากกว่าชูงะในขณะนั้น อีกทั้งในสมัยคามาคูระยังไม่มีตำแหน่งคันเร ผู้ช่วยงานบริหารของโชกุนเช่นเดียวกับสมัยอาชิกางะ ถึงแม้ว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งคันเรในสมัยโชกุนโยชิมิทสึจะมีความสามารถและมีประสิทธิภาพและมีอำนาจมากทำให้ตำแหน่ง คันเร กลายเป็นตำแหน่งที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงของบรรดาขุนนางผู้นำตระกูลต่าง ๆ ซึ่งสร้างปัญหาให้แก่รัฐบาลทหารเป็นอย่างมาก เพราะคันเรในสมัยต่อมานั้นจะมีอำนาจมากกว่าโชกุนจนบางครั้งก่อให้เกิดปัญหา เช่น กรณีคาจิตสึ ที่โชกุนอาชิกางะ โยชิโนริ ถูกลอบสังหารในค.ศ. 1441 โดยชูงะ-ไดเมียวผู้หนึ่ง ซึ่งเนื่องจากอำนาจโชกุนอ่อนแอ ยิ่งทำให้การแก่งแย่งตำแหน่งคันเรมีสูงมากในหมู่ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ จนโชกุนไม่ได้รับความสำคัญและถูกละเลยจนถูกลอบสังหารได้ หรือกรณีที่โชกุนลำดับที่ 8 ไม่ได้ให้ความสนใจงานบริหารบ้านเมืองแต่กลับเก็บตัวอยู่ในโลกของศิลปะและพุทธศาสนา เพราะอำนาจการบริหารตกอยู่ในมือของคันเรที่มีการผลัดเปลี่ยนกันดำรงตำแหน่งภายในตระกูลชิบะ ตระกูลฮาตะเกะยามา เป็นต้น หลังจากโชกุนโยชิมิทสึถึงแก่กรรมในค.ศ. 1408 แล้ว บรรดาขุนนางผู้นำตระกูลต่างไม่ได้ให้ความสำคัญแก่โชกุนรุ่นต่อมาเท่าที่ควร เนื่องจากการความสัมพันธ์ส่วนตัวได้เสื่อมคลายลง และบรรดาผู้นำท้องถิ่นอย่างชูงะ หรือชูงะ-ได¹ ต่างตั้งตนเป็นใหญ่ในท้องถิ่นของตนเป็นจำนวนมาก บางกลุ่มไม่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลทหาร จนมีการเรียกผู้นำท้องถิ่นในสมัยอาชิกางะตอนปลายนี้ว่า ไคเมียว

นอกจากนี้ ในสมัยโชกุนโยชิมิทสึ ยังสามารถรวบรวมราชสำนักฝ่ายเหนือและใต้ได้เป็นผลสำเร็จ ในค.ศ. 1392 ทำให้อำนาจความเป็นผู้นำประเทศสูงสุดตกอยู่ที่โชกุนโยชิมิทสึซึ่งมีอิทธิพลเหนือราชสำนัก

¹ ตำแหน่งผู้ช่วยชูงะ เป็นผู้ทำงานแทนชูงะเวลาที่ถูกเรียกตัวเข้าเมืองหลวง ชูงะ-ได จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทในท้องถิ่นมากกว่าชูงะ

ฝ่ายเหนือที่เกี่ยวข้อง การรวมราชสำนักจักรพรรดิครั้งนี้ ส่งผลให้อำนาจของโชกุนและรัฐบาลทหารมีอิทธิพลมากขึ้นในแคว้นต่าง ๆ ทางแถบภาคตะวันตกและภาคใต้ที่เคยเป็นเขตอิทธิพลเดิมของราชสำนักฝ่ายใต้ และรัฐบาลทหารยังได้แต่งตั้งขุนนางที่มีความใกล้ชิดอย่างเช่น ตระกูลฮาตะเกะยามาและตระกูลอิซึกิที่มีอิทธิพลในแคว้นโดยรอบนั้น เป็นซุโงะคุแลแคว้นของฝ่ายอพันธมิตรเหล่านั้น ให้ขึ้นตรงต่อรัฐบาลทหารอาชิกางะ ทำให้รัฐบาลทหารมีอำนาจครอบคลุมแคว้นต่าง ๆ มากขึ้นและมีเสถียรภาพทางการเมืองการทหารเข้มแข็งมากกว่าสมัยของโชกุนที่ผ่านมา

ผลงานการปราบกบฏเมไตกุ (Meitoku Disturbance) ในค.ศ. 1391 และกบฏโอเออิ (Oei Disturbance) ในค.ศ. 1399 ที่นำโดยตระกูลยามานะและตระกูลโออุชิ ตามลำดับ เป็นปัญหภายในประเทศที่สำคัญในสมัยโชกุนโยชิมิทสึ เนื่องจากผู้นำตระกูลยามานะและตระกูลโออุชิ เป็นตระกูลทหาร ตระกูลใหญ่ดั้งเดิมที่มีอิทธิพลในหลายแคว้นตั้งแต่สมัยต้นคามากุระ อีกทั้งเป็นตระกูลที่มีจำนวนทหารในอาณัติจำนวนมาก การที่ทั้งสองตระกูลก่อการประท้วงและกบฏในครั้งนี้เพื่อโค่นล้มรัฐบาลทหารอาชิกางะจึงเป็นสถานการณ์ที่รุนแรงต่อรัฐบาลทหารอาชิกางะเป็นอย่างมากหากตระกูลอาชิกางะไม่มีพันธมิตรทางการเมืองที่มากพอ การก่อกบฏทั้งสองครั้งนี้อาจจะทำการสำเร็จได้ อย่างไรก็ตาม การที่รัฐบาลทหารสามารถปราบกบฏทั้งสองครั้งนี้ได้จึงเป็นอีกผลงานหนึ่งทางการจัดการด้านงานทหารของโชกุนโยชิมิทสึที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของรัฐบาลทหารได้เป็นอย่างดี

ในสมัยโชกุนโยชิมิทสึ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับเกาหลีเนื่องมาจากปัญหาโจรสลัดวาโกะออกปล้นสดมภ์เรือสำเภาที่แล่นในน่านน้ำญี่ปุ่น เกาหลี และจีน สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประเทศเกาหลีเป็นอย่างมาก ส่วนหนึ่งของโจรสลัดวาโกะเหล่านี้ยังเป็นกลุ่มผู้สนับสนุนราชสำนักฝ่ายใต้ที่เกาะคิวชู การปราบปรามโจรสลัดวาโกะครั้งใหญ่ในสมัยโชกุนโยชิมิทสึนั้นเป็นผลสำเร็จและเป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่ายทั้งเกาหลี จีน และญี่ปุ่นด้วย ทำให้นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับเกาหลี (อาณาจักรโคเรียและอาณาจักรโชซัน) และประเทศจีน (ราชวงศ์หมิง) โชกุนโยชิมิทสึสนับสนุนให้มีการเดินทางของคณะทูตในระดับรัฐและระดับพ่อค้าประชาชน ทำให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจญี่ปุ่นให้มีสภาพคล่องมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การจัดการบริหารประเทศด้านต่าง ๆ ของโชกุนโยชิมิทสึทางเมืองดำเนินการไปได้ด้วยดี สามารถ แก้ไขปัญหาและความไม่สงบต่าง ๆ ภายในประเทศได้อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนและเมื่อพิจารณาการเมืองของโชกุนในลำดับต่อไป สถานการณ์ทางการเมืองมีแต่ความวุ่นวายและความขัดแย้งทางอำนาจมากขึ้นและไม่มีโชกุนใดมีอิทธิพลทางการเมืองต่อบรรดาขุนนางทหารและซุโงะต่าง ๆ ได้มากเท่าโชกุนโยชิมิทสึ

บทที่ 3

เศรษฐกิจสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ

ในประวัติศาสตร์ทางเมืองของญี่ปุ่น ในตอนปลายสมัยคามูระและตอนต้นสมัยอาชิกางะ (ค.ศ. 1333-1392) เป็นช่วงที่มีสงครามเกิดขึ้นติดต่อกันอยู่เสมอ แม้กระทั่งสมัยโชกุนโยชิมิทสึผู้ที่มีอำนาจการปกครองเหนือแคว้นต่าง ๆ มากที่สุดของสมัยอาชิกางะยังคงมีสงครามหรือการกบฏเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ มักทำให้เกิดการคาดการณ์ว่า สภาพเศรษฐกิจของประเทศคงอยู่ในสถานะย่ำแย่ หากแต่ว่า สภาพเศรษฐกิจของสังคมญี่ปุ่นกลับมีพัฒนาการต่อเนื่องในทางที่ดีมาตั้งแต่สมัยคามูระแล้ว ซึ่งสามารถสังเกตได้จากผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจาก

ปัจจัยแรก คือ การได้เทคโนโลยีจากจีนที่พระและนักบวชนำมาเพื่อใช้เพาะปลูกทำการเกษตรภายในวัดและแพร่ขยายไปยังชาวบ้าน ทำให้ชาวนาชาวไร่รู้จักวิธีเพาะปลูกแบบใหม่ที่ดีกว่า เช่น การใช้คันไถขนาดใหญ่เทียมบนหลังควายเพื่อเพิ่มพื้นที่ในรอยไถ การใช้จอบและคราดจากเหล็กกล้าเพื่อให้มีความคงทนแข็งแรงมากกว่าแบบไม้ การรู้จักวิธีท่อน้ำแบบใหม่โดยใช้กังหันวิดน้ำเข้าไร่นาข้าวและนาเกลือ เป็นต้น

ปัจจัยที่สอง คือ การที่ทหารจะไม่รบกันในพื้นที่เพาะปลูก เนื่องจากวัฒนธรรมของชาวนาเมื่อทำการรบนั่นจะไม่สู้รบกันในนาข้าวหรือไร่พืชผลทางการเกษตร หากเป็นการรบครั้งใหญ่โดยที่ทั้งสองฝ่ายมีกำลังพลมาก มักจะมีการส่งสาสน์นัดการรบ ณ สมรภูมิต่างแห่งใดแห่งหนึ่งและการบุกเบิกของตระกูลทหารต่าง ๆ ในบริเวณที่ดินใหม่ ๆ ยิ่งทำให้หน้าดินถูกเปิดเหมาะสำหรับทำการเกษตรมากขึ้น ดังนั้น สภาพไร่นาของเกษตรกรในภาพรวมของญี่ปุ่นถูกกระทบกระเทือนค่อนข้างน้อยจากการสู้รบของบรรดาทหารทั้งหลาย

การพัฒนาการเกษตร

เศรษฐกิจในสมัยอาชิกางะนี้ มีลักษณะเป็นแบบเกษตรกรรม ที่ต้องพึ่งพาการเพาะปลูกและการปศุสัตว์เป็นหลัก ในขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองมีการสู้รบตลอดเวลาแต่ด้านผลผลิตทางการเกษตรกลับมีจำนวนมากพอจนเรียกได้ว่าเป็น ผลผลิตส่วนเกินทางการเกษตร ผลผลิตที่ได้เพียงพอเกินความต้องการลักษณะนี้ได้ดำเนินมาตั้งแต่ตอนกลางสมัยจนถึงปลายสมัยคามูระแล้ว เนื่องจากการเกษตรกรรมมักไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสงคราม ไม่ว่าสถานการณ์บ้านเมืองจะอยู่ในภาวะสงบสุขหรือภาวะสงครามก็ตาม และผลผลิตทางการเกษตรไม่ค่อยมีปัญหาขาดแคลน

ในสมัยอาชิกางะตอนต้นนั้น สมัยโชกุนทาเกอาอิจิและโชกุนโยชิอากิระยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตรมากนัก แต่ในสมัยโชกุนโยชิมิทสึนั้น มีการส่งเสริมด้านการเกษตรโดยการสนับสนุนของรัฐบาล เช่น มีการแจกจ่ายพันธุ์พืชที่ให้ผลดีกว่าจากเกาหลีและจีน อย่างเช่นการปลูกข้าวนั้น มีการใช้ข้าวสายพันธุ์ใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและให้ผลตอบแทนที่มากกว่าเก่า และมีการทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ควบคู่กับ

การเพาะปลูก เพื่อหมุนเวียนทรัพยากรซึ่งกันและกัน¹ เช่นการใช้เศษพืชผักเป็นอาหารให้แก่สัตว์และนำมูลสัตว์ที่ได้มาทำปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักมาใช้ในที่ดิน เพาะปลูกให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ได้ผลผลิตที่มากขึ้น ผลผลิตที่ได้นั้นมักถูกนำไปเป็นภาษีให้แก่รัฐบาลทหาร หรือผู้นำกลุ่มทหารท้องถิ่นที่ต้องการสะสมเสบียงอาหาร หรือนำไปขายแก่พ่อค้าคนกลางและเพื่อเลี้ยงชีพด้วย

รัฐบาลทหารยังมีนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ทำการเกษตรแบบใหม่ที่สามารถทุ่นแรงงานได้ ซึ่งการแจกจ่ายอุปกรณ์ เช่น คันไถ จอบ เสียมที่ทำจากเหล็กกล้าที่มีลักษณะต่างจากเดิมเหล่านี้ นอกจากนั้นยังมีการเรียกประชุมกันที่วัดโดยหัวหน้าหมู่บ้าน และพระผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับความเคารพนับถือจากชาวบ้านเพื่อแนะนำความรู้และเทคโนโลยีแบบใหม่ให้ชาวบ้านได้รับรู้และนำไปปฏิบัติได้ ประกอบกับวัฒนธรรมการรบของชามูไรจะไม่ต่อสู้กันในพื้นที่ที่เพาะปลูก จึงส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรสามารถเก็บเกี่ยวได้มากขึ้น 2-3 เท่าตัว อาทิเช่น ข้าว พืชผัก ผลไม้ ฝ้าย และปอ เป็นต้น ความต้องการสินค้าทางการเกษตรมีเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการเติบโตทางการค้าทั้งภายในประเทศที่มีสมาคมผู้ค้าขายเกิดขึ้นและมีการแข่งขันกันอย่างมา และการเปิดตลาดการค้ากับต่างประเทศอย่างเป็นทางการ จึงทำให้มีการส่งผลผลิตไปยังภายนอกประเทศมากขึ้นเป็นเหตุให้มีการผลิตมากขึ้นและการผลิตด้านการเกษตรมุ่งเน้นไปยังพืชเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาคด้วย เช่นการปลูกใบชาในแถบอุจิ (Uji) เป็นใบชาที่มีคุณภาพที่ดีที่สุดของญี่ปุ่น สินค้าที่จะนำมาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้าตามแต่ละภูมิภาคด้วย เนื่องจากในแต่ละท้องที่มีสภาพภูมิอากาศและสภาพที่ดินแตกต่างกัน² และยังไม่มีการกำหนดราคากลางของสินค้าอย่างชัดเจน พ่อค้าจะตัดสินใจจากคุณภาพของสินค้า เช่นผลไม้ที่ปลูกได้ดีในอากาศหนาวเย็นอย่าง แอปเปิ้ล พลัม จะให้ผลผลิตดีหากปลูกในพื้นที่แถบคานโตขึ้นไปทางเหนือจนถึงบริเวณฮอกไกโด แต่ผลไม้ที่มีราคาในแถบคิวชูคือ ผลไม้ที่ชอบอากาศร้อนขึ้นอย่าง แดงโม เมลลอน³ เป็นต้น

นอกจากมีการนำสินค้าการเกษตรมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินแล้วนั้น สินค้าทางการเกษตรยังถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการเสียภาษีให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย ตัวอย่างเช่น กรณีของแคว้นมิโนะ ในเขตที่ดินเซนบุ โนะ โช (Senbu no sho) เขตที่ดินหนึ่งของวัดโทไดจิ (Todaiji Temple) ที่จิโดะเป็นผู้มาเก็บภาษีและส่วย กับเกษตรกรแต่ไม่สามารถตกลงกันได้ เมื่อเกษตรกรนำฝ้ายและไหมมาส่งส่วยให้แก่ทางการ โดยอ้างถึงราคาของไหมที่เพิ่มขึ้นในราคาตลาดเพียงพอในการส่งส่วยได้ จนในที่สุดฝ้ายจิโดะต้องยินยอมให้ใช้ฝ้ายร่วมกับไหมในการส่งส่วยได้⁴

นอกจากมีการเพิ่มขึ้นของสินค้าทางการเกษตรแล้ว สินค้าทางทะเลก็สามารถเพิ่มผลผลิตมากขึ้นจากการได้เทคโนโลยีใหม่จากจีน ในด้านอุปกรณ์การจับสัตว์น้ำแบบต่าง ๆ นอกเหนือจากเบ็ด แห อวน เช่น อวนยกติดเรือ อวนคันลาก เป็นต้น วิทยาการจากจีนทำให้ญี่ปุ่นนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

¹ Mikiso Hane. (1991). *Premodern Japan : A Historical Survey*. p. 99.

² Kenneth A. Grossberg. (1981). *op. cit.* p. 67.

³ แดงญี่ปุ่นพันธุ์หนึ่ง

⁴ Kenneth A. Grossberg. (1981). *op. cit.* p. 161.

ของตนเองได้ดี นอกจากนี้ยังมีบันทึกในสมัยโชกุนโยชิมิตสึว่ามีการผลิตเกลือจากพื้นที่ที่อยู่ไกลจากทะเลได้ อยู่ที่เขตยูเกะชิม่า โนะ โช (Yugeshima no sho) โดยที่คนรู้จักการผลิตเกลือจากบ่อเกลือที่ขุดเอง โดยเลือกพื้นที่ที่มีความเค็มของดินในปริมาณมากทำเป็นบ่อเกลือที่สามารถควบคุมความเค็มของเกลือในบ่อได้ การทำบ่อเกลือนี้สามารถพัฒนาจนได้เกลือที่มีคุณภาพดีเท่าเทียมกับเกลือจากทะเลธรรมชาติ¹

การพัฒนาการเกษตรในสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิมิตสึนี้ปรากฏว่าเกษตรกรสามารถผลิตผลผลิตต่าง ๆ ได้เป็นจำนวนมากตามความต้องการของตลาด ในขณะนั้นด้านตลาดการค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเปิดการค้ากับประเทศจีนและประเทศอื่น ก่อให้เกิดการไหลบ่าของวัฒนธรรมการค้าวิถีชีวิตที่ดีของจีนเข้ามายังญี่ปุ่น โดยพ่อค้าและประชาชนชาวจีน ชาวเกาหลี และญี่ปุ่นที่มีการอพยพไปมาระหว่างกัน ทำให้ชาวญี่ปุ่นได้รับวัฒนธรรมที่เหนือกว่ามาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่แบบญี่ปุ่นได้ดี ส่งผลให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรม

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงเรื่องการเกษตรนี้ ไม่ได้ทำให้ภาพรวมทางสังคมสมัยอาชิกางะนั้น ถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง การดำเนินชีวิตของคนในสังคมระดับล่างยังคงเป็นอยู่เช่นเดิม คือ สร้างหรือผลิตเพื่อดำรงชีวิต เพื่อส่งส่วยหรือเสียภาษี และยังไม่มีการสร้างวัฒนธรรมของชนชั้นตนเองอย่างชัดเจนมากเท่ากับสมัยโทกูงาวะต่อไป

การค้าภายในประเทศ

การเกิดสมาคมอาชิฟ (ซา)

ด้านเศรษฐกิจการค้าของญี่ปุ่นมีการพัฒนาการอย่างชัดเจน ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 12 – 15 นั้น เห็นได้จากการเปลี่ยนวิธีการค้าขายที่ละเล็กละน้อยจากการแลกเปลี่ยนสินค้า (Barter System) มาเป็นการซื้อขาย ทั้งใช้เงินแบบญี่ปุ่น และเงินตราแบบจีนคือเหรียญทองแดง โดยเฉพาะสมัยโชกุนโยชิมิตสึมีการเปิดการค้ากับจีน และสนับสนุนให้มีการค้าขายทางทะเลทั้งในระดับรัฐและระดับพ่อค้า ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น มีพ่อค้าเกิดขึ้นจำนวนมากเพื่อจัดสรรสินค้าที่เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จึงทำให้ผู้ผลิตภายในประเทศต้องผลิตสินค้าทั้งประเภทสินค้าเกษตร งานหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือนหลายประเภทเป็นจำนวนมากได้รับความนิยมเช่น ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ลงเงา ดาบและหอก รวมทั้งประเภทอาหาร เช่น ข้าว เป็นต้น

เมื่อชาмуไรท้องถิ่นซึ่งอาจจะเป็นเจ้าของที่ดินเองแต่เดิม หรือเป็นซุโงะที่รัฐบาลทหารแต่งตั้งมาดูแลที่ดินเริ่มมีอำนาจและมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจในที่ดินของตนเอง จึงมีอำนาจในการจัดการบริหารภายในแคว้นหรือพื้นที่ของตนเองได้ เช่น การที่ซุโงะ อนุญาตให้มีการจัดงานวัดหรือตลาดได้ตามความต้องการของซุโงะ หรือมีสิทธิในการตั้งด่านเรียกเก็บภาษีสินค้าที่ผ่านเข้าออกในดินแดนของตนเอง² อีกทั้งชาмуไรที่มี

¹ Ibid. p. 68.

² กล่าวกันว่ามิดันเก็บค่าธรรมเนียม 380 แห่งอยู่ระหว่างเมืองเกียวโตกับปากแม่น้ำโยโดะ (Yodo River) ในโอซาก้า

ฐานะกับวัดใหญ่ที่มีอิทธิพลได้กลายเป็นผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจท้องถิ่น คือเป็นแหล่งให้กู้ยืมเงิน¹ รับจำนำสินค้า จำนองที่ดิน จะเห็นได้ว่า สภาพทางเศรษฐกิจมีการเติบโตไปถึงระดับท้องถิ่น จึงเกิดความเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่ทำอาชีพค้าขายทั้งมาจากผู้ผลิตอย่างช่างฝีมือ และผู้ขายคือพ่อค้า ซึ่งทั้งสองกลุ่มบุคคลนี้ต่างต้องปกป้องผลประโยชน์ในรายได้ของตนเองและเกื้อหนุนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ในขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองยังมีความแตกแยกแบ่งเป็นแคว้นแคว้นและแต่ละแคว้นมีการตั้งกำแพงภาษีสินค้าที่จะผ่านเข้าไปค้าขายในแคว้นนั้น ๆ ที่มีอัตราไม่เท่ากัน จึงทำให้บรรดาพ่อค้าต่าง ๆ ไม่สามารถนำสินค้าไปยังแคว้นอื่น ๆ ที่มีความต้องการในสินค้าของตนได้ ก่อให้เกิดการรวมตัวกันเรียกตนเองเป็นสมาคมอาชีพ เรียกว่า ซา เช่น กลุ่มผู้ค้าสินค้าอุปโภคบริโภค อาทิ กระดาษ เหล้าสาเก ข้าว น้ำมัน พืช เกลือ ลูกกวาด กว๋ยเตี๋ยว สิ่งของต่าง ๆ เช่นหมวกฟาง หมวกกก ประตูลี้น พัด เป็นต้น ตลอดจนไม้ท่อน สินค้าโลหะชนิดต่าง ๆ ด้วย โดยทั่วไปสมาคมซานิมีตั้งแต่ขนาดเล็กซึ่งมีสมาชิกประมาณ 2-3 คน จนถึงขนาดใหญ่มีสมาชิกถึง 50 คน โดยเฉลี่ยแล้วจะมีประมาณ 10 คน พ่อค้าหรือผู้ผลิตสินค้าต่าง ๆ เหล่านี้มักอยู่ภายใต้การคุ้มครองของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นหรือวัดที่มีอิทธิพลในท้องถิ่นนั้น ๆ อันก่อให้เกิดการพัฒนากลุ่มเป็นพ่อค้าขายส่ง พ่อค้าขายปลีก เป็นจำนวนมากในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14-15²

คำว่า "ซา" (ZA) ความหมายเดิมแปลว่า ที่นั่ง และการแสดงความชัดเจนในสถานที่ที่จองไว้³ ใช้ในพิธีการพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่งหรือตลาด หรือกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกัน จุดมุ่งหมายแรกเริ่มของซานิ ถูกนำมาใช้ในเรื่องที่เกี่ยวกับวัด เดิมกลุ่มซาประกอบด้วย คนที่เป็นฆราวาสรวมตัวกันเป็นอาสาสมัครเพื่อวัดหรือวิหาร หรือในที่ดินของขุนนางต่าง ๆ เพื่อหวังการสนับสนุนบางประการเป็นการตอบแทน กลุ่มทางสังคมเหล่านี้มีการพัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น คาบุกิ-ซา (Kabuki-za) คือกลุ่มละครการแสดงคาบุกิ กลุ่มห้าสำนักละครโน กลุ่มผู้สร้างสรรคงานศิลปะและงานฝีมืออย่างกลุ่มจิตรกร ช่างไม้ ช่างตีเหล็ก ช่างแกะสลัก ช่างเงิน ช่างดาบ ช่างย้อมสี ช่างปั้นเครื่องดินเผา และกลุ่มผู้ผลิตสิ่งทอ เป็นต้น⁴

เมื่อสามารถรวมกลุ่มคนในอาชีพเดียวกันได้แล้ว การสร้างพลังต่อรองในอาชีพของตนเองนั้นจึงทำได้ง่ายขึ้น มักจะเป็นการตั้งระบบผูกขาดในส่วนท้องถิ่นตั้งแต่การผลิต การขนส่ง โดยจะมีการจ่ายค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นที่ยอมรับในผลประโยชน์ร่วมกันได้ สมาคมอาชีพหรือซาเหล่านี้จึงได้รับการอนุญาตในการผ่านขึ้นคอนต่าง ๆ และได้รับการคุ้มครองจากทางการ รวมทั้งการยกเว้นเสียภาษีอีกด้วย เพื่อที่จะทำให้กลุ่มอาชีพของตนเองสามารถทำการค้าได้อย่างราบรื่นปลอดภัย สมาคมอาชีพหรือซากลุ่มต่าง ๆ มักไม่ได้รับผลกระทบกระเทือนจากการสู้รบของผู้ปกครองท้องถิ่นทั้งแคว้นของตนเองและแคว้นอื่น ๆ หากแต่ยังทำให้ผลผลิตและสินค้าของตนสามารถค้าขายได้ดีขึ้น เช่น กลุ่มผู้ค้าข้าว น้ำมันพืช เกลือ เหล้าสาเก ตลอดจนกลุ่มช่างตีเหล็ก (ดาบ) ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยหลักในกองทัพหากเกิดภาวะการสู้รบ

¹ กลุ่มคนที่ปล่อยเงินกู้ เรียกว่า โดโซะ (doso) เดิมหมายถึงผู้เก็บสินค้าจำนวนมาก แต่ในสมัยมุโระมาชิ หมายถึงเจ้าของโรงจำนำหรือผู้ปล่อยเงินกู้ (Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 689.)

² เพ็ญศรี กาญจนมัย (2530). เล่มเดิม. หน้า 154.

³ เล่มเดิม. หน้า 155.

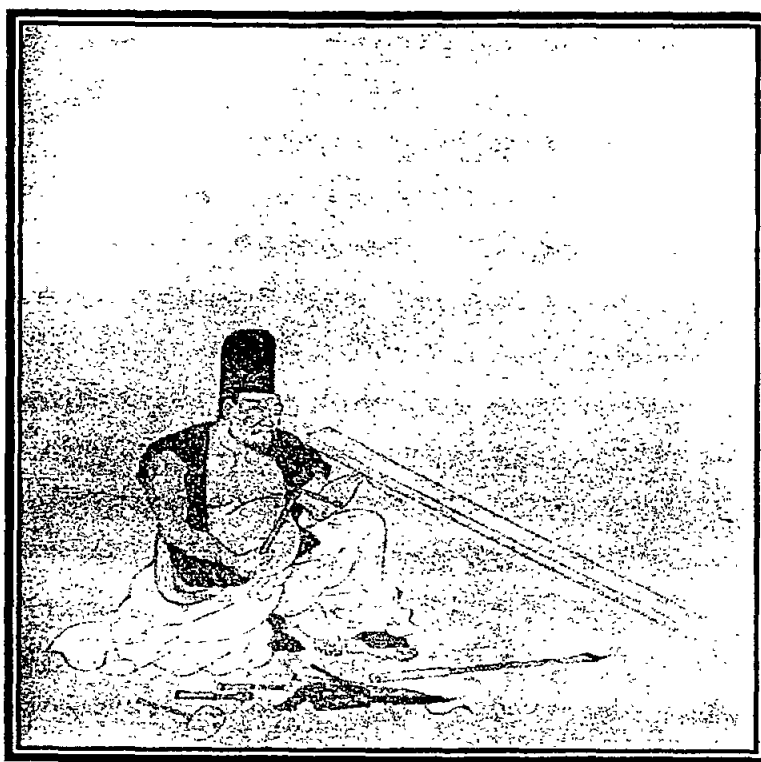
⁴ George Sansom. (1961). op. cit. p. 192.

สมัยคามะกะระกลุ่มชาวยังไม่ได้มีบทบาทชัดเจนมากนัก แต่สมัยในโชกุนโยชิมิตสึ กลุ่มชาวมืดเคิบโตและมีบทบาทมากขึ้นเนื่องจากเศรษฐกิจมีการขยายตัวทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพราะได้มีการผลักดันให้มีการค้าระหว่างประเทศ เพื่อจุดประสงค์ในการแสวงหากำไรให้แก่รัฐบาลทหาร และเมื่อมีการสถาปนาทางการทูตและการค้ากับจีนอย่างเป็นทางการ จึงเกิดสมาคมอาชีพรอหรือชาขึ้นจำนวนมาก เพื่อเป็นกลุ่มพ่อค้าและช่างฝีมือที่เป็นผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้าประเภทต่าง ๆ และนำส่งออกไปขายยังต่างประเทศ ทั้งจีนและเกาหลี มีสมาคมช่างฝีมือและพ่อค้าประเภทสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคเกิดขึ้นมากที่สุดในทุกตลาด ในแคว้นที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว จะเกิดมีการก่อตั้งสมาคมชาขึ้นทั้งในเมืองและชนเมือง นอกจากนี้จะมีกลุ่มพ่อค้าขายส่งและขายปลีกจำนวนมากอยู่ในเมืองใหญ่อย่าง เช่น เมืองเกียวโต เมืองท่าซาไก เมืองโอซาก้า รวมทั้งกลุ่มผู้ค้าสินค้าพิเศษที่มีอิทธิพลมาก อาทิเช่น กลุ่มผู้ค้าปลา กลุ่มผู้ค้าน้ำมันเตา กลุ่มผู้ค้าไม้ ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพขนาดใหญ่ที่มีอำนาจการต่อรองเป็นอย่างมาก¹ สมาคมชาบางกลุ่มอยู่ในการคุ้มครองของวัด วิหารชินโต บางกลุ่มอยู่ในความคุ้มครองของข้าราชการหรือขุนนาง²

อย่างไรก็ตาม สมาคมชาในอาชีพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยโชกุนโยชิมิตสึเป็นผลมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่มาจากการเปิดความสัมพันธ์กับต่างประเทศ จึงส่งผลให้เกิดการค้าขายทั้งในระดับรัฐและระดับพ่อค้าประชาชนโดยทั่วไป การสนับสนุนให้มีการค้าขายเพิ่มขึ้นนี้เป็นผลดีที่รัฐบาลทหารเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ซบเซาหลังจากสงครามกลางเมืองในช่วงต้นของสมัยอาชิกางะแล้ว ยังทำให้ประชาชนญี่ปุ่นมีค่าครองชีพที่ดีมากขึ้น ทุกคนมีงานทำ พื้นที่ภาคการเกษตรได้ถูกนำมาใช้เป็นประโยชน์และเกิดผลผลิตจนสามารถส่งภาษีทั้งในรูปแบบของเงิน และผลิตผลทางการเกษตร อันเป็นรายได้หลักที่สำคัญของรัฐบาลทหารมูโรมาชิ

¹ George Sansom. (1961). *op. cit.* p. 193.

² เพ็ญศรี กาญจนมัย (2530). เล่มเดิม. หน้า 154.

ภาพประกอบ 10 ภาพวาดช่างไม้สมัยมูโรมาชิ
ไม่ปรากฏชื่อผู้วาด ปัจจุบันภาพวาดอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานศิลปะ ฟอกก์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด
(Fogg Art Museum of Harvard University)
ที่มา : Kenneth A. Grossberg. (1981). *op. cit.* p. 69.

การพัฒนาระบบเงินตรา

การใช้วัตถุเพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือซื้อขายสินค้า ซึ่งแต่เดิมนั้นญี่ปุ่นมีการทำเหรียญทองแดงขึ้นใช้สมัยนาราคอนตัน ในค.ศ. 708 แต่ประชาชนไม่นิยมใช้ มักจะทำการแลกเปลี่ยนมากกว่าการใช้เหรียญ¹ และต่อมาทางการญี่ปุ่นมีการผลิตเหรียญขึ้นอีกหลายครั้ง แต่ยังคงไม่เป็นที่นิยมมากนัก และได้หยุดผลิตเหรียญในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 10 จากนั้นอีกไม่นาน ได้เกิดมีการใช้เงินโลหะผสมอย่างแพร่หลายในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 12 มีการกล่าวถึงความเจริญของธุรกิจเงินตรา จากบันทึกเฮียะคุเรนโช (Hyukurenscho) เมื่อค.ศ. 1179 ว่า มีกระแสคลังเหรียญทองแดง เกิดขึ้นทั่วแผ่นดินในสมัยนี้ เรียกว่า โรคคังเงินทองแดง และกล่าวถึงความเสื่อมถอยของรัฐบาลทหารในเวลานั้นว่ามาจากการเป็นหนี้ด้วยเงินเหล่านี้²

ในขณะนั้นราชสำนักหรือรัฐบาลทหารจึงได้ออกกฎหมาย เรียกว่ากฎหมายเงินตรา ค.ศ. 1226 เพื่อเป็นข้อบังคับให้ต่อต้านการใช้เงินทองแดงจากจีน ซึ่งมีการนำเข้ามาอย่างอิสระ เพราะทำให้ระบบเศรษฐกิจเดิมของญี่ปุ่นถูกแทรกแซงโดยเงินทองแดง การซื้อขายและการควบคุมหนี้สินจึงเปลี่ยนไปจากเดิม ที่ใช้การแลกเปลี่ยนหรือการใช้เงินเรียว (Ryo) แบบญี่ปุ่นเป็นสื่อกลางในการซื้อขายและชำระหนี้สิน เมื่อมีเงินทองแดงเข้ามาในสังคมญี่ปุ่น เงินเรียวจึงแทบไม่มีค่า เมื่อมีการใช้เงินทองแดงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลทหารคามาคูระในขณะนั้นจึงต้องปรับเปลี่ยนมายอมรับการใช้ระบบเงินตรา ค.ศ. 1261 ซึ่งปรากฏว่า รัฐบาลทหารคามาคูระได้ส่งทองคำไปยังจีนเพื่อขอซื้อเหรียญทองแดงจำนวนมหาศาลเพราะความต้องการในการใช้เงินทองแดงที่เพิ่มขึ้น

เมื่อการติดต่อกับการค้ากับจีนหยุดชะงักในสมัยราชวงศ์หยวนเป็นผลให้ค่าเงินทองแดงตกต่ำลง จนกระทั่งสมัยจักรพรรดิหงอู่ เกิดมีความต้องการเงินทองแดงจำนวนมากจากจีนของประเทศต่าง ๆ ทั้งเกาหลี ญีว๊ก และญี่ปุ่น ประกอบกับสถานการณ์การเงินภายในของจีนในระยะเริ่มต้นราชวงศ์หมิงนั้นเกิดภาวะเงินเฟ้อ จักรพรรดิหงอู่ต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการจัดตั้งโรงกษาปณ์ในทุกมณฑล โดยเริ่มจากเมืองหลวงนานจิง เพื่อผลิตเหรียญมาใช้แทนธนบัตร³ แต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการเพราะเงินทองแดงที่ผลิตได้นั้น ถูกส่งออกไปยังต่างประเทศเป็นจำนวนมาก จนทำให้จักรพรรดิหงอู่ต้องสั่งห้ามการส่งเงินทองแดงออกนอกประเทศอย่างเด็ดขาดและสั่งให้มีการพิมพ์ธนบัตรแบบใหม่ขึ้นในค.ศ. 1374 ซึ่งมีลักษณะเป็นตั๋วแลกเงินเพื่อความสะดวกแก่การพกพา แต่การนำเอาธนบัตรมาใช้ไม่เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากการซื้อขายเงินทองแดงนี้ยังคงดำเนินอยู่โดยคนระดับขุนนาง พ่อค้าและประชาชนโดยทั่วไป⁴

ในสมัยโชกุนโยชิมิทสึ เงินทองแดงเป็นหนึ่งในสินค้าหลักที่นำเข้าจากจีน เพราะมีส่วนสำคัญในการเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนทางธุรกิจภายในประเทศและใช้ซื้อขายภายนอกประเทศทั้งกับจีน เกาหลี และ

¹ เพ็ญศรี กาญจนมัย (2530). เล่มเดิม. หน้า 82.

² George Sansom. (1961). op. cit. p. 184.

³ พระองค์เกรงว่าจะเกิดภาวะขาดแคลนทองแดงและส่งผลให้โลหะชนิดอื่น ๆ เช่น เหล็ก เงิน ตะกั่ว จะมีราคาสูงขึ้น และยังทรงเกรงว่าเงินทองแดงที่ถูกส่งออกไปนั้นจะถูกกระดมเป็นเงินทุนของพวกที่คิดก่อการกบฏ

⁴ George Sansom. (1961). op. cit. p. 185.

วิวาทได้ด้วย เป็นเหตุให้พ่อค้าและประชาชนนำเงินทองแดงนี้มาใช้กันอย่างกว้างขวาง มีผลทำให้เศรษฐกิจในสมัยโชกุนโยชิมิทสึนี้มีสภาพคล่องทั้งการค้าขายภายในประเทศและการค้าต่างประเทศและส่งผลให้ระบบการใช้เงินตราในการแลกเปลี่ยนเข้ามามีบทบาทอย่างมากในสังคม

การนำเข้าเงินเหรียญทองแดงมีมาอย่างต่อเนื่องจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15 และจากการที่เงินเหรียญทองแดงมีบทบาทสำคัญในการแลกเปลี่ยน จึงมีการจัดแบ่งระดับเปรียบเทียบค่าความบริสุทธิ์ของเหรียญเป็นสามระดับคือ เหรียญเกรดดี เหรียญเกรดปานกลาง และเหรียญเกรดต่ำ¹ หลักการกำหนดค่าของเหรียญเรียกว่า เอริเซนอิ (erizeni) หมายถึงการจัดระดับของเหรียญ² ดังนั้น การใช้เงินทองแดงจึงส่งผลกระทบต่อระบบเงินตราภายในญี่ปุ่นซึ่งเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในสมัยมุโรมาชิตอนต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยโชกุนโยชิมิทสึที่ส่งเสริมด้านการค้าขายกับประเทศจีน เงินทองแดงจึงเป็นสินค้านำเข้าที่สำคัญต่อเศรษฐกิจภายในและภายนอกของญี่ปุ่น เงินทองแดงสามารถใช้แทนที่เงินเรียบบแบบเดิมของญี่ปุ่น มีค่าและสามารถนำมาซื้อขายและชำระหนี้ได้ การใช้เงินทองแดงในสมัยมุโรมาชิจึงแตกต่างไปจากการใช้เงินทองแดงในสมัยคามากุระเนื่องจากมีองค์ประกอบส่งเสริมได้แก่

ประการแรก สภาพการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศญี่ปุ่น สมัยคามากุระนั้น ความมั่นคงทางการเมืองเปลี่ยนจากสถาบันจักรพรรดิมาที่รัฐบาลทหาร ซึ่งเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นที่มีทหารเป็นผู้ปกครองประเทศสูงสุด การใช้เงินทองแดงในขณะนั้นเป็นที่นิยมกันในหมู่พระ นักบวช และพ่อค้าที่มีการเดินทางไปยังจีน และประชาชนในเมืองใหญ่เท่านั้น เมื่อเริ่มมีการใช้เงินทองแดงอย่างแพร่หลายมากขึ้น กลับถูกสั่งห้ามโดยรัฐบาลทหารในระยะแรก ต่อมาเมื่อรัฐบาลทหารสั่งเงินทองแดงเข้ามาจากจีนเองเพื่อให้ใช้ในประเทศ กลับไม่ได้ความนิยมจากประชาชนญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ เพราะประชาชนไม่มั่นใจในการใช้เงินที่ต่างไปจากเดิมแล้ว การใช้เงินทองแดงจึงชะงักงัน ดังนั้น การแลกเปลี่ยน ซื้อขาย การชำระหนี้สิน ตลอดจนการทำธุรกรรมทั้งหลายด้วยเงินตราทั้งสองประเภทคือเงินทองแดงของจีนและเงินเรียบของญี่ปุ่นจึงไม่สามารถแทนมูลค่ากันได้ทั้งหมด ทำให้การค้าและการทางเศรษฐกิจหยุดชะงักอยู่เสมอ ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น รัฐบาลทหารไม่มีความความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้การนำเข้าเงินทองแดงจากจีนจึงถูกระงับไปในช่วงเหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นต่อสู้กับพวกมองโกลทั้งสองครั้ง แต่ในสมัย โชกุนโยชิมิทสึนั้น ญี่ปุ่นมีสัมพันธภาพทางการทูตและการค้าต่อจีนเป็นอย่างดี การค้าของคณะทูตที่มีทั้งพระ นักบวช พ่อค้า ได้รับความสะดวกจากบรรดาขุนนางเจ้าของเรือสำเภามีส่วนได้ส่วนเสียในการเดินเรือสำเภายุ่นๆ การนำเข้าเงินทองแดงของจีนในสมัยนี้จึงเป็นไปได้ด้วยดีโดยระดับผู้ปกครองลงมาถึงระดับประชาชน สังคมญี่ปุ่นที่คุ้นเคยกับการใช้เงินทองแดงมาตั้งแต่สมัยคามากุระจึงสามารถยอมรับการใช้เงินทองแดงได้อย่างง่ายดาย อีกทั้งยังนำเงินทองแดงเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนหรือทำธุรกรรมใด ๆ ได้ดีเหมือนเป็นเงินเรียบของญี่ปุ่นเอง

¹ เหรียญเกรดต่ำมักเป็นเหรียญที่ทำปลอมขึ้นเองในญี่ปุ่น

² W.Scott Morton. (1994). Japan : Its History and Culture. p. 185.

ประการที่สอง สภาพการค้าทางทะเลของญี่ปุ่น การใช้เงินทองแดงในสมัยคามะกุระนั้น มาจากการที่ญี่ปุ่นมีการติดต่อกับจีนอยู่บ้างแต่จะเป็นไปในลักษณะการเดินทางเพื่อศึกษาธรรมะของพระ นักบวช และการติดต่อค้าขายของพ่อค้าจำนวนไม่มากนัก และไม่ได้เดินทางเพื่อค้าขายแสวงหากำไรมากเท่าสมัยมุโระมาชิ แต่การเดินทางไปยังจีนในสมัยคามะกุระของนักบวชและพ่อค้า มักจะนำเอาวัฒนธรรมที่ดีกว่าจากจีนกลับมาด้วย เพื่อนำมาประยุกต์เข้าเป็นแบบฉบับของญี่ปุ่นด้วย เช่น วัฒนธรรมการชงชา การเขียนภาพ การคิดลายมือ การสวดมนต์ทำวัตรแบบเคร่งครัดตามวิถีเซน วัฒนธรรมทางศิลปะต่าง ๆ รวมทั้งการใช้เงินทองแดงจากจีน ซึ่งแต่เดิมนั้น นักบวชญี่ปุ่นที่เพิ่งเดินทางกลับจากจีนจะเป็นผู้นำเหรียญทองแดงนี้มาแลกกับพ่อค้าญี่ปุ่น และพ่อค้าญี่ปุ่นมักจะไม่นิยมใช้เงินตราจีน นักบวช ผู้รับใช้พระศาสนา เมื่อพ่อค้ารับแลกเหรียญเงินตรานี้มากขึ้น จึงทำให้เงินทองแดงแพร่หลายในขณะหนึ่ง

ในสมัยโชกุนโยชิมิทสึ การเดินทางเพื่อการทูตและการค้า ดำเนินไปอย่างเป็นทางการ พ่อค้าสามารถเดินทางไปนอกประเทศได้โดยสะดวก มีคณะเดินทางจำนวนมากของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นที่มีเรือสำเภา พ่อค้าญี่ปุ่นจึงสามารถค้าขายได้กำไรมหาศาลจากจีน การค้าที่เกิดขึ้นในแผ่นดินจีนย่อมมีการใช้เงินจีนเป็นมูลค่าสำคัญทั้งเงินทองแดงและธนบัตร พ่อค้าญี่ปุ่นตระหนักดีว่าเงินทองแดงที่ได้จากจีนนั้นย่อมมีค่ามากเมื่อนำไปใช้ในญี่ปุ่น เมื่อพ่อค้าจำนวนมากเดินทางกลับมาและนำเงินทองแดงมาใช้แลกเปลี่ยนซื้อขายระหว่างพ่อค้าด้วยกัน การใช้จ่ายด้วยเงินทองแดงจึงขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปในทุกชนชั้น ทั้งขุนนาง ทหาร ขุนนางราชสำนัก พ่อค้า ประชาชน ชาวนาและช่างฝีมือและอาชีพอื่น ๆ ด้วย

ดังนั้น การใช้เงินทองแดงในสมัยอาชิกางะได้รับความนิยมแพร่หลายต่างจากสมัยคามะกุระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยโชกุนโยชิมิทสึที่มีการส่งเสริมเรื่องการค้าทางทะเลกับจีนด้วยแล้ว ยิ่งทำให้การใช้เงินทองแดงกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งในสังคมญี่ปุ่นสมัยกลางนี้

การพัฒนาการระบบการเก็บภาษี

ตั้งแต่สมัยเฮอัน ญี่ปุ่นเริ่มมีการใช้ระบบภาษี หลังจากการปฏิรูปไทกะ รัฐบาลได้มีการขยายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางออกไปทั่วประเทศรวมทั้งมีการจัดระเบียบกรรมสิทธิ์ที่ดิน และเลียนแบบระบบภาษีจากจีนในสมัยราชวงศ์ถัง (Tang Dynasty ค.ศ.618-907) โดยที่รัฐบาลได้มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎรทุกคนครอบครอง มีการจดทะเบียนตามรายละเอียดของอายุและฐานะตำแหน่งของแต่ละคนภายในบ้านตลอดจนการใช้ที่ดินในแต่ละผืน พร้อมทั้งกำหนดให้มีการเสียภาษีตามจำนวนคน โดยที่รัฐบาลคาดหวังที่จะหารายได้ให้รัฐจากผลผลิตผลการเกษตรและแรงงานเป็นหลัก¹

ในสมัยอาชิกางะตอนต้นนั้น สภาพเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยโชกุนทาเกะอูจิ ได้มีการจัดสรรและแบ่งปันที่ดินเพื่อการตอบแทนแก่ผู้ที่ยอมจงรักภักดี รวมทั้งมีการจัดระเบียบที่ดินใหม่เพื่อส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกอีกครั้งหลังจากที่บ้านเมืองประสบกับภาวะสงครามมาหลายปีติดต่อกัน จนถึง

¹ เพ็ญศรี กาญจนมัย. (2530). เล่มเดิม. หน้า 81.

สมัยโชกุนโยชิมิตสึ รายได้ของรัฐบาลคือ ภาษีที่เก็บจากการค้า ที่ดิน รวมทั้งผลผลิตทางการเกษตร และผู้มีสิทธิเรียกเก็บภาษีแทนรัฐบาลได้ในขณะนั้นคือ ชูโงะ ดังนั้น อำนาจของชูโงะในสมัยนี้คือการเป็นเจ้าหน้าที่บริหารระดับกลางที่ไปประจำแคว้นหรือท้องที่ต่าง ๆ ชูโงะในสมัยอาชิกางะนี้สามารถเป็นผู้แต่งตั้งจิโตะหรือผู้พิทักษ์ดูแลความสงบได้ หน้าที่ของชูโงะในสมัยโชกุนโยชิมิตสึอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าสมัยคามะกุระมาก กล่าวคือเป็นเสมือนผู้ว่าการแคว้นที่มีอำนาจถูกต้องตามกฎหมายในการยึดหรือแจกจ่ายที่ดิน ตลอดจนการเก็บภาษีต่าง ๆ จากเจ้าของที่ดิน ซึ่งมีสถานะเหมือนรัฐย่อยต่าง ๆ ประกอบรวมกัน โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เกียวโต ภาษีที่ได้จากแคว้นต่าง ๆ นั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของรัฐบาลอาชิกางะเป็นอย่างมาก

นอกจากนั้น ยังมีการจ่ายภาษีเป็นเงิน เพื่อชดเชยแรงงานหรือผลผลิต ซึ่งการจ่ายภาษีเป็นเงินนั้น มักจะถูกเรียกเก็บเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายพิเศษของราชสำนักหรือหน่วยงานท้องถิ่นซึ่งการเก็บภาษีนี้เรียกว่า "อิกโคกุ เฮเออิคิน โนะ ยาคุ (ikkoku heeikin no yaku)" หรือ ภาษีอากรที่มีสิทธิในการกำหนดเรียกเก็บเหนือภาษีในแคว้นทั้งหมด โดยทุกแคว้นจะมีการจัดเก็บภาษีเพื่อ 3 จุดประสงค์หลักคือ

ภาษีกลุ่มที่ 1 เรียกว่า ภาษีหลวง ใช้สำหรับการฟื้นฟูบูรณะวิหารหลวงที่อิเซ (Ise) พระราชวังของพระราชวงศ์ ใช้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในพิธีการและงานเลี้ยงในโอกาสต่าง ๆ เช่น พิธีสดำตำแหน่งหรือรับตำแหน่งของจักรพรรดิ

ภาษีกลุ่มที่ 2 ใช้เพื่อจุดประสงค์ในการซ่อมแซมหรือสร้างวัด วิหาร อารามอื่นๆ นอกเหนือจากที่อิเซ

ภาษีกลุ่มที่ 3 ใช้เป็นค่าใช้จ่ายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในแคว้นนั้น ๆ ใช้จ่ายในท้องที่ของตนเอง¹

การเรียกเก็บภาษีต่าง ๆ จะคำนวณเก็บจากจำนวนบุคคลในที่ดินมากกว่าจำนวนขนาดที่ดินที่มีอยู่ในการครอบครอง ซึ่งก่อให้เกิดการเก็บภาษีที่ไม่ยุติธรรม นำไปสู่การเล่นพวกพ้องตลอดจนการคอร์รัปชันในหมู่พวกพ้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลทหารจะมีการเกื้อหนุนชูโงะที่มีความสัมพันธ์เป็นตระกูลเครือญาติอย่างมาก การเก็บภาษีจึงดำเนินไปอย่างตามอำเภอใจของชูโงะ ในการเก็บภาษีของทางการมักเรียกเก็บเป็นสองประเภทที่สำคัญคือ ประเภทแรก เรียกเก็บเป็นข้าว เรียกว่า ไม (mai) ประเภทที่สอง เรียกเก็บเป็นเงิน เรียกว่าเซน (sen) โดยจะมีการเรียกเก็บตามแต่ละอัตราส่วนต่อจำนวนที่ดินที่ถือครองอยู่เรียกว่า ทัน (tan)² จึงมีการเรียกภาษีข้าวในที่ดินว่า ทันไม (tanmai) และภาษีเงินจากที่ดินว่า ทันเซน (tansen)

สำหรับภาษีข้าวทันไม (tanmai) ในสมัยมินาโมโตะ โยริโตโมะ นั้นได้มีการจัดตั้งหน่วยจัดเก็บภาษีข้าวเรียกว่า เฮียวโร-ไม (hyoro-mai) ซึ่งในสมัยคามะกุระนั้นมีการเรียกเก็บ 3 โช (sho) ต่อ 1 ทัน (tan) หรือประมาณร้อยละสามของผลผลิตที่เก็บเกี่ยวประจำปี ซึ่งจะต้องถูกส่งเป็นภาษีให้แก่รัฐ ต่อมาในสมัยโชกุนทาเกอูจิได้จัดให้มีการตั้ง หน่วยเสียบงกองทัพบก เรียกว่า เฮียวโร-เรียวโช (hyoro-ryosho) เพื่อดูแลจัดสรรภาษีข้าวที่เรียกเก็บไว้สำรองเป็นเสบียงในกองทัพ เพราะโชกุนทาเกอูจิต้องการเตรียมความพร้อมใน

¹ Peter Judd Amesen. (1979). op. cit. p 160.

² หนึ่งทัน เท่ากับ ไกล่เพียง 1/3 เอเคอร์ (Ibid. p. 161.)

สงครามอยู่เสมอ และในสมัยโชกุนโยชิมิตสึได้มีการพัฒนาระบบการเก็บภาษีข้าวที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น โดยให้ใช้ “ระบบส่วนแบ่งกองทัพ (Military's share)” เป็นการจัดเก็บผลผลิตข้าวรวมถึงพืชผลทางการเกษตรทั่วประเทศประจำปี เพื่อใช้เป็นเสบียงอาหารที่แจกจ่ายให้แก่ทหารในกองทัพ และหน้าที่หลักในการจัดเก็บภาษีส่วนแบ่งกองทัพนี้คือชูโงะ¹ จึงกล่าวได้ว่า หน่วยเสบียงกองทัพและระบบส่วนแบ่งกองทัพในสมัยอาชิกางะนี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อแบ่งปันภาษีในแผ่นดินนำมาใช้ในกองทัพหรือรัฐบาลทหารโดยเฉพาะ และเป็นการจัดการอย่างเป็นทางการนอกเหนือไปจากการนำไปใช้เพื่อราชสำนักจักรพรรดิและเพื่อทำนุบำรุงพุทธศาสนาอย่างสมัยคามากุระ

ภาษีเงินหรือการจ่ายเงินเสียภาษีที่เรียกว่า ทันเซน (tansen) จะถูกเรียกเก็บจากที่ดินในครอบครองหรือมักเรียกว่า ภาษีที่ดิน เป็นภาษีที่ถูกกำหนดจากจักรพรรดิหรืออิน (In) คือจักรพรรดิที่เกษียณแล้ว เพื่อระดมเงินภาษีนี้ใช้จ่ายเกี่ยวกับพระราชพิธีและการสร้างศาสนสถานเป็นหลัก การเรียกเก็บภาษีของจักรพรรดิได้รับการสนับสนุนจากอะโจกัน (Dajokan) หรือสภาแห่งรัฐที่จักรพรรดิเป็นผู้จัดตั้งในสมัยคามากุระ สภาแห่งรัฐ (อะโจกัน) จะออกคำสั่งไปยังรัฐบาลท้องถิ่นทั้งหลายให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นขณะนั้นคือ จิโตะและชูโงะเป็นผู้เรียกเก็บภาษีในท้องถิ่น แต่ถ้าหากมีการเรียกเก็บภาษีทันเซนเพื่อใช้ในกิจการของวิหารหลวง อิเซะ (Ise Shrine) จะมีคณะเจ้าหน้าที่พิเศษภายใต้การควบคุมโดยตรงจากราชสำนักถูกส่งออกไปยังแคว้นที่ต้องการจะเรียกเก็บภาษี² ดังนั้นในสมัยคามากุระ ราชสำนักสามารถเรียกร้องให้รัฐบาลส่งการไปยังชูโงะที่อยู่ในพื้นที่จริงมากกว่าจิโตะเป็นผู้เก็บภาษีทันเซน ภาษีทันเซนของราชสำนักเรียกเก็บเพื่อใช้จ่ายในจุดประสงค์ที่สำคัญคือ จุดประสงค์แรก เพื่อใช้ในพิธีครองราชย์ของจักรพรรดิ จุดประสงค์ที่สองเพื่อใช้ในพิธีสละราชย์ของจักรพรรดิ จุดประสงค์ที่สาม เพื่อใช้ในการสร้างพระราชวัง วัด และวิหารขนาดใหญ่ ดังนั้นราชสำนักจึงมีอิสระในการขอเรียกเก็บภาษีทันเซนผ่านทางรัฐบาลทหารและชูโงะ³

การเรียกเก็บภาษีที่ดินจะเกี่ยวข้องกับการจัดสรรที่ดินเพื่อให้ประชาชนทำกินแต่ประชาชนไม่มีสิทธิในผืนที่ดินนั้นเรียกว่า โชเอน การขึ้นทะเบียนที่ดินจะมีการบันทึกอยู่ในโอตะบูมิ (Otabumi)⁴ เป็นการบันทึกขนาดของที่ดินข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับเจ้าของที่ดินในแต่ละแคว้นและเพื่อใช้ในการแบ่งสรรการจ่ายภาษีของแต่ละรายบุคคลด้วย การขึ้นทะเบียนที่ดินโอตะบูมิจึงมีการสำรวจและจัดทำข้อมูลครั้งใหญ่สองครั้งคือในสมัยคามากุระตอนต้นและสมัยมุโรมาชิตอนต้น⁵ ซึ่งในสมัยคามากุระตอนกลางถึงตอนปลายนั้น การขึ้นทะเบียนที่ดินโอตะบูมิ มีความเกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและพื้นที่ดินที่เป็นที่แห้งแล้งมากกว่าจะเป็นพื้นที่นาข้าวหรือพื้นที่การเกษตร ซึ่งที่ดินในบัญชีโอตะบูมิมักจะถูกยกเว้นการเสียภาษีที่ดิน (ทันเซน) ด้วยเหตุที่ประเทศมีหลายแคว้นแคว้นจึงมีความลำบากในการสำรวจที่ดินอย่างชัดเจนว่าแห่งใดเป็นพื้นที่แห้งแล้งแห่งใดเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ของแต่ละแคว้น ทำให้ขาดความชัดเจนในจำนวนพื้นที่ที่สามารถเรียกเก็บภาษีได้จึง

¹ Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 198.

² Peter Judd Arnesen. (1979). op. cit. p 163.

³ Kozo Yamamura. editor. (1990). loc.cit.

⁴ บางครั้งมีการเรียกว่า ซูเดนโช (zudencho)

⁵ Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 96.

ส่งผลต่อรายได้ของราชสำนักและรัฐบาลทหารโฮโจเป็นอย่างมาก จนกระทั่งค.ศ. 1229 ราชสำนักประกาศว่าจะเก็บภาษี ที่ดินในทุกโซ เพราะขณะนั้นมีที่ดินที่เพาะปลูกได้มากกว่าในบัญชีรายชื่อที่ดินโตะบูมิ

ในสมัยโชกุนอาชิกางะ ทากาอูจิได้สั่งให้ทำบัญชีที่ดินโตะบูมิขึ้นใหม่อีกครั้ง เพราะโชกุนให้ความสำคัญแก่ภาษีที่ดินเป็นอย่างมาก เนื่องจากภาษีชนิดนี้เป็นรายได้หลักของรัฐบาลทหาร และโชกุนโยชิมีทสึได้ประกาศให้เสียภาษีทันเซนทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นที่ดินเพื่อจุดประสงค์ใดก็ตาม และจะถูกรวบรวมไว้ในบัญชีโตะบูมิ นอกจากนี้ที่ดินประเภทที่เรียกว่าโคเดน (koden) คือพื้นที่นาข้าวสาธารณะ¹ ไม่ว่าจะอยู่ในโซเอนใด ๆ ก็ตาม จะต้องจ่ายภาษีพิเศษที่เรียกว่า ภาษีสาธารณะ เป็นภาษีที่เรียกเก็บอย่างแรงถ้วนให้แก่ราชสำนักหรือรัฐบาลท้องถิ่น โดยเรียกเก็บเป็นอัตราส่วนผลผลิตต่อพื้นที่เพาะปลูกนั้น ผู้ที่เสียภาษีนี้นี้คือเกษตรกรที่เช่าที่ดินหรือผู้ที่ให้ชาวไร่ชาวนาเช่าที่ดินอีกต่อหนึ่ง²

เมื่อสิ้นสุดยุคนัมโบกุโช (Nambobucho War ค.ศ. 1333-1392) ราชสำนักสูญเสียอำนาจการควบคุมการจัดเก็บภาษีทันเซน รัฐบาลทหารของโชกุนโยชิมีทสึจึงเป็นผู้ควบคุมการจัดเก็บภาษีเอง แต่ในขณะนั้นการจัดเก็บภาษีประสบปัญหามากเนื่องจากสายสัมพันธ์ของรัฐบาลทหารกับบรรดาซุโงะในท้องถิ่น ไม่นั่นแต่พื้นที่มากเท่ากับสมัยคามกุระ อีกทั้งยังมี จิโตะ และโกะเคนิน ที่ดูแลพื้นที่ในท้องถิ่น มีอิทธิพลเหนือชาวบ้านและยังสามารถเรียกเก็บภาษีท้องถิ่นได้ เมื่อเกิดภาวะข้าวยากหมากแพงในท้องถิ่น รัฐบาลทหารจึงต้องเพิ่มอำนาจให้แก่ซุโงะในการเรียกเก็บภาษี โดยที่สามารถมีอำนาจจัดการในพื้นที่ เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินได้ ซึ่งซุโงะมักจะถูกโจมตีหรือคัดค้านจากเหล่าเจ้าของที่ดินเมื่อเข้าไปเก็บภาษีที่ดิน เหมือนเป็นการรุกรานสิทธิในที่ดินและเรียกเก็บภาษีข้าวยากหมากแพงกับรัฐบาล

นอกจากนั้น รัฐบาลทหารยังต้องการบังคับให้ซุโงะแสดงความจงรักภักดีโดยการหารายได้ส่งให้แก่รัฐบาลทหาร ๆ จึงออกกฎหมายการเก็บภาษี ฮันเซ (hanzei)³ คือการให้สิทธิในการจัดสรรภาษีแก่ซุโงะในการเรียกเก็บภาษีจากเจ้าของที่ดิน แบ่งกึ่งหนึ่งให้แก่ซุโงะและอีกกึ่งหนึ่งให้เจ้าของที่ดินนั้น ๆ ส่งแก่รัฐบาลทหารตามที่เรียกเก็บ ปรากฏว่าการเรียกเก็บภาษีฮันเซของซุโงะนั้น ไม่ได้หมายถึงเฉพาะภาษีที่เป็นเงินหรือผลผลิตทางการเกษตรเท่านั้น แต่ซุโงะยังมีการยึดที่ดินจากเจ้าของที่ดินมาครึ่งหนึ่งจนถึงการยึดที่ดินทั้งหมดของพื้นที่เป็นของตนเองโดยอ้างว่าเป็นสิทธิจากภาษีฮันเซที่รัฐบาลทหารสั่งการให้ซุโงะเรียกเก็บได้

ในเวลาเดียวกันนี้ รัฐบาลทหารเข้าใจดีว่าอำนาจของซุโงะมีมากขึ้นและสามารถเรียกเก็บผลผลิตและรายได้ได้เป็นจำนวนมาก รัฐบาลทหารจึงมีการเรียกเก็บภาษีของซุโงะตามวาระโอกาสต่าง ๆ และเรียก

¹ โคเดน (koden) คือนาข้าวสาธารณะที่ต้องจ่ายผลผลิตที่ได้ให้แก่รัฐบาลกลางไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลท้องถิ่น (Kozo Yamamura, editor. (1990). op. cit. p. 693.)

² มีที่ดินอีกประเภทหนึ่งเรียกว่าที่ดิน อากิชิ (Akichi) หมายถึงที่ดินที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้จับจอง อาจจะเป็นที่ดินของพวกข้าราชสำนักที่อพยพออกจากเมืองไปพร้อมกับจักรพรรดิโกะไดโงะในช่วงค.ศ. 1335- 1336 ที่ดินเหล่านี้ถูกยึดครองโดยกลุ่มทหารตระกูลอาชิกางะและตระกูลเคียวอูจิเพื่อใช้ประโยชน์ในการตั้งค่ายในเวลานั้น (John W.Hall: & Jeffrey P.Mass. editors. (1994). Medieval Japan : Essay in Institutional History. p. 202.

³ คำว่า ฮัน (han) หมายถึงครึ่ง คำว่า เซ (zei) หมายถึง ภาษี แปลโดยรวมว่า ภาษีกึ่งหนึ่งหรือภาษีหารครึ่ง (Half share-hanzei) (พรณี ฉัตรพลรักษ์; และปริยา อิงคากิรมย์ โสริเอะ. (2532). เล่มเดิม. หน้า 26.)

เก็บในจำนวนไม่แน่นอนตายตัว หากชูโงะที่มีรายได้มากจะถูกเรียกเก็บมากขึ้นเช่นเดียวกัน ภาษีของชูโงะนี้ เรียกว่า ภาษีชูโงะ ชูเซน (Shugo shusen)

สำหรับที่ดินของกลุ่มเชื้อพระวงศ์ ขุนนางราชสำนัก ก็ถูกเรียกเก็บภาษีอันแซด้วยเช่นกัน มีการประกาศเก็บภาษีอันแซของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ในค.ศ. 1368 โดยที่ดินของกลุ่มคนเหล่านี้จะได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาล หากยอมรับในเงื่อนไข ประการที่หนึ่ง คือ ที่ดินของเชื้อพระวงศ์ หัวหน้าสายตระกูลฟูจิوارهและขุนนางสายตระกูลอื่น ๆ นอกเหนือจากตระกูลเครือญาติของตระกูลอาชิกางะ จะต้องได้รับการคุ้มครองดูแลจากรัฐบาลทหาร ประการที่สอง คือ ในที่ดินเหล่านั้นจะมีจิโตะ ซึ่งรัฐบาลส่งไปดูแลให้ นั่น ผลประโยชน์ในที่ดินจะต้องถูกแบ่งครึ่งหนึ่งเป็นของจิโตะด้วย¹ ประการที่สาม คือ ที่ดินนั้น ๆ จะได้รับการคุ้มครองดูแลความปลอดภัยจากรัฐบาลทหาร²

สมัยโชกุนโยชิมิทสึได้มีการเรียบเรียงบัญชีที่ดินโตะบูมิกครั้งใหญ่ ทุกพื้นที่ถูกนำมาคิดเป็นพื้นที่ที่ทำประโยชน์ได้ทั้งสิ้น เพื่อที่รัฐบาลทหารจะสามารถคำนวณการเก็บภาษีให้ได้ตามเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีเจ้าของแต่เดิม พื้นที่สาธารณะหรือนาข้าวสาธารณะ พื้นที่ของขุนนางราชสำนัก พื้นที่ของวัดและวิหารต่าง ๆ และพื้นที่ว่างเปล่าอาภิกิที่ถูกเวนคืนเพื่อนำมาจัดสรรที่ทำกินอีกครั้ง ที่ดินต่าง ๆ เหล่านั้นล้วนอยู่ในบัญชีพื้นที่ที่ต้องเสียภาษีกันชนทั้งสิ้น

ดังนั้น การบริหารจัดการเรื่องการจัดเก็บภาษีในสมัยโชกุนโยชิมิทสึนั้น ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในเรื่องการเรียกเก็บภาษีข้าว เพื่อเป็นเสบียงอาหารในกองทัพ โดยจัดให้มีระบบส่วนแบ่งกองทัพเพื่อจัดส่งให้แก่หน่วยเสบียงกองทัพหรือเฮียวโร-เรียวโซ การจัดทำบัญชีทะเบียนที่ดินโตะบูมิกอีกครั้งเพื่อบันทึกข้อมูลที่ดินทุกประเภทและจัดให้มีการเรียกเก็บภาษีข้าว (ทันไม) ภาษีเงินหรือหรือภาษีที่ดิน (ทันเซ) และการให้สิทธิแก่บรรดาชูโงะในการเรียกเก็บภาษีอันแซ ซึ่งภาษีอันแซที่โชกุนโยชิมิทสึให้อำนาจแก่ชูโงะให้อำนาจเทียบเท่ากับผู้ว่าการแคว้นหรือเมือง โดยมีสิทธิในการยึดที่ดิน การบุกรุกในที่ดินของเจ้าของเดิม การขอมีส่วนแบ่งในผลผลิตและรายได้ในที่ดินได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้ชูโงะมีอำนาจในท้องถิ่นอย่างแท้จริง และรัฐบาลทหารจะเป็นผู้ควบคุมชูโงะอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ทำตามคำสั่งของรัฐบาลเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ภาษีอันแซเป็นอีกหนึ่งผลงานการบริหารงานปกครองของโชกุนโยชิมิทสึ ที่นำมาใช้ได้ผลมากกว่าโชกุนอื่น ๆ ในสมัยต่อไป

¹ จิโตะ สมัยอาชิกางะมีอำนาจน้อยกว่าชูโงะ จิโตะมักเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ซึ่งชูโงะจะแต่งตั้งให้ไปดูแลในท้องถิ่นในฐานะตัวแทนของชูโงะ จิโตะจึงมีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้าของที่ดินและเกษตรกรมากกว่าชูโงะ จิโตะเหล่านี้ ต่อมาถูกเรียกว่า ชูโงะ-ได คือผู้ช่วยงานของชูโงะ

² Peter Judd Amesen. (1979). op. cit. p. 55-56.

การค้ากับต่างประเทศ

ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 – 14 การเมืองภายในจีนเกิดการผลัดเปลี่ยนราชวงศ์โดยมีการสถาปนาราชวงศ์หยวนของชนเผ่ามองโกล ทำให้ญี่ปุ่นขาดความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับจีนและเกาหลี จึงเกิดการชะงักงันทางการค้า ตลอดจนการค้าทางทะเลบริเวณชายฝั่งของจีนที่มีท่าเรือสำคัญเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังการค้ากับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

ในขณะนั้น รัฐบาลทหารคามูระพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตและการค้าอย่างเป็นทางการกับราชวงศ์หยวนของจีนในระยะต้นของราชวงศ์ แต่ราชสำนักมองโกลกลับมีนโยบายทางการค้าแบบเข้มงวดมาก โดยมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับแก่ประเทศที่ต้องการค้าขายกับจีนในรูปแบบรัฐบาลการค้า ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนต้องหยุดชะงักไป โดยเฉพาะความพยายามขยายอิทธิพลของมองโกลถึงสองครั้งเพื่อให้ญี่ปุ่นยอมรับและอยู่ภายใต้อำนาจของมองโกลนั้นได้ ส่งผลให้ตระกูลโฮโจซึ่งเป็นผู้ปกครองรัฐบาลทหารคามูระประสบปัญหาภายในประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องระดมเงินทุน เสบียงอาหาร พลทหาร และทรัพยากรจำนวนมากในการป้องกันประเทศ จนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ รัฐบาลโฮโจต้องล่มสลาย เป็นเหตุให้ญี่ปุ่นไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตใด ๆ กับจีนหรือเกาหลีอีกเลยจนถึงสมัยอาชิกางะ นอกจากการค้าระดับพ่อค้าประชาชนเท่านั้น

การค้ากับต่างประเทศ : จีน

การติดต่อค้าขายกับจีน เริ่มปรากฏอีกครั้งในสมัยโชกุนอาชิกางะ ทากาอูจิ เพราะโชกุนได้ให้สิทธิ์พิเศษแก่พ่อค้าแถบฮาคาตะ (Hakata) ให้นำสินค้าที่มีค่าไปค้าขายยังจีนได้ และการค้าขายในครั้งนั้นได้สร้างกำแพงอย่างมหาศาลนับว่าการเดินทางครั้งนี้เป็นการดำเนินความสัมพันธ์ทางการค้าครั้งใหม่กับจีนอย่างไม่เป็นทางการ¹ สมัยโชกุนโยชิมิทสึ เล็งเห็นถึงความสำคัญเรื่องความสัมพันธ์ทางการทูตต่อจีนเป็นพิเศษเนื่องจากก่อนหน้านี้ ในค.ศ.1366 มีคณะทูตคณะแรกจากอาณาจักรโคเรียวเดินทางมาเรียกร้องให้ญี่ปุ่นช่วยปราบโจรสลัดวาโกะและคณะทูตโคเรียวได้อ้างว่ามาในนามของราชวงศ์หยวนของจีน ต่อมาเมื่อราชวงศ์หมิงถูกสถาปนาขึ้นในค.ศ. 1368 รัฐบาลจีนได้ส่งคณะทูตมายังญี่ปุ่นเพื่อเรียกร้องบรรณาการเพื่อเป็นแสดงการยอมรับในอำนาจของจักรพรรดิองค์ใหม่ของจีน แต่คณะทูตของโคเรียวหรือคณะทูตของราชวงศ์หมิงนั้นเดินทางมาแค่เกาะคิวชูที่มีหน่วยงานท้องถิ่นที่รับผิดชอบด้านนโยบายการต่างประเทศของญี่ปุ่นมาตั้งแต่สมัยนารา และไม่ได้มีการเดินทางมายังเมืองเกียวโต ดังนั้นถึงแม้ว่าโชกุนโยชิมิทสึจะจัดส่งคณะทูตไปเจรจาความสัมพันธ์ไมตรีกับราชสำนักหมิงของจีนถึงสองครั้งคือในค.ศ.1374 และ ค.ศ.1380 ก็ตาม แต่ถูกราชสำนักหมิงปฏิเสธคณะทูตกลับมาเนื่องจากราชสำนักจีนไม่ยอมรับว่าโชกุนโยชิมิทสึเป็นผู้ปกครองอย่างแท้จริงของญี่ปุ่น แต่กลับยอมรับในศรัทธาของเจ้าชายคาเนโยชิ แห่งราชสำนักฝ่ายใต้ที่ตั้งที่มั่นอยู่บริเวณเกาะคิวชูว่าเป็นเชื้อสายแห่งองค์จักรพรรดิซึ่งเป็นผู้ปกครองที่ถูกต้องตามกฎหมายณสมัยนั้น

เมื่อโชกุนโยชิมิทสึสามารถรวมราชสำนักฝ่ายเหนือ – ฝ่ายใต้ได้สำเร็จในค.ศ. 1392 และขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดในระบบข้าราชการพลเรือนคือตำแหน่ง ไดโจ ไดจิน (Daijo Daijin) รวมถึงการจัดพิธีสมโภช

¹ George Sansom. (1961). op. cit. p. 167.

ตราราชลัญจกรในวันที่ 16 ธันวาคม 1392 จากจักรพรรดิโกะ-คาเมยามะ (Go-Kameyama Emperor 1383-1392) แห่งราชสำนักฝ่ายใต้ แก่ตัวแทนราชสำนักฝ่ายเหนือที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหมายถึงการส่งมอบให้แก่โชกุน โยชิมีทสึที่กุมอำนาจสูงสุดในขณะนั้นนั่นเอง ภายหลังจากนั้น การดำเนินการเจรจาขอเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนของรัฐบาลทหารมูโรมาชิจึงสามารถดำเนินไปด้วยดี ประกอบกับจักรพรรดิยงเล่อ (Yunglo Emperor ค.ศ.1402-1424) ได้จัดส่งคณะทูตไปมาระหว่างจีนและญี่ปุ่นหลายครั้ง มีการมอบของขวัญบรรณาการทั้งของมีค่า ของหายาก ม้า หอก ของป่า ฯลฯ รวมถึงสินค้าที่พ่อค้าญี่ปุ่นบรรทุกไปเพื่อทำการค้าส่วนตัว เช่น อวูอย่างดาบสั้น ดาบยาว และดินปืน ซึ่งเป็นที่ต้องการของทหารจีนเพื่อใช้รองรับสถานการณ์ภายในประเทศ¹ จึงเกิดความสัมพันธ์ทางการทูตและการค้ากับจีนอย่างเป็นทางการ ซึ่งสามารถสร้างกำไรให้แก่รัฐบาลทหารมูโรมาชิได้เป็นอย่างดี²

การติดต่อการค้าทางทะเล ซึ่งจีนเรียกเส้นทางนี้ว่า เส้นทางร้อยสาย หรือที่ญี่ปุ่นเรียกว่า กันโงะโบเอกิ (Kango boeki)³ ถึงแม้ว่าญี่ปุ่นทำการติดต่อกับจีนยาวนานต่อไปอีกเกือบ 150 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1401-1549 แต่จีนเข้าใจว่าญี่ปุ่นยอมรับการเข้าร่วมเป็นอาณาจักรบริวารในเอเชียตะวันออกที่มีศูนย์กลางอยู่ที่อาณาจักรหมิงของจีน จีนจึงไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ญี่ปุ่นด้านการค้าทางทะเล ทำให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐจึงดำเนินไปอย่างจำกัด คือ มีการส่งเครื่องบรรณาการสปีตครั้ง ในขณะที่ญี่ปุ่นเองไม่ได้ใส่ใจในสถานะของการติดต่อว่าจะถูกเรียกว่าเป็นเมืองขึ้นหรือเมืองบริวาร แต่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญเรื่องการค้าขายที่ญี่ปุ่นได้กำไรมหาศาลจากการเดินเรือไปยังจีนทุกครั้ง และมักจะมีการละเมิดกฎข้อบังคับของจีนเกี่ยวกับสินค้าต้องห้ามที่ญี่ปุ่นมักจะลักลอบนำเข้าไปขาย เช่น ดาบ ดินปืน ปืนใหญ่⁴ และจากบันทึกของญี่ปุ่นได้กล่าวว่าในค.ศ. 1404 ทางการเงินอนุญาตให้เรือสินค้าญี่ปุ่น 2 ลำมาค้าขายที่จีนได้ทุกสิบ ปี แต่ในความเป็นจริงแล้วญี่ปุ่นมีเรือสำเภาไปค้าขายที่จีนอยู่เสมอเพียงแต่เป็นไปในระดับพ่อค้าและชาวเรือเท่านั้น

สินค้าที่ญี่ปุ่นนำเข้าจากจีนได้แก่ เหล็ก สิ่งทอ เครื่องถ้วยชาม ยารักษาโรค หนังสือตำรา และสินค้าฟุ่มเฟือยหรูหราเช่น รูปภาพ เครื่องประดับ สิ่งเย็บปักถักร้อย แจกัน ผ้าไหม เป็นต้น ในขณะที่ญี่ปุ่นส่งออกจำพวกวัตถุติดต่าง ๆ เช่น กำมะถัน ทองแดง ดินปืน ไม้เนื้อหอมต่าง ๆ และสินค้าฟุ่มเฟือยที่แปลกออกไปเช่น พัดและฉากญี่ปุ่น ผลิตภัณฑ์ลงเงา อวูอย่างดาบ ง้าว และหอก เป็นต้น⁵

¹ เพราะสถานการณ์ทางการเมืองภายในของจีนยังไม่หยุดนิ่งในช่วงจักรพรรดิสามพระองค์แรกที่มีการก่อการทหารอยู่เสมอ (จักรพรรดิหงอู่ (Hung-wu Emperor ค.ศ. 1368-1398) จักรพรรดิเจี้ยนเหวิน (Jianwen Emperor ค.ศ. 1398-1402) จักรพรรดิยงเล่อ (Yunglo Emperor ค.ศ. 1402-1424) }

² Kozo Yamamura, editor. (1990). *op. cit.* p. 433.

³ *Ibid.* p. 434.

⁴ เนื่องจากช่วงระยะต้นของราชวงศ์หมิงนั้น มักเกิดการรวมกลุ่มต่อต้านของพวกกบฏใหญ่บ่อยเป็นระยะ ๆ ราชสำนักหมิงจึงต้องมีการออกกฎหมายห้ามชาวจีนเดินทางออกประเทศ การสั่งห้ามการส่งออกสมผู้คนและมิให้มีการถือครองอาวุธร้ายแรงโดยเด็ดขาด

⁵ มีการบันทึกว่า มีการส่งออกดาบมากถึง 37,000 เล่ม และสินค้าญี่ปุ่นมีราคาเพิ่มขึ้น 5 – 10 เท่าของราคาเดิมเมื่อนำไปขายที่จีน (W.Scott Morton. (1994). *op. cit.* p. 185.)

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับจีนนั้น เกิดขึ้นได้เนื่องจากการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในค.ศ. 1401 ก่อให้เกิดการส่งคณะทูตไปมาระหว่างกันและกันโดยฝ่ายจีนต้องการเพียงการส่งเครื่องบรรณาการเพื่อยอมรับในอำนาจของจักรพรรดิจีนเท่านั้น ในขณะที่ญี่ปุ่นต้องการผลักดันให้เกิดการค้าขายเพื่อแสวงหากำไร เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในของญี่ปุ่นที่ประสบกับภาวะเศรษฐกิจซบเซาเนื่องจากเกิดสงครามกลางเมืองติดต่อกันหลายปี อีกทั้งญี่ปุ่นยังต้องการนำวัฒนธรรมที่เจริญกว่าในด้านต่าง ๆ จากจีนกลับมาใช้ยังญี่ปุ่นด้วย ทำให้สภาพสังคมภายในของญี่ปุ่นเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนมากกว่าสมัยอื่น

การค้ากับต่างประเทศ : เกาหลี

การค้าขายทางทะเลกับประเทศเกาหลีมีที่มาจากการที่ทางการเกาหลีขอความร่วมมือกับรัฐบาลทหารอาชิกางะในการปราบปรามโจรสลัดวาโกะที่ออกปล้นสดมภ์เรือสำเภากว่าที่เดินทางอยู่ในบริเวณน่านน้ำเกาหลี-ญี่ปุ่น จากการที่โชกุนโยชิมิตสึมินโยบายที่จะกำจัดโจรสลัดวาโกะอย่างจริงจังประกอบกับความสนใจในการค้าทางทะเลของบรรดาซุโงะของแคว้นต่าง ๆ ในเกาะคิวชูและเกาะชิชิมะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตระกูลโชะ (So Family) ที่มีความพยายามอย่างยิ่งในการเชื่อมความสัมพันธ์อันดีต่อทางการเกาหลี

ตามบันทึกของเกาหลีกล่าวถึงเหตุการณ์การรบของพวกโจรสลัดในวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1419 ว่ามีเรือโจรสลัดถึง 200 ลำบรรทุกคนกว่า 17,000 คน ทอดสมอปิดน่านน้ำของเกาะชิชิมะบริเวณเขตโอซากิ (Ozaki) หัวหน้ากลุ่มโจรสลัดคือ วาดะ ซาเอมอน ทาโร (Wada Saemon Taro) ที่เคยปล้นสดมภ์เรือและปิดน่านน้ำเกาหลีมาก่อนหน้านี้แล้ว ประกาศว่าจะยกพรรคพวกขึ้นแผ่นดินญี่ปุ่นภายใน 65 วัน วันที่ 19 กรกฎาคม ทางการเกาหลีจัดกองทัพเรือขนาดใหญ่มาปราบปรามเรือโจรสลัดรวมทั้งกองทัพเรือของตระกูลโชะได้ร่วมซุ่มโจมตีโดยที่เหล่าโจรสลัดไม่คาดคิดมาก่อน จนทำให้โจรสลัดวาโกะพ่ายแพ้ในที่สุด จากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีเป็นไปด้วยดีทั้งทางการทูตและการค้าที่เฟื่องฟูมากขึ้น¹

สินค้าหลักที่เกาหลีต้องการจากญี่ปุ่น เช่น ประเภทกำมะถันและทองแดง ในขณะที่ ญี่ปุ่นต้องการนำเข้าจากเกาหลีเช่น เครื่องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผา ผ้าฝ้าย ผ้าไหม และสิ่งของต่าง ๆ เพราะญี่ปุ่นรู้จักการใช้ฝ้ายในการตัดเย็บเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มช้ากว่าประเทศอื่นในแถบเอเชียตะวันออก ญี่ปุ่นจึงต้องการวัตถุดิบประเภทฝ้ายเป็นจำนวนมากกว่าผ้าไหมหรือผ้าลินิน ซึ่งเกาหลีเรียนรู้การใช้ฝ้ายจากประเทศจีนและพัฒนาการทอผ้าได้เองก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 14²

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่รัฐบาลทหารและบรรดาผู้นำท้องถิ่นในแคว้นตะวันตกของญี่ปุ่นต้องการที่จะทำการค้าขายกับเกาหลี เพราะความต้องการเหรียญทองแดงทั้งเหรียญจากจีนและเกาหลีที่มีคุณภาพดีและแพร่หลายเป็นอย่างมากในเกาหลี จนทำให้ทางการของเกาหลีต้องออกกฎหมายเพื่อจำกัดการนำเหรียญทองแดงไปยังญี่ปุ่นอย่างเข้มงวดในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 อย่างไรก็ตาม ผลจากนโยบายการ

¹ George Sansom. (1961). op. cit. p. 179.

² Ibid. p. 180.

ปราบปรามโจรสลัดวาโกะอย่างจริงจังของโชกุนโยชิมาสึเพื่อขจัดกลุ่มโจรสลัดที่เป็นกองกำลังให้ราชสำนักฝ่ายใต้และออกปล้นสดมภ์สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวญี่ปุ่น เกาหลี และจีน และเพื่อต้องการสร้างสัมพันธไมตรีที่ดีต่อเกาหลี ทำให้ญี่ปุ่นสามารถเดินเรือทำการค้าทางทะเลได้เป็นอย่างดีสร้างผลกำไรให้แก่ญี่ปุ่นและนำพาให้เศรษฐกิจภายในประเทศของญี่ปุ่นมีการขยายตัวมากขึ้น ส่งผลให้ภาคเศรษฐกิจและสังคมมีพัฒนาการที่ดีขึ้นกว่าสมัยคามะกุระและสมัยโชกุนอาชิกางะทั้งสองที่ผ่านมา

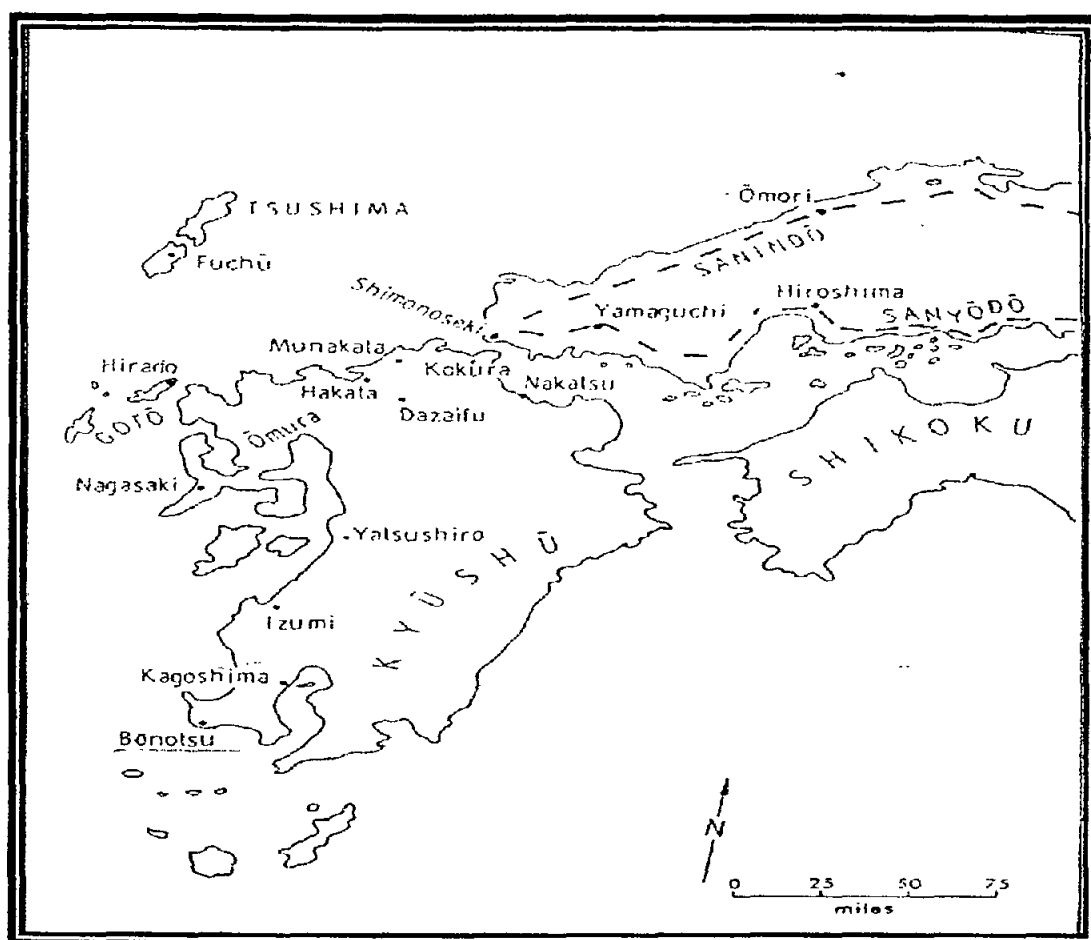
การค้ากับต่างประเทศ : อาณาจักรหลูซุ (ริวกิว)

ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับอาณาจักรหลูซุ¹ เป็นไปในลักษณะการค้าทางทะเลโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าจากเมืองในเขตร้อนหรือในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ต้องการของญี่ปุ่นเป็นอย่างมากและสินค้านั้น ส่วนใหญ่ญี่ปุ่นจะต้องนำเข้ามาจากอาณาจักรหลูซุเป็นหลัก เพื่อนำมาเป็นสินค้าส่งออกไปยังเกาหลีด้วย

ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ของจีนนั้นมีการกล่าวถึง เรือสำเภาจากหลูซุว่าเดินทางมายังเมืองท่าโบโนตสึ (Bonotsu) ที่อยู่ทางตอนใต้สุดแคว้นซัทสึมะของเกาะคิวชู ในขณะที่เรือสำเภาของญี่ปุ่นจะเดินทางไปยังเมืองท่านาฮา (Naha) ของอาณาจักรหลูซุ เพื่อซื้อสินค้าจากประเทศทางตอนใต้อย่างอินโดนีเซียและมาลายา (Malaya) ซึ่งเรือสำเภาของอาณาจักรหลูซุจะเดินทางไปยังประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น สยาม พม่า สุมาตราและชวา โดยทางการของหลูซุมักจะใช้สินค้าจากประเทศในเขตร้อนเหล่านี้แลกเปลี่ยนทำการค้ากับประเทศต่าง ๆ เช่น เครื่องเทศและเครื่องหอมแลกเปลี่ยนกับเครื่องปั้นดินเผาและผ้าไหมของจีน ดาบ พัด และกำมะถันกับญี่ปุ่น ตามบันทึกของจีนยังกล่าวถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างญี่ปุ่นกับอาณาจักรหลูซุที่มีต่อกันอย่างใกล้ชิด โดยทางญี่ปุ่นนั้นรัฐบาลทหารมอบหมายให้ชูโจตระกูลชิมามะซุ (Shimazu Family) เป็นผู้ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่ออาณาจักรหลูซุ²

¹ อาณาจักรหลูซุ มีลักษณะเป็นหมู่เกาะขนาดเล็ก มีการใช้วัฒนธรรมตามแบบจีนโดยรับผ่านอาณาจักรเกาหลี ในขณะนั้นเป็นอาณาจักรอิสระ ปัจจุบันคือหมู่เกาะริวกิวของญี่ปุ่น

² George Sansom. (1961). op. cit. p. 180.

ภาพประกอบ 11 ภาพแสดงเมืองสำคัญของเกาะคิวชู

ที่มา : George Sansom. (1961). Ibid. p. 19.

ผลการบริหารงานทางเศรษฐกิจของโชกุนโยชิมิทสึ

โชกุนโยชิมิทสึให้ความสำคัญเรื่องเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเป็นอย่างมากเพราะสภาพทางการเมืองของญี่ปุ่นตั้งแต่ต้นสมัยอาชิกางะตกอยู่ในสภาวะสงครามและการจลาจลอยู่เป็นระยะ ซึ่งเป็นหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน ประชาชนไม่สามารถประกอบอาชีพของตนได้อย่างเต็มที่ โชกุนโยชิมิทสึจึงเล็งเห็นว่า ถ้าหากสถานการณ์ทางการเมืองมีความสงบมากขึ้น ปัญหาผู้ก่อความไม่สงบได้ถูกปราบปรามไป แต่ยังคงไม่สามารถทำให้สภาพเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศฟื้นตัวได้ จำเป็นต้องพึ่งพาการค้าทางทะเลทั้งระดับรัฐและระดับพ่อค้า ประชาชน การที่รัฐบาลทหารต้องการให้มีการค้าทางทะเลนั้น เดิมเป็นความตั้งใจของโชกุนหากอูจิที่ต้องการผลักดันให้มีการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดมีการค้าขายและจะนำไปสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจภายในของญี่ปุ่น แต่ในขณะนั้นสภาวะทางการเมืองไม่หยุดนิ่งและมีผู้ที่ต่อต้านรัฐบาลทหารอยู่เสมอ ในสมัยโชกุนโยชิมิทสึจึงดำเนินแผนการให้มีการค้าระหว่างรัฐเกิดขึ้นให้ได้ ดังนั้นเมื่อรัฐบาลทหารสามารถปราบปรามกลุ่มโจรสลัดวาโกะ และสามารถรวมราชสำนักจักรพรรดิให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวที่เกี่ยวโตได้แล้วนั้น รัฐบาลทหารพยายามดำเนินการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อจีนและเกาหลี และเมื่อญี่ปุ่นสามารถเดินเรือไปทำการค้าทางทะเลกับจีนและเกาหลีได้เป็นผลสำเร็จ ในช่วงระยะเวลาไม่นานก็เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภายในของญี่ปุ่น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ เพื่อตอบรับกับความต้องการในสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ญี่ปุ่นนำไปค้าขายได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาทางการเกษตร โดยมีการนำเอาเทคโนโลยีทางการเกษตรจากจีนมาใช้ ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรได้ผลดีจนเป็นที่เพียงพอในการใช้เป็นวัตถุดิบอาหาร สินค้า เพื่อการอุปโภคบริโภค เพื่อการค้าขายและการส่งภาษีได้ จนก่อให้เกิดสมาคมอาชิฟ (ซา) ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของตลาดภายในประเทศได้เป็นอย่างดีว่ามีความเคลื่อนไหวของบุคคลในทุกสาขาอาชีพ ในการจัดตั้งสมาคมอาชิฟเดียวกันทั้งในหมู่ช่างฝีมือและพ่อค้าก็เพื่อปกป้องผลประโยชน์ในกลุ่มของตนเอง และผลของการรวมตัวกันเป็นสมาคมอาชิฟลักษณะนี้ก่อให้เกิดการสรรสร้างวัฒนธรรมระดับพ่อค้าที่มีความโดดเด่นอย่างมากในตอนปลายสมัยอาชิกางะและตอนต้นสมัยโทกูงาวะอีกด้วย

เห็นได้ว่าในสมัยโชกุนโยชิมิทสึมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ สำหรับการค้ากับต่างประเทศจะมีกลุ่มพ่อค้าและพระสงฆ์เดินทางไปมาระหว่างจีน เกาหลี และญี่ปุ่นอยู่เสมอ ทำให้ญี่ปุ่นรับวัฒนธรรมความเจริญด้านต่าง ๆ จากจีนและเกาหลีหลายประการ โดยเฉพาะเหรียญทองแดงเป็นสินค้าอีกประเภทหนึ่งที่ญี่ปุ่นนำเข้าเป็นจำนวนมากซึ่งก่อนหน้านี้ในสมัยคามาคูระได้เคยมีการนำเข้าเหรียญทองแดงจากจีนมายังญี่ปุ่นแต่ไม่เป็นที่นิยมเท่าที่ควร แต่พอสมัยโชกุนโยชิมิทสึ การใช้เงินทองแดงเป็นสิ่งที่ยอมรับของประชาชนอย่างมาก ควบคู่กับเงินเรียของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นที่แสดงให้เห็นว่า เศรษฐกิจสมัยโชกุนโยชิมิทสึเติบโตมากขึ้น เนื่องจากความเจริญทางการค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ

บทที่ 4

ศิลปวัฒนธรรมสมัยโชกุนอาชิกางะ โยชิมิตสึ

โครงสร้างทางสังคมสมัยอาชิกางะหรือสมัยมุโระมาชิ นั้น มีการแบ่งกลุ่มชนชั้นออกเป็น 4 ระดับสำคัญได้แก่ ชนชั้นจักรพรรดิ ชนชั้นซามูไร ชนชั้นชาวนาและช่างฝีมือ และชนชั้นพ่อค้า ทั้งชนชั้นจักรพรรดิและซามูไร จัดเป็นกลุ่มระดับผู้ปกครองประเทศและเป็นผู้มีอำนาจหลักดันคนในสังคมให้เป็นไปตามคำสั่งหรือนโยบายของกลุ่มได้ สังคมญี่ปุ่นยกย่องชนชั้นชาวนาและช่างฝีมือว่าเป็นผู้ทำสร้างสรรค์ผลิตผลงานต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นให้แก่ทุกคนในสังคม ในขณะที่ชนชั้นพ่อค้าจัดให้อยู่ลำดับสุดท้ายของสังคม เพราะว่าพ่อค้าเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้สร้างงานหรือผลิตผลใด ๆ ให้แก่สังคมแต่กลับทำอาชีพเพื่อมุ่งหวังผลกำไร ถือได้ว่าเป็นการเอาเปรียบชนชั้นอื่น ๆ ซึ่งการจัดลำดับชนชั้นในสังคมลักษณะนี้ญี่ปุ่นรับความคิดนี้มาจากจีนตั้งแต่สมัยก่อนการก่อตั้งเมืองหลวงนารา

สถานการณ์ทางการเมืองในสมัยคามาคูระและสมัยอาชิกางะอยู่ในภาวะสงครามและการจลาจลอยู่เสมอ ส่งผลให้เกิดความกดดันแก่ประชาชนที่ตกอยู่ในภาวะการเมืองที่คับขัน การหาทางออกของชาวบ้านประชาชน คือการสร้างผลงานต่าง ๆ ทั้งงานศิลปะหรือการฝึกฝนเรื่องศาสนาอย่างจริงจังเพื่อหลีกหนีความยุ่งยากทางการเมือง และการศึกษาสงครามและถ้าหากได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นผู้ปกครองประเทศด้วยแล้วจะยิ่งทำให้ผลงานทางศิลปวัฒนธรรมได้รับการพัฒนามากขึ้นอย่างรวดเร็ว

จากการที่โชกุนโยชิมิตสึ สามารถรวบรวมสำนักฝ่ายเหนือ-ใต้ ได้สำเร็จในค.ศ.1392 รวมทั้งปราบปรามกลุ่มโจรสลัดคาโกะ และกลุ่มกบฏต่าง ๆ ในแผ่นดินได้ทั้งหมด จนสามารถควบคุมการบริหาร ปกครองของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถสถาปนาตนเองในตำแหน่งไดโจ ไดจิน (daijo daijin) คือ ผู้บริหารสูงสุดทั้งทางสายพลเรือนและสายทหารในค.ศ.1394 และมอบหน้าที่การบริหารแผ่นดินให้แก่บุตรชายคือ อาชิกางะ โยชิโมจิ (Ashikaga Yoshimochi ค.ศ. 1394-1423) โดยที่โชกุนโยชิมิตสึยังคงดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาอยู่ หลังจากนั้นโชกุนโยชิมิตสึได้ใช้เวลาให้แก่งานศิลปะต่างๆ ที่ตนเองมีความสนใจมานาน เพราะได้รับอิทธิพลจากสถาบันจักรพรรดิที่ตนเองมีความคุ้นเคยตั้งแต่เด็ก ด้วยเหตุนี้ทำให้โชกุน โยชิมิตสึจึงนิยมในพิธีการหรือธรรมเนียมปฏิบัติแบบจักรพรรดิ อาทิเช่น การสะสมเครื่องลายครามของจีน วัตถุโบราณที่เป็นสมบัติตกทอดของจักรพรรดิญี่ปุ่น หรือการออกบวชในตอนนั้นปลายของชีวิต ซึ่งเป็นค่านิยมของจักรพรรดิหลังจากสละราชบัลลังก์แล้ว ดังนั้น โชกุนโยชิมิตสึจึงได้ออกบวชที่วัดคินเคคุ ที่เขตคิตะยามะทางตอนเหนือของเกียวโต และสร้างปราสาททองคำคินคาคุจิ ทำให้มีการเรียกศิลปะวัฒนธรรมในสมัยโชกุนโยชิมิตสึว่าเป็นวัฒนธรรมคิตะยามะ¹ นอกจากนี้โชกุนโยชิมิตสึยังพยายามสร้างแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับค่านิยมของทหารว่า จะต้องเป็นผู้มีความสามารถทั้งศาสตร์การรบ และสุนทรียศาสตร์ทางศิลปะแขนง

¹ แปลว่าภูเขาตอนเหนือ (เพ็ญศรี กาญจนมัย, บรรณาธิการ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 94.)

ต่างๆ คำนิยมของทหารนี้เรียกว่า บุมบุ¹ โดยให้ความสนใจในกิจกรรมที่มุ่งเน้นการใช้สติสมาธิผสมผสานกับกีฬาหรือกิจกรรมนั้น เช่น การยิงธนู (คิวโด) การขี่ม้า ศิลปะการเขียนอักษรจีน (อักษรคันจิ) การแต่งกลอนแรนกะและวากะ² การวาดภาพด้วยหมึก (ซูมิ-เอะ) เป็นต้น ซึ่งในสมัยโชกุนโยชิมาสึ ได้ปรากฏผลงานทางศิลปวัฒนธรรมหลายประการ เช่น ด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม การจัดสวน และศิลปการแสดง เป็นต้น³

ด้านสถาปัตยกรรม

จากการที่โชกุนโยชิมาสึได้เชื่อมความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับจีนในค.ศ. 1404 วัฒนธรรมความเจริญของจีนในแขนงต่างๆ ได้หลั่งไหลเข้ามามีบทบาทในสังคมญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นมิได้นำรูปแบบวัฒนธรรมเหล่านั้นมาเลียนแบบทุกประการ แต่จะนำมาใช้เป็นหลักในการประยุกต์เข้ากับรูปแบบของญี่ปุ่นจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของญี่ปุ่นเอง ดังเช่นงานสถาปัตยกรรม ซึ่งโชกุนโยชิมาสึให้ความสำคัญในการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ วัด วิหาร เช่น เป็นต้น อย่างดี เช่นการแต่งตั้งให้วัดไดโตกุ-จิ (Daitoku-ji Temple)⁴ เป็นวัดประจำสมัยของโชกุนโยชิมาสึ วัดเทนเรียว ที่พระมุโซ โคคุชิ เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นวัดที่มีการจัดสวนหินตามแบบฉบับของพระมุโซมากที่สุด อีกทั้งการสนับสนุนวัดเอนกากุจิ ที่เมืองคามากุระซึ่งพระเอโซ ผู้ก่อตั้งพุทธศาสนาเซนนิกายรินไซเป็นผู้สร้าง รวมทั้งการปรับปรุงปฏิสังขรณ์วัดที่มีมาตั้งแต่สมัยนาราวะและเฮอันเช่น วัดโตได-จิ (Todai-ji Temple) วัดโคฟุคุ-จิ (Kofuku-ji Temple) วัดเอนริวกุ-จิ (Enryoku-ji Temple) เป็นต้น⁵

สำหรับงานสถาปัตยกรรมของวัด หรือวิหารนั้น ด้วยอิทธิพลของพุทธศาสนานิกายฉวนหรือเซนจากประเทศจีน ทำให้รูปแบบของวัด วิหาร เน้นการสร้างอาคารทรงเตี้ยหรืออาคารชั้นเดียว มีทั้งแบบยกพื้นและติดกับพื้นดิน ด้านประตูและหน้าต่างมักออกแบบเป็นรูปทรงระฆังคว่ำและมีบานประตูทั้งสองด้านเปิดออกจากกึ่งกลาง หากเป็นหน้าต่างมักจะมีซี่กรงแนวตรงกันอยู่ด้านในอีกชั้น ไม่เปิดโล่งทั้งหมด เนื่องจากต้องการให้วัดหรือวิหารนั้นมีความมืดซิด เก็บตัวอยู่ในภายในโลกแห่งเซน และเพื่อที่จะสามารถเก็บวัตถุสิ่งของมีค่าได้ด้วย

งานสถาปัตยกรรมแบบปราสาท การก่อสร้างที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัวของโชกุนโยชิมาสึนี้ คือ ปราสาททองคำ (Golden Pavilion) หรือปราสาทคินคาคุจิ (Kinkakuji) ปราสาทคินคาคุจิเป็นเสมือน

¹ บุมะ หมายถึง ตัวอักษร บู หมายถึงศิลปะแห่งการรบ รวมกันหมายถึง ความสามารถทั้งด้านการรบและด้านศิลปะ (พรณี ฉัตรพลรักษ์; และปริยา อิงคาภิรมย์ โอะริเอะ. (2532). เล่มเดิม. หน้า 30.)

² กล่าวกันว่ามักนิยมจัดงานสังสรรค์เป็นการแข่งขันแต่งโคลงกลอนในวันที่มีพระจันทร์เต็มดวงเพื่อใช้ธรรมชาติเป็นหัวข้อในการแต่งกลอน โดยโชกุนจะเชิญข้าราชสำนักทั้งบัณฑิตและนายทหารระดับสูงมาร่วมสังสรรค์

³ งานด้านประติมากรรมไม่เป็นที่นิยม เนื่องจากนิกายเซนไม่มุ่งเน้นให้คนศรัทธาในรูปเคารพ ยกเว้น มีประติมากรรมรูปเหมือนของพระอิคคิวที่ทำได้ด้วยไม้แกะสลักและลงสี อยู่ที่โชงอง-อัน ที่เกียวโต (มาลินี คัมภีร์ญาณนนท์. (2526). ประวัติศาสตร์ศิลปะญี่ปุ่น. หน้า 213-214).

⁴ วัดเซน นิกายรินไซ (Rinzai Sect) เป็นวัดที่พระอิคคิว โชซุน เคยเป็นเจ้าอาวาสเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่

⁵ มาลินี คัมภีร์ญาณนนท์. (2526). เล่มเดิม. หน้า 196.

สัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่มีชื่อเสียงของสมัยมุโรมาชิ ปราสาทนี้ตั้งอยู่บนพื้นที่บริเวณวัดคินเคคุซานเมืองเกียวโต ซึ่งโชกุนโยชิมิทสึต้องการบวชเป็นพระและปลื้มกวีเวก คนเองอยู่ในสถานที่สงบ การก่อสร้างปราสาททองคำนี้ โชกุนได้นำความคิดการสร้างศาลาริเดนที่วัดไซโฮ (Saiho-Temple) ¹ มาใช้ผสมผสานการสร้างอาคารตามแบบญี่ปุ่น กล่าวคือตัวปราสาทเป็นอาคารไม้สามชั้นปิดทองเพื่อเน้นความหรูหราแบบเรียบง่ายมากกว่าการใช้สีฉูดฉาด

ชั้นล่างใช้เป็นที่พักอาศัยของโชกุน และชั้นที่สองใช้เป็นที่สะสมวัตถุโบราณ และงานศิลปะที่โชกุนโยชิมิทสึชื่นชอบ มีภาพวาดประดับตกแต่ง แม้กระทั่งบนเพดาน ซึ่งภาพวาดต่างๆ เป็นของกลุ่มนักกวีและศิลปินที่เป็นสหายของโชกุนโยชิมิทสึ² ลักษณะอาคารของชั้นล่างและชั้นที่สองนี้สร้างตามแบบอาคารชินเดนของขุนนางญี่ปุ่นสมัยเฮอัน จึงมีการเรียกสถาปัตยกรรมของปราสาทนี้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบ ชินเดน - ชุคุริ (Shinden-tsukuri) ³ สำหรับอาคารชั้นที่สามใช้ประกอบพิธีทางศาสนาใช้เป็นที่พักประดิษฐาน พระตรีภพของพระพุทธเจ้า อมิตาภะและสาวกอีก 2 องค์พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์อีก 25 องค์ โดยอาคารในชั้นที่สามนี้มีศิลปะการสร้างแบบวัดเซนที่ได้รับอิทธิพลจากจีน คือ หน้าต่างเป็นรูปทรงระฆังคว่ำ มีระแนงประตูไม้ 2 บาน ตีระแนงคอนบนและคอนล่างแบ่งเป็นกรอบมีเหลี่ยมล้อมรอบทั้งชั้นสาม หลังคาทรงปรีะมิดเตี้ยลาดชายคาทั้งสองชั้น หลังคาทำจากไม้สนชนิดหนึ่งและบนยอดหลังคามีรูปปั้นนกฟินิกซ์สีทอง ⁴ ทั้งอาคารทาด้วยสีทองอร่าม

ด้านหน้าของปราสาทมีศาลายื่นออกไปยังสระน้ำ ซึ่งเป็นสระเก่าแก่สมัยเฮอัน เรียกว่า ทะเลสาบกระจก (เคียวโกะ) ในทะเลสาบใช้การจัดสวนตามแบบเซน ประกอบด้วยหินขนาดใหญ่และขนาดเล็กจัดวางเป็นกลุ่ม โดยมีความหมายถึงภูเขาแก๊วลูกและทะเลแปดแห่งตามความเชื่อทางพุทธศาสนา และหินที่กระจัดกระจายอยู่โดยรอบ หมายถึงเกาะใหญ่น้อยต่างๆ สระน้ำด้านหน้าเมื่อแสงแดดสะท้อนจะเกิดเป็นภาพเหมือนเป็นกระจกเงาของปราสาท กล่าวกันว่าในสมัยโชกุนโยชิมิทสึเมื่อมองจากชั้นสามของปราสาทเพียงจุดเดียวก็สามารถชมทัศนียภาพของเกียวโตได้โดยรอบ ต่อมาหลังจากที่โชกุนโยชิมิทสึถึงแก่กรรมในค.ศ. 1408 แล้ว ปราสาททองคำจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัด เพื่อใช้ประกอบพิธีทางศาสนา

ปราสาททองคำนี้เคยถูกไฟไหม้ในค.ศ.1950 และ ต่อมาได้สร้างขึ้นใหม่โดยใช้รายละเอียดทางสถาปัตยกรรมแบบเดิมให้มากที่สุด ปราสาทคินคาคุจิกลายเป็นสัญลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นมาก

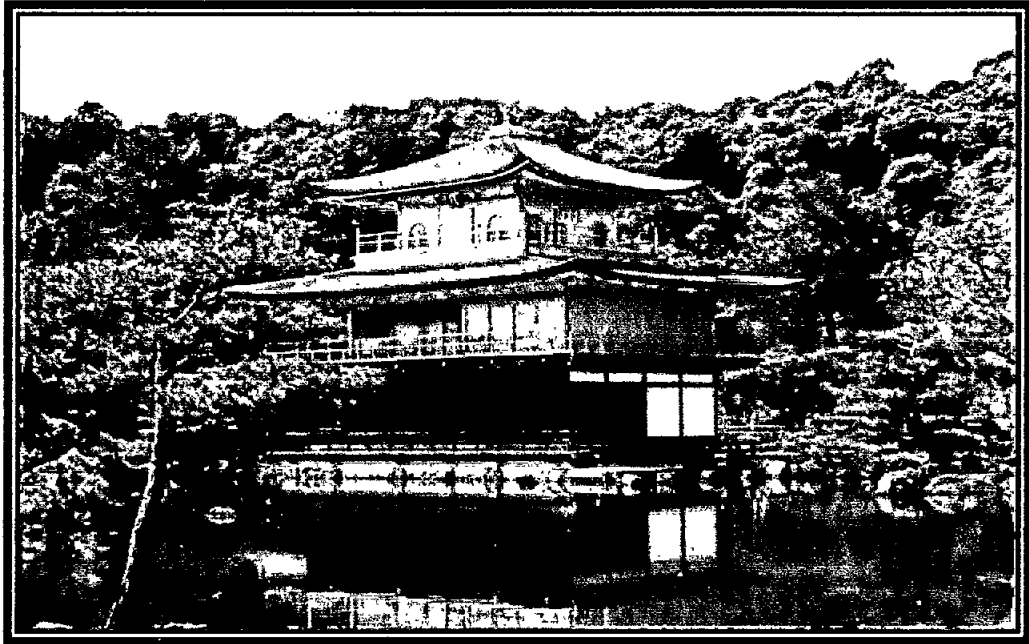
¹ ศาลาริเดน ออกแบบโดยพระมุโซุโดยได้รับแรงบันดาลใจจากสถาปัตยกรรมสมัยราชวงศ์ซ่งจีน เพราะท่านเดินทางไปยังจีนบ่อยครั้ง (พรรณี ฉัตรพลรักษ์; และปรียา อิงคาภิรมย์ โสริเอะ. (2532). เล่มเดิม. หน้า 20.)

² Hugo Munsterberg. (1985). *The Arts of Japan : An Illustrated History*. p. 120.

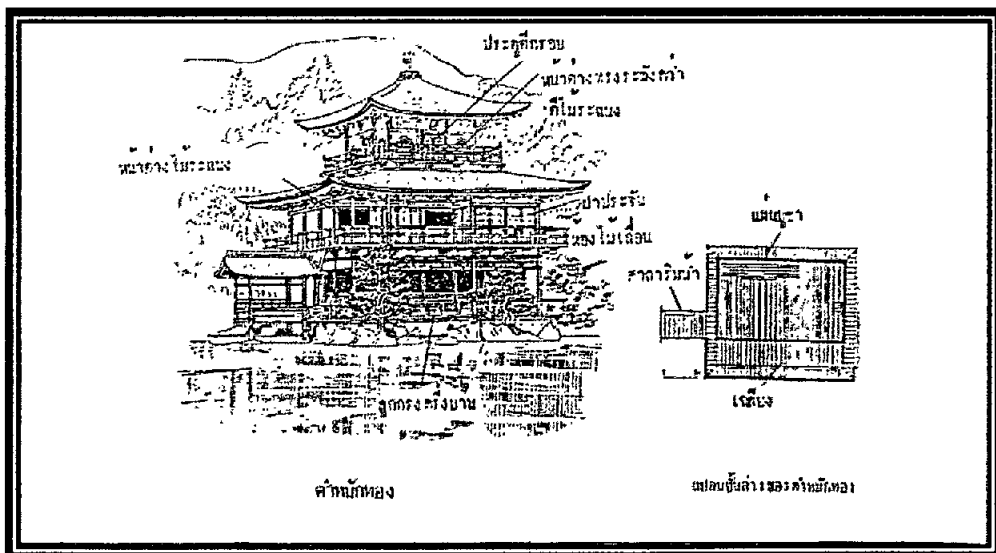
³ อาคารแบบชินเดนเป็นลักษณะเรือนที่พักขนาดใหญ่ของขุนนางหรือชนชั้นสูงตั้งแต่สมัยเฮอัน (Heian Period ค.ศ. 785-1160) ตัวอาคารยกพื้น แต่เดิมเป็นอาคารชั้นเดียวไมทาสี หลังคาและหน้าจั่วมุงด้วยเปลือกไม้ เป็นอาคารเรือนเอกมีระเบียง ทางเดินจากประตูด้านหน้าอาคารมายังศาลาซึ่งยื่นเข้าไปที่สระน้ำหรือทะเลสาบ สร้างขึ้นตามคตินิยมแบบจีน (มาลินี คัมภิรญาณนนท์. (2526). เล่มเดิม. หน้า 145.)

⁴ มีตำนานความเชื่อเกี่ยวกับนกฟินิกซ์ว่า เมื่อหมดอายุขัยจะเผาตนเองเพื่อเกิดใหม่ได้

ที่สุดในสมัยมูโรมาชิ แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางด้านสถาปัตยกรรม ถึงแม้ว่าจะอยู่ในยุคสมัยแห่งสงครามและการจลาจลอยู่เสมอก็ตาม¹

ภาพประกอบ 12 ปราสาททองคำ หรือ ปราสาทคินคาคุจิ
ที่มา : มालินี คัมภีร์ญาณนนท์. (2526). เล่มเดิม. หน้า 366.

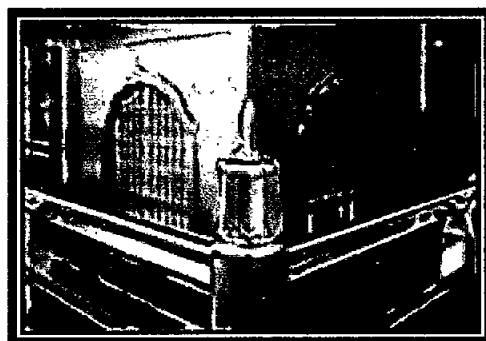
ภาพประกอบ 13 แปลนโครงสร้างของปราสาททองคำคินคาคุจิ
ที่มา : มालินี คัมภีร์ญาณนนท์. (2526). เล่มเดิม. หน้า 366.

¹ พรรณี จัตรพลรักษ์; และปรียา อิงคามิระมย์ โสระริเอะ. (2532). เล่มเดิม. หน้า 215.

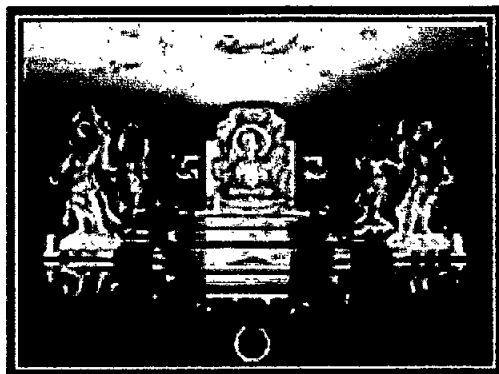
ภาพประกอบ 14 นกฟีนิกซ์บนยอดหลังคาของปราสาทคินคาคุจิ

ที่มา : The Jotenkaku Museum. (2005). Kinkakuji. (Online)

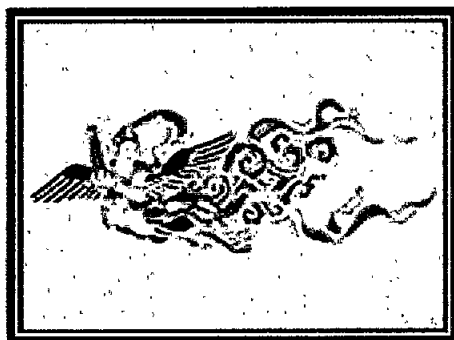
ภาพประกอบ 15 ภาพหน้าต่างทรงระฆังคว่ำบริเวณชั้นที่ 3 ของปราสาทคินคาคุจิ

ที่มา : The Jotenkaku Museum. (2005). Kinkakuji. (Online)

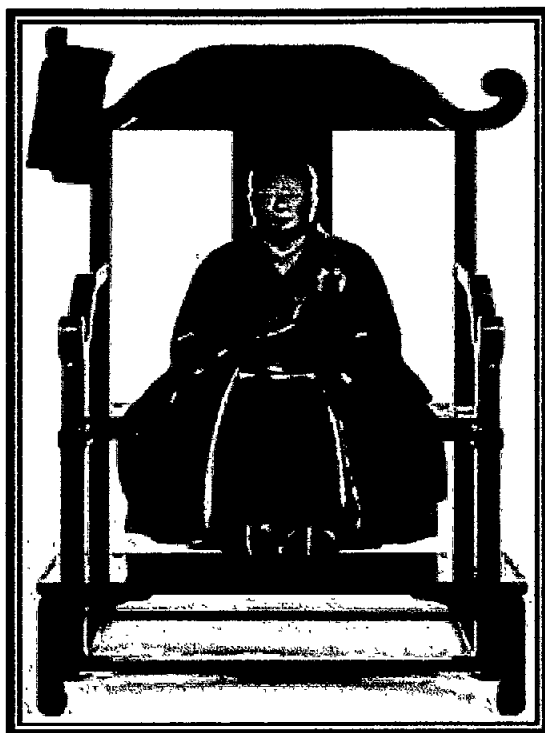
ภาพประกอบ 16 รูปเคารพสักการะบริเวณชั้น 2 ของปราสาทคินคาคุจิ

ที่มา : The Jotenkaku Museum. (2005). Kinkakuji. (Online)

ภาพประกอบ 17 ภาพวาดบนเพดานชั้นที่ 2 ของปราสาทคินคาคุจิ

ที่มา : The Jotenkaku Museum. (2005). Kinkakuji. (Online)

ภาพประกอบ 18 รูปแกะสลักไม้โชกุนอาชิกางะ โยชิมิตสึ
ขนาด (กว้าง x ยาว x สูง) 82.0 x 63.0 x 45.0 เซนติเมตร ที่วัดโชโกกุจิ (Shōkoku-ji Temple)

ที่มา : The Jotenkaku Museum. (2005). Treasure of Ashikaga Yoshimitsu. (Online)

ภาพประกอบ 19 รูปเหมือนของพระอัครคิว

ทำด้วยไม้แกะสลักและลงสี อยู่ที่วัดโฆอง-อัน ในเกียวโตท่าหลังจากการมรณภาพในค.ศ. 1481
พระอัครคิวเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 48 ของวัดไดโตกุ รูปเหมือนแกะสลักนี้มีการเก็บรายละเอียดของเส้นผม
เส้นขน คิ้ว หนวดเคราที่เหนือริมฝีปากและได้คางให้ดูเหมือนจริง

ที่มา : มาลินี คัมภีรญาณนนท์. (2526). เล่มเดิม. หน้า 365.

ด้านจิตรกรรม

การวาดภาพซุมิ-เอะ (Zumi-e Painting)

ในสมัยมูโรมาชิ งานศิลปะด้านจิตรกรรม เป็นงานที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพวาด ด้วยหมึก เรียกว่า ภาพวาดซุมิ-เอะ (Zumi-e Painting) ¹ งานศิลปะนี้ได้รับอิทธิพลจากงานจิตรกรรมแบบราชวงศ์ซ่งของจีน ซึ่งเดิมที่ญี่ปุ่นรับวัฒนธรรมศิลปะการวาดภาพประเภทนี้มาตั้งแต่สมัยคามะกุระตอนกลาง แต่พอถึงสมัยโชกุนโยชิมิทสึได้มีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมจีนเข้ามาในญี่ปุ่นมากขึ้น ทำให้งานศิลปะประเภทภาพวาดซุมิ-เอะ ยังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย จนกลายเป็นค่านิยมของนักศิลปะ หรือกลุ่มชนชั้นสูงของสังคมและเป็นที่ยอมรับไปจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15 จนเกิดมีการตั้งสำนักศิลปะงานวาดด้วยหมึกขึ้นมากมาย แต่ที่มีชื่อเสียงคือ สำนักคาโน (Kano school) ที่ตั้งขึ้นในตอนกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15 และยังคงดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบัน ² ภาพวาดด้วยหมึกหรือภาพวาดซุมิ-เอะ ได้รับอิทธิพลจากภาพวาดของพระที่มีชื่อเสียงในกายนามของจีนเช่น มู่จิ (ญี่ปุ่นเรียกว่า โมเคอิ (Mokkei) อวีเจียน แห่งราชวงศ์ซ่งได้ เสี่ยวจง ปู้หมิง หวางเมี่ยนแห่งราชวงศ์หยวน ³ ภาพวาดซุมิ-เอะ เป็นงานที่ใช้ธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจในการวาด มีทั้งการวาดภาพธรรมชาติ ภาพของมนุษย์และสัตว์

ภาพวาดธรรมชาติ มักมีการวาดต้นไม้ ต้นหญ้า ภูเขา ก้อนหิน แม่น้ำ ทะเลสาบ ฯลฯ เป็นส่วนประกอบหลักของภาพวาด อาจจะมีภาพคนหรือสัตว์อยู่ในรูปภาพด้วย แต่จะมีขนาดเล็กกว่าธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบหลักของภาพ เมื่อภาพวาดที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว ผู้ที่ได้ชมภาพนั้นจะรู้สึกได้ถึงความสงบเยือกเย็นจากภาพธรรมชาติเหล่านั้น ภาพวาดซุมิ-เอะ จึงมักใช้เป็นภาพประดับในห้องพิธีชงชาด้วย

ในระยะแรก การวาดภาพซุมิ-เอะนี้ เป็นที่นิยมในหมู่พระเซน เนื่องจากการได้รับวัฒนธรรมการวาดภาพจากพระสงฆ์ของจีน เพราะการวาดภาพนี้เป็นอีกหนึ่งในกิจกรรมการทำสมาธิหรือการเข้าฌาน โดยการวาดนั้น จะเน้นความสำคัญที่สายเส้นพู่กันที่ต้องลากมีแปรงอย่างช้าหรือไม่ก็อย่างรวดเร็วและสั้นไหล ไม่เน้นการเก็บรายละเอียดตามแบบของจริงทุกประการ นอกจากนี้ยังมีวิธีเกลี่ยสีหมึกโดยไล่สีให้แตกต่างกัน ตั้งแต่สีดำไปจนเป็นสีขาว ⁴

นอกจากภาพวาดธรรมชาติแล้ว ภาพวาดซุมิ-เอะยังรวมถึงการวาดภาพเหมือนของบุคคลในลักษณะต่าง ๆ ด้วย เช่น ภาพเหมือนที่มีชื่อเสียงของพระมุโซ โคคุชิ (โซเซกิ) ที่เขียนด้วยสียิบนผ้าไหมอยู่ที่วัดเมียวชิ-อิน (Myochi-in) ในเกียวโต เป็นภาพที่วาดในค.ศ. 1349 โดยมุโตะ ชูอิ (Muto Shui) ซึ่งเป็นปรมาจารย์ด้านการวาดภาพแบบเซนผู้หนึ่งที่มีชื่อเสียงมากในสมัยมูโรมาชิ ภาพวาดนี้เป็นผลงานชิ้นเอกอีกชิ้นหนึ่งของอาจารย์มุโตะเพราะภาพวาดนี้เป็นภาพวาดพระมุโซ ที่แสดงให้เห็นสีหน้าอารมณ์ของ

¹ เรียกในภาษาจีนว่า ภาพวาดซุยโบกุ (Suiboku Painting)

² Hugo Munsterberg. (1985). op. cit. p. 110.

³ มาลินี คัมภีร์ภาณุนนท์ (2526) เล่มเดิม หน้า 204

พระมูโซ่ได้จากแววตาที่กำลังรู้สึกเศร้าหมอง ซึ่งอาจจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเหนื่อยหน่ายต่อสภาพบ้านเมืองในขณะนั้น¹

ภาพประกอบ 20 ภาพวาดเหมือนของพระมูโซ่ โคคุชิ โดย มูโตะ ชูอิ

ที่มา : Hugo Munsterberg. (1985). *op. cit.* plate 62.

¹ ความนิยมในการวาดภาพเหมือนในสมัยนี้เปลี่ยนไปจากเดิม เนื่องจากในสมัยเฮอันมีความเชื่อว่าการวาดภาพเหมือนเป็นข้อห้าม เพราะอาจจะมีผู้ไม่หวังดีทำอันตรายเจ้าของภาพได้ด้วยเวทย์มนตร์คาถา (พิพาดา ยังเจริญ. (2539) ประวัติอารยธรรมญี่ปุ่น. หน้า 114.

ภาพของโฮเตอิ (Hotei)¹ วาดโดยพระโมก้วน (Mokuan) พร้อมด้วยตัวอักษรที่เขียนโดยเกกโกะโชอิน (Kekko Shoin) สำหรับพระโมก้วนเป็นพระนิกายเซน มีชีวิตอยู่ในช่วงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 14 เดินทางไปยังจีนในสมัยราชวงศ์หยวนในค.ศ. 1326 และอยู่ที่จีนโดยไม่เดินทางกลับมาก็เลย ภาพนี้เป็นภาพเขียนหมึกบนกระดาษ พระโฮเตอิเป็นพระชาวจีนที่มีอายุอยู่ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 10 ปัจจุบันเป็นหนึ่งในเจ็ดเทพเจ้าแห่งโชคลาภของญี่ปุ่น ในขณะที่ชาวจีนเชื่อว่าพระโฮเตอิ หรือฟุโตะนี้เป็นอวตารของพระพุทธเจ้าไมเตรียะ (พระศรีอริยเมตตรัย) ภาพโฮเตอิเป็นภาพพระรูปร่างอ้วน พุงพลุ้ย ขาสั้น หัวล้าน มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส และแบกไม้ที่ห่อสัมภาระอยู่ด้านหลัง² พระโมก้วนใช้เทคนิคการวาดแบบใช้หมึกน้อยเพื่อเขียนลายเส้นเล็กบาง และเกลี่ยหมึกให้เกิดเป็นเงาบนส่วนรอบคางและพุง เพื่อให้เห็นเป็นเส้นขนและโครงแบบมนุษย์ได้ เทคนิคการวาดลักษณะนี้ได้รับอิทธิพลจากพระมุจิ (โมเคอิ) พระนิกายฉวนแห่งราชวงศ์ซ่งได้

ภาพประกอบ 21 ภาพของโฮเตอิ (Hotei) โดยพระโมก้วน (Mokuan)

ที่มา : Hugo Munsterberg. (1985). *op. cit.* plate 62.

¹ ออกเสียงจีนว่า ฟู่โตะ

² Hugo Munsterberg. (1985). *loc. cit.*

ภาพวาดซุมิ-เอะ ได้พัฒนาถึงขั้นสูงสุดในช่วงหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 14 การวาดภาพที่เน้นการวาดภูมิภาพ เรียกว่า ภาพ ซานซุย (Sansui) และภาพที่มีการเขียนกวีนิพนธ์บรรยายประกอบภาพในลักษณะภาพม้วนแขน เรียกว่า ชิงะจิคุ (Shigajiku) ¹ ภาพวาดซุมิ-เอะนี้เป็นหนึ่งในผลงานทางศิลปะที่โชกุนโยชิมิทสึชื่นชอบและให้การสนับสนุนพระหรือนักบวชเซนที่ต้องการเดินทางไปยังจีนเพื่อศึกษาธรรมะที่จีน เพราะโชกุนเล็งเห็นว่า พระ นักบวชเหล่านี้จะเป็นผู้ที่กลับมาถ่ายทอดอารยธรรมความเจริญจากจีนได้เป็นอย่างดี ผลงานศิลปะใดที่มีชื่อเสียงหรือเป็นของบุคคลที่มีชื่อ โชกุนโยชิมิทสึจะมีไว้ในครอบครองซึ่งส่วนใหญ่จะนำไปไว้ที่ปราสาททองคำและปราสาทดอกไม้ การเสวนากันโดยนั่งวิจารณ์ถึง ธรรมชาติ ภาพวาดหรือผลงานศิลปะที่อยู่ในบริเวณนั้น เป็นวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งของกลุ่มปัญญาชน กลุ่มชนชั้นสูงหรือกลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่จะต้องมีความเข้าใจในงานศิลปะตามที่โชกุนโยชิมิทสึต้องการสร้างวัฒนธรรมบูมบูให้แก่เหล่าทหารนักรบ

การจัดสวน

การจัดสวนเป็นหนึ่งในงานศิลปะที่แสดงถึงรสนิยมของชาวญี่ปุ่น การจำลองธรรมชาติให้อยู่ใกล้กับมนุษย์นั้นแสดงให้เห็นความรักและการบูชาในธรรมชาติ 5 สิ่งตามความเชื่อในลัทธิชินโต คือ ไฟ ไม้ หิน น้ำ และภูเขา การจัดสวนแต่เดิมนั้นมักเน้นที่สระน้ำหรือทะเลสาบ คือตัวเรือนอาคารหันด้านใต้เข้าสู่สระน้ำหรือทะเลสาบ ² ทางตอนเหนือของสระจะมีบ้านพักสำหรับดื่มชา ซึ่งมีก้อยู่นบนเนินเขาเพื่อชมทัศนียภาพ แต่ในสมัยมุโระมาชิ นั้น มีการเปลี่ยนแนวคิดการจัดสวนว่าไม่ได้ตกแต่งสวนเพื่อความสวยงามแต่เพียงอย่างเดียว แต่เพื่อเป็นมุมสงบเพื่อชื่นชมคุณค่าความงามของธรรมชาติ โดยไม่ยึดติดการใช้พื้นที่ขนาดใหญ่การใช้พื้นที่เล็กจำลองธรรมชาติโดยใช้ก้อนหินแสดงถึงภูเขา สระที่ขุดเองแสดงถึงทะเลหรือทะเลสาบ เสียงน้ำไหลหรือน้ำกระทบหินแสดงถึงน้ำตกธรรมชาติ สะพานข้ามสระแสดงสะพานข้ามแม่น้ำ และเจดีย์จำลองแสดงถึงวัดหรือศาสนสถาน เป็นต้น เพื่อให้มนุษย์สัมผัสธรรมชาติ เพื่อพิจารณาตนเอง และชำระใจให้สะอาดบริสุทธิ์

การจัดสวนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ แบบเปียก เน้นการใช้ต้นไม้ กระถาง อ่างน้ำ และแบบแห้งเน้นการใช้หิน กรวด หินทราย ซึ่งการจัดสวนแบบแห้งเป็นที่นิยมอย่างมากในสมัยมุโระมาชิ โดยผู้ริเริ่มการจัดสวนโดยใช้ กรวด หิน ทราย คือ พระมุโซ โซเซกิ (Muso Soseki คศ. 1275 – 1351) ³ ได้รับคำบัญชาจากฟูจิوارะ ชิกะฮิเดะ ในค.ศ.1339 ให้เปลี่ยนวัดไซโฮ ซึ่งเป็นวัดของนิกายสุขาวดีให้เป็นวัดแบบนิกายเซน วัดไซโฮจิ (Saiho-ji Temple) มีชื่อเรียกอีกชื่อว่า วัดตะไคร่น้ำ เพราะมีการจัดสวนด้วยตะไคร่น้ำปูพื้นด้วยตะไคร่น้ำหลากหลายชนิด จึงมองดูเขียวชอุ่มชุ่มชื้นตลอดเวลา พระมุโซจึงได้เปลี่ยนโครงสร้างของวัด โดยสร้างวิหารและศาลาล้อมรอบสระน้ำ ⁴ โดยวิหารและศาลาเหล่านั้นได้รับอิทธิพลการก่อสร้างตาม

¹ มาลินี คัมภีร์ญาณนนท์. (2526). เล่มเดิม. หน้า 202.

² แหล่งเดิม. หน้า 212.

³ John W. Hall; & Toyoda Takeshi, editors. (1977). op. cit. p. 193.

⁴ สระน้ำของวัดไซโฮ เรียกว่า สระทอง

แบบราชวงศ์ซ่งของจีนและมีสวนหินประกอบด้วยหินก้อนใหญ่จำนวนหนึ่งวางอยู่บริเวณไหล่เขาเตี้ย ๆ ลดหลั่นเป็นชั้น เพื่อแสดงเป็นน้ำตกที่ไหลปาลงมา ทำให้ผู้ที่อยู่บริเวณนั้นเกิดจินตนาการว่าอาจจะได้ยินเสียงน้ำตกไหลลงมาจากที่สูง เป็นการจัดสวนหินที่เต็มไปด้วยแนวปรัชญาว่า ก้อนหินเป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะทางใจของพระมุไซ ที่ในความรู้สึกของท่านไม่เคยสงบสุข เมื่อต้องทนอยู่ในสภาวะการเมืองเช่นนี้

การจัดสวนแบบแห้ง เน้นการใช้หิน กรวด ทราย สวนหินแห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงที่สุดในเกียวโต คือ สวนหินที่วัดเรียวอัน-จิ (Ryoan-ji Temple)² โดยจัดอยู่บนพื้นราบ มีพื้นที่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ประกอบด้วย ทรายสีขาวที่เกลี่ยเป็นร่องๆ มีหินลักษณะต่างๆ วางอยู่เป็นจุด มีหินก้อนใหญ่ 18 ก้อนวางเป็นระยะ ๆ บางจุดมีหินสามก้อน เปรียบเสมือนเกาะกลางมหาสมุทรที่ใช้หินกรวดขนาดเล็กกรุคเป็นร่องแสดงถึงสายน้ำ โดยจะวางก้อนหินขนาดใหญ่อยู่บนพื้นที่ที่ใกล้สายตาค้นดูมากที่สุด ถัดออกไปจะเป็นหินก้อนขนาดเล็กลงไป การไล่ขนาดหินเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นการมองไปในทะเลในระยะไกล³

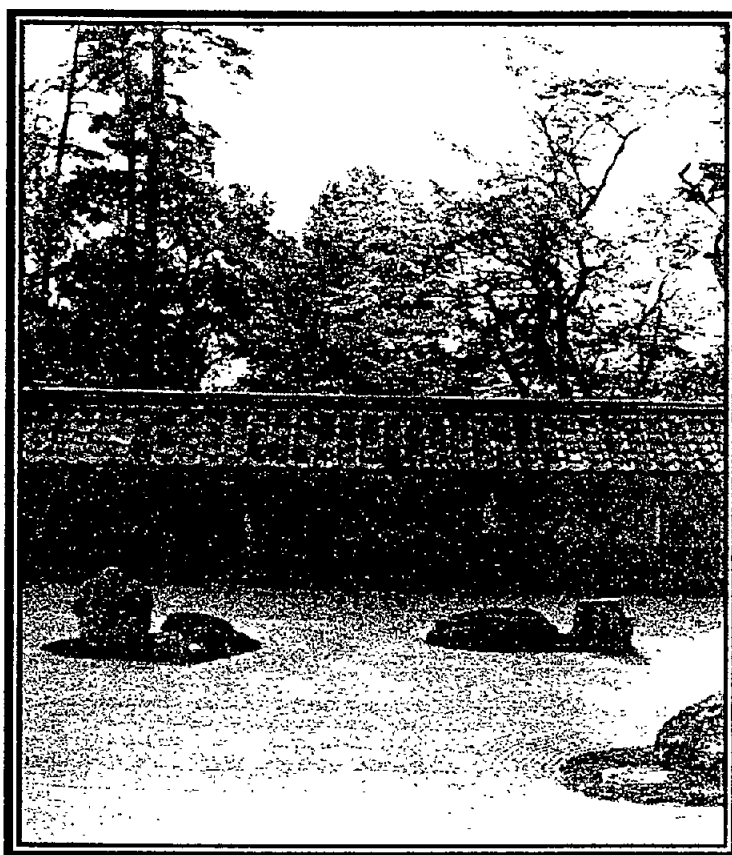
ในสมัยโชกุนโยชิมิทสึ การจัดสวนหินแบบพระมุไซนี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัดเซน หรือบ้านของขุนนางชั้นผู้ใหญ่และคหบดี โชกุนโยชิมิทสึใช้การจัดสวนนี้ในบริเวณปราสาทดอกไม้ม (Hana no gosho)⁴ และปราสาททองคำ คินคาคุจิ โดยเน้นการจัดสวนที่ผสมผสานหลักปรัชญาตามแนวทางการปฏิบัติธรรมของนิกายเซน การจัดสวนหินที่ไม่เน้นการใช้ต้นไม้สีเขียวแต่เน้นการจัดวางก้อนหิน กรวด ทราย ที่แลดูแข็งกระด้าง เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้ที่ได้พบเห็นเล็งเห็นถึงแก่นแท้ของธรรมชาติ ด้วยการจำลองธรรมชาติด้วยก้อนหินต่าง ๆ เหล่านั้น และอยู่ที่ว่าผู้ที่พบจะสามารถพิจารณาลงในจิตใจและเข้าใจถึงแก่นแท้ของผู้จัดสวนว่าต้องการสื่อสิ่งใดแก่ผู้พบเห็น การจัดสวนจึงได้รับความนิยมแพร่หลายในสมัยนี้

¹ มาลินี คัมภีร์ญาณนนท์. (2526). เล่มเดิม. หน้า 218.

² กล่าวว่โชอามิเป็นผู้จัดสวนแห่งนี้ (Soami ค.ศ.? – 1525)

³ พิพาตา ยังเจริญ. (2539). เล่มเดิม. หน้า 113.

⁴ ในเขตคิตะโนะโคจิ มุโรมาชิ (Kitanokoji Muromachi)

ภาพประกอบ 22 สวนหินที่มีชื่อเสียงของวัดเรียวอันจิ ในเมืองเกียวโต

ที่มา : Mikiso Hane. (1991). *op. cit.* p. 99.

งานวรรณกรรม

ผลงานทางวรรณกรรมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 12 – 14 ปรากฏว่าเป็นงานวรรณกรรมของชนชั้นผู้ปกครอง มักเป็นผลงานเขียนของขุนนางราชสำนักหรือบุคคลที่เชิดชูสถาบันจักรพรรดิ โดยเนื้อหาเป็นการเล่าเรื่องเหตุการณ์ทางการเมือง ความคิดและความเชื่อของบุคคลในแต่ละกลุ่มสังคม เช่น ตำนานเฮกิ (Tale of the Heike)¹ ที่กล่าวถึงการทำสงครามเกมเปของตระกูลไทระกับตระกูลมินาโมโตะในสมัยคามะกุระตอนต้น ซึ่งฝ่ายตระกูลไทระเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ เนื้อหาของเรื่องเป็นตอน โดยใช้ข้อมูลการเขียนจากบันทึกการบอกเล่าของผู้อยู่เหตุการณ์ คาดว่ามีการรวบรวมขึ้นในตอนปลายของคริสต์ศตวรรษที่ 13 ผลงานวรรณกรรมนี้สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์และพฤติกรรมของชนชั้นทหารที่เลื่อนลำดับมาเป็นผู้ปกครองประเทศ เนื้อหาของเรื่องยังแฝงปรัชญาความคิดเรื่องความไม่แน่นอนของชีวิตเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของผู้คน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมัยโชกุนโยชิมิทสึและเป็นผลงานที่มีชื่อเสียงคือ ไทเฮกิ (Taiheiki) ที่ซึ่งเป็นเรื่องราวในประวัติศาสตร์ช่วงค.ศ. 1318 – 1368 หนังสือไทเฮกีนีได้เขียนยกย่องสถาบันจักรพรรดิ โดยกล่าวถึงความยากลำบากของจักรพรรดิโกะไดโงะที่ต้องต่อสู้เพื่อเรียกสิทธิและอำนาจของจักรพรรดิกลับคืนจากกลุ่มทหาร ถ้อยคำในหนังสือไทเฮกีนี ประณามการกระทำของรัฐบาลทหารอาชิกางะว่าเป็นผู้ทรยศ ไม่รักษาสัตย์สัญญาที่ให้แก่จักรพรรดิ ผลงานเรื่องนี้จึงได้รับการยกย่องจากกลุ่มผู้จงรักภักดีต่อจักรพรรดิในสมัยใหม่จำนวนมาก²

จากการที่โชกุนโยชิมิทสึให้การสนับสนุนด้านพุทธศาสนานิกายเซนเป็นอย่างดี ทั้งการก่อสร้างและซ่อมแซมวัด วิหารต่าง ๆ นั้น การอุปถัมภ์กิจการของพุทธศาสนาอีกประการหนึ่งของเขา คือการให้ทุนสนับสนุนแก่วัดในการเขียนตำราหรืองานวรรณกรรมทางศาสนา เช่น งานวรรณกรรมของโกะซาน (Gozan Literature) โกะซานคือวัดเซนทั้งห้าในกรุงเกียวโต งานวรรณกรรมชุดนี้ประกอบด้วย พจนานุกรม สารานุกรม เอกสารอ้างอิงต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมและลัทธิขงจื้อ โดยเขียนเป็นภาษาคันจิหรือภาษาจีนทั้งสิ้น งานวรรณกรรมชุดนี้แสดงถึงปรัชญาของนิกายเซนและอิทธิพลของพุทธศาสนาที่ได้รับจากราชวงศ์หมิงของจีน เนื้อหากล่าวถึงปรัชญาคำสอนที่แฝงด้วยความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของญี่ปุ่นตั้งแต่ในสมัยโบราณ รวมทั้งทำให้มีเกิดความรู้สึกในความงามของธรรมชาติโดยเน้นความอ้างว้าง ลึกลับ และความเข้าใจในธรรมชาติของคนญี่ปุ่น

¹ ชื่อ เฮกิ เป็นอีกหนึ่งของตระกูลไทระ

² พินาดดา ยังเจริญ. (2539). เล่มเดิม. หน้า 113.

ศิลปะการแสดง

ละครโน

ศิลปะการแสดงละครโน (No Performance) เป็นการแสดงที่ชื่นชอบของโชกุนโยชิมิทสึ จึงได้ให้การสนับสนุนการแสดงละครโน ให้มีระเบียบแบบแผนและเป็นลักษณะการแสดงเฉพาะตัวมากขึ้นกว่าเดิม สำหรับต้นกำเนิดของละครโนยังคงคลุมเครือ คาดว่ามีที่มาจากศิลปะพื้นบ้านของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยโบราณ มีการแสดงกลางแจ้งตามวัด และชุมชนในงานเทศกาลต่างๆ มีทั้งเป็นการร่ายรำบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเป็นการแสดงละครไปให้แก่บรรดาเจ้านายและประชาชนทั่วไป และต่อมาได้รับการปรับปรุงจากกลุ่มปัญญาชนและขุนนางทหาร โดยผสมผสานอิทธิพลทางศิลปะการแสดงจากจีน จนกลายเป็นวัฒนธรรมการบันเทิงหรือเป็นส่วนหนึ่งในพิธีการของกลุ่มชนชั้นสูง¹

คำว่า โน (No) ตรงกับภาษาจีนว่า เนง (Neng) มีความหมายว่า ความสามารถ สามารถทำได้ หรือทักษะของอัจฉริยะบุคคล² ละครโนคาดว่ามีพัฒนาการมาจากการแสดง ซารูกากุ (Sarugaku)³ ที่มีลักษณะการแสดงโลดโผนคล้ายกายกรรมหรือละครสัตว์ประกอบดนตรี เน้นให้ความบันเทิงสนุกสนาน และการแสดง เดนกากุ (Dengaku) แปลตามตัวอักษรว่า ดนตรีในทุ่งนาหรือการแสดงดนตรีลูกทุ่งพื้นบ้านแบบญี่ปุ่น ซึ่งกลุ่มนักแสดงทั้งสองประเภทนี้ มักจะถูกว่าจ้างโดยกลุ่มพ่อค้า ให้ไปแสดงในงานวัด เช่น วัดโทไดจิ (Todaiji Temple) วัดโคฟูกุจิ (Kofukuji Temple) หรือวิหารคาสุสะ (Kasuga Shrine) เป็นการแสดงให้ความบันเทิง การร่ายรำประกอบดนตรีทั้งรูปแบบกายกรรมและการเล่นกล กลุ่มนักแสดงเหล่านี้ จะเดินทางตระเวนเปิดการแสดงไปยังแคว้นต่างๆ ตามวัด วิหารหรือในชุมชน การแสดงละครซารูกากุ กับเดนกากุ จึงเป็นที่ชื่นชอบของคนระดับชนชั้นล่างเป็นส่วนใหญ่ คือชาวบ้าน ชาวนา พ่อค้า แต่ก็รวมถึงชนชั้นทหารในสมัยคามะกุระและอาชิกางะด้วย⁴

¹ เพ็ญศรี กาญจน์มัย, บรรณาธิการ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 94-95.

² W.Scot Morton. (1994). Ibid. p. 100.

³ เป็นการแสดงประเภทหนึ่งที่มีเครื่องดนตรี การร่ายรำ การแต่งกายเป็นแบบแผน และซารูกากุ เป็นรูปแบบพื้นฐานของการแสดงละครโน ในสมัยอาชิกางะ มีสำนักการแสดงซารูกากุ 4 สำนักคือ คอนโงะ (Kongo), คอนปารุ (Konparu), โฮโซ (Hosho) และคันเซะ (Kanze) (Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 337)

⁴ ในตำนานพงศาวดารไทเฮกิ (Taiheki) มีการกล่าวถึงผู้นำรัฐบาลทหารโฮโจคนสุดท้ายในปลายสมัยคามะกุระ คือโทโจ ทากาทอกิ (Hojo Takatoki ค.ศ.1303-1333) ว่า เขาหมกมุ่นอยู่กับกิจกรรมความบันเทิง ชอบชมการแสดง ประลองฝีมือของทหารและการแสดงเดนกากุจนมีส่วนทำให้ศัตรูฝ่ายตรงข้ามสามารถเข้ามาทำลายที่ทำการทหารและบ้านของเขาได้

ภาพประกอบ 23 ภาพวาดการเต้นรำปลูกข้าวเดนดากุ
(Dengagu rice-planting dance)

ที่มา : Yasuo Nakamura. (1971.) **Noh The Classical Theater.** p. 67.

ภาพประกอบ 24 ภาพวาดเทศกาลหน้ากากโน

ที่มา : Ibid. p. 68.

ค.ศ.1374 โชกุนโยชิมิตสึได้ไปยังวิหารอิมากูมาโนะ (Imakumano Shrine) ในเกียวโต¹ เพื่อไปชมการแสดงซารูกากุ เป็นครั้งแรกที่โชกุนได้พบกับคันอามิ (Kanami ค.ศ.1333-1384)² และบุตรชายคือเซะอามิ โมโตคิโยะ (Zeami Motokiyo ค.ศ.1363-1444) ของคณะคันเซะ (Kanze troupe)³ จากเมืองมิเอะ (Mie) ในแคว้นยามาโตะ (Yamato Province)⁴ เพราะได้ยินชื่อเสียงกิตติศัพท์ของคันอามิด้านการเป็นนักเขียนบทละครและนักแสดงจาก ซาซากิ ไดโย (Sasaki – Doyo ค.ศ. 1306-1373)⁵ ในช่วงเวลานั้นการแสดงซารูกากุและเด็นกากุ ค่อนข้างมีความคล้ายคลึงกันมาก และเป็นการแสดงที่ชนชั้นสูงไม่นิยม แต่โชกุนโยชิมิตสึชื่นชมในความสามารถของคันอามิ และความเฉลียวฉลาดเกินวัยของเซะอามิเป็นอย่างมาก⁶ จึงมีความต้องการที่จะสนับสนุนให้ทั้งสองมีโอกาสดำเนินแบบแผนการแสดงละครโนให้มีความชัดเจนมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อส่งเสริมให้การแสดงละครโนเป็นวัฒนธรรมการบันเทิงของชนชั้นสูง

ในช่วงระยะเวลาแรกที่โชกุนโยชิมิตสึให้การส่งเสริมคันอามิและเซะอามิ มีบันทึกของขุนนางข้าราชการสำนักที่แสดงความไม่พอใจต่อการสนับสนุนของโชกุนนี้ว่า โชกุนเข้าร่วมงานเทศกาลกิออน (Gion festival) ซึ่งโชกุนให้หมวกของโชกุนแก่เซะอามิและยังกินอาหารในงานข้าวเดียวกันด้วย เซะอามิในความคิดของขุนนางราชสำนักนั้น เปรียบเปรยว่า “เด็กน้อยชั้นต่ำที่ดีกว่าขอทานนิดเดียว” (lowly fellow “ little better than beggars”) สำหรับนิโจ โยชิโมโตะ (Nijo Yoshimoto ค.ศ. 1320-1388)⁷ บันทึกเกี่ยวกับเซะอามิว่าเป็นเด็กชายที่มีคุณลักษณะที่ดีราวกับเดินออกมาจากตำนานเกนจิ โมโนกาตาริ (Genji monogatari) และมีคุณสมบัติที่เฉลียวฉลาดเกินวัยอีกทั้งยังมีความสามารถด้านการแต่งโคลงกลอนวากะและเรณกะ รวมทั้งยังมีทักษะในกีฬาเกะมาริ (Keman)⁸ จึงทำให้โชกุนโยชิมิตสึชื่นชมรักใคร่เป็นพิเศษ และให้สิทธิ์แก่คันอามิและเซะอามิ ในการพัฒนาละครโนให้มีรูปแบบมาตรฐานตามประเพณี ทั้งท่วงท่า

¹ กล่าวกันว่าการเดินทางไปวิหารอิมากูมาโนะของโชกุนโยชิมิตสึ เป็นการจัดการของพระนันอามิ (Nanami)

² ชื่อเดิมคือ คิโยทสูกุ ยูซากิ (Kiyotsugu Yusaki) เป็นผู้จัดการคณะละครยูซากิ (Yusaki troupe) (Toyoichiro Nogami. (1955). *Zeami and His Theories on No*. p. 1.)

³ คำว่า คันเซะ มาจากคำหน้าชื่อ คันอามิ (Kanami) และเซะอามิ (Zeami) (Ibid.)

⁴ Gentaro Mutsumura. (1985). *op. cit.* p. 104.

⁵ ขณะนั้นซาซากิ ไดโยเป็นช่างของแคว้นโอมิ (Omi Province) เป็นผู้ที่ชอบสะสมงานศิลปะต่างๆ จากประเทศจีน ทั้ง ภาพวาด งานเขียน เครื่องถ้วยชาม เครื่องปั้นดินเผาหรือเครื่องลงเงา งานศิลปะเหล่านี้เรียกว่า คารามอนะ (Karamono) Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* p. 692)

⁶ ขณะนั้นเซะอามิอายุ 12 ปี

⁷ นิโจ โยชิโมโตะ เป็นผู้นำกลุ่มตระกูลเชื้อสายฟูจิวาระ สายขุนนางราชสำนัก และเป็นอาจารย์ของโชกุนโยชิมิตสึ ที่สอนเรื่องธรรมเนียมราชสำนัก ศิลปะและการสมาคมชั้นสูง มีเพื่อนสนิทคือ อิมากาว่า เรียวซุน (ซาตะโยะ ค.ศ. 1322-1420) ที่ศึกษาบทกวีร้อยกรองด้วยกัน และเป็นผู้ก่อตั้งสำนักกวี “นิโจ” (Nijo School) และผลงานที่ทำให้เขามีชื่อเสียงคือ งานเขียนรวมชุดกลอนเรณกะ ชื่อ ทสูกุบาซุ (Tsukubashu renga anthology) (Kozo Yamamura. editor. (1990). *op. cit.* p. 462)

⁸ เกะมาริ เป็นกีฬาพื้นบ้านของญี่ปุ่นชนิดหนึ่งคล้ายกับฟุตบอลคือการแย่งลูกบอลที่ทำด้วยผ้าหรือหนังสัตว์หุ้มลูกบอล และใช้เท้าในการแย่งลูกบอล (Ibid. p. 463)

การร่ายรำ การร้อง บทละครที่เป็นกวี ดนตรี เครื่องแต่งกาย โรงละครหรือสถานที่แสดงละครให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ความโดดเด่นของคณะละครโนของคันทามิ มีที่มาจากการแข่งขันระหว่างคณะซารูกากุ โนะ โน (Sarugaku no No) กับคณะเดนกะกุ โนะ โน (Dengaku no No) ¹ ทั้งสองคณะนี้มีรูปแบบการแสดงศิลปะของจีนตั้งแต่สมัยเฮอัน สำหรับซารูกากุ โนะ โนจะเน้นการแสดงโลดโผน ในขณะที่เดนกะกุ โนะ โน จะเน้นการแสดงแบบตลก ซึ่งช่วงแรกการแสดงของทั้งสองสำนัก จะมีการแสดงแบบธรรมชาติ ใช้เรื่องราวแบบละครชีวิต ไม่สลับซับซ้อน เมื่อเกิดการแข่งขันระหว่างกันมากขึ้น ทั้งสองคณะจึงต้องปรับปรุงการแสดงและใช้อุปกรณ์ช่วยการแสดง เพื่อให้เป็นที่น่าสนใจของผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มชนชั้นสูง เช่น คณะเดนกะกุ โนะ โนได้รับการอุปถัมภ์จากโฮโจ ทากาโทกิ (Hojo Takatoki) และโชกุนทากาอูจิด้วย ²

ในสมัยโชกุนโยชิมิทสึ คณะซารูกากุ โนะ โนได้รับความนิยมมากกว่าคณะเดนกะกุ โนะ โน ทั้งที่คณะเดนกะกุ โนะ โน มักจะมีรูปแบบการแสดงแบบใหม่ ซึ่งคณะซารูกากุ โนะ โน มักจะลอกเลียนแบบการแสดง แต่เป็นเพราะว่าภายในคณะมีสมาชิกที่โด่งดังและมีความสามารถมากกว่า และได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มชนชั้นสูงมากกว่าคณะเดนกะกุ โนะ โน ที่มีผู้แสดงที่มีชื่อเสียงเพียง 2-3 คน เช่น อิทซุ (Ichu) ไดอามิ (Doami) หรืออินุโอะ (Inuo) ที่ถนัดการแสดงแบบเดิมและคิอามิ หรือคาเมะยะชะ (Kiami, Kameyasha) กับโซอามิ (Zoami) ที่ถนัดในการแสดงแบบใหม่ คณะซารูกากุ โนะ โน ที่มีการแสดงแบบโลดโผนและน่า จุดเด่นของคณะเดนกะกุ โนะ โน มาใช้แสดง จึงได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยสมัยโชกุนโยชิมิทสึมีคณะซารูกากุ ที่มีชื่อเสียงอยู่ใน 5 แคว้น ได้แก่ แคว้นยามาโตะ (Yamato) แคว้นโอมิ (Omi) แคว้นอิเซะ (Ise) แคว้นทัมบะ (Tamba) และแคว้นเซตซุ (Settsu) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มยามาโตะ ซารูกากุ (Yamato Sarugaku) และกลุ่มโอมิ ซารูกากุ (Omi Sarugaku) เป็นคณะที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลมากในขณะนั้น

กลุ่มคณะละครจากยามาโตะ ซารูกากุ มี 4 คณะ คือ ³

1. คณะเอนไม (Enmai) หรือทาเคดะ (Takeda) ต่อมาคือ สำนักคอนปารุ (Konparu School)
2. คณะซากาโดะ (Sakado) ต่อมาคือ สำนักคอนโงะ (Kongo School)
3. คณะโทอิ (Tohi) ต่อมาคือ สำนักโฮโซ (Hosho School)
4. คณะยูซากิ (Yusaki) ต่อมาคือ สำนักคันทะ (Kanze School)

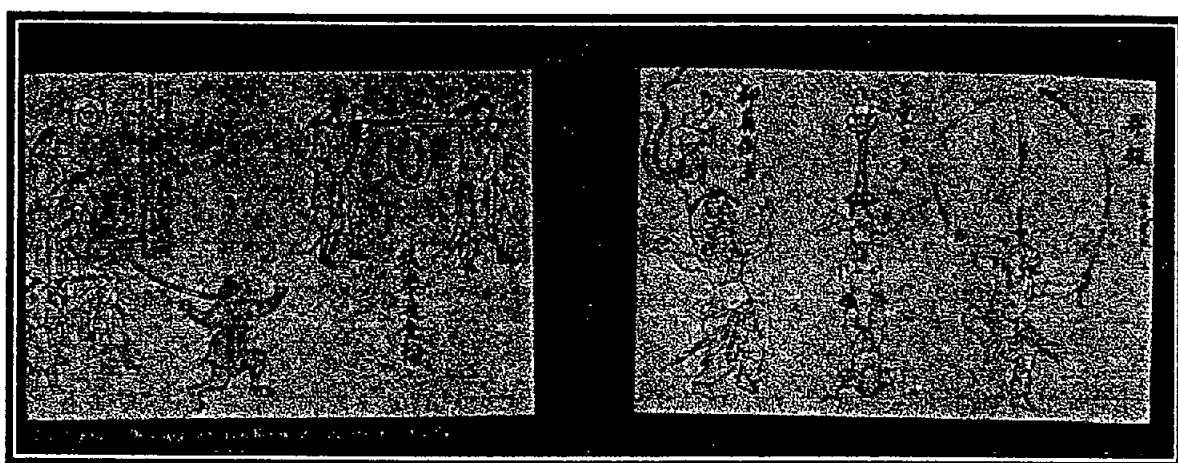
สำหรับคณะคันทะของคันทามินั้นเป็นคณะที่มีชื่อเสียงมากที่สุดของกลุ่มยามาโตะ ซารูกากุ คันทามิ มีความคิดว่าการแสดงซารูกากุ จะต้องสื่อท่าทางด้วยหลักโมโนมานะ (Monomane) ประกอบด้วยคุสะไม (Kusemai) คือความสามารถในการเลียนแบบท่าทางต่างๆ เช่น ท่าทางของนักรบ ท่าทางของสตรี ท่าทางของปีศาจ ฯลฯ และเข้าถึงหลักการยูเก็น (Yugen) คือการแสดงการร้องเพลงและการร่ายรำให้การ

¹ คาดว่าก่อตั้งคณะในสมัยคามูระและเจ้าของคณะเดนกะกุ โนะ โน เป็นพี่สาวของเจ้าของคณะซารูกากุ โนะ โน (Toyoichiro Nogami. (1955). loc.cit.)

² Ibid. pp. 2,7.

³ Ibid. pp. 7-8.

แสดงนำไปสู่ความลึกลับ ลึกลับยิ่ง เติมไปด้วยจิตวิญญาณของนักแสดงที่กำลังแสดงเป็นตัวละครนั้น ๆ ด้วยหลัก
โมโนมานะ คันอามิเชื่อว่า การแสดงซารูกากุ จะสามารถพัฒนาเป็นละครโนระดับสูงได้ ตัวอย่างเช่น การ
แสดงละครตำนานประวัติศาสตร์ เรื่อง โอโนะ โนะ โคมาชิ (Ono no ko machi) เรื่องโซงะ โมโนกาตาริ
(Soga monogatari) เรื่องกิเกกิ (Gikeiki) ¹ หลังจากที่คันอามิได้รับการสนับสนุนจากโชกุนโยชิมิทสึ

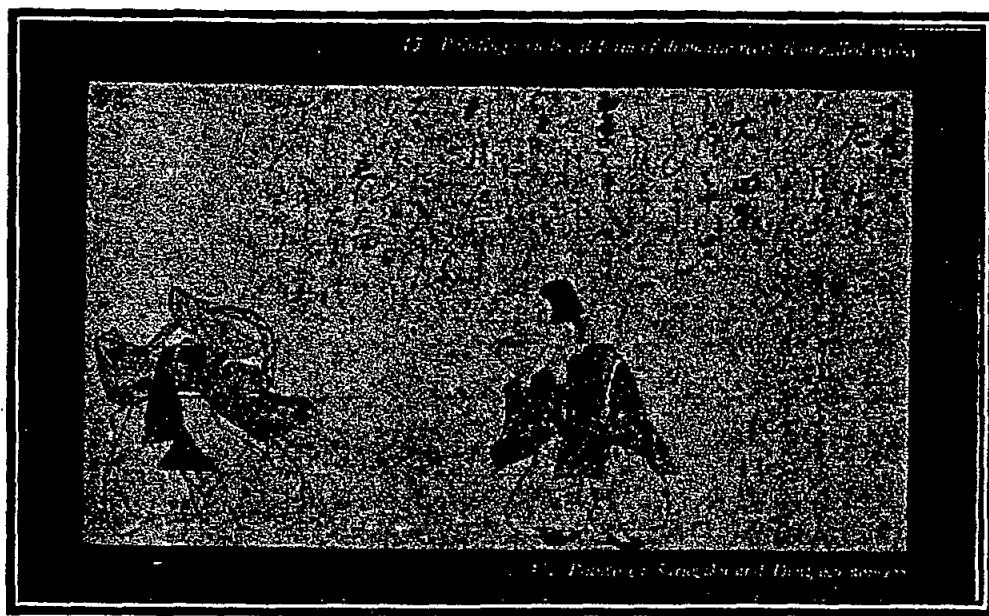

ภาพประกอบ 25

ภาพวาดแสดงรูปแบบการแสดงของเซนกากุของชินไซ โคกากุ ซู (Shinzai Kagaku Zu)

ที่มา : Yasuo Nakamura. (1971). op. cit. pp. 84-85.

¹ เรื่องโอโนะ โนะ โคมาชิ คือเรื่องของนักกวีหญิงที่มีความงามและมีชื่อเสียงในตอนปลายศตวรรษที่ 9 เรื่องโซงะ
โมโนกาตาริ เป็นเรื่องของสองพี่น้องทหารนักรบที่มีความแค้นพยาบาทผู้ที่ฆ่าพ่อของพวกเขาในตอนปลายศตวรรษที่ 12
และเรื่องกิเกกิ แปลว่า บ้านกึ่งของโยชิซึเนะ เป็นเรื่องมินาโมโตะ โยชิทสึเนะ และชิสุกะที่เป็นภรรยาลับของเขา (Kozo
Yamamura. editor. (1990). op. cit. p 464)

ภาพประกอบ 26

ภาพวาดนักแสดงเซนกากุและเคนกากุ

ที่มา : Yasuo Nakamura. (1971). op. cit. p. 95.

ตั้งแต่ ค.ศ.1374 เป็นต้นมา การแสดงชาวกากุ จึงกลายเป็นการแสดงสำหรับทุกชนชั้น และภายหลังที่คันอามิถึงแก่กรรมในค.ศ.1384 เซะอามิก็ได้รับการอุปถัมภ์ดูแลจากโชกุนโยชิมิทสึและนิโจ โยชิโมโตะเป็นอย่างดี จนสามารถพัฒนารูปแบบการแสดงละครโน ให้มีแบบแผนและกลายเป็นศิลปะของราชสำนักได้

บทบาทของนักแสดงละครโนมี 5 ประเภทสำคัญคือ เทพเจ้า นักรบ สตรี ปิศาจ และเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ ซึ่งเซะอามิเปลี่ยนรูปแบบการแสดงของนักรบ (Shuramono) และการแสดงของสตรี (Kazuramono) สำหรับบทบาทการแสดงของนักรบนั้น แต่เดิมนั้นเป็นบทบาททหารทั่วไปที่มีการแสดงและขับร้องเพื่อประจบสอพลอโชกุนโยชิมิทสึและขุนนางทหารชั้นผู้ใหญ่ เซะอามิวางรูปแบบชูระโมโนะซึ่งจะใช้ตัวละครหลักหรือเรียกว่า ชิเตะ (Shite) เป็นตัวละครดำเนินเรื่องให้เป็นบุคคลในชนชั้นทหารที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์ การรื้อฟื้นวีรบุรุษทหารในประวัติศาสตร์สงคราม เช่นเรื่องเฮเกะ โมโนกาตาริ (Heike Monogatari) เป็นเรื่องที่เซะอามิได้ใช้การแสดงโนเพื่อสนับสนุนความรักชาติ ความซาบซึ้งของบุคคลโดยใช้เรื่องราวของสงครามในอดีต และเพื่อเป็นการเอาใจชนชั้นขุนนางทหารมากขึ้นด้วย¹

การแสดงกล่าวถึงเรื่องราวในอดีตเป็นเทคนิคการแสดงที่ชาญฉลาดของเซะอามิในการดึงดูดความสนใจให้การแสดงโดยใช้มูเงิน (Mugen) หรือผี ปิศาจ ดวงวิญญาณ แสดงเป็นตัวละครหลัก (ชิเตะ) ดำเนิน

¹ Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 467.

เรื่อง เช่นเรื่องที่เซะอามิแสดงเป็นมุเงินซึอ อัทสึโมริ (Atsumori)¹ ในบทที่ต้องตายอย่างทรมานภายในอ้อมกอดของคุมาโก นาโนซานะ (Kumagai Nanozane) ในสงครามอิชิโนะทานิ (Battle of Ichinotani) ซึ่งบทละคร การร้องเพลง การร่ายรำ ดนตรี และการแต่งกาย ล้วนอยู่ในการดูแลของเซะอามิที่เขาได้ออกแบบเองแทบทั้งสิ้น

สำหรับการแสดงของสตรีในความคิดของเซะอามิคือ การแสดงออกให้น้อยที่สุด กล่าวคือเน้นการเคลื่อนไหวอย่างเชื่องช้า แต่ต้องใช้ความสามารถในการแสดงมุเงิน คือการแสดงออกทางอารมณ์ การเคลื่อนไหวและสามารถสื่อสารให้ผู้ชมรับรู้ได้อย่างลึกซึ้ง โดยไม่เน้นการแสดงท่าทางออกมาเหมือนสมัยก่อนจนมีผู้เปรียบเทียบว่า บทของสตรีในละครโนสมัยก่อนนั้นเป็นสีสันและน้ำหอมของละครโน ในขณะที่บทของสตรีในสมัยของเซะอามิเปรียบเสมือนเป็นดอกไม้แห่งของละครโน เซะอามิมิได้มีเจตนาที่ดักจับบทบาทของสตรีในละคร แต่ต้องการให้สตรีที่เป็นตัวละครหลักมีกริยาท่าทางเยือกเย็น สุขุม ดำเนินการร้องและการร่ายรำอย่างมีจังหวะชัดเจน การปรับเปลี่ยนและการแสดงตัวละครหลักคือ นักรบ และ สตรี โดยปรับเปลี่ยนท่วงท่าการแสดงลักษณะนี้เพื่อยกระดับของละครโนให้อยู่ในการแสดงระดับสูง เป็นการแสดงที่มีรสนิยมตามแบบอย่างของชนชั้นสูงได้²

สำหรับตัวละครหลักหรือตัวเอกของละครโนเรียกว่า ชิเตะ แปลว่าผู้กระทำ ส่วนใหญ่จะแสดงเป็นวิญญาณของคนในอดีต เทพยดา หรือคนที่มีอำนาจเกินมนุษย์ มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง ในขณะที่ตัวละครรองเรียกว่า วากิ มักจะเป็นมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบัน มักจะเป็นผู้ชายเสมอและจะไม่สวมหน้ากาก ในขณะที่ชิเตะจะสวมหน้ากากตลอด

ด้านการแต่งกายของละครโนนั้นมีระเบียบแบบแผน เนื่องจากคันอามิและเซะอามิได้รับการสนับสนุนจากโชกุนโยชิมิทสึ ทำให้เซะอามิเน้นการใช้ผ้าหุทรา ราคาสูงและมีลวดลายที่สามารถสื่อความหมายตามท้องเรื่องได้³ การทำให้เนื้อผ้าแข็ง คงรูป เพื่อซ่อนขนาดและรูปลักษณะของผู้แสดง ความซื่อหนึ่งของละครโนคือ การปฏิเสธรูปกายของผู้แสดงแต่จะยอมรับรูปลักษณ์ของเครื่องแต่งกายที่ผู้แสดงสวมอยู่เท่านั้น⁴

สำหรับดนตรีของละครโนนั้น เมื่อนักดนตรีนั่งประจำที่แล้ว ดนตรีจะเริ่มด้วยขลุ่ย (ฟูเอะ) เป็นการเรียกความสนใจจากผู้ชม เมื่อ วากิ⁵ ตัวละครคนแรกที่ปรากฏบนเวที จะมีเสียงกลองสองใบคือ โอะทสึสุมิ และโคะทสึสุมิ หรือโทโคะ เป็นกลองที่วางบนพื้นเวลาดีจะใช้ไม้ตีสองอัน เครื่องดนตรีของละครโนจะมีหลายประเภทแต่จะไม่มีเครื่องสาย เนื่องจากตั้งแต่เกิดการแสดงซารูกากุและเด็นดากุ ซึ่งเป็นที่มาของละครโนนั้น

¹ จากตำนานเฮเกะ โมโนกาตาริ (Heike Monogatari)

² Kozo Yamamura. editor. (1990). op. cit. p. 467.

³ เช่นเรื่องฟูเนเบ็งเคอิ (funabenkei) ตัวชิเตะนั้นเป็นปีศาจที่โผล่จากใต้ทะเล สวมเครื่องแต่งกายที่มีลวดลายเป็นลูกคลื่นสีขาวบนผ้าสีฟ้าเป็นต้น

⁴ เสาวลักษณ์ ศิริวิบูลย์ชัย. (2523, มี.ค-เม.ย.). แนะนำละครโน. เอกสารวิชาการไทย-ญี่ปุ่นศึกษา. (2)1 : 142-144.

⁵ ตัวละครแรกที่ปรากฏบนเวทีเสมอ

ไม่มีเครื่องสายเช่นกัน เซะอามิไม่ได้คิดเพิ่มเติมประเภทเครื่องดนตรีและยังต้องการรักษารูปแบบเดิมไว้ แต่เน้นเรื่องระเบียบการแต่งกาย และตำแหน่งการนั่งของนักดนตรีและนักร้องประสานเสียง

สำหรับเวทีนั้น การแสดงซารูกากุ เดนกากุ และละครโนตั้งแต่สมัยโบราณนั้นจะแสดงในที่กลางแจ้ง จึงมีการสร้างเวทีแบบมีหลังคา¹ และจะมีบันไดเล็ก 3 ชั้นอยู่บริเวณด้านหน้าของเวทีที่ซึะจะะยีนแสดงบริเวณนั้น เพื่อให้ผู้ชมที่ชื่นชอบการแสดงสามารถเดินไปให้รางวัลแก่นักแสดงได้² เซะอามิยังคงรูปแบบของเวทีที่มีหลังคานี้ไว้เช่นเดิม แต่เน้นเรื่องตำแหน่งที่นั่งของนักแสดงหลัก นักแสดงรอง นักดนตรีและนักร้องประสานเสียงมากกว่า

นอกจากนี้ในการแสดงละครโนจะมีการแสดงละครเดี่ยวเงิน (Kyogen) หรือการแสดงตลก เน้นบทเจรจาและการแสดงท่าทางโดยไม่มติดนตรีประกอบ เพื่อเป็นการคั่นการแสดงและผ่อนคลายอารมณ์ได้ึงเครียดของละครโน เนื้อหาของเดี่ยวเงินมักจะเป็นเรื่องระหว่างเจ้านายกับคนใช้ สามัคกับภรรยาหรือพ่อดากับลูกเขย เป็นต้น

หลังจากที่โชกุนโยชิมิตสึถึงแก่อนิจกรรมในค.ศ. 1408 เซะอามิและละครโนก็ไม่ได้ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลทหารเหมือนอย่างเดิม เนื่องจากโชกุนคนต่อไปคืออาชิกางะ โยชิโมชิ (Ashikaga Yoshimochi ค.ศ. 1386 -1428) บุตรชายคนโตของโชกุนโยชิมิตสึ ไม่ได้ให้การสนับสนุนการแสดงละครโนเนื่องจากยังมีความรู้สึกโกรธเคืองและไม่พอใจบิดาและบรรดาศิลปินและพระที่คบหาสมาคมกับบิดา และให้ความสำคัญแต่กิจกรรมที่ตนเองสนใจเท่านั้นโดยที่ไม่ค่อยคำนึงถึงโชกุนโยชิโมชิในวัยเด็กมากนัก อีกทั้งยังเข้าใจว่าโชกุนโยชิมิตสึรักบุตรชายอีกคนหนึ่งคือ โยชิซากุ มากกว่าตนเอง อีกทั้งโชกุนโยชิโมชิชื่นชอบการแสดงเดนกากุและซารูกากุมากกว่าละครโน³ จวบจนเซะอามิถึงแก่กรรมในค.ศ. 1444 คณะละครคันเซะค่อนข้างจะประสบปัญหาอย่างมากจนเกือบยุบคณะการแสดงไป แต่อย่างไรก็ตามการแสดงของคณะละครคันเซะเป็นการแสดงที่มีชื่อเสียงโดดเด่นมากที่สุดในสมัยมุโระมาชิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยโชกุนโยชิมิตสึ

ผลงานทางศิลปวัฒนธรรมในสมัยโชกุนโยชิมิตสึ

จากการที่โชกุนโยชิมิตสึมีความใกล้ชิดและให้การสนใจงานด้านศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนานิกายเซน โชกุนโยชิมิตสึได้ให้การสนับสนุนกิจการทางศิลปะแขนงต่าง ๆ อยู่เสมอ ภายหลังจากที่โชกุนสามารถจัดการกับปัญหาทางการเมืองต่าง ๆ เรียบร้อยและสถาปนาตนเองดำรงตำแหน่ง ไดโจไดจิน (dajō daijin) คือ ผู้บริหารสูงสุดทั้งทางสายพลเรือนและสายทหารในค.ศ.1394 และในปีเดียวกันนี้ได้สละตำแหน่งโชกุนโดยมอบหน้าที่การบริหารแผ่นดินให้แก่บุตรชายคือ อาชิกางะ โยชิโมจิ (Ashikaga Yoshimochi ค.ศ. 1394-1423) เป็นโชกุนลำดับต่อไปโดยที่โชกุนโยชิมิตสึยังคงเป็นที่ปรึกษาอยู่ หลังจาก

¹ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการแสดงในโรงละคร ก็ยังคงมีการสร้างเวทีที่มีหลังคาอยู่ภายในโรงละครนั้น ๆ

² เสาวลักษณ์ ศิริวิบูลย์ชัย. (2523, มี.ค-เม.ย.) เล่มเดิม. หน้า 145.

³ Kozo Yamamura, editor. (1990). loc. cit.

นั้น ไชยกุลโยชิมิตส์ได้ใช้เวลาให้แก่งานศิลปะ ตลอดจนให้การส่งเสริมด้านวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ เป็นอย่างดีทั้งในด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม การจัดสวน วรรณกรรมและการละคร

งานด้านสถาปัตยกรรม ไชยกุลโยชิมิตส์ให้การสนับสนุนพุทธศาสนาโดยให้มีการสร้างวัด วิหารและบูรณะวัดเก่าแก่ สำหรับงานสถาปัตยกรรมที่มีชื่อเสียงคือปราสาทหินคาคุจิหรือปราสาททองคำ เป็นการก่อสร้างที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้วยการใช้สีทองทั้งหลัง ผสมผสานด้วยศิลปะการก่อสร้างวัดแบบเซนเข้ากับศิลปะการสร้างอาคารขนาดใหญ่ตามแบบญี่ปุ่นสมัยโบราณที่เรียกว่า ชินเดน การสร้างปราสาทหินคาคุจิหรือปราสาททองคำนี้ได้รับการยกย่องให้เป็นสัญลักษณ์ทางศิลปกรรมของสมัยอาชิกางะ

งานด้านจิตรกรรม งานวาดในสมัยนี้ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนานิกายเซนจากราชวงศ์ซ่งของจีน ซึ่งเน้นการวาดภาพเหมือนธรรมชาติ ทั้งภาพทิวทัศน์ ภาพมนุษย์และสัตว์ วาดด้วยน้ำหมึกโดยใช้ศิลปะของการสะบัดหมึกบนผ้าขาวหรือกระดาษขาว ซึ่งต้องใช้ความชำนาญและมีสมาธิอย่างสูงในการวาดภาพ การวาดภาพลักษณะนี้เรียกว่า ภาพซุมิ-เอะ (Zumi-e Painting) ไชยกุลโยชิมิตส์ให้การสนับสนุนศิลปะประเภทนี้ด้วยการสะสมผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงหรือการจัดให้มีการแข่งขันแต่งโคลงกลอนและวาดภาพซุมิ-เอะ ทำให้การวาดภาพประเภทนี้ได้รับความนิยมแพร่หลายในหมู่ชนชั้นปัญญาชน พระสงฆ์ รวมถึงขุนนางต่าง ๆ ว่าเป็นกิจกรรมฝึกฝนทั้งกายและใจให้มีสติและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

การจัดสวนในสมัยอาชิกางะนี้มีปรากฏเป็น 2 ประเภทคือ การจัดสวนแบบเปียกและการจัดสวนแบบแห้ง การจัดสวน เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ได้รับการเผยแพร่โดยหมู่พระสงฆ์ที่เคยเดินทางไปยังจีนและรับศิลปะการจัดตกแต่งธรรมชาติเพื่อการกล่อมเกล่าจิตใจมาใช้ พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนี้คือ พระ มุโซ โคคุชิ เป็นผู้นำในการจัดสวนแบบแห้งโดยใช้ หิน กรวด ทราย ในการจำลองธรรมชาติบนพื้นที่ขนาดเล็ก และมุ่งเน้นให้ผู้พบเห็นได้จินตนาการถึงว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งการจัดสวนนี้จะแฝงไปด้วยปรัชญาแบบเซนตามความตั้งใจของผู้จัดสวนด้วย ไชยกุลโยชิมิตส์มีความชื่นชอบเรื่องการจัดสวนเช่นกัน โดยสั่งให้มีการจัดสวนที่ปราสาทดอกไม้และปราสาทหินคาคุจิทั้งการจัดสวนแบบเปียกและแบบแห้ง

งานวรรณกรรมและศิลปะการแสดงละครโน งานวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงหรือที่ได้รับความนิยมนั้นมักได้รับการนำมาแต่งเป็นบทละครหรือเค้าโครงเรื่องในการแสดงละครโน ซึ่งละครโนในสมัยไชยกุลโยชิมิตส์เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปได้รับการส่งเสริมและเป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่ชนชั้นนักรบและปัญญาชน ละครโนได้รับการสนับสนุนให้มีแบบแผน กฎระเบียบอย่างเคร่งครัดเพื่อยกระดับการแสดงซึ่งมีที่มาจากการแสดงพื้นบ้านให้เป็นการแสดงเพื่อกลุ่มชนชั้นสูง ไชยกุลโยชิมิตส์ให้การส่งเสริมแก่บุคคลที่มีความสามารถทางการแสดงคือ คันอามิและเซะอามิ ให้เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ของคณะแสดงให้มีระเบียบ ทั้งเรื่องบทละคร เสื้อผ้าของนักแสดง จากและสถานที่ องค์ประกอบบนเวที นักแสดงประกอบและนักดนตรี ฯลฯ เหล่านี้ได้ถูกกำหนดให้มีจำนวนและขนาดที่แน่นอน เป็นการสร้างมาตรฐานของการแสดงละครมากขึ้นจากสมัยก่อน ส่งผลให้การแสดงละครโนถูกยกระดับเป็นการแสดงเพื่อกลุ่มชนชั้นสูงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

จากการที่ไชยกุลโยชิมิตส์ให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนงานด้านศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทำให้ผลงานทางศิลปะที่เกิดขึ้นในช่วงสมัยอาชิกางะตอนต้นได้รับการยอมรับว่ามีการพัฒนาการและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวตามแบบศิลปะญี่ปุ่น จึงกล่าวได้ว่าไชยกุลโยชิมิตส์มีบทบาทสำคัญในการให้การส่งเสริมงานด้านศิลปวัฒนธรรมให้มีความก้าวหน้าและส่งผลให้เกิดศิลปะรูปแบบใหม่ในสมัยต่อมา

ภาพประกอบ 27

ภาพแสดงรายละเอียดการแสดงท่าทาง ที่กำหนดขึ้นโดยเซะอามิ

ที่มา : Yasuo Nakamura. (1971). op. cit. p. 103.

ภาพประกอบ 28 ภาพท่าทางในการแสดงละครโน

แถวบน ภาพซ้าย หมายถึงการรับฟัง (คานะ-โนะ-โอจิ Kane-no-ogi)

ภาพขวา หมายถึง การชมพระจันทร์ (ทสึกิ-โนะ-โอจิ Tsuki-no-ogi)

แถวล่าง ภาพซ้าย หมายถึงการชมดอกไม้ (ฮานะ-โอจิ Hane-ogi)

ภาพขวา หมายถึง การเคลื่อนไหว (ฮานะ-โอจิ Hane-ogi)

ที่มา : Yasuo Nakamura. (1971). *op. cit.* p. 200.

ภาพประกอบ 29 ภาพท่าทางในการแสดงละครโน

แถวบน ภาพซ้าย หมายถึงการสวดมนต์ การอ้อนวอน (กัสโช Gassho)

ภาพขวา หมายถึง การเสียใจอย่างที่สุด (เรียว-ชิโอริ Ryo-shiori)

แถวล่าง ภาพซ้าย หมายถึง อาการเหนื่อย (กาตะ-ชิโอริKata-shiori)

ภาพขวา หมายถึง การสู้รบ (นาจินาตะ Naginata)

ที่มา : Yasuo Nakamura. (1971). *op. cit.* p. 198.

ภาพประกอบ 30

ภาพหน้ากากมากากิโระ ใช้แสดงบทบาทผู้หญิงสาว
ที่มา : Yasuo Nakamura. (1971). *op. cit.* p. 140

ภาพประกอบ 31

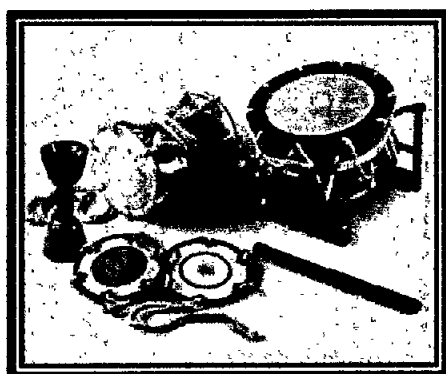
ภาพหน้ากากชูโจะ ใช้แสดงบทบาทวิญญาณนักรบ
ที่มา : Yasuo Nakamura. (1971). *op. cit.* p. 141.

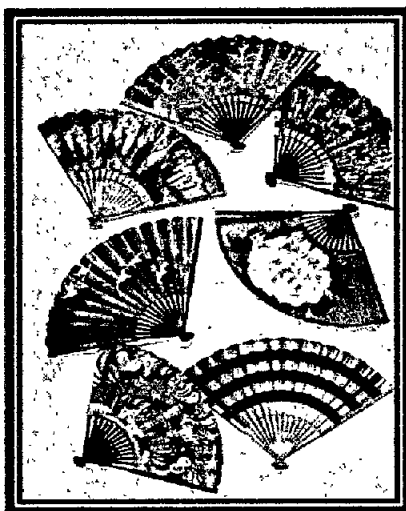
ภาพประกอบ 32 ภาพหน้ากากปีศาจ
 ด้านซ้าย หน้ากากโอโตะบิเดะ (Otobide) ใช้แสดงบทบาทปีศาจ
 ด้านขวา หน้ากากโอเบะชิมิ (Obeshimi) ใช้แสดงบทบาทปีศาจ
 ที่มา : Yasuo Nakamura. (1971). *op. cit.* p. 171.

ภาพประกอบ 33 หน้ากากสตรีสองวัย
 ด้านซ้าย หน้ากากโซะ-ออนนะ (Zo-onna) ใช้แสดงบทบาทผู้หญิงสวยวัยกลางคน
 ด้านขวา หน้ากากโกะ-โอโมเตะ (Ko-omote) ใช้แสดงบทบาทผู้หญิงสวยวัยรุ่น
 ที่มา : Yasuo Nakamura. (1971). *op. cit.* pp. 172-173.

ภาพประกอบ 34 ภาพเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครโน
ที่มาจาก : Yasuo Nakamura. (1971). *op. cit.* p. 144.

ภาพประกอบ 35 ภาพพัดที่ใช้ประกอบการแสดงละครโน
ที่มาจาก : Yasuo Nakamura. (1971). *op. cit.* p. 145.

ภาพประกอบ 36 อิริเอะ มิโฮ (Inie Miho) ช่างทำหน้ากากโน
ที่มาจาก : Yasuo Nakamura. (1971). *op. cit.* p. 146.

ภาพประกอบ 37 ภาพนักแสดงก่อนขึ้นแสดง
ด้านซ้าย นักแสดงทำความเคารพแก่หน้ากาก
ด้านขวา นักแสดงยืนพิจารณาตนเองก่อนการแสดง
ที่มาจาก : Yasuo Nakamura. (1971). *op. cit.* pp. 186-187.

บทที่ 5

สรุป

โชกุนอาชิกางะ โยชิมิทสึ เป็นโชกุนลำดับที่ 3 ของสมัยอาชิกางะ ซึ่งขึ้นสู่ตำแหน่งโชกุนเพียง อายุ 10 ปี ในขณะที่มีผู้ช่วยบริหารราชการแผ่นดินคือ โฮโซกาวา โยริยุกิ เป็นผู้มียอำนาจการตัดสินใจในการบริหารประเทศ เขามีหน้าที่สอนงานบริหารประเทศและวางแผนทางการเมืองให้แก่อาชิกางะ โยชิมิทสึให้เรียนรู้ทักษะเหล่านี้ด้วยความจงรักภักดี จนกระทั่งโชกุนบรรลุนิติภาวะอายุ 20 ปีบริบูรณ์ จึงขึ้นสู่ตำแหน่ง โชกุน โดยมีการเฉลิมฉลองที่ปราสาทดอกไม้อิม (Hana no Goshō) ซึ่งสร้างอยู่ที่เขตคิตะโนะโคจิ มุโระมาชิ ในเมืองเกียวโต จึงทำให้มีการเรียกสมัยนี้อีกชื่อหนึ่งว่า สมัยมุโระมาชิ

การจัดการบริหารประเทศได้มีการปรับปรุงระบบราชการส่วนกลาง คือ สภาคณะกรรมการฝ่ายบริหาร หรือ มันโดโกโร ให้มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องนโยบายของรัฐบาล ควบคุมด้านเศรษฐกิจภายในประเทศ และการเป็นตัวแทนรัฐบาลทหารในการเจรจากับราชสำนักจักรพรรดิและดูแลพิธีทางการทูตต่าง ๆ และสภาคณะกรรมการฝ่ายทหารหรือ ซามูไรโดโกโร โชกุนโยชิมิทสึพยายามให้กองทัพมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยจัดระเบียบกองทัพให้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของโชกุนโดยตรง โชกุนโยชิมิทสึได้เริ่มจากการจัดตั้งให้กองกำลังองครักษ์ประจำตัวเรียกว่า โกะบันชู (Gobanshu) เข้าสังกัดในกองทัพแห่งโชกุนที่เรียกว่า โฮโกชู (Hokoshu) นอกเหนือไปจากกองทหารจากสภามามูไรโดโกโร หน้าที่หลักของซามูไรโดโกโร คือ การจัดการเกี่ยวกับกองทัพ การจัดหาอาวุธ การเกณฑ์ทหารและกิจการทุกอย่างที่เกี่ยวกับทหารซามูไร ตำแหน่งประธานสภามามูไรโดโกโร ต้องรับหน้าที่เพิ่มโดยเป็นซุโงะประจำแคว้นยามาชิโร หรือซุโงะประจำเมืองหลวงด้วย เมื่อรูปแบบการทำงานของรัฐบาลมีความรัดกุมและเข้มแข็งมากขึ้น ประกอบกับอำนาจของโชกุนโยชิมิทสึที่มีต่อบรรดาซุโงะ และหัวหน้าตระกูลต่าง ๆ ที่มี อิทธิพลในแคว้นต่าง ๆ จึงทำให้สามารถควบคุมความสงบเรียบร้อยได้ และเมื่อมีการกบฏเกิดขึ้นทั้งกบฏเมไตกุ (Meitoku Disturbance) ค.ศ. 1391 และกบฏโอเออิ (Oei Disturbance) ค.ศ. 1399 จึงสามารถปราบปรามลงได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งการรวมราชสำนักฝ่ายใต้ที่โยชิโนะ ให้รวมเป็นสถาบันจักรพรรดิเดียวที่เกียวโต ซึ่งทำให้โชกุนโยชิมิทสึมีอิทธิพลเหนือสถาบันจักรพรรดิ

นอกจากนั้นในด้านความสัมพันธ์ทางการทูต มีการเจริญสัมพันธไมตรีที่ดีต่อเกาหลีทั้งราชวงศ์โคเรียและโชซัน และต่อประเทศจีนในราชวงศ์หมิง ก่อให้เกิดการสถาปนาทางการทูตและการค้าต่อกัน ส่งผลให้มีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ กล่าวคือ มีการรับวัฒนธรรมความเจริญจากจีนและเกาหลี จากการค้าขายทางทะเล โดยมีทั้งพระ นักบวช พ่อค้า และประชาชน เป็นผู้นำวัฒนธรรมเหล่านั้นกลับมาใช้ประยุกต์ในญี่ปุ่น ทั้งการพัฒนาการเกษตร มีการใช้วิธีการและอุปกรณ์ในการเกษตรแบบใหม่ และมีการนำเมล็ดพันธุ์พืชที่ให้ผลดีกว่าจากจีนเข้ามาเพาะปลูกในญี่ปุ่นด้วย ทำให้มีผลผลิตการเกษตรมากขึ้น เพียงพอต่อความต้องการที่สอดคล้องกับการเกิดสมาคมอาชีพต่าง ๆ เรียกว่า ซา ที่รวมตัวเพื่อการมีอำนาจต่อรองในสินค้าและการทำมาหากินในพื้นที่ต่าง ๆ และการพัฒนาระบบการค้าในสมัยโชกุนโยชิมิทสึนี้ มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการซื้อขายคือ การใช้เงินทองแดงจากจีน เงินนี้มีการนำเข้ามาใช้ในสมัยคามาคูระแล้วแต่ไม่

เป็นที่นิยม เมื่อโชกุนโยชิมีทสึมีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับจีนในค.ศ. 1401 แล้ว และมีการเดินเรือทำค้าทางทะเลอย่างมาก ส่งผลให้มีการนำเข้าเหรียญทองแดงมาใช้ในญี่ปุ่นอย่างแพร่หลาย และเมื่อเศรษฐกิจภายในประเทศมีการพัฒนามากขึ้นมากกว่าสมัยก่อน จึงทำให้รัฐบาลทหารมีรายได้มากขึ้นจากการเรียกเก็บภาษี ภาษีที่เรียกเก็บโดยทั่วไปคือภาษีทันเซน ซึ่งเป็นการเรียกเป็นเงินที่ได้จากที่ดิน นั้น ๆ หากมีการเรียกเก็บเป็นข้าวหรือผลผลิตทางการเกษตร จะเรียกว่า ภาษี ทันไม และมีการตั้งภาษีที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งคือ ภาษีฮันแซ เป็นการให้สิทธิในการจัดสรรภาษีแก่โชงูเงะที่เป็นผู้เรียกเก็บภาษีจากเจ้าของที่ดิน โดยแบ่งกึ่งหนึ่งให้แก่โชงูเงะและอีกกึ่งหนึ่งให้เจ้าของที่ดินนั้น ๆ ส่งแก่รัฐบาล และภาษีโชงูเงะ ชูเซน ที่เรียกเก็บจากบรรดาโชงูเงะที่มีรายได้มากในแต่ละท้องถิ่นด้วย

ด้านศิลปวัฒนธรรม หลังจากที่โชกุนโยชิมีทสึมอบหน้าที่การบริหารแผ่นดินให้แก่บุตรชายคือ อาชิกางะ โยชิโมจิ โดยที่โชกุนโยชิมีทสึยังคงเป็นที่ปรึกษาอยู่ โชกุนโยชิมีทสึได้ใช้เวลาให้แก่งานศิลปะต่างๆ ที่ตนเองมีความสนใจมานานและเป็นผู้สนับสนุนให้มีการพัฒนาศิลปะด้านนั้น ๆ ให้มีรูปแบบหรือมาตรฐานที่ดียิ่งขึ้น เช่นด้านสถาปัตยกรรม การก่อสร้างปราสาททองคำหรือปราสาทดินคาคุจิ ซึ่งมีการผสมผสานศิลปะแบบชินเดนของญี่ปุ่นในการก่อสร้างชั้นที่หนึ่งและสองกับอิทธิพลของวัดในนิกายเซนในการก่อสร้างชั้นที่สาม และหลังคา มีทั้งมีการทำสีทองอร่ามทั้งปราสาทจนเป็นปราสาทที่โดดเด่น จนทำให้เป็นตัวแทนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมสมัยมุโระมาชิ สำหรับการพัฒนาด้านจิตรกรรม ซึ่งโชกุนโยชิมีทสึให้การสนับสนุนพระ นักบวช ให้เดินทางไปยังประเทศเกาหลีและจีน เพื่อศึกษาพระธรรมและเมื่อเดินทางกลับมาก็ได้นำความรู้ต่าง ๆ กลับมาใช้สอนเผยแพร่ในญี่ปุ่นได้ ทั้งเรื่องพระธรรม ความรู้ด้านการเกษตร ด้านวรรณกรรม ด้านจิตรกรรมประเภท ชุมิ-เอะ หรือการวาดภาพด้วยหมึกเป็นที่ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยผู้ที่เริ่มนำการวาดภาพประเภทนี้คือ กลุ่มพระ นักบวช ต่อมาศิลปินของญี่ปุ่นเองได้พัฒนาจนมีชื่อเสียงต่อมาอีกหลายคน

ด้านการจัดสวนที่เกิดการจัดสวนแบบแห้งโดยให้หิน กววด ทราย เป็นหลัก ผู้นำความคิดการจัดสวนลักษณะนี้คือ พระมุโซ โคคุชิ (โชเซกิ) การจัดสวนแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากนิกายฌานของจีน เป็นการจำลองธรรมชาติให้เกิดพิจารณาเปรียบเทียบกับตนเอง เพื่อให้เกิดการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ได้ นอกจากนี้ด้านการแสดงละครโน ที่เป็ศิลปะอีกประเภทหนึ่งที่โชกุนโยชิมีทสึให้ความสนใจและการสนับสนุน ละครโนมีพัฒนาการมาจากแสดงละครซารูกากุและเด็นกากุ ซึ่งในขณะนั้นมีคณะละครที่มีชื่อเสียงหลายคณะ และ คันอามิกิมาจากคณะซารูกากุในแคว้นยามาโตะ หนึ่งในสี่คณะที่มีชื่อเสียงอย่างมากจนโชกุนโยชิมีทสึให้ความสนใจคันอามิและเซะอามิเป็นอย่างมาก เนื่องจากชื่นชมในความสามารถของทั้งสองพ่อลูกในด้านการแสดง การเขียนบทละคร การร่ายรำและขับร้องได้เป็นอย่างดี จึงสนับสนุนให้ทั้งสองได้เป็นผู้พัฒนาการแสดงละครโน ให้มีแบบแผนชัดเจนในทุกด้าน ทั้งตัวละคร การแสดงบทบาท การร่ายรำ และขับร้อง เครื่องดนตรีและนักดนตรี และส่วนประกอบอื่น ๆ ทั้งสถานที่ ฉาก ต้นไม้ที่ใช้ประดับ ล้วนต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ที่เซะอามิเป็นผู้กำหนดไว้ ทำให้การแสดงละครโนสามารถพัฒนาได้ให้เป็นละครชั้นสูง ซึ่งผู้ชมมักเป็นกลุ่มชนชั้นสูงทั้งฝ่ายทหารและราชสำนัก

การพัฒนาการด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมด้านศิลปวัฒนธรรมในสมัยโชกุนโยชิมิตสึนี้ เป็นการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องกัน เมื่อการเมืองมีความก้าวหน้าไปจึงส่งผลให้ด้านเศรษฐกิจของประเทศสามารถเคลื่อนไหวตามการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐได้ และทำให้คนในสังคมมีอิสระในการทำงานสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ผลิตผลงานที่ดีได้ โชกุนโยชิมิตสึเป็นผู้บริหารประเทศที่มีอำนาจเข้มแข็งมากที่สุดในสมัยมูโรมาชิ เพราะสามารถควบคุมอำนาจทางเมืองที่มีแต่ความขัดแย้งในบรรดาผู้นำตระกูลต่าง ๆ ใน ท้องถิ่นทั้งที่อยู่ในสายตระกูลเดียวกันกับตระกูลอาชิกางะและสายตระกูลอื่น ๆ ซึ่งผู้นำท้องถิ่นนี้ส่วนใหญ่จะให้การยอมรับในอำนาจของโชกุนโยชิมิตสึ จนทำให้โชกุนสามารถควบคุมการบริหารประเทศได้เป็นอย่างดีมากกว่าโชกุนอื่น ๆ ในสมัยอาชิกางะหรือสมัยมูโรมาชิ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

1. หนังสือ

พิพาดา ยิ่งเจริญ. (2539) **ประวัติอารยธรรมญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรรณี จัตรพลรัักษ์; และปรียา อิงคาภิรมย์ โอะริเอะ. (2532). **เจ็ดศตวรรษแห่งการครองอำนาจของ
นักรบญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพ็ญศรี กาญจนมัย, บรรณาธิการ. (2522). **ประวัติและอารยธรรมญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : วรุณการพิมพ์.

เพ็ญศรี กาญจนมัย (2530). **อารยธรรมญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : วรุณการพิมพ์.

มาลินี คัมภีร์ญาณนนท์. (2526). **ประวัติศาสตร์ศิลปะญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร

2. วารสาร

เสาวลักษณ์ ศิริวิบูลย์ชัย. (2523, มี.ค-เม.ย.). **แนะนำละครโน้. เอกสารวิชาการไทย-ญี่ปุ่นศึกษา**.
(2)1

ภาษาอังกฤษ

1. หนังสือ

Arnesen, Peter Judd. (1979). **The Medieval Japanese Daimyo**. New Haven : Yale University
Press.

Brownlee, John S. (1991). **Political Thought in Japanese Historical Writing: From Kojiki (712)
to Tokushi Yoron (1712)**. Ontario : Wilfrid Laurier University Press.

Grossberg, Kenneth A. (1981). **Japan's renaissance: The Politics of the Muromachi Bakufu**.
London : Harvard University Press.

Hall, John W.: & Jeffrey P. Mass. editors. (1994). **Medieval Japan: Essay in Institutional
History**. California : Stanford University Press.

Hall, John Whitney: & Takeshi Toyoda. editors. (1977). **Japan in Muromachi Age**. Berkeley :
University of California Press.

Hane Mikiso. (1991). **Premodern Japan : A Historical Survey**. Boulder : Westview Press.

Japan : An Illustrated Encyclopedia. (1994). Tokyo : Kodansha.

Japan Biographical Encyclopedia & Who's Who. (1961). Tokyo : Kodansha.

Kodansha Encyclopedia of Japan. (1983). Tokyo : Kodansha.

Matsumura Gentaro. (1985). **The Emperor 's Island: the Story of Japan**. 3rd. Tokyo : Komiyama Printing.

Munsterberg Hugo. (1985). **The Arts of Japan : An Illustrated History**. 6th ed. Tokyo : Charles E. Tuttle.

Nakamura Yasuo. (1971). **Noh The Classical Theater**. Kyoto : Tankosha.

Nogami Toyochiro. (1955). **Zeami and His Theories on Noh**. Tokyo : Shoten.

Sansom George. (1961). **A History of Japan 1334-1615**. California : Stanford University Press.

Varley, H. Paul. (1971). **Imperial Restoration in Medieval Japan**. New York : Columbia University Press.

W.Scott Morton. (1994). **Japan : Its History and Culture**. 3rd ed. New York : McGraw-Hill.

Yamamura Kozo. editor. (1990). **The Cambridge History of Japan : Volume 3 Medieval Japan**. New York : Cambridge University Press.

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

The Jotenkaku Museum. (2005). (Online). Available: http://www.shokoku-ji.or.jp/english/e_kinkakuji/photo/index.html. Retrieved January 25, 2005

The Jotenkaku Museum. (2005). (Online). Available: http://www.shokoku-ji.or.jp/jotenkaku/teasure/index_01soken/ashikaga Yoshimitsu_02b.jpg. Retrieved January 25, 2005

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ลำดับของโชกุนอาชิกางะ ค.ศ. 1338 - 1573

ลำดับ	ชื่อ	ปีเกิด (ค.ศ.)	ปีที่ดำรง ตำแหน่งโชกุน (ค.ศ.)	ปีที่สละ ตำแหน่ง (ค.ศ.)	ปีที่ถึงแก่กรรม (ค.ศ.)
1	ทากาอูจิ	1308	1338	1358	1358
2	โยชิอากิระ	1330	1358	1367	1367
3	โยชิมิทสึ	1358	1368	1394	1408
4	โยชิโมจิ	1386	1394	1423	1428
5	โยชิคาสุ	1407	1423	1425	1425
6	โยชิโนริ	1394	1429	1441	1441
7	โยชิคัทสึ	1434	1442	1443	1443
8	โยชิมาสะ	1436	1449	1473	1490
9	โยชิฮิสะ	1465	1473	1489	1489
10	โยชิทานะ	1466	1490	1521	1523
11	โยฮิสุมิ	1480	1494	1508	1511
12	โยชิฮารุ	1511	1521	1546	1550
13	โยชิเทรุ	1536	1546	1565	1565
14	โยชิฮิเดะ	1540	1568	1568	1568
15	โยชิอากิ	1537	1568	1573	1597

ที่มา : ปรับปรุงจาก Kenneth A.Groseberg (1981). *op. cit.* Appendix A.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาววนิดา อุณหิสริยกุล
วัน เดือน ปี เกิด	5 มีนาคม 2521
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	385/35 ซ.เพชรเกษม 39/4 แขวงบางแค เขตบางแค กรุงเทพมหานคร
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนสยามบริหารธุรกิจ (SBAC)

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2548	ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2543	ศศ.บ. (ประวัติศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน
พ.ศ. 2539	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (การขาย) จากโรงเรียนพัฒนวิชาการราชดำเนิน-ธนบุรี